મુસદ્દસે હાલી.

કોમી પંદનામા.

મુસદ્દસેહાલી.

કોમી પંદનામા.

ગુજરાતી હરફુંમેં લીખકર છપાકે પ્રસિદ્ધ કરનેવાલે

શેખ ગુલામમોહમ્મદ આબીદમીયાં

સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ મહાબતખાન યતીમખાના—જુનાગઢ.

૧તિસરી બાર. (૧૫૦૦ કોપી.)

હિજરી ૧૩૩૧

બેરજા કોઇ ન છાપે.

"શ્રી સત્યનારાયણ" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમેં

પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસને છાપી.

પીરમસા રોડ—અહમદાબાદ.

કીમત આધા રૂપિયા (પક્કી જીલ્દ બારા આને.)

---

૧ પહેલે વક્ત હીજરી ૧૩૨૫. કાપી ૧૦૦૦

દુસરે વક્ત હીજરી ૧૩૨૭. કાપી ૧૦૦૦

❀ બિસમિલ્લાહિર રહેમાનિર રહીમ. ❀

મેરે મરહૂમભાઇ શેખ અબદુલ મજીદ જિસને બી. એ. તક અંગ્રેજી પઢીથી ઓર સરકારી નોકરીમેં રેહકર એન જવાનીમેં ઇંતેકાલ કિયા ઉનકી રૂહકો સવાબ પોંહચાનેકેલિયે ૨૦૦ કાપી મુફ્ત દિ જાયગી.

મેરી મરહૂમ બીબી ઇસમત પના કુલસુમ બીબી બિન્તે મોલવી અમીરખાન યુસફ્જઇ જુનેરી જિસકો દિની ઓર દુનિયવી ઇલ્મ ઓર હર તરેહકે હુનરમેં કમાલ થા, ઓર જિસને ખાનદાનકી લડકીયોંકો પઢાયાથા, સિવા જુનાગઢકે એડમીનીસટ્રેટર રોબર્ટસન સાહેબ બહાદુરકી મેમ સાહેબાકો ઉર્દુ પઢાયા થા, અપની કોમકી ઓરતોંકી દુરસ્તીકા બીડ઼ા ઉઠાયાથા, જિસકા અમલ અનકરીબ હોનેવાલાથા, મગર અફસોસ કે એન જવાનીમેં ખુદાકી રહેમતકો પોંહચ ગઈ. જુનાગઢ યતીમખાનેકે કંપાઉન્ડમેં મદફૂન હુયેં. મરહૂમાકી રૂહકો સવાબ પોંહચાનેકે લીયે ૨૦૦ કાપી મુફ્ત દીજાયગી, મરહૂમાકે લીયે યેહ મોજું હય–

કૂલતો દોદિન બહારે જાંફિઝા દિખલા ગયે
હસરત ઉન ગુનચોંપેં હય જો બિન ખિલે મુરઝા ગયે.

૭૮૬

❋કોમકા સચ્ચા હાલ.❋

પારસીહોં કે યહુદી કે નસારા   હુનૂદ-કોમકા પાસ કમોબેશ હય હરએકકો મગર
એક મુસલમાન હમારે હયેં કુછ એસે ગાફિલ-કે નહીં કોમકા પાસ ઇનકો ન
કુછ ઉસકી ખબર

❋ઇબરત (સીખાવન)❋

બદ[1] આમાલીયું[2]ને તો રહમતકો રોકા-જહાલતને દુનિયાકી દવલતકો રોકા
હસદ[3] બુગ્જ[4]ને એશોઇશરત કો રોકા-મગરૂર[5] ઓર કીનેને રાહતકો રોકા

નસીબ અબ અગર હય તો જિલ્લત[6] હય તુમકો
ન શર્મો હયા હય ન ઇજ્જત હય તુમકો

કિયામતકી ક્યું નીંદ તારી[7] હય જાગો કે જાગ અબ ચુકી ખલ્ક[8] સારી હય જાગો
યે ક્યા ખાબે ગફલતકી બારી[9] હય જાગો યેહ હય મોત યા નીંદ સારી[10] હય જાગો

ઉઠો નીંદસે અબ સહર[11] હોગઇ હય
ઉઠો રાત સારી બસર[12] હોગઇ હય

ઉઠો ખાબે ગફલતસે ઇસલામવાલો-હુઇ સુબ્હે[13] મહશર[14] જગો ઇસ્લામવાલો
ન પસ્તીપે[15] આઓ લબે બામવાલો[16]-બનો મત બુરે નેક અન્જામ[17]વાલો

તુમ્હેં કુછબી નેકી બદીકી ખબર હય ?
કિસીકી નસીહતકા કુછબી અસર હય ?

---

૧ ખરાબ. ૨ કામ. ૩ કીના. ૪ અદેખાઇ. ૫ તકબ્બુર. ૬ બે ઇજ્જતી. ૭ આપડી. ૮ લોક. ૯ વકત ૧૦ ફેલાઇહુઇ ૧૧ ફજર. ૧૨ તમામ પુરી હુઇ. ૧૩ ફજર. ૧૪ કિયામત. ૧૫ પડતી. ૧૬ ચડતીવાલે. ૧૭ છેડા.

(✱) બિસમિલ્લાહિર રહેમાનિર રહીમ. (✱)

દીબાચા.

માલેકકી હમ્દ (તારીફ) બંદા કયા કર સકતા હય ! રસૂલે અરબી મોહમ્મદ મુસ્તફા (સ.) કી નઅત (તારીફ) ઇતની બસહય કે ખાલિકને (પેદાકરનેવાલા) આપકા દરજ્જા મખલુકાતમેં (પેદાહોનેવાલે) સબસે બડા બનાયા.

મદ્દોજજરે ઇસ્લામ યાને ઇસ લામકી ચઢતી ઓર પડતીપર જનાબ શમ્સુલઉલમા મોલાના મોલવી સૈયદ અલતાફ હુસેન હાલી પાનીપતીને ઉર્દુ જબાનમેં યેહ મુસદ્દસ (છપ્પા) લિખ્ખા જિસને ઉર્દુ જાનનેવાલે હિંદુસ્તાનકે બડે હિસ્સેમેં દીની ભાઇયોંકો જોશ દિલાકર ઇલ્મ વગેરા કીતરફ ફેરા. દુસરી જબાનોંમેં લિખ્ખા જાકર વહાંકે મુસલમાનોંકો ફાયદા પહોંચાયા. ઇસીતરહ ગુજરાત કાઠીયાવાડ વાલોંકે લીયે જહાં ઉર્દુ જાનનેવાલે બહોત કમ ઓર ગુજરાતી જાનનેવાલે બહોત હયેં સાહેબે કિતાબકી રજાસે ઇસ મુસદ્દસકો ગુજરાતી હરફોમેં લિખ્ખા ઓર સમજમેં ન આયે એસે બોલ ઓર બંદકા મતલબ નીચે સમઝાદિયા. ઓર નામ ઇસકા કોમીપંદનામા રખ્ખા.

ઇસ કિતાબમેં પહેલે અરબકી જહાલત, બુરેરસ્મો રિવાજ ઓર બદ આદતોંકો ઇસલામને કેસે મિટાયા ઉસકા ગોયા ફોટો ખીંચા હય. ફિર ઇસિલામીયોંને દુનિયાકે દુસરે હિસ્સોંમેં કિસકદર ઇલ્મ, હુનર, ઓર તહજીબ (સુધારા) કી રોશની ફેલાઇ કે અબતક દુસરે દીનવાલે ઉન મુસલમાનૂંકો અપના ઉસ્તાદ કહેનેકા ફખર કરતે હયેં ઓર એહસાન માનકર કહેતે હયેં કે "અસલમેં મુસલમાનૂંને હમકો ઇલ્મ વગેરાસે માલામાલ કિયા હય" ઇસ મતલબકો એસી ખૂબીસે બયાન કિયા હયકે ઇલ્મ વગેરાકે હાસિલ કરનેકી તરફ ફિર મુસલમાનૂંકો જોશ પેદા હોજાય.

બાદ મુસલમાનૂંકી પડતીકા બયાન હય બયાન ગોયા હુબહુ નકશા ખીંચદિયા હય. ઇનસાફકી આંખસે દેખકર અગર હમ અપને એબોંકા ઇકરાર કરેં તો હિદાયત (સુધરને) કા રાસ્તા મિલ સકતા હય. યાને દીનપર ચલનેકી ઇલ્મકી, એકદિલીકી, બેપાર ઓર હુનર વગેરાકી ખાહેશ દિલાઇ હય. ગરઝ યેહ કિતાબ જમાનેકી ચાલકે મુજબ બહોતહી ઉમદા હય.

જબસે મુસલમાનૂને અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલે મકબૂલ (સ.) કા કાનૂન છોડા, ઇનકી દીની ઓર દુનયવી હાલત ખરાબ્ હોતી ચલી. કોમકી પડતીકા જ્યાંદાતર ઇલજામ ઇલ્મવાલોં ઓર દોલતવાલોંપર હય. ઇસલામ જેસા એક બદવી (જંગલી) કે લિયે સાદાહય વેસાહી એક ફીલસૂફ (હકીમ; અકલમંદ) કે લિયે તસકીન બખ્શ (સંતોષ દેનેવાલા) હયં ગરજ દોનૂંકે લિયે યકસાં હય. મગર અબ કઇ મુલ્લાનોં ઓર કોરે સૂફી-યોને ઇસલામકી અસલ સૂરતકો બદલ કર કુછ અજબહી સૂરત દિખલાઇ હય. ઇલ્મવાલોંમેં હક જાનનેવાલે ઓર હકકો જાહેર કરનેવાલે કમ હોતે જાતે હયેં ઓર કઇ મુલ્લાને જો મોલવી[1] સહેબ કહેલાતેં હયેં, બઢતે જાતે હયેં, પહેલે કે આલિમ અપને ઇલ્મકો કોમકી ભલાઇમેં ખર્ચ કર-તેથે અબ અકસર અપને પેટકી ભલાઇ કે સિવા ઓર કુછભી નહીં જાનતે. યેહ ખુદ ગર્જ ઇસકદર પોચ ઓર લચર બાતેંબ્યાન કરતે હયેં કે મુસલમાનૂંકે દીન ઓર દુનિયા દોનૂંમેં નુકસાન પેદા હોગયા. ઇખતેલાફ (મતભેદ) જો એક વકત રહમત માના જાતાથા અબ જહમત (દુઃખ) માના જાતા હય. જરાસી બાતપર તઅસ્સુબ (હઠધર્મી) સે એસા કુછ-બતા દેતે હયેં કે દીની ભાઇયોંમેં હમેશા દાલ જુતીહી ચલતી રહે.

✱ કિસીને કયા ખૂબ કહા હય. ✱

યેહ કઇ મુલ્લાંને હયેં દુશ્મન તુમ્હારે + જિન્હેં તુમ દોસ્તહી સમઝે હો પ્યારે
સભીતો કલમાગો હયેં મેરે પ્યારો + જરા ઇસ બાતકો દિલમેં બિચારો
નસારાસે મિલો તુમ ખિલાખિલાકર + હંસો ખુદ હિંદુઓંકો તુમ હંસાકર
યેહ કયા ઉનસે નહીં બહેતર બતાઓ + રૂલાઓ ઇનકો ઓર ઉનકો હંસાઓ
યેહ સબ કહેલાતે હયેં આખિર મુસલમાં + સભૂંકે પાસ હય મોજૂદ કુરઆં
ખુદાકો સબ ખુદાહી જાનતે હયેં + પયંબરકો પયંબર માનતે હયેં
ખુદા રખતા હય ઉસકો સબસે દુશ્મન + કરે ઝગડા રખે આપસમેં અનબન
યેહ ફરમાતે હયેં દોનું જગકે સરવર + ઝગડનેસે હુઇ હયેં કોમેં અબતર
ન આપસમેં અગર ઝઘડા કરોગે + ખુશો ખુર્રમ જહાંમેં તુમ રહોગે

રઇસ ઓર દોલતમંદોકી દોલત જો પહેલે કોમકી બહેતરીમેં ખર્ચ હોતીથી જબસે પડતી હોને લગી બુરે કામોંમેં બરબાદ હો રહી

---

[1] મોલવી નહીં માલવી હયેં જાતકે,-ફિલ હકીકત બેલ હયેં ગુજરાતકે.

હય ખુશામદી ચઢા બડહાકર અપના કામ કર લેતે હયેં ઓર હરવકત ઉનકો બુરે કામોમેં મસ્ત રખતે હયેં અગર દોલતમંદ આંખે ખોલકર અપને એએકો દેખેં ઓર છોડદે ઓર ખુદ ગરજોંકો પાસ ન આનેદે તો દોનું જગમેં ખુદકાભી ભલા કરેં ઓર દુસરૂંકાભી. અગર દિલસે બિચાર કરેં તો ઇનકો ઝટ માલુમ હો સકતા હયકે કોન ઇનકા ભલા ચાહને-વાલા હય ઓર કોન બુરા ચાહનેવાલા. ઇસ પેછાનતકા અચ્છા રાસ્તા એક બુજર્ગને બતાયા હય કે "બ નજદે, મન, આં કસ, નિકોખાહે તુસ્ત + કે, ગોયદ, ફુલાં, ખાર, દર, રાહે, તુસ્ત." * દોલત મંદોમેં એસેભી હયેં કે ખુદાકી રાહમેં દેતે હયેં મગર દેનેકા તરીકા અચ્છા નહીં. હાજત મંદોકો જો મીલના ચાહીયે નહીં મીલતા હે કુછ લેજાકર સુસ્ત બન જાતે હયેં. કોમકો ઓર મુલ્કકો નફા પહોંચાનેવાલી દોલત વોહ હય કે ઉસકા રખનેવાલા હુનર વગેરાકે બડેબડે કારખાને ખોલે, અપની કોમકો હુનર સીખલાયે જો ઇસ વકત દુસરે દીનવાલે કર રહે હયેં.

નઇ રોશનીવાલે (સુધારેવાલે) જો કોમી ચડતીકે હિમાયતી હયેં ઠીક કરતે હયેં મગર ઉનમેં એસેભી હયેંકે જિનકી હદસે જ્યાદા આજાદી આયંદા ચઢતીકો કુછ રોકતી હય. દીનકી પાબંદી યાને દીનકે હુકમ મુજબ ચલના, ઇસ રૂકાવટકો દૂર કર સકતી હય. હદસે જયાદા આજાદ હોના દીનમેં નુકસાન લાતા હય, જેસા કે

શબોરોજ[1] જો હયેં તરક્કી[2] કે ખાહાં[3] + જોબનતે હયેં હમદર્દે[4] કોમે મુસલમાં પહેન કોટ પટલૂન બા સદ તફાખુર[5]+ બને ફિરતે હયેં ખાસે સાહેબ બહાદુર જો મુછેં બડી હયેં તો ડાઢી સફાહય+ નહીં ઇસમેં કુછ પાસે મજહબ જરાહય ન ફિકરે નમાજો ન પરવાયે રોજા+ ગુજરતી હય યું ઉનકી ઉમ્રે દોરોજા[6] કભી કોમ હરગિજ ન શાયસ્તા[7] હોગી+ રહેગી ઇસીતરહ રોગીકી રોગી ન જબતક નમૂને દિખાઓગે અચ્છે+ ન એપનેકો જબતક બનાઓગે અચ્છે

ખુદાકા શુકર કે ગુજરાત કાઠીયાવાડકે મુસલમના અબ ગફલતકી નીંદસે ઉઠને લગે ઓર ઇનકે જગાને વાલે મદદગાર, ગો કમ પેદા હોતે

---

* તરજુમા-મેરે નજદીક વોહ શખ્સ તેરા ભલા ચાહનેવાલા હય જો કહે કે તેરે રાસ્તેમેં એક જાતકા કાંટા પડા હય મતલબ સચ્ચે દિલસે એબ બતલાવે.

૧ રાતદિન. ૨ ચઢતી. ૩ ચાહનેવાલે. ૪ લાગનીવાલે. ૫ બહોતબડાઈસે ૬ થોડી. ૭ લાયક.

જાતે હયેં, દીન દુનિયા દોનોંકી દુરૂસ્તી હોનેલગી હય. મુંબઇવાલે જનાબ ઇબ્રાહીમ મોહમ્મદ સયાની સાહેબને જો ગુજરાતકી અકસર હાઇસ્કુલોંમેં હેડ માસ્તર રહે ચુકે હયેં દુનયવી તાલીમમેં જાન ડાલી ઓર સરકારકા ધ્યાન મુસલમાનું કો સરકારી નોકરીમેં દાખલ કરનેકી તરફ ખિંચનેમે નિહાયત દિલેરીસે અંગ્રેજીમેં એક કિતાબ લિખ્ખી. કોમી ખિદમતહીકી ખાતિર જલદી પેનશન લેકર ઉસીમેં મુથે હુવે હયેં.

દુનયવી હાલતસે મુસલમાનૂંકી દીની હાલત દુરસ્તીકી બહોત જ્યાદા હાજતમંદ હય. દુનયવી તાલીમકે લીયે બહોતસે હાઇસ્કુલ ઓર કોલેજ વગેરા મોજુદ હયેં મગર દીની તાલીમકે ચંદ મદ્રસે રાંદેર, બોલાવલ વગેરામેં મોજુદ તો હયે મગર બંદોબસ્ત ઉમદા નહીં હય ઇસલીયે જો, ચાહીયે નહીં હોતા. ગુજરાત કાઠીયાવાડમેં ફકત દો ઉમદા મદ્રસે હોતો દીની તાલીમકી હાજત પુરી પડસકતી હય. ઇત્તેફાક સે કામ લિયા જાય તો યેહ કોઇ મુશ્કેલ કામ નહીં. એસે વકતમેં ગુજરાતી જાનનેવાલે ઇસ મુલ્કમેં મોલાના મોલવી ગુલામ મોહમ્મદ સાહેબ રાંદેરી અપના જર દિમાગ ઓર હકગોઇ ખર્ચ કરકે દીનકી બાતોંકો ગુજરાતી જબાનકી કિતાબોંમેં જાહેર કરતે હયેં. ખુદા એસે આલિમ બા અમલ શખ્સોંકો પેદા કરે. મોલાના મોસૂફ ઇસ વકતકે મોહમ્મદ તાહિર હયેં જો ૩૦૦ બરસપર બડે આલિમ ફાજિલ ગુજરે હયેં ઓર દીની દુરસ્તી કરનેમેં બડે ચુસ્ત હુએ હયેં. જિનકી લિખી હુઇ બડી બડી કિતાબેં અબભી મોજૂદ હયેં.

ઇસમેં શક નહીં કે દીનકી ખરી ઓર સચ્ચી બાતેં જાહેર હોં ઓર અખલાકી નમૂને કોમકો પેશ કિયે જાયેં તો દીનકે સાથ મુસલમાનુંકી દુનયવી હાલતભી બહોત દુરસ્ત હો સકતી હય.

દોઆ.

હમારી દોઆ હય યહી અય ખુદા×હો ઇસલામકા બોલ બાલા સદા
[1]અતાકર સભીકો હિદાયતકા નૂર× [2]ઝલાલતકે અંધેર હોજાય દૂર
તેરે બંદે તેરેહી[3] અહકામ:પર× ચલેં ઓર દિલમેં રખેં તેરા ડર

યા ખુદા તેરે પ્યારે આખિર રસુલ (સ.) કે વસીલેસે ઇસલામ
કી પહેલીસી રોશન સુરત ફિર ચમકા, આમીન, સુમ્મા આમીન,

---

૧ બખ્શ. ૨ ગુમરાહી. ૩ હુકમ.

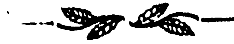
હિદાયત (સૂચના.)

કમ ઉર્દુ જાનને વાલોંકો ઇન નિશાનીયુંસે ફાયદા હોગા જો ઉર્દુ હર્ફ ગુજરાતીમેં બરાબર નહીં બોલે જા સકતે, ઇન નિશાનીયુંસે અદા હો સકેંગે.

સ઼	હ઼	ખ઼	જ઼	જ઼	ડ઼	સ઼	જ઼	ત઼	જ઼	અ઼	ગ઼	ક઼
સે	હલકી યા યા બડા હે હા	ખે (ખા)	જાલ	જે	ડે	સ્વાદ. સાદ)	દવાદ જવાદ (દાદ) (જાદ)	તોય (તો)	જોય (જા)	એન	ગેન	હલકી યા યા બડા કાફ

કિતને બોલ દો તરહ પઢે જાતે હયેં, ઇસ લિયે દોનોં તરહસે લિખ્ખે હયેં જેસા કે હમઝા, ચુરાયેં (યા) ચુરાએં ઉન્હુ=ઉન્હોં આદતૂં= આદતોં-કાયે ખફી છોડ દિયા હય જેસા રફતાહરફતા; વોહ=વો; યેહ=યે; નુ ગુન્ના જેસા કે સુલતાં (સુલતાન) એસે બહોત બોલ હયેં

પયદા, દવલત, વગેરા સહી હયેં મગર ગુજરાતીકે માફક પેદા; દોલત લિખ્ખા હય.

બિસમિલ્લા હિર રહેમાનિર રહીમ.

મુસદ્દસે હાલી.

રૂબાઇ (ચોપાઇ.)

મુસલમાનુંકી ખરાબ હાલત.

* પુસ્તી[1]કા કોઇ હ.દસે ગુજ.રના દેખે–ઇસલામકા ગિરકર ન ઉભરના[2]દેખે
માને ન કભી કે મદ[3] હય હર જજ.[4]કે બાદ–દરયાકા હમારે જો ઉતરના દેખે

મુસદ્દસ (છપ્પા).

× નસીહતપર અમલ ન કરના. ×

કસીને યે બુક.રાત.[5]સે જાકે પૂછા (૧) મરજ તેરે નજદીક મુહલિક[6]હયેં કયા કયા
કહા દુખ જહાં મેં નહી કોઈ એસા–કે જિસ કી દવા હ.કે.[7]ને કી હો ન પેદા
મગર વો મરજ જિસકો આસાન સમઝેં
કહે જો ત.બીબ[8] ઉસકો હિ.જ.યાન[9] સમઝેં

---

૧ પડતી. ૨ પડતીસે નિકલના. ૩ ભરતી; પાનીકા ચઢના. ૪ ઓટ; પાનીકા ઉતરના ૫ તબીબકા નામ હય. યેહ સીરીયાકી અસલ રાજધાની હિમ્સમેં ૨૫૦૦ બરસપર હુવા હય સબસે પહેલે ઇસકી કિતાબુંકા અરબી જબાનમેં તરજુમા હુવા. ૬ હલાક કરનેવાલા. ૭ ખુદા. ૮ વૈદ. ૯ બેહુદા બાત.

* રૂબાઈકા મતલબ=મુસલમાનુંકી હાલત હદસે જયાદા ખરાબ હો ગઈ હય.

૧–૨ બંદકા મતલબ=હાલત દુરસ્ત કરનેકા ઇલાજ કોઈ બતાતા હયે તો ઉસકો માનતે નહીં બલકે બતાનેવાલેમેં એબ નિકાલતે હયેં.

સબબ યા અલામત[1] ગર ઉનકો સૂઝાયે (૨) તો તશખીશ[2]મેં સો નિકાલે ખતાયેં
દવા ઔર પરહેજ. સે જી ચૂરાએં--યુંહી રફ્તારફ્તા[3] મરજ કો બઢાએં

તબીબુંસે હરગિજ. ન માનુસ[4] હોં વો
યહાં તક કે જીને સે માયુસ[5] હોં વો

× ગફ્લત કરના. ×

યહી હાલ દુનયામેં ઉસ કોમકા હય (૩) ભંવર[6]મેં જહાજ.આકે જિસકા ઘિરાહય
કિનારા હય દૂર ઔર તુફાં બપા[7] હય--ગુમાં હય યે હર દમ કે અબ ડુબતા હય

નહીં લેતે કરવટ મગર એહલે[8]-કિશ્તી
પડે સોતે હયેં બે ખબર એહલે કિશ્તી

ઘટા સરપે ઇદબાર[9]કી છારહીહય (૪)ફલાકત[10] સમાં અપના દિખલા રહી હય
નહુસત પસોપેશ[11] મુંડલા[12] રહીહય—ચપો[13] રાસ સે યે સદા[14] આ રહી હય

કે કલ કોનથે આજ ક્યા હોગએ તુમ
અભી જાગતેથે અભી સોગએ તુમ

પર ઉસ કોમે ગાફિલકી ગફલત વોહી હય (૫) તનજજુલ[15]પે અપને કના-
અત[16] વોહી હય
મિલે ખાકમેં પર રઉનત[17] વોહી હય,—હુઇ સુબ્હ, ઔર ખાબે[18] રાહત વોહી હય.

નઅફસોસ ઉન્હેં અપની જીલ્લત[19]પે હય કુછ
ન રશ્ક[20] ઔર કોમું કી ઈજ્જતપે હય કુછ

બહાયમ[21]કી ઔર ઉનકી હાલત હય યકસાં (૬) કે જિસ હાલમેં હયેં
ઉસીમેં હયે શાદાં[22]

---

૧ નિશાની. ૨ પેહછાન; પરખ. ૩ ધીમે ધીમે. ૪ મહોબત રખનેવાલા. ૫ નાઉમેદ. ૬ ચક્કર. ૭ ઉઠા. ૮ કિશ્તીવાલે=મુસલમાન. ૯ પડતી. ૧૦ ઈફલાસ. ૧૧. ચારોંતરફ. ૧૨ ઝુમ. ૧૩ ડાબે ઔર સીધે તરફસે=ચારૂં તરફસે. ૧૪ આવાજ. ૧૫ પડતી. ૧૬ સબર. ૧૭ ગરૂર; બડાઇ. ૧૮ આરામકા સોના. ૧૯ બદનામી. ૨૦ અદેખાઈ. ૨૧ ચોપાયે જાનવર. ૨૨ ખુશ.

૩ બંદકા મતલબ=મુસલમાનુંકી હાલત એસી હો રહી હય ઈસપરભી ગફલત નહીં છોડતે.

૪-૫ બંદકા મતલબ=મુસલમાનુંકો યેભી ખબર નહીં કે ઉનકે બુજર્ગ કેસે થે ઔર ખુદ કેસે હો ગએ હયેં. અફસોસ યે હયે કે દુસરી કોમુંકો દેખકરભી નહીં સુધરતે-

ન જિ.લ્લતસે ન.ફરત ન ઇ.જ.જ.તકા અરમા—ન દો.જ.ખસે તરસાં[1] ન જન્નતકે ખા.હાં[2]

લિયા .અ.કલો દીંસે ન કુછ કામ ઉન્હોંને
કિયા દીને બર.હક.[3] કો બદનામ ઉન્હોંને

વો દીં જિસને આ.દા[4]કો અખ.વાં[5] બનાયા (૭) વ.હુશ[6] ઓર બહાયમકો ઇનસાં બનાયા

દરંદું[7]કો ગ.મખા.રે[8]દોરાં[9]બનાયા—ગડરીયું[10]કો આલમ[11]કા સુલતાં બનાયા

વો .ખિ.ત્તા[12] જો થા એક ઢોરુંકા ગલ્લા[13]
ગરાં[14] કરદિયા ઉસકા આ.લમ સે પલ્લા

અરબકી કુદરતી હાલત.

અરબ કુછ ન થા એક જજિરા[15]નુમા થા (૮) કે પેવંદ[16]મુલકુંસેજિસકા જુદાથા

ન વો ગેર કોમુંપે ચઢકર ગયાથા—ન ઉસપર કોઈ ગે.ર ફરમાંરવા[17] થા

તમદ્દુન[18]કા ઉસપર પડાથા ન સાયા
તરક.કી[19]કા થા વાં .કદમ તક ન આયા

ન આબોહવા[20]એસી થી રૂહ. પરવર[21] (૯) કે કા.બિલ[22]રહિ પેદા હોં ખૂદ જિસસે જવહર.[23]

ન કુછ એસે સામાન થે વાં મુયસસર[24]—કંવલ જિસસે ખિલજાયેં દિલકે સરાસર[25]

ન સબજા.[26] થા .સહ.રા[27]મેં પેદા ન પાની
ફ.ક.ત. આબે બારાં પે થી જિંદગાની

જ.મીં સંગલાખ[28]ઓર હવા આતશ અ.ફ.શાં[29] (૧૦) લૂકુંકી લપટ બાદે[30] સ.રસ.ર[31]કે .તુ.ફાં

---

૧ ડરનેવાલે. ૨ ચાહને વાલે. ૩ સચ્ચા. ૪ દુશ્મન. ૫ ભાઇ. ૬ જંગલી જાનવર. ૭ ફાડખાનેવાલે જાનવર. ૮ ગમખાનેવાલે. ૯ જમાના. ૧૦ બકરીયાં ચરાનેવાલે. ૧૧ દુનયા. ૧૨ મુલ્ક. ૧૩ ટોલા. ૧૪ ભારી. ૧૫ ઝમીનકા વોહ હીસ્સા જિસકે તીન તરફ પાની ઓર એક તરફ જમીન હો વોહ. ૧૬ નિસબત; સંબંધ. ૧૭ હકુમત કરનેવાલા. ૧૮ સુધારા. ૧૯ ચઢતી. ૨૦ હવાપાની. ૨૧ રૂહકો ખિલવાને વાલી. ૨૨ લાયક. ૨૩ અચ્છી ચીજ. ૨૪ મિલ સકે. ૨૫ બિલકુલ. ૨૬ હરીયાલી. ૨૭ રેતીકા મેદાન. ૨૮ પત્થરવાલી. ૨૯ ગરમ. ૩૦ હવા. ૩૧ ઠુંઢ, સખ્ત.

૯–૧૦–૧૧—બંદકા મતલબ—અરબસ્તાનકા મુલ્ક સબ બાતુંમેં ખરાબ થા, ઉસમેં કોઇ તઆરીફકે લાયક બાત નહીંથી.

પહાડ ઓર ટીલે[1] સરાબ[2] ઓર બિયાબાં—ખજુરૂંકે ઝુંડ ઓર ખારે મુગીલાં[3]

ન ખેતુંમે ગલ્લા[4] ન જંગલમે ખેતી
અરબ ઓર કુલ કાયનાત[5] ઉસકી યે થી

ન વાં મિસ્ર[6]કી રોશની જલવાગર[7]થી (૧૧) ન યુનાન[8]કે ઇલ્મો ફનકી ખબર થી
વોહી અપની ફિતરત[9]પે તબઅ[10]બશરથી—ખુદાકી જમીં બીન[11] જુતી સરબસર થી

પહાડ ઓર સહરામેં ડેરાથા સબકા
તલે આસમાં કે બસેરા[12] થા સબકા

કહીં આગ પુજતીથી વાં બેમુહાબા[13] (૧૨) કહીં થા કવાકિબ[14]પરસ્તીકા ચરચા
બહોતસે થે તસલીસ[15]પરદિલસે શેદા[16]—બુતૂકા અનલ સુબસુ[17] જાબજા[18]થા

કરશમું[19]કા રાહિબ[20] કે થા સેદ[21] કોઇ
તિલસમું[22]મે કાહિન[23]કે થા કેદ કોઈ

❀ અરબકાદીન ❀

વો દુનયામેં ઘર[24] સબસે પહેલા ખુદાકા (૧૩) ખલીલ[25] એક મેઅમાર[26] થા જિસ બિના[27]કા.

---

૧ ટેકરે. ૨ રણમે રેતી ધૂપકે સબબસે ચમકતી હયે જો દૂરસે મુસાફરૂંકો બેહતે હુવે પાનીકે જેસી માલુમ હોતી હય. ૩ બાવલકે કાંટે. ૪ અનાજ. ૫ પુંજી. ૬ ઇજીપ્ત. ૭ માલુમ હોના. ૮ ગ્રીસ. ૯ અસલ પેદાએશ. ૧૦ તબીયત. ૧૧ આદમીયુંકી તબીઅત —તઆલીમ ઓર તરબીયત બગેરકીથી ઈસલીયે બિન જૂતી જમીનસે (ઉજડ જમીન) મિસાલદી હય. ૧૨ આરામ કરનેકી જગા. ૧૩ બેડર. ૧૪ સિતારે. ૧૫ ઇસા ખુદા ઓર પાક રૂહકો એક ખુદા માનના. ૧૬ આશેક. ૧૭ હરતરફ. ૧૮ સબ જગા. ૧૯ અજાયબ કામ. ૨૦ ઈસાયુંકા દરવેશ. ૨૧ ફંસા હુવા. ૨૨ જાદુ; નજર બંદકે અજાયબ કામ. ૨૩ ગેબકી ખબર કરનેવાલા. ૨૪ ઘર અલ્લાહકા. ખાને કઆબા. ૨૫ હઝરત ઇબ્રાહીમ. ૨૬ બનાનેવાલે કડિયા. ૨૭ ઘર.

૧૨ બંદકા મતલબ—અરબસ્તાનમેં જૂદે જૂદે મજહબ વાલેથે. શાબઈન આગ ઓર તારોંકી પૂજા કરતેથે ઈસાઇ તસલીસકો માન થે. રાહીબ દુનયાકી ઉમદા ચીજોંકો તરક કરનેથે ઓર પહાડ ઓર જંગલુમેં રહેતે થે કાહીન ઇલ્મ ગૈબકા દાવા કરતેથે ઓર આઇંદા હોનેવાલી બાતુંકી ખબર દેતે થે.

અ.જલ[1]મેં મશીયત[2]ને થાજિસકો તાકા[3]–કે ઇસ ઘરસે ઉબલેગા[4]ચશમા હુદાકા[5]
વો તીરથ થા એક બુતપરસ્તુંકા ગોયા
જહાં નામે.હક.કા ન થા કોઈ જોયા[6]
ક.બીલે ક.બીલે કા બુત એક જુદા થા (૧૪) કિસીકા હુબલ[7] થા કિસીકા સ.ફ.[8] થા
યે ઉજજા[9]પે વો નાએલા[10]પર ફિદા થા–ઇસી તરહ ઘર ઘર નયા એક ખુદા થા
નિહાં[11] અબરે ઝુલમત[12]મેં થા મેહરે[13] અનવર
અંધેરા થા ફારાન[14]કી ચોટીયું પર

❀ અરબકે ચાલ ચલન. ❀

ચલન ઉનકે જિતને થે સબ વેહસ્યાના[15] (૧૫) હરેક લૂટ ઓર મારમેં થા યગાના[16]
ફસાદૂં મેં કટતા થા ઉનકા જ.માના—ન થા કોઈ કાનુન કા તા.જ્યાના[17]
વો થે કત્લો ગારત[18]મેં ચાલાક એસે
દરંદે હોં જંગલ મેં બેબાક[19] જેસે
ન ટલતેથે હરગિજ. જો અડ. બેઠતેથે (૧૬) સુલઝતે[20] ન થે જબ ઝગડ.બેઠતેથે
જો દો શખ્સ આપસમેં લડ. બેઠતેથે—તો સ.દહા[21] ક.બીલે બિગડ. બેઠતેથે
બલંદ એક હોતાથા ગર વાં શરારા[22]
તો ઉસ્સે ભડ.ક ઉઠતાથા મુલ્ક સારા
વો બક્ર[23] ઓ.ર ત.ગલિબ[24]કી નામી લડાઇ (૧૭) સ.દી[25]જિસમેં આધી ઉનહુને ગંવાઈ
ક.બીલુંકી કરદીથી જિસને સ.ફ.ાઈ–થી એક આગ હરસુ[26] અ.રબમેં લગાઈ

---

૧ રોજે મિસાક. ૨ અલ્લાહકી મરજી. ૩ પહેલેસે ખ્યાલ કર રખાથા. ૪ નીકલેગા. ૫ હિદાયત. નેક રસ્તા. ૬ ઢુંઢનેવાલા. ૭–૮–૯–૧૦ યેહ સબ બુતુંકે નામ હયેં એસે ૩૬૦ બુતથે. ૧૧ છુપા હુવા. ૧૨ અંધેરા. ૧૩ ખુદાકા નુર. ૧૪ મકકે શરીફકા પહાડ. ૧૫ જંગલી. ૧૬ લાસાની. ૧૭ ચાબુક=સજા ૧૮ લુટ ૧૯ બેડર. ૨૦ સમજતે ૨૧ સેંકડું ૨૨ ફસાદ ૨૩—૨૪ કબીલું કે નામ હયેં ૨૫ સોબરસકા જમાના. ૨૬ હરતરફ.

૧૪ બંદકે આખિર હિસ્સેકા મતલબ—હઝરત મુસાને તવરેત મેં ઓર હજરત ઈસાને ઈન્જીલમેં હજરત મુંહમદ મુસ્તફા (સ.) કેનબી હોનેકી જો બશારત દીથી ઉસકી તરફ ઇસમે ઈશારા હય.

૧૭ બંદકી લડાઈ બસુસ નામસે મશહુર હય. સબબ યેહ હુવા કે એક ખેતમેં ઉંટ ગયા; ખેતવાલી ઓરતને ઊંટકો મારા; ઊંટવાલેને ઉસ ઓરતકી છાતી કાટડાલી; પહેલે તો બક્ર ઓર તગલિબ કે કબીલુંમેં યેહ લડાઈ હુઈ મગર બાદમેં કુલ અરબમેં ઈ. ૪૯૪ સે ઈ. ૫૩૪ તક યેહ લડાઇ ચલતી રહી. કુલ ૮૦ હજાર આદમી મારા ગયા.

ન ઝગડા કોઈ મુલ્કો દોલતકા થા વો
કરશમા[1] એક ઉનકી જહાલતકા થા વો

ઘસી તરહ એક ઓર ખુંરેજ બેદા[2] (૧૮) અરબમેં લકબ[3] હરબે[4] દાહિસ હય જિસકા
રહા એક મુદતતક આપસમેં બરપા[5]—બહા ખુનકા હર તરફ જિસમેં દરયા

સબબ ઉસકા લીખ્ખાહય યે અસમઈ[6]ને
કે ઘોડ દોડમેં ચેંદ[7] કીથા કિસીને

કહીં થા મવેશી[8] ચરાનેપે ઝગડા (૧૯) કહીં પહેલે ઘોડા બઢાનેપે ઝગડા
લબે[9] જુ[10] કહીં આનેજાને પે ઝગડા—કહીં પાની પીને પિલાનેપે ઝગડા

યુંહીં રોજ હોતીથી તકરાર ઉનમેં
યુંહીં ચલતી રહેતીથી તલવાર ઉનમેં

જો હોતીથી પેદા કિસી ઘરમેં દુખ્તર[11] (૨૦) તો ખોફે શમાતત[12]સે બેરેહમ માદર[13]
ફિરે દેખતી જબથી શોહર કે તેવર—કહીં જિંદા ગાડ આતીથી ઉસકો જા કર

વો ગોદ એસી નફરતસે કરતીથી ખાલી
જને સાંપ જેસે કોઇ જન ને વાલી

જુવા ઉનકી દિનરાતકી દિલલગી થી (૨૧) શરાબ ઉનકી ઘુટ્ટી મેં ગોયા પડીથી
તઐયુશ[14] થી ગફલત થી દીવાનગી થી—ગરજ હરતરહ ઉનકી હાલત બુરીથી

બહોત ઇસ તરહ ગુજરીથીં ઉનકો સદીયાં
કે છાઇ હુઇ નેકીયું પર થીં બદીયાં

૧ તમાશા. ૨ મેદાન; લડાઈ ૩ નામ. ૪ દાહિસકી લડાઇ. ૫ કાયમ ૬ એક કિસ્સેગોકા નામ હય. ૭ ભડકાના. ૮ ઢોર. ૯ કનારા. ૧૦ નદી. ૧૧ લડકી. ૧૨ કિસીકો ખરાબ હાલમેં દેખકર ખુશ હોના. ૧૩ મા. ૧૪ એશ કરના.

૧૮—૧૯—૨૦—૨૧—બંદકી લડાઈ દાહિસ નામસે મશહુર હય. સબબ યેહ હુવા કે દાહિસ નામકા ઘોડા ઘોડ દોડમેં આગે બઢતાથા કે એક શખ્સને ઉસકો ભડકા દીયા. ઇતની બાત પર કબીલેકે કબીલે કટ મરે. યેહ લડાઈ ઇ. ૫૬૮ સે ઇ. ૬૩૧ તક રહી. ઓર લડાઈકા ખાતમા બીલકુલ ઉસવક્ત હુવા જબ બાઝે કબીલે ઇસલામ લાયે.

❀ મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) કા પૈદા હોના. ❀

યકાયક હુઈ ગેરતે[1] હ.ક. કો હ.રકત (૨૨)બઢા જાનબે બુકુ.બેસ[2] અબરે[3] રે.હમત
અદા ખાક[4] બત.હા[5] ને કી વો વદીઅ.ત[6]--ચલે આતેથે જિસકી દેતે શહાદત

હુઇ પેહલુયે[7] આમિના[8] સે હવેદા[9]
દુ.આયે ખ.લીલ ઓર નવેદે[10]મસીહા[11]

હુએ મ્હ.વ[12] આલમસે આસારે[13] ઝુલ્મત[14] (૨૩) કે તાલએ.[15] હુવા
માહે[16] બુરજે સઆદત[17]

ન ચિટકી મગર ચાંદની એક મુદ્દત—કે થા અબ્રમેં માહતાબે[18] રિસાલત

યે ચાલીસવાં સાલ લુત્ફે[19] ખુદાસે
કિયા ચાંદને ખેત[20] ગા.રે[21] હિ.રા સે

વો નબીયુંમેં રહ.મત લ.કબ[22] પાનેવાલા (૨૪) મુરાદેં ગરીબુંકી બરલાનેવાલા
મુસી.બતમેં ગે.રૂં કે કામ આનેવાલા—વો અપને પરાયે કા ગ.મ ખાનેવાલા

ફ.કીરૂંકા મલ્જા[23] જ.ઇફું[24]કા માવા[25]
યતીમું કા વાલી ગુ.લામું કા મવલા[26]

---

૧. ખુદાકી ગેરતકા દરયા જોશમેં આયા ઓર બુરાઇ ન દેખ સકા. ૨ મકકેશરીફકા પહાડ. ૩ ખુદાકી રેહમતકા બાદલ મકકેશરીફપર ઉતરા=મુહંમદ મુસ્તફા (સ) પેદા હુએ ૪ જમીન. ૫ મક્કાશરીફ. ૬ અમાનત=મુહંમદ મુસ્તફા (સ) કી જાત મુબારક. ૭ પેટસે ૮ મુંહમદ મુસ્તફા (સ) કી માસાહેબાકા નામ. ૯ જાહેર. ૧૦ ખુશ ખબરી ૧૧ હજરત ઇસા=હજરત ઇસા ઓર હજરત ઇબ્રાહીમને પહેલેસે હજરત મુહંમદ (સ) કે બડે દરજ્જે કે નબી હોનેકી ખુશ ખબરી દીથી. ૧૨ મીટગયે. ૧૩ નિશાનીયાં. ૧૪ અંધારા; ખરાબા. ૧૫ ચમકા. ૧૬ ચાંદ. ૧૭ નેક બખ્ત. ૧૮ નુબુવતકા ચાંદ. ૧૯ મહેરબાનીસે ૨૦ ખેત કિયા= ચમકા ૨૧ હિરા નામકા પહાડ મકકેસે તીન માઇલ દૂર હય જિસમેં એક ગાર હય જહાં આપ નબી હોને કે પહેલે જાકર ઇબાદત કીયા કરતેથે. આપપર સબસે પહેલે ઈસી જગાપર વહી ઉતરીથી. ૨૨ ખિતાબ. ૨૩ પનાહકી જગા. ૨૪ કમજોર આદમી. ૨૫ ઠેકાના. ૨૬ મહોબત કરનેવાલા.

૨૨—૨૩ બંદકા મતલબ—ખુદાને દુનયામેં બીલકુલ ખરાબી દેખી તો ઉસકો દૂર કરને ઓર નેક રસ્તા બતાનેકે લીયે મહંમદ મુસ્તફા (સ.) કો રસુલ બનાકર ભેજા. આપકે નબી હોનેકી દુઆ જો હજરત ઇબ્રાહીમને કીથી વોહ કુરાન શરીફસે સાબિત હય ઓર હજરત ઇસાને (ઇનજીલ યુહન્ના બાબ ૧૬ મેં) કહા હયે કે મેરે બાદ એક નબી આયગા ઉસકા નામ ફારકલીત=એહમદ હોગા.

❁ પેગમબર સાહેબકા કમમુદ્દતમેં બહોત કુછ સુધાર દેના. ❁

ખ.તા.કાર[૧] સે દર ગુજ઼.ર[૨] કરનેવાલા (૨૫) બદઅંદેશ[૩] કે દિલમેં ઘર કરનેવાલા
મ.ફ઼ાસદ[૪]કા જે.રોજ.બર–કરનેવાલા[૫],—કબાએલ[૬] કો શીરોશકર[૭] કરનેવાલા

ઉતરકર .હિરા સે સુવે[૮] .કોમ આયા
ઓર એક નુસખ.એ[૯] કીમીયા સાથ લાયા

મિસેખામ[૧૦]કો જિસને કુનદન[૧૧]બનાયા(૨૬)ખરા ઓર ખોટા અલગ કરદિખાયા
અ.રબ જિસપે ક.રનુંસે[૧૨] થા જેહલ[૧૩]છાયા–પલટદી બસ એક આનમેં ઉસકી કાયા

રહા ડર ન બે.ડે[૧૪]કો મોજે બલાકા
ઇધરસે ઉધર ફિરગયા રૂખ.[૧૫] હવાકા

પડી કાન[૧૬]મેં ધાત થી એક નિકમ્મિ(૨૭)ન કુછકદ્રથી ઓર ન કી.મતથી જિસકી
ત.બા.અ.તમેં જો ઉસકી જવહર થે અસલી–હુવે સબ થે મિટ્ટીમેં મિલકર વો મિટ્ટી

પે થા સખ્ત[૧૭] ઇલ્મે ક.જાવો[૧૮] કુ.દરમે
કે બનજાયગી વો તિ.લા[૧૯] એક–નજ઼રમેં[૨૦]

વો ફ.ખ.રે[૨૧].અરબ જે.બે[૨૨] મેહ.રાબો મિમબર (૨૮) તમામ એહલે[૨૩]
મક્કાકો હમરાહ[૨૪] લેકર.

ગયા એક દિન .હસબે[૨૫].ફરમા ને દાવર[૨૬]–સુવે દસ્ત[૨૭]ઓર ચઢકે કોહે સ.ફા[૨૮]પર

યે .ફરમાયા સબસે કે "અયે આલે[૨૯]ગા.લિબ[૩૦]
સમઝતે હો તુમ મુજકો સા.દિક.[૩૧] કે કાજ઼િ.બ[૩૨]"

---

૧ ખતા કરનેવાલા. ૨ માફી ૩ ખરાબ ખ્યાલવાલા. ૪ ફસાદ. ૫ મિટાનેવાલા. ૬ કબીલે. ૭ મીલાદેના. ૮ તરફ. ૯ મુરાદ કુરાનશરીફ. ૧૦ કચ્ચા તાંબા. ૧૧ ખરા સોના. ૧૨ બહોત મુદ્દતસે ૧૩ જહાલત. ૧૪ જમાઅત. ૧૫ મુંહ. ૧૬ ખાણ જીસમેંસે ધાતેં નીકલતી હયેં. ૧૭ લીખા હુવા. ૧૮ ઇલ્મે ઈલાહી. ૧૯ સોના. ૨૦ ફેરન. ૨૧ પેગમબર સાહેબકી મુબારક જાત અરબકે લીયે ફખરકા સબબથા. ૨૨ જિનત દેનેવાલા. ૨૩ લોક. ૨૪ સાથ. ૨૫ મુજબ. ૨૬ ખુદા. ૨૭ જંગલ. ૨૮ સફા પહાડકા નામ હય ઓર મરવા ભી પહાડકા નામ હય. ઇન દોનુંકે બીચમેં હાજીયુંકો સાતબાર દોડના પડતા હય ઇસ વાસ્તે કે હજરત ઇસમાઇલકી મા સાહેબા બીબી હાજરાપર સખ્ત હાલત ગુજરીથી ઓર વોહ હેરાન હોકર યહાં દોડતીથીં ૨૯ ઓલાદ. ૩૦ મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) કે દસવેં દાદાકા નાંમ હય. ૩૧ સચ્ચા. ૩૨ જૂઠા.

૨૬—૨૭ બંદકા મતલબ=પેગમબર (સ) ને જો જો ખરાબ કામથે ઉન સબકો મિટા દીયા ઓર ઉમદા બાતેં સીખાદીં.

કહા સબને "કોલ આજ તક કોઈ તેરા (૨૯) કભી હમને ઝુટા સુના ઓર ન દેખા"

કહા "ગર સમઝતે હો તુમ મુજકો એસા—તો બાવર[1] કરોગે અગર મેં કહુંગા

કે .ફોજે ગિરાં[2] પુસ્તે કોહે[3] સ.ફા પર
પ.ડી હય કે લૂટે તુમે ધાત પાકર"

કહા "તેરી હર બાતકા યાં યકીં હય (૩૦) કે બચપનસે સા.દિ.ક હે તુ ઓર અમીં હય"

કહા "ગર મેરી બાત યે દિલનશીં[4] હય—તો સુનલો ખિ.લા.ફ[5] ઇસમે અ.સ.લા[6] નહી હય.

કે સબ .કા.ફ.લા[7] યાંસે હય જાનેવાલા
ડરો ઉસ્સે જો વ.ક્ત[8] હય આનેવાલા"

વો બિજલીકા ક.ડકા થા યા સુ.વતે[9]હાદી[10] (૩૧) અ.રબકી .જમીં જિસને સારી હિલાદી

નઇ એક લગન[11] દિલમેં સબકે લગાદી—એક આવાજમેં સોતી બસ્તી જગાદી

પ.ડા હર ત.ર.ફ ગુલ યે પેગામે .હ.ક.સે[12]
કે ગુંજ ઉઠે દસ્તો જબલ[13] નામે .હ.ક.સે[14].

સબક. ફિર શરીઅનકા ઉનકો પઢ.ાયા (૩૨) .હકી.ક.ત[15]કા ગુર[16] ઉનકો એક એક બતાયા

જ.માને કે બિગડે. હુવોંકો બનાયા—બહોત દિન કે સોતે હુવોંકો જગાયા

ખુલેથે ન જો રાજ.[17]અબતક જહાંપર
વો દિખલા દિએ એક પરદા ઉઠાકર

---

૧ માનના. ૨ ભારી—યહાં કોઇ ફોજ નહીથી મગર અરબલોક મરનેકે બાદ સજા હોનેવાલી હય ઉસ્કો નહીં માનતે થે ઈસ લીયે હજરતને ઉનકો ડરાયા. ૩ પીઠ; પીછે. ૪ દિલમેં જમી હુઈ. ૫ ઉલટા. ૬ બીલકુલ. ૭ સબ લોક મરનેવાલે હયેં. ૮ કબરમેં અજાબ ઓર આખેરતકે અજાબકા વખત. ૯ આવાજ. ૧૦ હિદાયત કરનેવાલા. ૧૧ લગાવ. ૧૨ ખુદાકે પેગામસે ૧૩ પહાડ ૧૪ ખુદાકે નામસે. ૧૫ અસલ. ૧૬ કાયેદા. ૧૭ ભેદ.

૩૧ બંદકા મતલબ—જંગલ ઓર પહાડમેં રહેનેવાલે લોકોંનેભી ઈસલામ કબુલ કીયા ઓર ખુદાકા નામ લેને લગે.

કિસીકો અજ.લ[1] કા ન થા યાદ પેમાં[2] (૩૩) ભુલાએથે બંદોંને માલેકકે ફ.રમાં
જ.માનેમેં થા દોરે સુહબાયે[3] બુતલાં[4]—મયે[5] હ.ક.[6] સે મેહ.રમ[7] નથી બજ.મે[8] દોરાં

અછુતા[9] થા તવહીદ[10]કા જામ અબતક
ખુમે મઆરફ.ત[11]કા થા મુંહ ખામ[12] અબતક

ન વાકિ.ફ થે ઇનસાં કઝા[13] ઓર જઝા.[14]સે (૩૪) ન આગાહ[15] થે
મબ્દઓ[16] મુનતહા[17]સે
લગાઇથી એકએકને લવ[18] માસિવા[19]સે—પડેથે બહોત દૂર બંદે ખુદાસે

યે સુનતેહી થરરા ગયા ગલ્લા[20] સારા
યે રાઈ.[21]ને લલકાર કર જબ પુકારા

કે હય જાતે વાહેદ[22] ઇબાદત કે લાયક.(૩૫) જ.બાં ઓર દિલકી શહાદતકે લાયક.
ઉસીકે હયેં ફ.રમાં ઇતા.અ.ત[23]કે લાયક.—ઉસીકી હય સરકાર ખિદમતકે લાયક.

લગાવો તો લવ અપની ઉસ્સે લગાવો
ઝુકાવો તો સર ઉસકે આગે ઝુકાવો

ઉસીપર હમેશા ભરોસા કરો તુમ (૩૬) ઉસીકે સદા ઇશ્કકા દમ ભરો તુમ
ઉસીકે ગ.જબસે ડરોગર ડરોતુમ—ઉસીકી ત.લબમેં મરો જબ મરો તુમ

મુબર્રા[24] હય શિરકત[25]સે ઉસકી ખુ.દાઇ

---

૧ વોહ દીન જબ ખુદાને કુલ અરવાહકો પેદા કીયા થા ઓર પૂછા થા કે કયા મે તુમારા રબ નહીં હું? સબને જવાબ દીયા "હાં" એ કુરાન શરીફકા મજમુન હય. ૨ વાએદા ૩ શરાબ. ૪ જુઠ; જુઠકા શરાબ મતલબ જૂઠી બાતુંકા દોર ચલ રહા થા. ૫ શરાબ. ૬ સચ બાત. ૭ વાકેફ મતલબકે હક બાતસે વાકેફ નથે. ૮ મંડલી—લોક. ૯ હાથ નહીં લગાથા. ૧૦ ખુદાકો એક માનના ૧૧ ખુદાકો પેછાનના ૧૨ કચ્ચા. બંદકા મતલબ જો તવહીદ ખાલીસ ઈસલામને શીખલાઈ વો કીસી મજહબને નહી શીખલાઈ. ૧૩ મોત હુકમે ઈલાહી ૧૪ બદલા —મતલબ ઉસવકતકે લોક મરને બાદ ભલે બુરેકા બદલા ખુદા દેગા ઉસકો નહી માનતે થે. ૧૫ વાકેફ. ૧૬ અવલ. ૧૭ આખિર—મતલબ રોજે અજલમેં કયા વાએદા કીયા થા ઓર કબરમેં ઓર આખેરતમેં કયા હોગા ઉસસે લોક વાકેફ ન થે. ૧૮ મહોબત; ઇશ્ક. ૧૯ સુફીલોક ખુદાકી જાત કે સીવા સબ કો માસિવા કહેતે હયેં મતલબ લોક ખુદા કે સીવા દસરેકી પૂજા કરતેથે. ૨૦ ઢોરેકા ટોલા—મતલબ લોક. ૨૧ ગોવાલ મતલબ નબી. ૨૨ અલ્લાતઆલા ૨૩ તાબેદારી. ૨૪ પાક. ૨૫ ભાગીદાર હોના.

૩૫ બંદસે ૩૯ બંદ તકકા મજમુન કુરાનમજીદ ઓર હદીસ શરીફમેંસે કીતાબ લીખનેવાલે ને લીયા હય.

૪૩૮૨

નહી ઉસકે આગે કિસીકા બડાઇ

ખિરદ[૧] ઓર ઇદરાક[૨] રંજૂર[૩] હયેં વાં (૩૭)મહો[૪] મહર[૫] અદનેસે મજદૂર હયેં વાં

જહાંદાર[૬] મગલૂબો[૭] મકહુર[૮] હયેં વાં–નબી ઓર સિદ્દીક[૯] મજબુર[૧૦]હયેં વાં

ન પુરસિશ[૧૧] હય રોહબાનો[૧૨] અહબાર[૧૩]કીવાં

ન પરવા હય અબરારો[૧૪] અહરાર[૧૫]કી વાં

નસારા ને જિસ તરહ ખાયા હય ધોકા (૩૮) કે સમઝે વેઃ ઈસાકો બેટા ખુદાકા

મુઝે તુમ સમઝના ન જિનહાર એસા––મેરી હદસે રતબા બઢાના ન મેરા

સબ ઇનસાં હયે વાં જિસતરહ સરફગંદા[૧૬]

ઇસી તરહ હું મેં ભી એક ઉસકા બંદા

બનાના ન તુરબતકો મેરી સનમ[૧૭]તુમ (૩૯) ન કરના મેરી કબ્રપર સરકો ખમ તુમ

નહીં બંદા હોનેમેં કુછ મુઝસે કમ તુમ––કે બેચારગી[૧૮]મેં બરાબર હયેં હમ તુમ

મુઝે દીહય હકને બસ ઇતની બુજર્ગી

કે બંદાભી હું ઉસકા ઓર એલચીભી"

ઇસી તરહ દિલ ઉનકા એકએકસે તોડા (૪૦) હરએક કિબ્લયે[૧૯] કજસે મુંહ ઉનકા મોડા

કહીં માસિવા[૨૦]કા ઇલાકા[૨૧]ન છોડા––ખુદાવંદસે રિશ્તા[૨૨] બંદોંકા જોડા

કભીકે જો ફિરતેથે માલેકસે ભાગે

દીયે સર ઝુકા ઉનકે માલેકકે આગે

પતા અસ્લે મકસૂદ[૨૩]કા પાગયા જબ (૪૧) નિશાં ગંજે[૨૪] દોલત કા હાથ આગયા જબ

---

૧ અકલ. ૨ સમજ. ૩–૭–૮–૧૦ નાચાર, આજિઝ. ૪–૫ ચાંદ ઓર સૂરજ. ૬ બાદશાહ. ૯ નબીકે બાદ ઈનકા રતબા હય યેહ વોહ લોક હયેં જો અપની સબ જિંદગી સચ્ચાઇમેં બસર કરતે હયેં. ૧૧ પુછક ૧૨–૧૩ ઈસાઇ ઓર યહુદી મજહબ કે આલિમ ૧૪ નેકલોક ૧૫ વોહ લોક જો ખુદાકે સીવા સબસે બે પરવા હયેં ૧૬ સર ઝુકાય હવે. આજીઝ ૧૭ બુત ૧૮ નાચારી. ૧૯ બેદીની ૨૦ ખુદાકે સિવા બુત વગેરા ૨૧ સંબંધ ૨૨ નાતા ૨૩ ગરજ; હેતુ ૨૪ દોલતકા ખજાના=ઈસલામ.

૪૦ બંદકા મતલબ=પેગમબર સાહેબને લોકાંકો ખોટે દીનસે ફિરાકર ખરે દીનકે તરફ લાદીયા.

૪૧ બંદકા મતલબ=પેગમબર સાહેબને દીન સીખાને કે બાદ રોટી કમાને કે કાએદે ઓર સુધારે કે કાએદે બતાયે.

મ.હોબ્બતસે દિલ ઉનકા ગરમા ગયા[1] જબ—સમાં ઉંનપે તવ.હીદકા છાગયા[2] જબ

સિખાએ મઈ.શત[3] કે આદાબ[4] ઉનકો
પ.ઢાયે તમદ્દુન[5]કે સબ બાબ[6] ઉનકો

જતાઈ ઉન્હેં વ.કત કી. ક.દ્રો .કીમત (૪૨) દિલાઇ ઉન્હેં કામકી હિ.સેં[7] ર.ગબત
કહા "છોડ.દેંગે સબ આ.ખિર રીફાક.ત[8]—હોં ફ.રજંદો જ.ન[9] ઉસ્મેં યા માલો દોલત

ન છોડે.ગા પર સાથ હરગિજ. તુમ્હારા
ભલાઇ મેં જો વકત તુમને ગુજા.રા

ગ.નીમત હય સે.હ.ત[10] .અલાલત[11]સે પહેલે (૪૩) ફ.રા.ગત[12] મશાગિ-લ[13]કી કસરતસે પહેલે
જવાની બુ.ઢાપેકી જે.હ.મત[14]સે પહેલે—અ.કામત[15] મુસાફિ.રકી રહે.લત[16]સે પહેલે

ફ.કી.રી સે પહેલે ગનીમત હય દોલત
જો કરના હય કરલો કે થોડી હય મોહલત[17]"

યે કહેકર કિયા ઇલ્મપર ઉનકો શેદા[18] (૪૪) કે "હયેં દૂર ર.હેમતસે સબ એહલે દુનયા
મગર ધ્યાન હય જિનકો હરદમ ખુ.દાકા—હય તઆ.લીમ[19]કા યા સદા જિનમેં ચરચા

ઉન્હીં કે લિયે યાં હય ને.અમત ખુ.દાકી
ઉન્હીં પર હય વાં જાકે ર.હેમત ખુ.દાકી."

---

૧ જોશમેં આગયા ૨ તવહીદમેં પકકે હો ગયે. ૩ ગુજરાન ૪ કાએદે ૫ શાયસ્તગી; સુધારા ૬ કાએદે ૭ લાલચ ૮ સાથ ૯ ઓરત ૧૦ તનદુરસ્તી ૧૧ બીમારી ૧૨ ફુરસતમેં હોના ૧૩ કામમેં હોના ૧૪ તકલીફ ૧૫ ઠેરના; જીંદા રહેના ૧૬ મોત ૧૭ ફુરસત; મુદ્દત. ૧૮ આશક; બહોત મહોબત રખનેવાલા ૧૯ ઇલ્મ પઢના.

૪૨ બંદકા મતલબ=હદીસ શરીફમેં હય કે મરનેવાલેકે સાથ ઓલાદ, માલ ઓર અમલ જાતે હયેં મગર અગલે દો પીછે ચલે આતે હયેં ઓર ફકત અમલ સાથ રહેતા હય.

૪૩ બંદકા મતલબ=હદીસ શરીફમેં કહાહયકે જવાનીકો ગનીમત જાનો બુઢાપેસે પહેલે, ઓર તનદુરસ્તીકો ગનીમત જાનો બીમારીસે પહેલે, ઓર તવંગરીકો ફકીરીસે પહેલે, ઓર ફુરસતકો કામમેં હોનેસે પહેલે, ઓર જીંદગીકો મોતસે પહેલે ગનીમત જાનો. ઈસલીયે જો કરના હય ઉસ્મે ઢીલ ન કરો.

૪૪ બંદકા મતલબ=હદીસ શરીફમેં કહા હય કે અલ્લાહકી યાદ કરનેવાલે, ઈલ્મ પઢાનેવાલે ઓર ઇલ્મ પઢનેવાલેકે સીવા દુનયાકી તમામ ચીજેં બુરી હયેં.

સિખાઈ ઉન્હે નો.એ[1] ઇનસાંપે શ.ફ્ક.ત[2](૪૫)કહા "હય યે ઈસલામીયુંકી અ.લામત[3] કે હમસાયે[4]સે રખતેહયેં વો મો.હબ્બત–શબોરો.જ[5] પોંહચાતે હયેં ઉસકો રાહ.ત

વો જો .હ.કસે અપને લિયે ચાહતે હયેં
વોહી હર બશર[6]કે લિયે ચાહતે હયેં

ખુ.દા રહેમ કરતા નહીં ઉસ બશરપર (૪૬) ન હો દર્દકી ચોટ જિસકે જિ.ગરપર
કિસીકે ગર આ.ફ્ત ગુ.જર જાયે સરપર––પડે ગ.મકા સાયા[7] ન ઉસ બેઅસ.રપર

કરો મહેરબાની તુમ એહલે[8] .જમીં પર
ખુ.દા મહેરબાં હોગા અ.રશે[9] બરીંપર"

ડરા યા તઅ.સ્સુ.બ[10]સે ઉનકો યે કહેકર (૪૭) કે "જિંદા રહા ઓર મરા જોઇસીપર હુવા વો હમારી જમાઅતસે બાહર––વો સાથી હમારા ન હમ ઉસકે યાવર[11]

નહીં હ.ક.સે કુછ ઉસ મો.હબ્બતકો બેહરા[12]
કે જો તુમ કો અંધા કરે ઓર બેહરા[13]"

બચાયા બુરાઇસે ઉનકો યેહ કહે કર(૪૮)કે "તાઅ.ત[14]સે તરકે મ.આસી[15]હય બેહતર તવરરો.[16]કા હય જાતમેં જિનકી જવહર[17]–ન હોંગેકભી આ.બિદ[18] ઉનકે બરાબર

---

૧ જાત=આદમી ૨ મહોબત ૩ નિશાની ૪ પડોશી ૫ રાતદિન:૬ આદમી ૭ અસર ૮ દુનયાકે લોક ૯ આખેરત ૧૦ હઠધર્મી ૧૧ મદદગાર ૧૨ લગાવ ૧૩ જો કાનસે ન સુનતા હો. ૧૪ ઈબાદત ૧૫ ગુન્હે ૧૬ ગુન્હાસે પરહેજ કરના; બચના ૧૭ વસ્ફ; ગુણ ૧૮ ઇબાદત કરનેવાલા.

૪૫ બંદકા મતલબ–હદીસ શરીફસે હયકે તેરે પડોસીસે તું અચ્છા સુલુક કરેગા તો મોમીન હોગા ઓર દુસરેકે વાસ્તે એેસા પસંદ કર જેસા તું અપને વાસ્તે પસંદ કરતા હય તબ તું મુસલમાન હોગા.

૪૬ બદકા મતલબ=હદીસ શરીફસે હય કે જો આદમીપર રહેમ નહીં કરતા ઉસપર ખુદા રહેમ નહીં કરતા (ઈનદોનું હદીસુંમેં મુસલમાનું કે સિવા દૂસરે મજહબકે આદમીયુંકે લીયેભી હય, ઈસસે ઈસ્લામકે બાનીકી બડી ખુબી નીકલતી હય જો દૂસરે મજહબકે બાનીકે વાસ્તે નહીં હય.)

૪૭ બંદકા મતલબ–હદીસ શરીફસે હયકે જો હઠધર્મી કરતા રહેગા વોહ મુસલમાન નહીં.

૪૮ બંદકા મજમુન હદીસકા હય કે આબિદસે જાહિદ (એહલેવરા) કા રતબા બડા હય. જાહેદ ઉસકો કહેતે હયેં જો ફરમાન શરીઅત કે બજા લાવે ઓર ગુન્હાસે બચે ઓર દુનયાકી ચીજોંપર મહોબત ન કરે યે પીછલી દો બાતેં આબીદમેં નહી હોતીં.

કરો ઝ઼િકરે એહલેવરા[1]કા જહાં તુમ
ન લો ,આબિદૂંકા કભી નામ વહાં તુમ"

ગરીબૂંકો મહેનતકી ર.ગબત[2] દિલાઇ (૪૯) કે 'બાઝુસે અપને કરો તુમ કમાઇ
ખબર તાકે લો ઉસસે અપની પરાઇ—ન કરની પડે. તુમકો દરદર[3] ગદાઇ[4]

ત.લબસે હય દુનયાકી ગર યાં યે નેયત
તો ચમકોગે વાં માહેકામિલ[5]કી સૂરત'

અમીરૂંકો તમ્બીહ[6]કી ઇસ .તર.હ પર (૫૦) કે "હયે તુમમેં જો અ.ગ-
નિયા[7] ઓર તવંગર

અગર અપને ત.બકે[8]મેં હો સબસે બેહતર—બનીનો.અ.[9]કે હો મદદગારો યાવર

ન કરતેહો બેમશવેરત[10] કામ હરગિજ.
ઉઠાતે ન હો બેધડક ગામ[11].હરગિજ.

તો મુરદૂંસે આસૂદા[12] તર હય વો ત.બકા (૫૧) જ.માના મુબારક મિલે જિસકો એસા
પે[13] જબ એહલેદોલત[14] હો અશરારે[15] દુનયાં—ન હો એ.શમે જિનકો ઓરૂંકીપરવા

નહીં ઉસ જ.માને મેં કુછ ખે.રો બરકત
અક઼ામત[16]સે બેહતર હય ઉસ વ.ક્ત રહે.લત[17]"

દિયે ફેર દિલ ઉનકે મકરો[18] રિયા[19]સે (૫૨) ભરા ઉનકે સીનેકો
સિ.દ.કો[20] સ.ફા[21]સે

બચાયા ઉન્હેં કિઝ.બ[22]સે ઇ.ફ.તરા[23]સે—કિયા સુર્ખરૂ[24] ખ.લ.ક.[25]સે ઓર ખુ.દાસે

રહા કો.લેહ.ક.[26]મેં ન કુછ બાક[27] ઉનકો

---

૧ જાહેદ ૨ ખાહેશ; ઈચ્છા ૩ ઘરઘર ૪ ભીખમાંગના ૫ પુરા ચાંદ ૬ ડરાના; નસીહત. ૭ માલદાર ૮ એક જમાનેકે લોક ૯ ઈનશાન ૧૦ બે સલાહ ૧૧ કદમ ૧૨ આરામવાલા, ખુશહાલ ૧૩ મગર ૧૪ દોલતમંદ ૧૫ ફસાદી ૧૬ જિના; જીંદા રહેના ૧૭ મોત; મરના ૧૮ ફરેબ; ૧૯ બનાવટ ૨૦ સચાઈ ૨૧ સફાઈ ૨૨ જુઠ ૨૩ બોહતાન ૨૪ આબરૂદાર ૨૫ લોક ૨૬ સચબાત=લોક એસે બન ગયે કે સચબાત જાહેર કરનેમેં ડરતે નથે ૨૭ ડર.

૪૯ બંદકા મજમુન હદીસકા હય કે જિસને હલાલ કમાઈ કી કે ભીખ ન માંગના પડે, ઘરવાલુંકી પરવરશહો ઓર પડોસીકો નફા પોંહચાયે વો કયામ-મતકે દિન અલ્લાહસે મીલેગા ઉસવકત ઉસકા ચેહરા પૂરા રોશન હોગા.

૫૦—૫૧ બંદકા મજમુન હેદીસસે હય કે જબ અમીર અચ્છે હોંગે તો સબકો આરામ હોગા ઓર બુરે હોંગે ઉસ વકત જિનેસે મરના બહેતર હય.

બસ એક શોબ[1] મેં કર દિયા પાક ઉનકો

કહીં હિફ્ઝ[2] સેહત[3] કે આઇ[4] સિખાયે (૫૩) સફરકે કહીં શોક ઉનકો દિલાયે
મફાદ[5] ઉનકો સોદાગિરીકે સુઝાયે—ઉસુલ[6] ઉનકો ફરમાંદેહી[7] કે બતાયે

નિશાં રાહો[8] મનજિલકા એક એક દિખાયા
બની નોઅ્ લકા ઉનકો રાહબર[10] બનાયા

હુઇ એસી આદતપે તઆલિમ ગાલિબ[11] (૫૪) કે બાતિલ[12] કે શેદા
હુવે હક[13] કો તાલિબ
મનાકિબ[14] સેબદલે ગયેસબ મસાલિબ[15]—હુવે રૂહસે બેહરાવર[16] ઉનકે કાલિબ[17]

જિસે રાજ[18] રદ કર ચુકેથે વો પથ્થર
હુવાજાકે આખિરકો કાયમ સિરે[19] પર

જબ ઉમ્મતકો સબ મિલચુકી હકકી નેઅમત (૫૫) અદા કરચુકી ફર્જ
અપના રિસાલત
રહીહકપે બાકી ન બંદૂંકી હુજ્જત[20]—નબીને કિયા ખલ્ક[21] સે કસ્દે[22] રેહલત[23]

તો ઇસલામકી વારિસ એક કોમ છોડી
કે દુનયામેં જિસકી મિસાલેં હયે થોડી

---

૧ ધોબ, ધુલાઇ=થોડી મુદતમેં. ૨ સંભાલના. ૩ તનદુરસ્તી ૪ કાએદે. ૫ ફાયદા ૬ કાએદે. ૭ હુકમ કરના. ૮ રસ્તા ૯ ઇનસાન ૧૦ રસ્તા બતાનેવાલા ૧૧ જોરદાર—લોકોંકી આદતતો અસલમેં ખરાબથી મગર નબી સાહેબકી તઆલીમ જયાદા જોરદારથી ૧૨ જુઠ ૧૩ સચાઇ=જો જુઠ બોલનેપર આશકથે વોહ સચ કે ઢુંઢને વાલે હુવે ૧૪ નેકીયાં ૧૫ બદીયાં ૧૬ નસીબદાર. ૧૭ બદન =પહેલે ઉનકે બદનમે રૂહનહીં થી યઆને ગુન બગીર કેથે અબ ગુણીજન હો ગયે ૧૮ કડીયા ૧૯ આગેકી બાજુ ૨૦ દલીલ ૨૧ દુનયા ૨૨ ઇરાદા ૨૩ વફાત; દુનયાસે કુચ

૫૪ બંદકે આખેર હિસ્સેકા મતલબ—ઇનજીલ મિતી કે બાબ મેં જો પેશીન ગુઈ હય ઉસકે તરફ ઈશારા હય કે બની ઇસરાઇલ કહેતેથે હજરત ઈસહાકકી ઓલાદસે આખેર નબી હોગા ઓર મુસલમાન કહેતે હજરત ઇસમાઇલ કી ઓલાદસે હોગા. જિસ પથર કો કડીયા રદ કરતા હય વો ખરાબ હોતા હય ઈસી તરહ કુરેશ ઇસમાઇલકી ઓલાદકે ખરાબથે મગર જિસ તરહ ઉમદા પથર આગે રખા જાતા હય ઉસી તરહ ખરાબ અરબુકો મુહમદ (સ)ને દુરસ્ત બના દીયા.

૫૫ બંદકા મતલબ—જબ નબી સાહેબ ઉમ્મત કો સબ સીખા ચુકે તબ રેહલત ફરમાઇતાકે કીસીકો ખુદાસે કહેનેકી જગા ન રહે કે હમકો માલુમ નથા.

* પેગ઼મબર સાહ઼િબકી વફ઼ાતકે બાદ સ઼હાબા કા ઝ઼માના. *

સબ ઇસલામકે હુ઼કમ બરદાર[1] બંદે (૫૬) સબ ઇસલામીયુંકે મદદગાર બંદે
ખ઼ુદા ઔર નબી કે વફ઼ાદાર બંદે—યતીમું કે રાંડું[2] કે ગ઼મખ઼ાર[3] બંદે
રહે કુફ્ર઼[4] બાતિ઼લસે બેઝ઼ાર સારે
નશેમેં મયે[5]હ઼ક઼કે સરશાર[6] સારે
જહાલતકી રસ્મેં મિટાદેનેવાલે (૫૭) કહાનત[7]કી બુનયાદ ઢહાદેનેવાલે[8]
સર એહ઼કામે દી[9]પર ઝુકાદેનેવાલે—ખ઼ુદા કે લીયે ઘર લુટા દેનેવાલે
હર આફ઼તમેં સીના સિપર[10] કરનેવાલે
ફ઼ક઼ત એક અલ્લાહ સે ડરને વાલે
અગર ઇખ઼્તેલાફ઼[11] ઉનમેં બાહમ[12] દિગર થા (૫૮) તો બિલકુલ મદાર ઉસકા ઇખ઼લાસ઼પર થા
ઝગડતેથે લેકિન ન ઝગડુંમેં શર[13] થા—ખ઼િલાફ઼[14] આશતી[15]સે ખ઼ુશ આયંદાતર[16] થા
યે થી મોજ પહેલી ઉસ આઝાદગીકી
હરા જિસસે હોનેકો થા બાગે ગેતી[17]
ન ખાનોંમેં થી વાં તકલ્લુફ઼[18]કી કુલફ઼ત[19] (૫૯) ન પોશિશ[20]સે મક઼સૂદ[21]થી ઝેબોઝ઼ીનત
અમીર ઔર લશ્કરકીથી એક સૂરત—ફ઼ક઼ીર ઔર ગ઼ની સબકીથી એક હ઼ાલત
લગાયાથા માલી[22]ને એક બાગ઼ એસા
ન થા જિસમેં છોટા બડા કોઇ પવદા[23]

---

૧ ઉઠાનેવાલે ૨ બેવા ૩ ગમખાનેવાલે ૪ કુફ્રઔર જુઠ ૫ હકકા શરાબ ૬ ચકચુર ૭ જાદુ; ગેબકી ખબર દેના ૮ તોડનેવાલે ૯ દીનકે હુકમોં. ૧૦ ઢાલ ૧૧ જુદાઇ; ઝગડા ૧૨ આપસમેં ૧૩ બુરાઈ ૧૪ જુદાઈ; લડાઈ ૧૫ દોસ્તી ૧૬ અચ્છા ૧૭ દુનયા ૧૮ તકલીફ઼ ઉઠાના ૧૯ મુસીબત (સાદાખાના ખાતેથે) ૨૦ કપડે પહેનના ૨૧ ગરજ ૨૨ મુહંમદ મુસ્તફા (સ) સે મુરાદહય ૨૩ ઝાડ; છોડવા.

૫૬ સે ૫૯ બંદકા ખુલાસા=પૈગમબર સાહેબને અપની વારેસ કૌમ છોડી (બંદ ૫૫) વોહ સહાબાથે વોહ અલ્લા રસુલકે ફરમાનેપર ચલતેથે, ગરીબુંકી ફિકર રખતેથે, બુરી બાતોંકો મિટા દેતેથે, જાદુગર ગેબકી બાતેં બતાતેથે ઉનકો નાબુદ કર દિયા; દીનકે કામમેં ઈખલાસ ઔર નેકનૈયતસે લડતેથે મગર ઉનકી લડાઈ ઉસ દોસ્તીસે જિસમેં સફાઇ નહીં હોતી ઉસસે બહોત અચ્છીથી; આઝાદગી યાને કહેનેમે રોક ટોક નહો ઉસકો ઇન સહાબા ને સબસે પહેલે કાયમ કીયા. ઈસ આઝાદીકી નકલ અબ યુરોપ ઔર અમેરિકાવાલું નેકી હય જિસ સબબસે વોહ લોક બડે દરજેપર પોંહુચે; ઔર સબકા ખાના ઔરલિબાસ સાદા ઔર એકથા.

ખ઼લીફ઼ા થે ઉમ્મતકે એસે નિગેહબાં (૬૦) હો ગલ્લે[1]કા જેસે નિગેહબાન ચોપાં[2]
સમઝતેથે ઝ઼િમ્મીઓ[3] મુસલિમકો યકસાં–નથા અ઼બ્દો[4] હુ઼ર[5]મેં ત઼ફ઼ાવત નુમાયાં[6]

કનીજ઼[7] ઓર બાનુ[8]થીં આપસમેં એસી
જ઼માનેમેં માંજાઈ[9] બહનેં હોં જેસી

રહે[10] હ઼ુ઼કમે થી દોડ઼ ઓર ભાગ ઉનકી(૬૧)ફ઼ક઼ત હ઼ક઼પેથી જિસસેથી લાગ[11] ઉનકી
ભડ઼કતી નથી ખ઼ુદબખ઼ુદ આગ ઉનકી–શરીઅ઼તકે ક઼બજ઼ેમેં થી બાગ ઉનકી

જહાં કરદિયા નર્મ નરમા ગયે વોહ
જહાં કરદિયા ગર્મ ગરમા ગયે વોહ

કિફ઼ાયત[12] જહાં ચાહીયે વાં કિફ઼ાયત (૬૨) સખ઼ાવત જહાં ચાહીયે વાં સખ઼ાવત
જચી[13] ઓર તુલી દુશમની ઓર મોહ઼બ્બત–ન બે વજહ[14] ઉલફ઼ત નબેવજહ ન઼ફ઼રત

ઝુકા હ઼ક઼સે જો ઝુકગયે ઉસસે વોહ ભી
રૂકા હ઼ક઼સે જો રૂકગયે ઉસસે વોહ ભી

તરક્કી઼ કા જિસદમ ખ઼િયાલ ઉનકો આયા(૬૩)એક અંધેર થા રૂબઅ઼મસકું[15]મેં છાયા
હરેક કો઼મપર થા તનઝ઼્ઝુલ[16]કા સાયા–બલંદીસે થા જિસને સબકો ગિરાયા

વો નેશન[17]જો હયેં આજ ગરદૂં[18]કે તારે
ધુંધલકે[19]મેં પસ્તીકે પિનહાં[20] થે સારે

ન વો દોરદોરા[21] થા ઇ઼બરાનીયોં[22]કા (૬૪) ન યે બખ઼્તો[23]ઇક઼બાલ ન઼ સ઼રાનીયોંકા

---

૧ બકરીયોં ઓર ઘેટીયોંકા ટોલા ૨ ભરવાડ ૩ ગેર મજહબવાલા જો ઈસલામી હુકુમતમેં રહે ૪ ગુલામ ૫ આજાદ ૬ જાહેર ૭ લોંડી ૮ ઘરકી ઓરત; માલેકા ૯ એકમાંસે; સગી ૧૦ ખુદાકી રાહ. ૧૧ કિસીતરહકા સંબંધ મોહબતકા કે અદાવતકા વોહ ખુદા વાસ્તેહોતાથા. ૧૨ કરકસર ૧૩ ન કમ ન જ્યાદા ૧૪ સબબ ૧૫ દુનયાકા ખુશકીવાલા હીસ્સા જિસ પર આદમી બસતે હયેં જો મુસલમાનુંકે હિસાબસે ¼ હય ઓર ¾ પાની હય ૧૬ ચડતી ૧૭ યાને યુરોપકી કોમેં. નેશન અંગ્રેજીમેં કોમકો કેહુતે હેંય ૧૮ આસમાન ૧૯ એસા અંધેરા કે કુછ કુછ માલુમ પડે ૨૦ પોશીદા; છુપા ૨૧ અચ્છા જમાના ૨૨ યહુદી ૨૩ નસીબ

૬૦ સે ૬૩ બંદકા ખુલાસા=ખિલાફતમેં મુસલિમ ઓર ગેર મુસલિમકો એક હકથે ગુલામ ઓર આજાદમેં લોંડી ઓર બાનુમેં કુછ ફરક નથા. હરેક કામ ખુદાકે વાસ્તે કરતેથે, શરીઅતમેં જહાં નરમી કરનેકા હુકમ આયા હય વહાં નરમી ઓર જહાં ગરમીકા વહાં ગરમી કરતેથે જબ મુસલમાનુંને તરક્કી કી ઉસ વક્ત સબ જગા અંધેરા થા યુરોપ ઓર અમેરિકાવાલે જો અબ ચમક રહે હયેં વોહ સબ અંધેરે કી પસ્તી મેં પડેથે.

પરાગંદા[1] દફતર થા યુનાનીયોં[2]કા–પરેશાં[3] થા શીરાજા[4] સાસાનીયોં[5]કા
જહાજ. એહલેરૂમા[6]કા થા ડગમગાતા
ચિરાગ. એહલે ઇરાં[7]કા થા ટિમટિમાતા[8]

જબ સબ દુનયામેં અંધેરા થા મુસલમાનુંને ઉજાલા કીયા.

ઇધર હિંદમેં હર તરફ થા અંધેરા (૬૫) કે થા ગ્યાન[9] ગુન[10]કા લદા યાંસે ડેરા
ઉધર થા અજમ[11]કો જહાલતને ઘેરા–કે દિલ સબને કેશા[12] કનશ[13]સે થા ફેરા
ન ભગવાનકા ધ્યાન થા ગ્યાનીયોં[14]મેં
ન યઝદાંપરસ્તી[15] થી યઝદાનીયોં[16]મેં
હવા હરતરફ મોજઝન[17]થી બલાકી(૬૬)ગલોંપર છુરી ચલ રહીથી જફા[18]કી
ઉકુબત[19]કી હદ થી ન પુરસિશ[20]ખતાકી–પડી લુટ રહીથી વદીઅત[21]ખુદાકી
ઝમીંપર થા અબ્રે સિતમ[22]કા દરેડા[23]
તબાહી[24]મેં થા નોએ ઇનસાં[25]કા બેડા
વો કોમેં જોહયેં આજ ગમખારે ઇનસાં(૬૭)દરંદુંકી ઓરઉનકી તીનત[26]થી યકસાં[27]
જહાં અદલકે આજ જારી હયેં ફરમાં–બહોત[28] દૂર પોંહચાથા વાં ઝુલ્મો તુગયાં[29]
બને આજ જો ગલ્લેબાં[30] હયેં હમારે
વો થે ભેડિયે[31] આદમીખાર[32] સારે

---

૧ ખરાબ ૨ ગ્રીક ૩ જુદા જુદા; ટુટાહુવા ૪ મિલાપ ૫ સાસાનકી ઓલાદવાલે ઈરાનકે બાદશાહ ૬ રોમનલોક. ઈનકી રાજધાની ઈટાલીમેં રોમથી ઓર ઈનકી હુકૂમતમેં દરયાકા બડા હીસ્સાથા ઇસ વાસ્તે ઈનકે સાથ જહાજ લીખા. ૭ ઈરાનવાલે, યેહ આગકી પુજા કરતેથે ઈસલીયે ઇનકે સાથ ચિરાગ (દીવા) લીખા ૮ દીવા બુઝતે વકત જો રોશની છેલી દેતા હયે વોહ ૯ ઈલ્મ ૧૦ હુનર ૧૧ ઈરાન ૧૨ મજહબ ૧૩ અમલ ૧૪ ઇલ્મવાલે; પંડીત ૧૫ ખુદાપરસ્તી; મગર યહાં મુરાદ આગ પરસ્તી સે હય ૧૬ પારસીલોક; ઈનકેદો ખુદા, બુરા કરનેવાલેકો અહુરમન ઓર અચ્છા કરનેવાલેકો યજદાં કહેતે હયેં ૧૭ ચલ રહી ૧૮ જુલ્મ ૧૯ સખ્તી; સજા ૨૦ પુછક ૨૧ અમાનત=અલ્લાહકે બંદેકો જુલમ કરનેવાલે હલાક કરતેથે ૨૨ જુલમકા બાદલ ૨૩ સખ્ત બારેશ ૨૪ ખરાબી ૨૫ આદમી ૨૬ તબીયત ૨૭ એક; બરાબર ૨૮ હદસે જ્યાદા ૨૯ તૂફાન ૩૦ સંભાલનેવાલે ૩૧ બીરૂ (વરૂ) ૩૨ આદમીકો ખા જાનેવાલે.

૬૬ બંદકા મતલબ=યુરોપમેં આલફ્રેડ ઓર શાર્લમેન તક અંધેરકા જમાના જિસકો યુરોપવાલે 'ડાર્કએજીસ' કહેતે હયેં છસો બરસ તક ચલરહા થા યેહી હાલ એશિયા ઓર આફ્રિકા કા થા મગર ઈસલામકે તુફેલસે સબ જગા રોશની ફેલી.

હુનરકા જહાં ગર્મ બાજાર હય અબ (૬૮) જહાં અ.કલો દાનિશકા બહેવાર[1] હય અબ
જહાં અબ્રે ર.હેમત ગોહરબાર[2] હય અબ—જહાં હુનબરસ્તા[3] લગા તાર હય અબ

તમદ્દુન[4]કા પેદા ન થા વાં નિશાં તક
સમનદર[5]કી આઇ નથી મોજ વાં તક

ન રસ્તા તરક.કી.કા અબતક ખુલાથા (૬૯) ન જી.ના[6] બલંદીપે કોઇ લગાથા
વો સ.હ.રા[7] ઉન્હેં .કત.અ[8]કરનાપડાથા—જહાં ન.કશેપા[9] થા ન શોરે[10] દિરાથા

જોંહી[11] કાનમેં .હ.કકી આવા.જ આઇ
લગાકરને ખૂદ ઉનકા દિલ રહનુમાઇ[12]

ઘટા એક પહાડુંસે બ.ત.હાકે[13] ઉઠી (૭૦) પડી ચારસૂ[14] યકબયક[15] ધુમ જિસકી
કડક ઓર દમક[16] દૂરદૂર ઉસકી પોંહચી—જો ટેગસ[17]પે ગરજી તો ગંગાપે બરસી

રહે ઉસસે મ.હરૂમ[18] આબી[19] ન ખા.કી[20]
હરી હોગઇ સારી ખેતી ખુ.દાકી

કિયા ઉમ્મીયું[21]ને જહાંમેં ઉજાલા (૭૧) હુવા જિસસે ઇસલામકા બોલબાલા
બુતુંકો અ.રબ ઓર અ.જમસે નિકાલા—હરેક ડુબતી[22] નાવકો જા સંભાલા

.જમાનેમેં ફેલાઇ તવ.હીદે મુત્લક.[23]
લગી આને ઘરઘરસે આવાજ઼ે .હ.ક.હ.ક

---

૧ બેપાર ૨ મોતી બરસાનેવાલા ૩ બહોત દોલત અસલમેં યેહ દખણમેં સોનેકા સિક્કા થા ૪ જહાં અબ હરતરહ અછાહય વહાં ઉસવક્ત સુધારેકા નામભી નહીં થા. ૫ સમનદરસે મુરાદ ઈલ્મ હય. ઉસવક્ત ઇલ્મકા કદમભી નહી આયા થા. યુરોપ અમેરીકા વગેરાસે સંબંધ હય. ૬ સીઢી ૭ રેતીકા મેદાન ૮ કાટના ૯ કદમકા નિશાન ૧૦ ઘંટકી આવાજ જિસકો સુન-કર કાફલેકા ભૂલા ભટકા મુસાફર કાફલેમેં મિલજાતા હય. ૧૧ જેસી; જીસવકત ૧૨ રસ્તા બતાના ૧૩ અરબસે મુરાદ હય ૧૪ તરફ ૧૫ એકદમ ૧૬ ચમક ૧૭ સ્પેનકી બડી નદીકા નામ હયે મતલબ ઇસલામ સ્પેનસે હિંદુસ્તાન તક ફેલ ગયા ૧૮ નાઉમેદ ૧૯ પાનીપર રહેને વાલે ૨૦ જમીન-પર રહેને વાલે. ૨૧ અનપઢ કયુંકે નબી સાહેબ ઓરઅરબ ઇલ્મવાલે નથે. ૨૨ મતલબ કે લોક બુરે કામ કર કર જહન્નમકે દરવાજે તક પહોંચ ચુકેથે મગર ઉનકો સીધે રસ્તેપર લા દીયા. ૨૩ ખાલિસ ઓર ખરી તવહીદ જિસમેં જરાશિર્ક (ભાગ) નહો.

૬૯—૭૦ બંદકા મતલબ=મુસલમાનું કો તરક્કી કરનેમેં બડી મહેનત પડી થી મગર સબમેં સુધારા કર દિયા.

હુવા ગુ.લ ગુ.લા[1] નેકીયુંકા બદ્દ[2]મેં (૭૨) પડી ખલબલી[3] કુફ્.કી સરહ.દ્દમેં
હુઇ આતશ અફ્.સુરદા[4] આતશકદ્દ[5]મે—લગીખ.ાકસી ઉ.ડને સબ માબદ્દ[6]મે

હુવા કઅ્.બા[7] આબાદ સબ ઘર ઉજ.ડકર
જમે એકજા સારે દંગલ બિછ.ડ કર

લિયે ઇલ્મો.ફ.ન ઉનસે ન.સ્.રાનીયોંને (૭૩) કિયા કસ્બે[8]અ.ખલા.ક[9] રૂહાનીયોં[10]ને
અદબ ઉનસે સીખા સ.ફ્ા.હાનીયોં[11]ને—કહા બઢકે લબ્બેક[12] ય.જદાનીયોં[13]ને

હરએક દિલસે રિશ્તા જહાલતકા તો.ડા
કોઇ ઘર ન દુનયામેં તારીક[14] છો.ડા

અરસ્તુ[15]કે મુરદા ફુનૂ.કો જિલાયા[16] (૭૪) .ફલાતૂન[17]કો જિ.ન્દા ફિરકર દિખાયા
હરેક શેહરો ક.રયે[18]કો યૂનાં બનાયા—મજા. ઇલ્મો હિ.કમત[19] કા સબકો ચખાયા

કિયા બરત.રફ્.[20] પરદા ચસ્મે જહાં[21] સે
જગાયા જ.માનેકો ખાબેગિરાં[22] સે

હરેક મ્યેકદા[23] સે ભરા જાકે સાગ.ર[24] (૭૫) હરેક ઘાટસે આયે સેરાબ[25] હોકર
ગિરે મિસ્.લે પરવાના હર રોશનીપર—ગિરાહ[26] મેં લિયા બાંધ હુકમેં પયમ્બર

કે "હિ.કમતકો એક ગુમશુદા[27] લાલ સમઝો
જહાં પાવ અપના ઉસે માલ સમઝો"

હરેક ઇ.લ્મકે ફ્.નકે જોયા[28] હુયે વોહ (૭૬) હરેક કામમેં સબસે બાલા હુયે વોહ
ફ્.લાહ.ત[29]મેં બેમિસ્.લો[30]યકતા[31] હુયે વોહ—સિયાહ.ત[32]મેં મશહુરે દુનયા હુયેવોહ

---

૧ શોર. ૨ ખરાબ લોક ૩ ગભરાટ. ૪ ઠંડી. ૫ અગિયારી. ૬ ઈબાદત ખાને ૭ બેતુલ્લા. ૮ હાસલ કરના. ૯ નેકઆદતેં. ૧૦ ઇસાઇલોક ૧૧ ઈરાન કે. ૧૨ અરફાત કે મકામ પર હાજીલોક બાર બાર બોલતે હયેં ઈસ કે મઅ્નેયે હયે કે મેં હાજર હું. ઈસસે મુરાદ યહાં તાબેદારી હય. ૧૩ પારસીલોક ૧૪ અંધેરેવાલા. ૧૫ યુનાનકા મશહુર હકીમ સીકન્દરકા ઉસ્તાદ ઓર અફલાતુનકા શાગિર્દ ૨૨૦૦ બરસપર હુવા. ૧૬ જિંદાકીયા. ૧૭ એથેન્સ કા મશહુર હકીમ ઓર સુકરાત કા શાગિર્દ. ૧૮ ગાઉં ૧૯ દાનાઇ ઓર અકલકી ૨૦ ઉઠા લીયા ૨૧ લોકોંકી આંખસે ગફલતકા પરદા ૨૨ ભરનિંદ ૨૩ શરાબખાના ૨૪ પ્યાલા મતલબ હર જગાસે મુસલમાનુંને કુછ ન કુછ ફાયદા ઉઠાયા. ૨૫ પેટ ભરકર પીના ૨૬ ગાંઠ ૨૭ ખોવાયા હુવા. ૨૮ ઢુંઢનેવાલે ૨૯ ખેતીકા કામ ૩૦-૩૧ લાસાની ૩૨ સફર

૭૫ બંદકે છેલ્લે દો મિસરેકા મઝમુન હદીસશરીફસે હયે. ગરજ દો હજાર બરસસે જ્યાદા મુદ્દતપર જો બડે બડે ઈલ્મવાલે યુનાન વગેરામાં મરગયેથે, ઉનકી કીતાબુ કો કોઈ જાનતા ન થા મગર મુસલમાનુંને ઉન સબકો જાહેર કીયા.

હરેક મુલ્કમેં ઉનકી ફેલી ઇમારત
હરેક કોમને ઉનસે સીખી તિજારત

કિયા જોકે આબાદ હર મુલ્કે વેરાં (૭૭) મોહિય્યા[1] કિયે સબકી રાહ.તકે સામ
ખ.ત.રનાક થે જો પહાડ ઔર બિયાબાં—ઉન્હેં કરદિયા રશ્કે સેહને[2] ગુલિસ્તાં[3]

બહાર[4] અબ જો દુનયામેં આઇ હુઇ હય
યે સબ પોદ[5] ઉન્હીંકી લગાઇ હુઇ હય

યે હમવાર[6] સડકેં યે રાહે મુસફ્ફા[7] (૭૮) દો ત.ર.ફા બરાબર દરખ્તોંકા સાયા
નિશાં જાબજા મીલો ફ.રસખ.[8] કા બરપા[9]—સરેરાહ કુવેં ઔર સરાયે[10] મોહિય્યા

ઉન્હીંકે હયેં સબને યે ચરબે[11] ઉતારે
ઉસી કા.ફલેકે નિશાં હયેં યે સારે

સદા ઉનકો મરગુ.બ[12] સેરો સ.ફરથા (૭૯)હરેક બરરે[13] આ.જ.મમેં ઉનકા ગુજ.રથા
તમામ ઉનકા છાના હુવા બે.હરો[14] બર[15]થા—જો લંકામેં ડેરાતો બરબર[16]મેં ઘર થા

વોહ ગિનતેથે યકસાં વત.ન ઔર સ.ફરકો
ઘર અપના સમઝતેથે હર દસ્તો[17] દર[18]કો

જહાંકો હય યાદ ઉનકી રફ.તાર[19] અબતક (૮૦) કે નક.શેક.દમ હયેં નમુદાર[20]અબતક
મલાયા[21]મેં હયેં ઉનકે આસ.ાર[22]અબતક—ઉન્હેં રો રહા હય મલેબાર[23]અબતક

---

૧ તૈયાર ૨ ચોક. ૩ બાગ. ૪ રોનક. ૫ છોડવા. ૬ બરાબર. ૭ સાફ. ૮ ફરસંગ. ૯ કાયમ; ખડા. ૧૦ ધરમસલા. ૧૧ નકલ. શેરશાહ વગેરે દુસરે કઇ મુસલમાન બાદશાહોંને એસે કામ કીયે હયેં જિનકી અબ નકલ હોતી હય મગર વોભીપૂરી નહીં. ૧૨ પસંદ. ૧૩ ખંડ. ૧૪-૧૫ દરયા ઔર જમીન. ૧૬ નીલ નદી કે કીનારે પર મિસરકા શહેર હય. આફરીકા કે ઉત્તર હિસ્સેમેં હય. યહાંસે મુસલમાન લંકા તક સફર કરતેથે અબભી ઉસવકત કે અરબકી નસલ લંકામેં મોજુદ હય. ૧૭ જંગલ. ૧૮ પહાડ. ૧૯ ચાલ. ૨૦ જાહેર. ૨૧ હિંદી મહાસાગર કે પૂર્વમેં દ્વિપકલ્પ. ૨૨ નિશાની. ૨૩ મલબાર.

૭૮ બંદકે સંબંધમેં શેરશાહકે ઈન કામુંકી તફસીલ યેહ હય એક સડક ચાર મહીને કે રસ્તેમેં ફેલીથી. ૭ કોસકે ફાસલેપર એક એક પકકી સરા બનવાઈથી, સડકકે કિનારેપર મસજીદેં ઔર કુવે બનવાયેથે-ઈમામ ઔર બાંગી મુકરર કિયેથે, ધર્મસલામેં હિંદુ મુસલમાન નોકરથે કે સબકો ખાના ઔર આરામ મિલે જાનવરું કે લીયેભી બંદોબસ્ત થા, સડકકી દોનું તરફ ઝાડથે ઔર એક એક કોસકે ફાસલેપર મીનારા થા.

હિમાલા[1]કો હયેં વાકેઆત[2] ઉનકે અજબર[3]
નિશાન ઉનકે બાકી હયેં જિબ્રાલટર[4]પર
નહીં ઇસ તબક[5]પર કોઇ બર્રે આઝમ(૮૧)ન હોં જિસમેં ઉનકી ઇમારાત મોહકમ[6]
અરબ–હિંદ–મિસર–ઉનદુલુસ[7]–શામ[8]–દયેલમ[9],—બિનાઓંસે હય ઉનકી
માઅમુર[10] આલમ
તુમ્હેં કોહેઆદમ[11]સે તા કોહેએદ્રા[12]
મિલેગા જહાં જાવગે ખોજ[13] ઉનકા
વો સંગી મેહેલ ઓર વો ઉનકી સફાઇ(૮૨)જમી જિનકે ખંડરોંપે હય આજ કાઇ[14]
વો અરફદ[15]કે ગુંબદ થે જિનકે તિલાઇ[16]–વો માઅબદ[17] જહાં જલવા-
ગર[18]થી ખુદાઇ
જમાનેને ગો ઉનકી બરકત ઉઠાલી
નહીં કોઇ વેરાના પર[19] ઉનસે ખાલી
હુવા ઉનદુલુસ ઉનસે ગુલજાર યકસર (૮૩) જહાં ઉનકે આસાર બાકી હયેં અકસર
જો ચાહે કોઇ દેખલે આજ જાકર–યે હય બેતહમરા[20]કી ગોયા જબાં પર
કે થે આલે અદનાન[21]સે મેરે બાની[22]
અરબકી હું મેં ઇસ જમીંપર નિશાની
હવેદા[23]હય ગરનાતે[24]સે શવકત[25]ઉનકી૮૪)અયાં[26]હય બલનસીયા[27]સે કુદ-
રત[28] ઉનકી

---

૧ હિંદુસ્તાનકી ઉત્તરમેં બડા પહાડ હય. ૨ કામ. ૩ જમાં પર-યાદ. ૪ અરબ 'જબલેતારેક' કહેતે હયેં અબદુર રહેમાન મુસાબિન નસીરને અપને ગુલામ તારેક કો સ્પેનકી ફતેહ કે લીયે ભેજાથા વોહ પેહેલે ઈસી પહાડપર પોંહુચા થા ઇસ વાસ્તે ઈસકો જબલેફતેહભી કહેતે હયેં ૫ જમીન (ઉસ-વકત અમેરિકાકી ખબર નહીંથી ઈસલીયે ઇસકે સીવા સબ ખંડ). ૬ મજબુત. ૭ મિસર ઓર સ્પેન. ૮ સિરિયા. ૯ ગિલાનકે પાસ પહાડી મુલ્ક હય પહેલે ઈરાનમેં થા અબ રૂસમેં હય. ૧૦ ભરી હુઇ. ૧૧ લંકામેં પહાડ ૧૨ સ્પેનકા પહાડ બરફકે સબબસે સફેદ રહેતાથા ઇસ સબબસે અરબુંને યેહ નામ રખા મગર સ્પેનવાલે સડાઅલએડા કહેતે હયેં. ૧૩ પતા ૧૪ નીલ ૧૫ કમર ૧૬ સુનેરી ૧૭ ઈબાદત ખાના ૧૮ જાહેર. ૧૯ મગર. ૨૦ ઉનદુલુસ (યાને સ્પેન) મેં મુસલમાનુંને સાતસો બરસ તક હુકુમત કીથી ખલીફાને બહોત બડા ઓર અજાયબ કારીગરીકા મહેલ બનવાયાથા જિસકા નામ બેતેહમરા થા. જિસકો આજભી યુરોપ કે ઈજનેર દેખકર દંગ હોતે હયેં. ૨૧ સ્પેનકે હાકેમ બની-ઉમ્મિયા આદનાનકી ઓલાદ સેથે ઓર બનીહાશિમભી અદનાનકી ઓલાદકે થે. ૨૨ બનાનેવાલે. ૨૩ જાહેર. ૨૪ સ્પેનકી મુસલમાનુંકી રાજધાની જિસકો ગ્રેનેડા કહેતે હયેં. ૨૫ શાન; ભપકા. ૨૬ જાહેર. ૨૭ વોલનસીયા. ૨૮ જોર.

બ.તલ્ચ્યુસ[1]કા યાદ હય અઝ્મત ઉનકી—પટકતી હય કાદસ[2] મેં સર,હસરત[3] જિનકી

ન સૂઁઘ ઉનકા ઇશબીલીયામેં હય સોતા[4]
શબોરોઝ. હય કુ.રતુબા[5] ઉનકા રોતા

કોઇ કુ.રતુ.બાકે ખંડર જાકે દેખે (૮૫) મસાજિદકે મે.હરાબો દર[6] જાકે દેખે
હેજાજી[7] અમીરૂં કે ઘર જાકે દેખે—વો ઉજડાહુવા કરરોફ.ર જાકે દેખે

જલાલ ઉનકા ખંડેરોંમેં હય યું ચમકતા
કે હો ખાકમેં જૈસે કુનદન દમકતા[8]

વોહ મશહુર પાતખ્ત અ.બ્બાસીયું[9]કા(૮૬)લબે—દજલા[10]ઉડતાથા જિસકા ફરેરા[11]
તરો—ખુશ્કપર[12] જિસકા પડતાથા સાયા[13]—ઈ.રાકે.અ.રબ[14]જિસપે થા ફ.ખ્ર. કરતા

હુઇ સરનગું[15] જિસકી મુદ્દતસે ઝંડી[16]
હય જો આજકલ એક તિજારત કી મંડી[17]

સુને ગોશ[18] ઈ.બરત[19]સે ગર જાકે ઇનસાં (૮૭) તો વાં જ.ર્રે જ.ર્રે યે કરતા હય એલાં[20]

કે થા જિનદિનોં મેહરે[21] ઇસલામ તાબાં[22]—હવા યાંકી થી જીદગીબખ્શે[23] દોરાં

પડી ખાકે એથેન્સ[24]મેં જાં[25] યહીંસે
હુવા .જીંદા ફિર નામે યુનાં યહીંસે.

---

૧ 'બડજ્યુર' કહેતે હયેં. ૨ અબ ઈસકો 'કેડિઝ' કહેતેહયેં. ૩ અફસોસ. ૪ ઇશબીલીયા=ઇસલામી નામ હય ઇસીકો રોમન લોક હીસપાલીસ કહેતેથે ઓર અબ ઇસકા નામ સીવીલી હય—(સ્પેનકા શહેર હય) ૫ સ્પેનકી ઇસલામી બડી રાજધાનીથી, અબ ઈસકો 'કોર્ડોવા' કહેતે હયેં ઇસમે ૧૬૦૦ મસજીદ ૯૦૦ હમ્મામ ૫૦૦ દવાખાને ઓર ૮૦૦ બડે મદ્રેસેથે. ૬ દરવાજે. ૭ મકકે વાલે. ૮ ચમકતા. ૯ નબી સાહેબકે ચચા હજરત અબાસકી ઓલાદ. ૧૦ દજલા નદીકે કિનારે. ૧૧ નિશાન. ૧૨ સબ જગાપર. ૧૩ અસર. ૧૪ મુલ્ક જિસકી રાજધાની બગદાદ. ૧૫ ઉંધી. ૧૬ નિશાન. ૧૭ બજાર. ૧૮ કાન. ૧૯ નસીહત. ૨૦ ખબર. ૨૧ સૂરજ. ૨૨ રોશન. ૨૩ તનદુરસ્ત રખનેવાલી ૨૪ ઈસકો અરબ "મદીનતુલ હુકમા" (યઆને હકીમુંકા શેહેર) કહેતેથે ઇસલીયે કે ઇસમેં હકીમ બહોત હુવે હેંય. ૨૫ જાન.

બંદ ૮૬ મેં બગદાદ શહેરકી તારીફ હય. ઈસમેં આઠ લાખસે જ્યાદા આબાદીથી ઉસવક્ત યેહ સબસે બડા શહેર થા. હીજરી ૧૩૨ સે ૬૫૬ તક અબાસી ખાનદાનકા પાયતખ્ત રહા. છેલે ખલીફા મુસતઆસીમ બિલ્લાકી ગફલતકે સબબસે તાતારી લોક બગદાદકે માલેક હોગયે.

વો લુકમાનો[1] સુકરાત[2] કે દુરરેમકનૂં[3] (૮૮) વો અસરારે[4] બુકરાતો દર્સે[5] ફલાતુ.
અરસતૂ[6] કી તાલીમ સોલન[7] કે કાનૂં—પડે.થે કિસી કબ્રે કોહના[8] મેં મદફૂં[9]

યહીં આકે મોહરે સુકૂંત[10] ઉનકી ટૂટી
ઈસી બાગે રાના[11] મેં બૂ[12] ઉનકી ફુટી

યે થા ઈલ્મપર વાં તવજ્જો[13] કા આલમ[14] (૮૯) કે હો જેસે મજરૂહ[15] જોયાયે[16] મરહમ[17]
કિસી તરહ પ્યાસ ઉનકી હોતી નથી કમ—બુજાતાથા આગ ઉનકી બારાં[18] ન શબનમ[19]

હરીમે[20] ખિલાફતમેં ઊંટું પે લદકર
ચલે આતેથે મિસ્રો યુનાંકે દફતર

* મુસલમાનુંકા ઈલ્મ. *

વો તારે જો થે શ[21] મેં લુમઅઅફગન[22] (૯૦) પે થા ઉનકી કિરનુંસે તા ગર્બ[23] રોશન
નવિશ્તોં[24] સે હયેં જિનકે અબતક મુજય્યન[25]—કુતુબખાનયે[26] પેરસો[27] રૂમો લનદનં
પડા ગુલગુલા[28] જિનકા થા કિશવરોં[29] મેં

---

૧ લુકમાન બડા હકીમ ૨૫૦૦ બરસપે યુનાનમેં હુવા હય. ઈસકી કહાનીયાં અરબી મેં લીખી ગયી બાદ યુરોપમેં ફેલીં જિસસે બહોત સુધારા હુવા. ૨ યુનાનકા બડા દાનિશમંદ ૨૩૦૦ બરસપર થા. ૩ કીમતી મોતી=કિતાબેં. ૪ ભેદ. ૫ ઈલ્મ. ૬ યુનાનકા નામી હકીમ ઓર સીકંદરકા ઉસ્તાદ ઓર ફલાતુનકા શાર્ગિદ ૭ યુનાનકા કાનુન બનાનેવાલા. ૮ જૂની. ૯ દફનાયે હુયે; દબે હુયે. ૧૦ ખામોશી. ૧૧ ખુબસુરત. ૧૨ ખુશબુ. ૧૩ ધ્યાન ૧૪ જમાના. ૧૫ જખમી. ૧૬ ઢુંઢનેવાલા. ૧૭ મલમ. ૧૮ બરસાત ૧૯ ઝાંકલ. ૨૦ રાજધાની=બગદાદ. ૨૧ પૂર્વકા મુલક. ૨૨ રોશની દેનેવાલા. ૨૩ મગરેબી મુલ્ક=યુરોપ (કો પૂર્વકે મુલકસે યાને મુસલમાનુંસે બહોત ફાયદા હુવા). ૨૪ કિતાબેં. ૨૫ આરાસ્તા. ૨૬ લાયબ્રેરી. ૨૭ ફ્રાન્સકી રાજધાની પેરીસ વગેરા મેં મુસલમાનુંકી નામી કિતાબેં હયેં જો ઇસ વકત મુસલમાનુંકે પાસ નહીં. ૨૮ નામવરીકા ડંકા. ૨૯ મુલ્કોમેં

૮૮ બંદકા મતલબ. યુનાનકે હકીમુંકે ઇલ્મકો મુસલમાનુંને જાહેર કીયા નહીં તો વોહ પડા પડા સડજાતા.

૮૯ બંદકા મતલબ યુનાન ઓર મીસરકે સીવા રૂમ, ઇરાન, હીંદ વગેરાસે સંસકૃત ફારસી સુર્યાની જબાનોંકી હજારોં કીતાબોંકા મુસલમાનોંને તરજુમા કીયા.

વો સોતેહયેં બગ઼દાદ઼કે મક઼બરોં[૧]મેં
વો સનંજાર[૨]કા ઓર કુફ઼ે઼કા મેદાં (૯૧) ફ઼રાહમ[૩] હુયે જિસમેં મસ્સાહે[૪] દોરાં
કુરે[૫] કી મિસાહ઼ત[૬] કે ફેલાયે સામાં—હુઇ જુઝ઼વ[૭] સે કદ્ર કુલકી નુમાયાં
ઝ઼માના વહાં આજતક નવ્વહ઼ાગર[૮] હય
કે અ઼બ્બાસીયુંકી સભા વો કિધર હય
સમરકંદસે ઉનદુલુસ તક સરાસર (૯૨) ઉન્હીંકી રસ઼દગાહેં[૯] થીં જલવા ગુસ્તર[૧૦]
સવાદે[૧૧] મરાગ઼ા[૧૨]મેં ઓર ક઼ાસીયું[૧૩]પર—ઝ઼મીંસે સ઼દા[૧૪] આરહીહય બરાબર
કે જિસકી રસ઼દ કે યે બાક઼ી નિશાં હયેં
વો ઇસલામીયુંકે મુનજ્જિમ[૧૫] કહાં હયેં
મુવર્રિખ઼[૧૬] હયેં જો આજ તેહ઼ક઼ીક઼વાલે[૧૭] (૯૩) તફ઼હ઼્હુસ઼[૧૮]કે હયેં જિનકે આઇ નિરાલે[૧૯]
જિન્હોંને હયેં આ઼લમ[૨૦]કે દફ઼તર ખંગાલે[૨૧]—ઝ઼મીંકે તબક઼ સરબસર છાનડાલે
અ઼રબહીને દિલ ઉનકે જાકર ઉભારે[૨૨]
અ઼રબહીસે વો ભરને સીખે તરારે[૨૩]

---

૧ કબરસ્તાન=મુસલમાનુંમેં બડે બડે ઇલ્મવાલે અબ બગદાદમેં દફ્ન હયેં. ૨ દજલા ઓર ફુરાત (યુફેતીસ; તૈગ્રીસ) કે દરમ્યાન શહેર હય. ૩ જમા. ૪ માપનેવાલે. ૫ જમીન. ૬ માપનેકા ઈલ્મ. ૭ જુઝ ઇબને મુસાને એસે ઓજાર બનાયે કે જુઝ (હીસ્સા) કે માપનેસે કુલ્લ (તમામ) કી ખબર હુઇ જેસે જમીનકા ઘેરાવ ૨૪૦૦૦ માઇલ થા. ૮ રોશહા. ૯ સિતારે દેખનેકી બલંદ જગા. ૧૦ ફેલી હુઇ. ૧૧ આસપાસ. ૧૨ આઝરબયેજાનમેં શહેર હય ઇસકે નઝદીક હોલાકુખાનને ખ્વાજા નસીરૂદ્દીન તુસી વગેરાસે એક રસદગાહ (ઓબઝરવેટરી) બનવાઈથી. ૧૩ ડેમાસકસ કી ઉત્તરમેં પહાડ હય. ૧૪ આવાજ. ૧૫ આસમાન કે ઇલ્મ જાનનેવાલે. ૧૬ તારીખ (ઇતિહાસ) જાનનેવાલે. ૧૭ સચ બાત નીકાલનેવાલે. ૧૮ તપાસ. ૧૯ નયે. ૨૦ દુનયા. ૨૧ દેખડાલે. ૨૨ જોશ દિલાયા. ૨૩ કુદકા=ખ્યાલકી બલંદી યાને અબ જો ઇતિહાસ અચ્છા લીખનેવાલે હય વોહ મુસલમાનુંસે સીખે હયેં.

૯૨ બંદમેં જિન રસદગાહું (ઓબઝરવેટરી, આકાસ લોચન) બયાન હય ઉનકે ખંડેર અભી મોજુદ હયેં. ખલીફા મામુન, હોલાકુખાં તાતારી વગેરા કઇ બાદશાહોંને બનવાઈથીં.

૯૩ બંદ—તારીખકા ઇલ્મ મુસલમાનુંસે સીખનેકા ખુદ યુરોપવાલે ઈકરાર કરતે હયેં. અફસોસ કે ઈસલામી નામી તારીખેં ફ્રાન્સ જર્મની ઓર ઇંગ્લાંડમેં હયેં મુસલમાનું કે પાસ નહીં.

અંધેરા તવારીખ઼ પર છા રહાથા (૯૪)સિતારા રિવાયત[1]કા ગેહના[2] રહાથા
દરાયત[3]કે સૂરજપે અબ્ર આરહાથા—શહાદત[4]કા મેદાન ધુંદલા[5] રહાથા

સરેરાહ ચિરાગ઼ એક અ઼રબને જલાયા
હરેક કાફ઼લેકા નિશાં જિસસે પાયા

ગિરોહ[6] એક જોયાથા ઇ઼લ્મે[7] નબીકા (૯૫)લગાયા પતા જિસને હર મુફ્તરી[8]કા
ન છોડા કોઇ રખ઼ના[9] કિઝ્બે[10] ખ઼ફી[11]કા—કિયા કાફ઼ીયા તંગ હર મુદ્દઇ઼[12]કા

કિયે જરહો[13] તા઼દીલ[14]કે વજ઼અ઼[15] કાનૂં
ન ચલને દિયા કોઇ બાતિ઼લ કા અફ઼સૂં[16]

ઇસી ધુનમેં આસાં કિયા હર સફ઼રકો (૯૬) ઇસી શૌક઼મેં તય[17]કિયા બેહ઼રો બરકો
સુના ખ઼ાજિનેં[18] ઇ઼લ્મેદીં[19] જિસ બશરકો—લિયા ઉંસસે જાકર ખ઼બર[20]ઔર
અસર[21]કો

ફિર આપ ઉસકો પરખા કસોટીપે રખકર
દિયા ઔરકો મૂંહ મજા઼ ઉસકા ચખકર

કિયા ફ઼ાશ[22] રાવીમેં જો એ઼બ પાયા (૯૭) મનાકિબ[23]કો છાના[24]
મસાલિબ[25]કો તાયા[26]
મશાયખ઼[27]મેં જો કુ઼બ્હ઼[28] નિકલા જતાયા—અઇમ્મા[29]મેં જો દાગ઼ દેખા બતાયા

તિ઼લિસ્મે[30] વરા઼ હર મુકદ્દસ[31]કા તોડ઼ા

---

૧ બયાન કરના. ૨ અંધેરમેં. ૩ અકલસે માલુમ કરના. ૪ ગવાહી. ૫ અંધેરેવાલા. ૬ (હદીસકે ઈલ્મ જાનનેવાલુંકી) મંડલી. ૭ હદીસકા ઇલ્મ. ૮ જૂઠ હદીસ બયાન કરનેવાલા. ૯ સુરાખ; એબ. ૧૦ જૂઠ. ૧૧ છુપા. ૧૨ અકસર જુઠા દાવા કરનેવાલેકો કહેતે હયેં. ૧૩ બયાન કરનેવાલેકા એબ જાહેર કરના. ૧૪ અછા વસ્ફ (ગુણ) જાહેર કરના. ૧૫ બનાના; ઘડના. ૧૬ મંતર, કિસ્સા. ૧૭ પાર કીયા. ૧૮ ઇલ્મ રખનેવાલા. ૧૯ હદીસકા ઈલ્મ. ૨૦–૨૧ હદીસકી કિસ્મેં હયેં. ૨૨ જાહેર. ૨૩ અછી બાતેં. ૨૪ નક્કી કીયા. ૨૫ બુરી બાતેં. ૨૬ નિકાલા. ૨૭ દીનકે બડે. ૨૮ એબ. ૨૯ બડોાત ઇલ્મ દીનકા રખને વાલે. ૩૦ પરહેજગારીકા જાલ; ફંદા. ૩૧ પાક.

૯૬ બંદકા મતલબ—હદીસકે ઈલ્મમેં મુસલમાનુંને એસા કમાલ કીયા હયકે ડાકટર ઈસપ્રીંગર લીખતે હયેં કે ઇસ ઈલ્મપર મુસલમાનુંકો પૂરા ફખર હયે એસા ઈલ્મ કીસી મજહબ વાલેમેં નહી. યાને પાંચ લાખ આલિમોંકા હાલ જીંદગીકા મીલતા હય.

ન મુલ્લાકો છોડા ન સૂફી[1] કો છોડા
રિજાલ[2] ઓર અસાનીદ[3]કે જો હયે દફતર (૯૮) ગવાહ ઉનકી આજાદગીકે હયે યકસર[4]
નથા ઉનકા એહસાં યે એક એહલેદી[5]પર—વો થે ઈસમેં હર કોમો મિલ્લતકે રહબર
લિબરટી[6]મેં જો આજ ફાયક[7] હયે સબસે
બતાયેં કે લિબરલ[8] બનેહયેં વો કબસે
ફસાહત[9]કે દફતર થે સબ ગાવખુરદા[10] (૯૯) બલાગત[11]કે રસ્તે થે સબ નાસિપુરદા[12]
ઉધર રમકી શઅ્અ[13] ઇનશા થી મુરદા—ઇધર આતશે પારસી થી ફુસરદા[14]
યકાયક જો બર્ક[15] આકે ચમકી અરબકી
ખુલીકી[16] ખુલી રેહેગઇ આંખ સબકી
અરબકી જો દેખી વો આતશ[17] જબાની(૧૦૦)સુની બરમે હેલ ઉનકી શેવાબયાની[18]
વો અશઆર[19]કી દિલમેં રેશાદવાના[20]—વો ખુતબો[21]કી માનિન્દે દરયા રવાની
વો જાદૂકે જુમલે વો ફિકરે ફુસું[22] કે
તો સમઝે કે ગોયા હમ અબતક થે ગુંગે
સલીકા કિસીકો નથા મદહો[23] જમ[24]કા (૧૦૧) ન ઢબ યાદ થા શરહે[25] શાદીયો ગમકા
ન અન્દાજ તલકીને[26] વાઝો[27] હિકમ[28]કા—ખજાના થા મદફૂં જબા ઓર કલમકા

---

૧ દરવેશ. ૨ વો ઇલ્મ જિસમેં રાવી યાને બ્યાન કરનેવાલુંકા હાલ હોતા હય. ૩ વોહ કિતાબેં જિનમેં સનદકે તોરપર હરહદીસકે સાથ ઉસકે બ્યાન કરનેવાલુંકે નામ હોં જૈસે બુખારી મુસલીમ વગેરા. ૪ સબ. ૫ મુસલમાન. ૬ અંગ્રેજીમેં આનાદીકો કહતે હયેં. ૭ બઢકર. ૮ આજાદ (અંગ્રેજી). ૯ ખુશ બ્યાની. ૧૦ ચટ હો ગયે થે. ૧૧ મતલબકી ખુબી. ૧૨ કોઈ ચલા નહો એસે. ૧૩ લીખનેકા ઇલ્મ. ૧૪ બુઝી હુઈ; ઠંડી. ૧૫ બીજલીકી જૈસી જબાનકી તેજી. ૧૬ હેરાન રહે ગયે. ૧૭ જબાનકી તેજી. ૧૮ છટા. ૧૯ કવિતા. ૨૦ અસર કરને વાલી ૨૧ ભાષણ; તકરીર ૨૨ મંતર. ૨૩ તારીફ. ૨૪ બુરાઇ. ૨૫ બ્યાન. ૨૬ સમઝાના. ૨૭ નસીહત; બોધ. ૨૮ દાનાઈ.

૯૮ બંદકા મતલબ—યુરોપવાલે મુસલમાનુંસે લીબરલ (આજાદ) હોના સીખે.

૯૯ બંદકા મતલબ—જોન ડેવનપોર્ટ ઓર ઓરીએનટલ ટ્રાન્સલેશન કમીટીને ઈકરાર કીયા હય કે યુરોપવાલે ઈલ્મ અદબ (લીટ્રેચર) અરબસે સીખે આજ બડી ઇસપીચેં (ભાષણ) હોતી હયેં વો સ્પેન કે અરબુંસે ઉડાયા હય.

નવાસંજીયાં[1] ઉનસે સીખીં યે સબને
જબાં બોલદી સબકી નુતકે[2] અરબને
જમાનેમેં ફેલી તિબ[3] ઉનકી બદોલત (૧૦૨) હુઈ બેહરાવર[4] જિસસે
હરકોમો મિલ્લત
ન સિર્ફ એક મશરિક[5] મેં થી ઉનકી શોહરત-મુસલ્લમ[6] થી મગરિબ[7]
તક ઉનકી હજાકત[8]
સિલરનો[9] મેં જો એક નામી મતબ[10] થા
વો મગરિબમેં અત્તારે[11] મુસ્કે અરબ થા
અબુબકરાઝી[12]અલીઇબ્ને-ઈસા[13](૧૦૩) હકિમે ગિરામી હુસેનઇબ્નેસીના[14]
હુનીન[15]ઇબ્ને ઇસહાક કિસ્સીસે[16]દાના-જિયા[17]ઇબ્ને બેતાર રાસુલઅતિબ્બા[18]
ઇન્હીંકે હયેં મશરિકમેં સબ નામ લેવા
ઇન્હીંસે હુવા પાર મગરિબકા બેવા[19]
ગરજ ફન હયેં જો માયએ[20] દીનો દોલત (૧૦૪) તબીઇ[21] ઇલાહી[22]
રિયાજીયો[23] હિકમત

---

૧ ખુશબયાની. ૨ બોલી. ૩ વૈદક. ૪ ફાયદા ઉઠાનેવાલી ૫ મુરાદ એશિયા. ૬ માની હુઇ. ૭ મુરાદ યુરોપ. ૮ હુશીયારી. ૯ ઈટાલી કે નેપલ્સ પ્રાંતમેં શહેર હય. હંબરલેટ લીખતા હય કે મુસલમાનુંકા યહાં બહોત બડા તિબકા મદ્રેસાથા ઓર તમામ યુરોપ વાલે યહાં સીખનેકો આતેથે. ૧૦ વૈદકકા મદ્રેસા યહાં કાટકુટ વગેરે કુલ કામ સીખલાય જાતે થે. ૧૧ અરબકી ખુશબો દેનેવાલા યાને નામવરી ફેલાનેવાલા. ૧૨ રે શેહરકા રહેનેવાલા થા; બગદાદ વગેરામેં ઇસકે દવાખાને થે. ઈસ મશહુર તબીબને ૩૧૩ કિતાબેં બનાઈ હયેં. ૩૨૦ હીજરીમેં મર ગયા. ૧૩ ઈસ તબીબકો 'ચેમબર'કી 'ઇન સાઈકલો પિડીયા' મેં નામવર તબીબ લીખા હય. ૧૪ યેહ તબીબ શેખ બુઅલીસીના કે નામસે જ્યાદા મશહુર હયે. ઈસકી બડી બડી કિતાબેં લગભગ ૧૦૦, ઇસંકા કાનુન યુરોપમેં બહોત મુદ્દત તક પઢાયા ગયા. હીજરી ૪૨૮ મેં ૫૮ બરસકી ઉમરમેં મરા. ૧૫ યેહ ઇસાઈ થા મગર અબાસી ખલીફાકે યહાં ઈસકી પરવરશ હુઈથી મુસલમાનુંમેં બહોત મીલા હુવા થા. ઈસ લીયે ઈસલામી તબીબું કે સાથ ઈસકા નામ લીખા હય. ૧૬ ઈસાઇ આલમ. ૧૭ સ્પેનમેં નબાબત (જડી બુટી, બોટની) કા મશહુર તબીબ હુવા હય યુરોપ વાલુંને ઈસકી કિતાબુંસે લીખા હય ૬૪૬ હી. મેં મરા. ૧૮ સબસે બડા તબીબ. ૧૯ બેડા=મતલબ યુરોપકો બહોત ફાયદા પોંહચા. ૨૦ જડ, અસલ. ૨૧ કુદરતકી ચીજેં જેસે હવા પાની વગેરેકા ઈલ્મ. ૨૨ ફરીશ્તે ઓર અરવાહ વગેરેકા ઈલ્મ. ૨૩ ગણીતકા ઇલ્મ.

તિબ ઓર કીમીયા[1] હિંદસા[2] ઓર હયઅત[3]--સિપાહત[4] તિજારત ઇમારત
ફલાહત[5]

લગાઓગે ખોજ ઉનકા જાકર જહાં તુમ
નિશાં ઉનકે કદમુંકે પાઓગે વાં તુમ

હુવા ગોકે પામાલ બુસતાં[6] અરબકા (૧૦૫) મગર એક જહાં હય
ગજલખાં[7] અરબકા
હરા કરગયા સબકો :બારાં અરબકા–સુપેદો સીયા[8]પર હય એહસાં અરબકા

વોહ કૌમેં જો હયે આજ સરતાજ[9] સબકી
કનોંડી[10] રહેંગી હમેશા અરબકી

રહે જબતક અરકાને[11]ઇસલામ બરપા[12](૧૦૬) ચલન એહલેદીંકા રહા સીધાસાદા
રહા મેલ[13]સેશેહદસાફી[14]મુસફ્ફા[15]–રહીખોટ[16]સે સીમે[17] ખાલિસ મુબરરા[18]

નથા કોઇ ઇસલામકા મરદે[19] મેદાં
અલમ એક થા શશજેહેત[20] મેં દરફશાં[21]

પે ગદલા હુવા જબકે ચશ્મા[22]--સફાકા (૧૦૭) ગયાછૂટ સરરિશ્તા[23] દીને હુદાકા

---

૧ કોઈ ચીજ જેસે હવા કીન કીનસે બની હય ઉસકા ઈલ્મ (રશાયણ શાસ્ત્ર) ૨ હિસાબ ૩ આસમાન ઓર તારે વગેરેકા ઇલ્મ. ૪ માપણીકા ઈલ્મ. ૫ ખેતીબાડીકે કામકા ઈલ્મ. ૬ બાગ. ૭ તારીફ કરનેવાલા=અરબકો બાગ કહા ઇસ સબબસે ઉસકે કદરદાન ઓર તારીફ કરનેવાલુંકો બુલબુલે ગજલખાં લીખા. ૮ સબપર=કાલે ઓર ગોરે રંગકે લોકોંપર. ૯ સરદાર. ૧૦ અહસાનમંદ. ૧૧ બડે બડે કામ. ૧૨ કાયમ. ૧૩ કચરા. ૧૪–૧૫ સાફ; ચોખ્ખા ૧૬ મેલવણી. ૧૭ ચાંદી. ૧૮ પાક; બરી ૧૯ મુકાબલા કેરનેવાલા. ૨૦ છેદીસા=સબ દુનયા. ૨૧ ચમકતા; ઉડતા. ૨૨ સાફ ચશ્મા=ઇસલામ. ૨૩ તરીકા.

૧૦૫ બંદકા મતબલ–યુરોપકે નામી તારીખ જાનનેવાલે એડવર્ડ ગીબન, હેનરી લુઇ, ડાકટર હેલી સડલીવ ફ્રાનસીસી વગેરે ઈકરાર કરતે હયેં કે હમકો અરબોંસે ઈલ્મ હાસીલ હુવા.

૧૦૭ બંદકા મતલબ–જબ મુસલમાનુંને નેક કામ છોડ દીયે ઓર બુરે કામ ઈખત્યાર કીએ તો ઇસલીયે ઉનપર યેહ ખરાબી આઈ; ખુદાને નહી કીયા યેહ કુરાન શરીફમેં હય.

રહા સરપે બાકી. ન સાયા હુમા[૧]કા—તો પૂરાહુવા એ.હેદ[૨] થા જો ખુ.દાકા

કે "હમને બિગાડા નહીં કોઇ અબતક
વો બિગડા નહી આપ દુનયામેં જબતક"

*** મુસલમાનુંકા તનજ.જુ.લ યાને પડતી ***

ચુરે ઉનપે વક્ત. આકે પડ.નેલગે અબ (૧૦૮) વો દુનયામેં બસકર ઉજડને લગે અબ ભરે ઉનકે મેલે બિછડ.નેલગે[૩] અબ—બનેથે વો જેસે બિગડ.નેલગે અબ

હરી ખેતીયાં જલગઈ લહલહાકર[૪]
ઘટા ખુલગઇ સારે આ.લમમેં છાકર

ન સૈ.રવત[૫] રહી ઉનકી કા.યમ ન ઇ.જ.જત(૧૦૯) ગયે છોડ. સાથ ઉનકા ઇક.બાલો દોલત હુયે ઇલ્મો ફ.ન ઉનસે એક એક રૂખ.સ.ત–મિટીં ખુબીયાં સારી નોબતબનોબત[૬]

રહા દીન બાકી ન ઇસ્લામ બાકી
એક ઇસલામકા રેહગયા નામ બાકી

મિલે કોઈ ટીલા[૭] અગર એસા ઊંચા (૧૧૦) કે આતીહો વાંસે ન.જ.ર સારી દુનય ચઢે ઉસપે ફિર એક ખિ.રદમંદ[૮]દાના—કે કુ.દરતકે દંગલકા દેખે તમાશા

તો કો.મુંમેં ફ.ર્ક. ઇસક.દર પાયગા વોહ
કે આ.લમકો જે.રોજ.બર[૯] પાયગા વોહ

વો દેખેગા હર સુ[૧૦]હજા.રૂં ચમન[૧૧]વાં(૧૧૧) બહોત તાજા.તર સુ.રતે બાગે.રિદ્વાં[૧૨] બહોત ઉનસે કમતર પે[૧૩] સરસબ્જો.[૧૪] ખ.નદાં[૧૫]—બહોત ખુશ્કઓર બે.તરા-વત[૧૬] મગર હાં

---

૧ એક પરંદા હય જિસકે સાયેમેં કોઈ આદમી આ જાવે વોહ બાદશાહ હો જાતા હય એસી ગપ ચલતી હય. ૨ કોલ. ૩ જૂદા હોના. ૪ હવા સે હલના. ૫ દોલત. ૬ એક પીછે એક. ૭ ટેકરા. ૮ અકલમંદ. ૯ દુનયામેં બડા ફેરફાર. ૧૦ તરફ. ૧૧ બાગ. ૧૨ જન્નતકા બાગ. ૧૩ મગર. ૧૪ નીલે; હરે. ૧૫ ખિલેહુયે. ૧૬ સૂકે.

૧૦૮ સે ૧૧૧ બંદકા મતલબ–મુસલમાનુંકે પાસ સે દોલત, ઇલ્મ, ઓર ઈજ્જત સબ ચલે ગયે ઓર દીનમેંભી બહોતહી સુસ્ત હો ગયે. અગર કોઈ શખ્સ એક ઉચે ટેકરે પર ચઢ કર દુનયાકી સબ કોમોંકો દેખે તો કીતની કો બહોત અછી હાલતમેં દેખેગા મગર મુસલમાનુંકો બીલકુલ ખરાબ હાલ-તમેં દેખેગા.

નહીં લાયે ગો[1] બર્ગો[2] બાર[3] ઉનકે પવદે[4]
નઝર આતેહયેં હોનહાર[5] ઉનકે પવદે

ફિર એક બાગ દેખેગા ઉજડા સરાસર (૧૧૨) જહાં ખાક ઉડતી હય હરસુ બરાબર
નહીં તાઝગીકા કહીં નામ જિસપર—હરી ટેહનીયાં[6] ઝડ[7] ગઇં જિસકી જલકર
નહીં ફૂલ ફલ જિસમેં આનેકે કાબિલ
હુયે રૂખ[8] જિસકે જલાનેકે કાબિલ

જહાં ઝેરકા કામ કરતા હય બારાં (૧૧૩) જહાં આકે દેતા હય રો અબ્રે[9] નેસાં
તરદ્દુદ[10]સે જો ઓર હોતા હય વેરાં—નહી રાસ જિસકો ખિઝાં[11] ઓર બહારાં[12]
યે આવાઝ પયહમ[13] વહાં આ રહી હય
કે ઇસલામકા બાગે વેરાં યહી હય

વો દીને—હેજાઝી[14]કા બેબાક[15] બેડા (૧૧૪) નિશાં જિસકા અકસાયે આલમ[16]મેં પોંહચા
મુઝાહિમ[17] હુવા કોઇ ખતરા ન જિસકા—ન ઉમ્માં[18]મેં ઠટકા[19] ન કુલઝુમ[20]મેં ઝચકા[21]
કિયે પયસિપુર[22] જિસને સાતું સમનદર
વો ડૂબા દહાને[23]મેં ગંગાકે આકર

અગર કાનધરકર સુનેં એહલે ઇબરત (૧૧૫) તો સિલોનસે તા બ કશમીરો તિબ્બત[24]
ઝમીં રૂખ બિન ફૂલ ફલ રેત પરબત—યે ફરયાદ સબ કર રહે હયેં બ[25] હસરત
કે કલ ફખ્ર થા જિનસે એહલે—જહાં[26]કો
લગા ઉનસે એબ આજ હિંદુસ્તાંકો"

---

૧ અગરચે. ૨ પત્તે; પાંત. ૩ ફલ. ૪ છોડ; છોડવે. ૫ હોનેવાલે. ૬ ડાલીયાં. ૭ ખિર. ૮ ઝાડ. ૯ વોહ અબર જિસકે બરસનેસે મોતી પેદા હોતે હયેં; વોહ રો દેતા હય યાને નાચાર હો જાતા હય. ૧૦ ફિકર. ૧૧ ખરાબ મોસમ. ૧૨ અછી મોસમ. ૧૩ ઉપરા ચાપરી ૧૪ ઈસલામ. ૧૫ બેખોફ. ૧૬ દુનયાકી ચારોં તરફ. ૧૭ રોકને વાલા. ૧૮ ઓમાનકા અખાત ૧૯ રૂકા. ૨૦ લાલ સમુદ્ર. ૨૧ ડરસે અટક જાના. ૨૨ સફર કરના. ૨૩ મુંહ. ૨૪ તિબેટ દેશ. ૨૫ સાથ; સે. ૨૬ દુનયાકે લોક.

૧૧૨ બંદકા મતલબ—ઇસલામકી હાલત સબસે બહોતહી ખરાબ હય.
૧૧૩ „ „ ઉમદા તદબીરભી ઊલટી પડતી હય.
૧૧૪ બંદકા મતલબ=બડે બડે દરયાકે ઇસલામને સફર કીયે ઓર ડરા નહીં મગર ગંગા નદીમેં (હિંદુસ્તાનમેં) આકર ડૂબા.
૧૧૫ બંદકા મતલબ=સબ અફસોસ કરતે હયેં કે પહેલે ઈસલામકી સબ તરફ નામવરી ફેલીથી મગર અબ બદનામી હો રહી હય.

હુ.કૂમતને તુમસે કિયા[1] ગર કિનારા (૧૧૬) તો ઇસમેં નથા કુછ તુમહારા ઇજારા
જ.માનેકી ગરદિશસે હયે કિસકો ચારા--કભી યાં સિકંદર કભી યાં હય દારા

નહીં બાદશાહી કુછ આખ઼િર ખુદાઈ
જો હય આજ અપની તો કલ હય પરાઈ

હુઈ મુક.તજી[2] જબકે હિકમત ખુદાકી (૧૧૭) કે તાલીમ જારી હો ખે.રૂલવરા[3]કી
પડી ધૂમ આલમમેં દીને[4] હુદાકી--તો આલમકી તુમકો હુ.કૂમત .અતા[5]કી

કે ફેલાઓ દુનયામેં હુ.કમે-શરીઅ.ત
કરો ખ.તમ બંદોંપે માલિકકી હુજ્જત

અદા કરચુકી જબ હ.ક. અપના હુ.કૂમત(૧૧૮)રહી અબ ન ઇસલામકો ઉસકી હાજત
મગર હે.ફ. અય ફ.ખ્રે.[6]-આદમ કી ઉમ્મત,--હુઇ આદમીયત ભી સાથ ઉસકે રુખ.સ.ત

હુ.કૂમત થી ગોયાકે[7] એક ઝૂલ તુમપર
કે ઉડ.તેહી ઉસકે નિકલ આયે જવહર

જ.માનેમેં હયેં એસી કોમેં બહોતસી(૧૧૯)નહીં જિનમેં તખ.સીસ.[8] ફરમાંદિહી[9]કી
પર આ.ફ.ત કહીં એસી આઇ ન હોગી--કે ઘરઘરપે યાં છાગઇ આકે પસ્તી

ચકોર[10] ઓર શાહબાજ.[11] સબ ઓજ[12]પર હયેં
મગર એક હમ હયેં કે બે-બાલો--પર[13] હયેં

વો મિલ્લત[14] કે ગરદૂં[15]પે જિસકા ક.દમ થા (૧૨૦) હરએક ખૂંટ[16]મેં જિસકા
બરપા[17] અ.મ.લ[18] થા

વો ફ઼િ.રકા જો આફ.ાક.[19]મેં મોહ.તરમ[20] થા--વો ઉમ્મત લક.બ જિસકા
ખે.રૂલઉમમ[21] થા

---

૧ જાતી રહી. ૨ ચાહને વાલી. ૩ મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) ૪ ઈસલામ. ૫ બખશી. ૬ મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) ૭ જાણેકે. ૮ ખસુસીયત ૯ હુકુમત. ૧૦ પરંદેકા નામ—યહાં મતલબ દુસરી કોમકી હુકુમતમેં રહેને વાલી કોમ—રૈયત. ૧૧ પરંદેકા નામ—યહાં મતલબ હુકુમત કરને વાલી કોમ. ૧૨ ચઢતી; બલંદી. ૧૩ નાચાર. ૧૪ દીને ઈસલામ. ૧૫ આસમાન. ૧૬ તરફ. ૧૭ કાયમ. ૧૮ ઝંડા. ૧૯ જહાંન. ૨૦ આબરૂ વાલા. ૨૧ સબ ઉમ્મતોંસે બેહતર.

૧૧૬ સે ૧૧૯ બંદકા મતલબ—મુસલમાનુંકી હુકુમત જાતે રહેનેસે હાલત ખરાબ હો ગઇ યેહ બાત નહીં હય મગર લીયાકત નહીં હય દુસરી કોમેં જેસી પારસી યહુદી ઓર હિંદુ વગેરામેંભી હુકુમત નહીં હય મગર લીયાકતકે સબબસે યેહ સબ ખુશ હાલ હયેં.

નિશાં ઉસકા બાકી હય સિર્ફ઼ ઇસક઼દર યાં
કે ગિનતે હયેં અપનેકો હમભી મુસલમાં

વગર ન હમારી રગોંમેં લહુમેં (૧૨૧) હમારે ઇરાદોંમેં ઓર જુરતજુમેં
દિલોંમેં જ઼બાનોંમેં ઓર ગુફ઼તગુ[1]મેં—તબીઅતમેં ફિ઼તરત[2]મેં આદતમેં ખૂમેં

નહીં કોઇ જ઼ર્રા નજાબત[3]કા બાકી
અગર હો કિસીમેં તો હય ઇત્તેફ઼ાકી[4]

હમારી હરેક બાતમેં સિફ઼લાપન[5] હય (૧૨૨) કમીનોંસે બદતર હમારા ચલન હય
લગા નામેઆબા[6]કો હમસે ગહન[7] હય—હમારા ક઼દમ નંગે[8] એહલેવત઼ન[9] હય

બુજુ઼ર્ગોંકી તવ઼ક઼ીર[10] ખોઇ હય હમને
અ઼રબકી શરાફ઼ત ડુબોઇ હય હમને

ન ક઼ોમુંમેં ઇ઼જ્જ઼ત ન જલસું[11]મેં વક઼અ઼ત[12] (૧૨૩) ન અપનોંસે ઉલફ઼ત
ન ગ઼ૈરૂંસે મિલ્લત[13]

મિજા઼જું‌મેં સુસ્તી દિમાગ઼ુમેં નખ઼વત[14]—ખિયાલુંમેં પસ્તી કમાલુંસે નફ઼રત

અ઼દાવત નિહાં[15] દોસ્તી આશકારા[16]
ગ઼રજ઼કી તવાજ઼ો[17] ગ઼રજ઼કી મુદારા[18]

ન એહલે[19]—હ઼ુકુમત કે હમરાજ઼[20] હયેં હમ (૧૨૪) ન દરબારીયુંમેં સરઅફ઼રાજ઼[21]
હયેં હમ

---

૧ બાતચીત. ૨ પેદાયશ. ૩ શરાફ઼ત. ૪ કોઈ વકત યા કમવક્ત હોનેવાલી. ૫ કમીનાપન. ૬ બાપદાદા. ૭ ધબ્બા. ૮ નામોશી; શરમ. ૯ વતન વાલે. ૧૦ આબરૂ. ૧૧ મજલિસ. ૧૨ આબરૂ. ૧૩ મેલાપ. ૧૪ શેખી: બડાઈ. ૧૫ છૂપી. ૧૬ જાહેર. ૧૭ ઝુખ કર બાત કરના. ૧૮ ખાતરદારી; સુલેહ. ૧૯ હાકેમ. ૨૦ ભેદ જાનને વાલે; સલાહકાર. ૨૧ આબરૂ રખને વાલે.

૧૨૦ બંદકા ખુલાસા—વોહ દીન વાલે જિનકા રૂતબા બહોત બલંદથા વોહ અબ ફ઼કત નામકે મુસલમાન રહે ગયે હયેં.

૧૨૩ બંદકા ખુલાસા—ગરજ આ પડે તો દોસ્તી કરના, પીઠ પીછે દુશ્મની કરના, કોઈ કામમેં સચાઇસે ચલના નહીં, યેહ અબ મુસલમાનુંકા કામ હો ગયા હય.

૧૨૪—૧૨૫ બંદકા ખુલાસા—મુસલમાનુંકી ન તો સરકારમેં ઈજ્જત હય, ન કીસી હુનરમેં, ન કીસી પેશેમેં કમાલ હય. ઈસ ઉમેદ પર ખુશહો રહે હયેં કે હમકો જન્નત મીલનેવાલી હય.

ન ઇલ્મુંમેં શાયાને[1] એ'જાજ[2] હયેં હમ—ન સ઼નઅ઼ત[3]મેં હિરફ઼ત[4]મેં મુમતાજ[5] હયેં હમ

ન રખતે હયેં કુછ મનજ઼ેલત[6] નોકરીમેં
ન હિસ્સા હમારા હય સોદાગરીમેં

તનજ્જુલને કીહય બુરી ગત હમારી(૧૨૫)બહોત દૂર પોંહચી હય નકબત[7] હમારી
ગઇ ગુજ઼રી દુનયાસે ઇ઼જ઼્જ઼ત હમારી—નહીં કુછ ઉભરનેકી સ઼ૂરત હમારી

પડે઼ હયેં એક ઉમ્મીદકે હમ સહારે
તવક઼્કો઼[8]પે જન્નતકી જીતેહયેં સારે

સિયાહ઼ત[9]કી ગૂ હય ન મરદે[10]સફ઼ર હયેં(૧૨૬)ખ઼ુદાકી ખ઼ુદાઇ[11]સેહમ બેખ઼બર હયેં
યે દીવારેં ઘરકી જો પેશે નજ઼ર હયેં—યહી અપને નજ઼દિક હ઼દ્દે બસ઼ર[12] હયેં

હયેં તાલાબમેં મછલિયાં કુછ ફ઼રાહમ[13]
વોહી ઉનકી દુનયા વોહી ઉનકા આ઼લમ[14]

બેહેસ્ત[15] ઓર ઇરમ[16]સલસબીલ[17]ઓર કવસ઼ર[18] (૧૨૭) પહાડ ઓર જંગલ જજી઼રે[19] સમન્દર
ઇસી ત઼રહ઼કે ઓર ભી નામ અકસ઼ર—કિતાબોંમેં પઢતે રહે હયેં બરાબર

પે જબ તક ન દેખેં કહેં કિસ યકીં[20]પર
કે યે આસમાંપર હયેં યા હયેં જમીંપર

વો બેમૂલ પૂંજીકે હય અસ઼્લે[21] દોલત(૧૨૮)વો શાયસ્તા[22] મુલકૂંકા ગંજે સઅ઼ાદત[23]

---

૧ લાયક. ૨ ઈજ્જત મિલના. ૩ હુનર. ૪ પેશા; ધંધા. ૫ મરતબે વાલા. ૬ મરતબા ૭ ખુવારી. ૮ ઉમેદ. ૯ સફર. ૧૦ લાયક. ૧૧ મખલુક; દુનયા. ૧૨ બિનાઈ; નિગાહ ૧૩ જમા. ૧૪ દુનયા. ૧૫–૧૬ જન્નત. ૧૭ જન્નતમેં એક ચશ્મા હય. ૧૮ જન્નતમેં એક નેહેર હય. ૧૯ બેટ. ૨૦ ભરોસા. ૨૧ જડ. ૨૨ લાયક. ૨૩ નેકબખ્તી; સુખ.

૧૨૬–૧૨૭ બંદકા ખુલાસા–જિસતરહ તાલાબમેં રહેને વાલી મછલિયાં તાલાબકો દુનયા જાનતી હયેં ઈસી તરહ મુસલમાનું કાભી હાલ હય.

૧૨૮ સે ૧૩૧ બંદકા ખુલાસા–મુસલમાન વક્તકી કદર નહીં કરતે, કુરાન મજીદ ઓર હદીસ શરીફમેં ઈસકી બહોત તાકીદ હય

વો આસુદા કોમૂંકા રાસુલ[1]—બિઝાઅ.ત,—વો દોલત કે હય વક.ત જિસસે ઇ.બારત[2]

નહીં ઉસકી વક.અ.ત નઝ.રમેં હમારી
યૂંહી મુફ.ત જાતી હય બરબાદ સારી

અગર હમસે માંગે કોઇ એક પેસા (૧૨૯) તો હોગા હમો બેશ્ર બાર[3] ઉસકા દેના
મગર હાં વો સરમાયયે[4] દીનો દુનયા—કે એકએક લમહ.ા[5] હય અનમોલ જિસકા

નહીં કરતે ખિ.સ્સત[6] ઉ.ડાનેમેં ઉસકે
બહોત હમ સખી.હયેં લુટાનેમેં ઉસકે

અગર સાંસ દિનરાતકે સબ ગિનેં હમ(૧૩૦)તો નિકલેંગે અનફ.ાસ[7] એસે બહોત કમ
કે હો જિનમેં કલ કે લીયે કુછ .ફરાહમ[8]—યુંહી ગુજ.રે જાતે હયેં દિનરાત પયહમ[9]

નહીં કોઇ ગોયા ખ.બરદાર હમમેં
કે યે સાંસ આખિ.ર હયેં અબ કોઇ દમમેં

ગડરિયે[10]કા વોહ હુ.કમ બરદાર[11] કુત્તા(૧૩૧) કે ભેડું.[12]કી હરદમ હય રખવાલ કરતા
જો રેવ.ડ.[13]મેં હોતાહય પત્તેકા ખડ.કા—તો વોહ શેરકી ત.રહ. ફિરતાહય બિફરા[14]

ગર ઇનસાફ. કીજે તો હય હમસે બેહતર
કે ગાફિ.લ નહીં ફ.ર્જ.[15]સે અપને દમભર

વો કોમેં જો સબ રાહેં ત.ય કર ચુકી હયેં (૧૩૨) જ.ખિ.રે[16] હરએક જિન્સ
કે ભર ચુકી હયેં
હરએક બોઝ બાર અપને સર ધર ચુકી હયેં—હૂઇ તબ હયેં જિં.દા[17] કે
જબ મર ચુકીહયે.

ઉસી ત.રહ. રાહે ત.લબમેં હય પોયા[18]
બહોત દૂર અભી ઉનકો જાના હય ગોયા

કિસી વક.ત જીમરકે સોતે નહીં વોહ(૧૩૩) કભી સેર[19] મેહ.નતસે હોતે નહીં વોહ
બિઝાઅ.ત[20]કો અપની ડુબોતે નહીં વોહ—કોઈ લમહ.ા બેકાર ખોતે નહીં વોહ

---

૧ અસલ પૂંજી. ૨ મતલબ. ૩ મુશકેલ. ૪ પૂંજી. ૫ પલ. ૬ બખીલી. ૭ દમ; સાંસ. ૮ જમા ૯ એક બાદ એક. ૧૦ ઘેટીયાં ચરાને વાલા. ૧૧ ઉઠાને વાલા. ૧૨ ઘેટીયાં. ૧૩ ટોલા. ૧૪ ગુસ્સે હો કર. ૧૫ કામ. ૧૬ ખજાને ૧૭ ખુલાસા—જો કોમેં પડતીમેં થીં વોહ સબ બડી મહેનત કરકે તરકકી પર પોંહચી. ૧૮ દોડ ધૂપ કરને વાલે. ૧૯ દિલકા ભરજાના ૨૦ પૂંજી.

ન ચલનેસે થકતે ન ઉકતાતે[1] હયેં વોહ
બહોત બઢ ગયે ઓર બઢે જાતે હયેં વોહ

મગર હમ કે અબતક જહાં થે વહીં હયેં (૧૩૪) જમાઅત[2] કી ત.રહ. બારે[3] જ.મીં હયેં
જહાંમેં હયેં એસે કે ગોયા નહીં હયેં——જ.માનેસે કુછ એસે ફ.ારેગ.નશીં[4] હયેં

કે ગોયા જરૂરી થા જો કામ કરના
વો સબ કરચુકે એક બાકી હય મરના

યહાં ઓર હયેં જિતની કો.મેં ગિરામી (૧૩૫) ખુદ ઇક.બાલ હય આજ ઉનકા સલામી[5]
તિજારત મેં મુમતાજ. દૌલતમેં નામી——જ.માનેકે સાથી તરક.કી[6] કે હામી

ન ફ.ારેગ. હયેં અવલાદકી તરબીયત[7]સે
ન બેફિ.ક્ર હયેં કો.મકી તક.વીયત[8]સે

દુકાં ઉનકી હય ઓર બાજા.ર ઉનકા (૧૩૬) બનજ ઉ.નકા હય ઓર બેહવાર[9] ઉનકા
જ.માનેમેં ફેલાહય બેપાર ઉનકા——હય પીરોજવાં[10] બરસરેકાર[11] ઉનકા

મદાર[12] એહલકારીકા હય અબ ઉન્હીં પર
ઉન્હીંકે હયેં ઓફિ.સ ઉન્હીંકે હયેં દફ.તર

મોઅજ.જ.જ[13] હયેં હરએક દરબારમેં વોહ (૧૩૭) ગિરામી હયેં હરએક સરકારમેં વોહ
ન રુસવા[14] હયેં આદાતો અત.વાર[15]મેં વોહ-નબદનામ ગુફ.તારો[16] કરદાર[17]મેં વોહ

ન પેશેસે હિ.રફે.સે ઇનકાર ઉનકો
ન મેહ.નત મશ.ક.કતસે કુછ આ.ર ઉન ।

ત.બીઅ.તમેં એકએકકે હય ખાકસારી (૧૩૮) બુરા સુનકે કરતે હયેં વોહ બુર્દબારી
તવાજો હય સબકી રગો[18] પયમેં સારી——દિમાગ. ઉનકે હયેં કિબ્રો[19] ન-ખ.વત[20]સે આરી[21]

ન બાતુંમેં ઉનકી હકા.રત કિસીકી
ન જલસુંમેં ઉનકે મજ.મ્મત[22] કિસીકી

---

૧ ગભરાતે. ૨ ખનીજ જેસે સોના તાંબા લોહા વગેરે જો જમીનમેંસે નીકલતે હયેં. ૩ બોઝ. ૪ નિવરે બેઠે હુવે-મતલબ બેપરવા. ૫ સલામ કરને વાલા. ૬ ચઢતી. ૭ સુધારના ૮ કૌવત દેના. ૯ લેન દેન. ૧૦ બુઢા ઓર જવાન. ૧૧ કામમેં. ૧૨ આધાર. ૧૩ ઈજતદાર ૧૪ બદનામ ૧૫ ચાલ ચલન ૧૬ બોલના ૧૭ કરના; કામ ૧૮ નસ ઓર પગ ૧૯-૨૦ બડાઈ બોખાઈ. ૨૧ બચે હુવે. ૨૨ બુરાઇ.

૧૩૨ સે ૧૪૧ બંદકા ખુલાસા—મુસલમાનું કે સીવા દૂસરી કોમેં રાત દિન કામમેં રહેતી હયેં ઇસ સબબસે ઉનકી હાલત સબ તરહ બહોત અચ્છી હય.

જો ગિરતેહયેં ગિરકર સંભલ જાતેહયેં વોહ (૧૩૯) પડે જ.દ[1] તો બચકર
નિકલજાતેહયેં વોહ
હરેક સાંચેમેં જાકે ઢલ જાતેહયેં વોહ—જહાં રંગ બદલા:બદલ જાતેહયેં વોહ

હરેક વક્તકા મુક.તજા[2] જાનતે હયેં
જ.માનેકે તેવર [3] વોહ પેછાનતે હયેં

મગર હય હમારી નજ.ર ઇતની ઊંચી (૧૪૦) કે યકસાં હય વાં સબ બલંદીયો પસ્તી
નહીં અબતક અસ.લા[4] ખ.બર હમકો યે ભી—કે હય કોન મુરદાર કુતિયા તરફ.ક.

જિધર ખોલકર આંખ હમ દેખતે હયેં
જ.માનેકો અપનેસે કમ[5] દેખતે હયેં

જ.માનેકા દિનરાત હય ગે ઇશારા (૧૪૧) કે હય આસ્તી[6]મેં મેરી યાં ગુજ.ર
નહીં પેરવી જિનકો મેરી ગવારા[7]—મુઝે ઉનસે કરનાપડેગા કિનારા[8]

સદા એકહી રૂખ.[9] નહીં નાવ ચલતી
ચલો તુમ ઉધરકો હવા હો જિધરકી

ચમનમેં હવા આચુકી હય ખિ.ઝાંકી (૧૪૨) ફિરી હય નજ.ર દેરસે બાગ.બાંકી
સ.દા ઓર હય બુલબુલે નગ.માખાં[10]કી—કોઈદમમેં રેહ.લત હય અબ ગુલસેતાં[11]કી

તબાહીકે ખ્વાબ આરહે હયેં નજ.ર સબ
મુસીબતકી હય આનેવાલી સહ.ર[12] અબ

ફ.લાકત[13] જિસેકહીયે ઉમ્મુલ્ખજરાયમ[14](૧૪૩)નહીં રેહતે ઇમાંપે દિલ જિસસે કાયમ
બનાતી હય ઇનસાનકો જો બહાયમ[15]—મુસલ્લી[16] હયેં દિલજમા જિસસે ન સાયમ[17]

---

૧ ચોટ લગના. ૨ જરૂરત; તકાજા. ૩ રંગ ઢંગ. ૪ બીલકુલ. ૫ અગરચે દુસરે લોક હમસે બહોત બઢ ગયે હયેં મગર હમકો સબ કમ નજર આતે હયેં. ૬ દોસ્તી. ૭ પસંદ. ૮ છોડના પડેગા. ૯ તરફ. ૧૦ ઉમદા ગાને વાલા=જમાના. ૧૧ બાગ. ૧૨ ફજર. ૧૩ ઈફલાસ; બદબખતી. ૧૪ ગુન્હાયોંકી મા—યાને ઈફલાસ કે સબબ દુસરે ગુન્હેભી હોતે હયેં. ૧૫ ચોપાયે જાનવર. ૧૬ નમાજી. ૧૭ રોજદાર—ઈફલાસમેં નમાજ રોઝેકા કામભી ચેનસે નહીં હો સક્તા.

૧૪૨ બંદકા મતલબ—બાગબાંસે ખુદા, ચમનસે દુનયા, ઓર નગમાખાં સે જમાના મુરાદ હય. જમાનેકે માફક કામ હોના ચાહીએ ઓર જો એસા નહીં કરતે ઉનપર ખુદાકી સખ્ત નજર હુઈ હય યાને વોહ જલદી ખરાબ હોને વાલે હયેં.

વોહ યું એહલેઇસલામપર છારહી હય
કે મુસલિમકી ગોયા નિશાની યહી હય

કહીં મક્કે ગુર સિખાતી હય હમકો (૧૪૪) કહીં ઝૂટકી લવ લગાતી હય હમકો
ખિ.યાનત[1]કી ચાલેં સુઝાતી હય હમકો--ખુશામદ્કી ઘાતેં બતાતી હય હમકો

ફુ.સૂં[2] જબ યે પાતી નહીં કારગર વોહ
તો કરતી હય આખિ.રકો દરયોજા.ગર[3] વોહ

યહાં જિતની કો.મેં હમારે સિવા હયેં (૧૪૫) હજા.ર ઉનમેં ખુ.શ હયેં તો દો બેનવા[4] હયેં
યહાં લાખમેં દો અગર અગ.નિયા[5] હયેં--તો સો નીમબિસમિલ[6] હયેં બાકી ગદા[7]હયેં

જ.રા કામ ગે.રતકો ફ.રમાયેં ગર હમ
તો સમઝેં કે હયેં મુબ્તજિ.લ[8] કિસ ક.દર હમ

બિગાડે હયેં ગરદિશને જો ખા.નદાની (૧૪૬) નહીં જાનતે બસકે[9] રોટી કમાની
દિલોંમેં હય યે યક ક.લમ સબને ઠાની--કેકીજે બસર માંગકર જિંદગાની

જહાં કે.દ્રદાનુંકા હયેં ખોજ પાતે
પોંહચતે હયેં વાં માંગતે ઓર ખાતે

કહીં બાપદાદાકા હયેં નામ લેતે (૧૪૭) કહીં રૂશનાસી[10]સે હયેં કામ લેતે
કહીં ઝૂટે વા.દોંપે હયેં દામ લેતે--યુંહીં હયેં વોહ દે દેકે દમ દામ લેતે

બુજ.ર્ગોંકિ નાજ઼ાં[11] હયેં જિસ નામપર વોહ
ઉસે બેચતે ફિરતેહયેં દરબદર વોહ

યે હયેં ઢંગ ઉન તા જા.આફ.તજ.દોં[12]કે (૧૪૮) બહોતકમ જ.માના હુવા જિનકો બિગડે
અભી એક આ.લમ હય આગાહ[13] જિનસે--કે હયેં કિસકે બેટે વોહ ઓર કિસકે પોતે

જિનહેં દેસ પરદેસ સબ જાનતે હયેં
હ.સબ ઓર નસબ જિનકા પેછાનતે હયેં

---

૧ બદ દીયાનતી. ૨ મકર. ૩ ભીખ માંગને વાલા. ૪ મુફલિસ; ગરીબ.
૫ માલદાર. ૬ આધા ઘાયલ; યહાં મુરાદ બિચલે દરજ્જે વાલે યાને ખાતે પીતે.
૭ ભીખ માંગને વાલે. ૮ ઝલીલ; ખુવાર. ૯ ઈતના. ૧૦ ચેહરેકી પેછાનત.
૧૧ ફખર કરને વાલે. ૧૨ આફતમેં ફંસે હુવે. ૧૩ વાકેફ.

મગર મિટચુકા જિનકા નામો નિશાં હય(૧૪૯) પુરાની હુઇ જિનકી અબ દાસતાં હય
ફ઼સાનૂંમેં કિ઼સ્સૈમેં જિનકા બયાં હયે—બહોત નસ્લપર તંગ ઉનકી જહાં[1] હય

નહીં ઉનકી ક઼દ્ર ઓર પુરસિશ કહીં અબ
ઉન્હેં ભીખ તક કોઇ દેતા નહીં અબ

બહોત આગ ચિલમૂંકી સુલગાનેવાલે (૧૫૦) બહોત ઘાંસકી ગઠડ઼િયાં લાનેવાલે
બહોત દરબદર માંગકર ખાનેવાલે—બહોત ફ઼ાક઼ે કરકરકે મરજાને વાલે

જો પૂછોકે કિસ કાન[2]કે હયેં વોહ જવહર
તો નિકલેંગે નસ્લે મુલૂક[3] ઉનમેં અકસ઼ર

ઇન્હીંકે બુજ઼ર્ગ એકદિન હ઼ુકમરાં થે (૧૫૧) ઇન્હીં કે પરસ્તાર[4] પીરોજવાં થે
યહી મામને[5] આાજ઼જો[6] નાતવાં થે—યહી મરજ઼એ[7] દેલમો[8] ઇસ઼્ફ઼હાં થે

યહી કરતેથે મુલ્કકી ગલ્લેબાની
ઇન્હીંકે ઘરોંમેં થી સ઼ાહેબ કિ઼રાની[9]

યે અય ક઼ોમે ઇસલામ ઇ઼બરતકી જા હય (૧૫૨) કે શાહોંકી અવલાદ દરદર ગદા હય
જિસે સુનીયે ઇફ઼્લાસ મેં મુબતલા[10] હય—જિસે દેખીયે મુફ઼લિસો બેનવા હય

નહીં કોઇ ઉનમેં કમાનેકે ક઼ાબિલ
અગર હયેં તો હયેં માંગખાનેકે ક઼ાબિલ

નહીં માંગનેકા તરીક઼[11] એક હી યાં (૧૫૩) ગદાઇકી હયેં સ઼ુરતેં નિત નઇયાં
નહીં હસ્ર઼[12]કંગાલોંપે ગદિયાગિરી[13]યાં—કોઇ દે તો મંગતોંકી હય કયા કમી યાં

બહોત હાથ ફેલાયે જ઼ેરે રદા[14] હયેં
છુપે ઉજલે કપડૂંમેં અકસ઼ર ગદા હયેં

બહોત આપકો કહેકે મસજિદકે બાની[15] (૧૫૪) બહોત બનકે ખ઼ુદ સૈયદે ખ઼ાનદાની
બહોત સીખકર નવહઓ[16] સોજ઼ખ઼ાની—બહોત મદહ઼મેં કરકે રંગીંબયાની

બહોત આસતાનૂં[17]કે ખુદ્દામ[18] બનકર
પડે માંગતે ખાતે ફિરતે હયેં દરદર

---

૧ વક્ત. ૨ ખાણ—ખાનદાન. ૩ બાદશાહ. ૪ ખિદમતગાર; ગુલામ. ૫ અમનકી જગા. ૬ નાચાર. ૭ પનાકી. જગા. ૮ મુલ્કકા નામ. ૯ બાદશાહી. ૧૦ ફંસા હુવા. ૧૧ ઢંગ. ૧૨ મોકુફ; શુમાર. ૧૩ ભીખ. ૧૪ ચાદર—છુપે માંગના. ૧૫ બનાને વાલા. ૧૬ મરસીયા પઢના જેસે શીયા લોક કરતે હયેં. ૧૭ બુજ઼ુર્ગોંકી કબરેં. ૧૮ મુજાવર.

❀ અમીરૂં કે મુસાહેબ. ❀

મશ.ક્ક.ત[1]કો મેહ.નતકો જો આર સમઝેં (૧૫૫) હુનર ઓર પેશેકો જો.ખ.ાર[2] સમઝેં
તિજારતકો ખેતીકો દુશવાર[3] સમઝેં—ફિ.રંગીકે પેસેકો મુરદાર સમઝેં

તન આસાનિયાં[4] ચાહેં ઓર આબરૂભી
વોહ કોમ આજ ડુબેગી ગર કલ ન ડૂબી

કરેં નોકરીભી તો બે ઈજ્જ.તીકી (૧૫૬) જો રોટી કમાયેં તો બેહુ.ર્મતીકી
કહાં પાયેં ખિ.દમત તો બેગે.રતીકી—ક.સમ[5] ખાઇયે ઉનકી ખુ.શ કિ.સમતીકી

અમીરોંકે બનતે હયેં જબ યે મુસ.ાહિ.બ
તો જાતેહયેં હોકર હ.મીયતસે[6] તાઇબ[7]

કહીં ઉનકી સો.ાહ.બતમેં ગાના બજાના (૧૫૭) કહીં મસખ.રા બનકે હંસના હંસાના
કહીં ફબતીયાં[8] કેહકે ઇનઆમ પાના—કહીં છેડ.કર ગાલીયાં સબસે ખાના

યે કામ ઓર ભી કરતેહયેં પર ન એસે
મુસલમાનભાઇસે બન આયેં જેસે

❀ અમીરોંકા હાલ. ❀

અમીરોંકા આ.લમ ન પૂછો કે કયા હય (૧૫૮) ખ.મીર[9] ઉનકા ઓર ઉનકી તી.નત[10] જુદાહય
સજા.વાર[11] હય ઉનકો જો નાસજા.[12] હય—રવા[13] હય ઉન્હેં સબકો જો નારવા હય

શરીઅ.ત હુઇહય નિકોનામ[14] ઉનસે
બહોત ફ.ખ્ર[15] કરતાહય ઇસલામ ઉનસે

હરેક બોલપર ઉનકે મજલિસ ફિ.દા હય(૧૫૯)હરેક બાતપર વાં દુરૂસ્ત ઓર બજા હય
ન ગુફ.તારમેં ઉનકે કોઇ ખ.તા હય—ન કિરદાર ઉનકા કોઇ નાસજા. હય

---

૧ મહેનત. ૨ બુરા. ૩ મુશકેલ. ૪ આરામ. ૫ કસમ ખાનેકોભી ખુશ કિસમતી એસોંકે પાસ નહીં જાતી ૬–૭ શરમસે તોબા કરને વાલે-બે શરમ. ૮ હંસીમેં બનાના. ૯ અસલ. ૧૦ તબીઅત. ૧૧ લાયક. ૧૨ નામુનાસબ. ૧૩ દુરસ્ત. ૧૪ નેકનામ; યહાં મતલબ બદનામ. ૧૫ બડાઈ; યહાં મતલબ શરમાના.

વોહ જો કુછ કે હયેં કેહસકે કોન ઉનકો
બનાયા નદીમૂં[1]ને ફિરઓન[2] ઉનકો

વોહ દોલત કે હય માયિયે[3]દીનો દુનયા(૧૬૦) વોહ દોલત કે હય તોશયે[4]રાહે ઊ.કૂ.બા[5]
સુલેમાં[6] ને કી જિસકી હ.ક.સે તમન્ના[7]--બઢા જિસસે આફાક.[8]મેં નામ કસરા[9]

કિયા જિસને હાતમ[10]કો મશહુરે દોરાં
કિયા જિસને યુસફ[11]કો મસજુદે[12] અખ.વાં[13]

મિલાહય યે ફ.ખ.[14]ઉસકો ઇનકી બદોલત(૧૬૧)કે સમઝી ગઇહયવોહઅસ્લે શકાવત[15]
કહીં હય વોહ સરમાયયે જેહલો[16] ગફ.લત--કહીં નશઅે[17] બાદઅે[18] કિબ્રો[19]
નખ.વત[20]

જહાં કે લીયે જોકે આબે બકા[21]હય
વોહ ઇસ કોમકે હ.ક.મેં સમ્મી[22] હવા હય

ઇધર માલો દોલતને યાં મું દિખાયા (૧૬૨) ઉધર સાથ સાથ ઉસકે ઇદબાર[23] આયા
પડા આકે જિસ ઘરપે સ.રવત[24] કા સાયા--અ.મલ વાંસે બરકતને અપના ઉઠાયા

નહીં રાસ યાં ચાર પેસે કિસી કો
મુબારક નહીં જેસે પર ચીંવટી[25] કો

સમઝતે હયેં સબ અે.બ જિન આ.દતૂંકો (૧૬૩) બહાયમ[26]સે નિસબત હય
જિન સીરતૂં[27]કો
છિપાતે હયેં અવબાશ[28]જિન ખ.સ.લતૂંકો--નહીં કરતે અજલાફ.[29] જિન હ.રકતૂંકો

---

૧ પાસ બેઠને વાલે. ૨ બાદશાહથા હજરત મુસા પેગમબરકે જમાનેમેં ઓર જિસને ખુદાઈકા દાવા કીયાથા. ૩ પૂંજી. ૪ આખેરતમેં કામ આને વાલી. ૫ આખેરત. ૬ નબી ઓર બાદશાહથે. ૭ આરજુ. ૮ દુનયા. ૯ નવશેરવાં જો ઈરાનકા બાદશાહ થા. ૧૦ યમનકા બાદશાહ થા. ૧૧ યાકુબ નબીકે બેટે ઓર ખૂદભી નબી હુએથે-ઈનકે ભાઇઓંને હસદ કરકે ઈનકો હેરાન કીયા મગર જબ યેહ મીસરકે અજીઝ (વજીર) હો ગયે ઓર દોલત હાથ આઈ તબ ઉન ભાઇઓંને સીજદા કીયા યાને ઝૂકે.. ૧૨ જિસકો સીજદા કીયા જાયે. ૧૩ ભાઈ. ૧૪ યહાં બટા. ૧૫ બદબખતી=અમીરોંકો બુરે કામોંમેં દોલત ખરચ કરતે દેખ કર લોકોંને દોલતકો બુરા કહા નહીં તો ઉપર કે મુજબ એતો ઉમદા ચીજ હય. ૧૬ જહાલત. ૧૭ નિશા. ૧૮ શરાબ. ૧૯-૨૦ બડાઈ; અહંકાર. ૨૧ જીંદગી દેને વાલા પાની. ૨૨ ઝેહરી. ૨૩ બદબખતી. ૨૪ દોલત. ૨૫ કીડી. ૨૬ જાનવર; ઢોર. ૨૭ આદત. ૨૮ લુચ્ચે. ૨૯ નીચ.

વોહ યાં એહલેદોલતકો હયેં શીરેમાદર[1]
ન ખોફ઼ે ખુ઼દા હય ન શરમે પયંબર

ત઼બીઅ઼ત અગર લહવ બાજ઼ીપે આઇ (૧૬૪) તો દોલત બહોતસી ઇસીમેં લુટાઈ
જો કી હ઼જ઼રતે ઇ઼શ્ક઼ને રેહનુમાઇ—તો કરદી ભરે ઘરકી દમમેં સ઼ફ઼ાઈ

ફ઼િર આખ઼િર લગેમાંગને ઓર ખાને
યૂંહી મિટગયે યાં હજ઼ારૂં ઘરાને

ન આગા઼જ઼પર અપને ગો઼ર ઉનકો અસ઼લા(૧૬૫)ન અનજામકા અપને કુછ ઉનકો ખટકા
ન ફ઼િ઼ક્ર ઉનકો અવલાદકી તરબીયતકા—ન કુછ જ઼િ઼લ્લતે કો઼મકી ઉનકો પરવા

ન હ઼ક઼ કોઇ દુનયાપે ઉનકા ન દીંપર
ખ઼ુદાકો વોહ કયા મું દિખાયેંગે જાકર

કિસી કો઼મકા જબ ઉલટતાહય દફ઼્તર[2](૧૬૬)તો હોતેહયેં મસ્ખ઼[3]ઉનમેં પહેલે તવંગર
કમાલ ઉનમેં રેહતેહયેં બાકી઼ ન જવહર—ન અ઼કલ ઉનકી હાદી[4] ન દીં ઉનકા રાહબર

ન દુનયામેં જ઼િ઼લ્લત ન ઇ઼જ઼્જ઼તકીપરવા
ન ઉક઼બામેં દોજ઼ખ઼ ન જન્નતકીપરવા

ન મજ઼્લૂમ[5]કી આહો જા઼રીસે ડરના (૧૬૭) ન મ઼ફ઼લૂક[6]કે હા઼લપર રેહ઼મ કરના
હવાઓ[7] હવસમેં ખ઼ુદીસે ગુજ઼઼રના—તઐ઼યુશ[8]મેં જીના નુમાયશ[9]પે મરના

સદા ખ઼ા઼બે ગફ઼઼લતમેં બેહોશ રેહના
દમે ન઼જ઼ા઼તક[10] ખુ઼દફ઼઼રામોશ[11] રેહના

પરેશાં અગર કે઼હ઼ત઼[12]સે એક જહાં હય(૧૬૮)તો બે ફ઼િ઼ક્ર હયેં કયુંકે ઘરમેં સમાં[13] હય
અગર બાગે઼ ઉમ્મતમેં ફ઼સ્લે[14] ખિ઼જા઼ં હય—તો ખ઼ુશ હયેં કે અપના ચમન
ગુલફ઼િ઼શાં[15] હય

બની નોએ઼[16] ઇનસાંકા હ઼ક઼ ઉનપે કયા હય
વોહ એક નોઅ઼[17] નોએ઼ બશરસે જુદા હય

---

૧ હલાલ. ૨ તકદીર; દફ્તર ઉલટતા હય યાને તબાહી આતીહય ૩ બિગડના; એક સુરતસે દુસરી સુરત બદલના, મગર દુસરી સુરત બદતર અવવલ સુરત સેહો. ૪ રસ્તા દિખાને વાલા ૫ જિસ પર જુલમ હો ૬ ગરીબ ૭ બુરી ખાહેશ ૮ એશ ૯ દિખાવા ૧૦ મરને તક ૧૧ ભુલે હુયે. ૧૨ દુકાલ ૧૩ અછી હાલત ૧૪ ખરાબી ૧૫ ફલાફુલા ૧૬ આદમી ૧૭ આદમીસે દુસરી કીસમ હય (અમીરૂકી)

કહાં બંદગાને જ઼લીલ[1] ઓર કહાં વોહ (૧૬૯)બસર કરતે હયેં બેઅ઼મે ક઼ૂતા[2]–નાં વોહ
પેહનતે નહીં જુજ઼ સમોરો[3] કતાં[4] વોહ–મકાં રખતેહયેં રશ્કે[5] ખુ઼લ્દો [જિનાં વોહ

નહીં ચલતે વોહ બે સવારી ક઼દમભર
નહીં રેહતે બે નગ઼મઓ[6] સાજ઼ દમભર

કમર બસ્તા હયેં લોગ ખિ઼દમતમેં ઉનકી (૧૭૦) ગુલોલાલા[7] રહેતેહયે સો઼હ઼બતમેં ઉનકી
નફ઼ાસત[8] ભરીહય ત઼બીઅ઼તમેં ઉનકી—નજા઼કત સો દાખિ઼લ હય આ઼દતમેં ઉનકી

દવાયોંમેં મુશ્ક[9] ઉનકી ઉઠતા હય ઢેરૂં
વોહ પોશાકમેં ઇ઼ત્ર઼ મલતે હયેં સેરૂં

યે હો સકતે હયેં ઉનકે હમજિન્સ[10] કયુંકર(૧૭૧)નહીં ચેન જિનકો[11] જ઼માનેસે દમભર
સવારીકો ઘોડા઼ ન ખિ઼દમતકો નોકર—ન રહેનેકો ઘર ઓર ન સોનેકો બિસતર

પેહનનેકો કપડા ન ખાનેકો રોટી
જો તદબીર ઉલટી તો તક઼દીર ખોટી

યે પેહલા સબક઼ થા કિતાબેહુદા[12]કા (૧૭૨) કે હય સારી મખ઼લૂક કુનબા ખુ઼દાકા
વોહી દોસ્ત હય ખા઼લિકે઼[13] દોસરાકા–ખ઼લાયક઼[14]સેહય જિસકો રિશ્તા[15] વિલા[16]કા

યહી હય ઇ઼બાદત યહી દીનો ઇમાં
કે કામ આયે દુનયામેં ઇનસાંકે ઇનસાં

અ઼મલ જિનકા[17] થા ઇસ કલામે મતીં[18]પર (૧૭૩) વોહ સરસબ્જ઼[19] હયેં આજ રૂયેજ઼મીં પર
તફ઼વ્વુક઼[20] હય ઉનકો કહીનો[21] મહીં[22] પર—મદાર આદમીયતકા હય અબ ઉન્હીંપર

---

૧ ખુવાર; ગરીબ ૨ ખાનારોટી ૩-૪ કીમતી કપડા ૫ જન્નતકો શરમાને વાલા ૬ ગાના બજાના ૭ ખુબસુરત ઓરતેં ૮ તમીઝ ૯ કસ્તુરી. ૧૦ એક જાત કે ૧૧ જો ગરીબ હયેં. ૧૨ કુરાન શરીફ ૧૩ ખુદા ૧૪ મખલુક ૧૫ નાતા ૧૬ મહોબત ૧૭ યુરોપ વાલે ઓર અમેરીકા વાલે જો વતનકી કોમકી ઓર ઈનસાનકી હિમાયત કરનેમેં બહોતબઢ કર હયેં ૧૮પાક કલામ(ખુદાકા) ૧૯ આબાદ; ખુશ હાલ ૨૦ ફોકીયત ૨૧ છોટે ૨૨ બડે

શરી઼અતકે જો હમને પેમાન[૧] તોડે
વોહ લેજાકે સબ અેહલે મગ઼રિબ[૨]ને જોડે

સમઝતે હયેં ગુમરાહ[૩] જિનકો મુસલમાં (૧૭૪) નહીં જિનકો ઉક઼બામેં ઉ-
મીદે ગુફ઼રાં[૪]
ન હિર઼્સ઼મેં ફ઼િરદોસ[૫] જિનકે ન રિદ્વાં[૬]—ન તક઼દીરમેં હૂર જિનકે ન ગ઼િલમાં[૭]

પસ અજ઼ મર્ગ[૮] દોજ઼ખ઼ ઠિકાના હય જિનકા
હમીમ[૯] આબો જ઼ક઼્કુ઼મ[૧૦] ખાના હય જિનકા

વોહ મુલ્ક ઓર મિલ્લતપે અપની ફ઼િદા હયેં (૧૭૫) સબ આપસમેં એક એકકે
હાજત રવા હયેં
ઉલુલઇ઼લ્મ[૧૧] હયેં ઉનમેં યા અગ઼નિયા હયેં—ત઼લબગારે બેહબૂદે[૧૨] ખ઼લ્કે઼ ખ઼ુદા હયેં

યે તમગ઼ા[૧૩] થા ગોયા કે હિસ્સ઼ા ઉન્હીંકા
કે હુ઼બ્બુલવત઼ન[૧૪] હય નિશાં મોમિનીંકા

અમીરૂંકી દોલત ગ઼રીબૂંકી હિમ્મત (૧૭૬) અદીબૂં[૧૫]કી ઇનશા હ઼કીમૂંકી હિ઼કમત
ફ઼સીહૂં[૧૬]કે ખુ઼ત઼બે શુજાઓં[૧૭]કી જુરઅત—સિપાહીકે હથિયાર શાહૂંકી તાક઼ત

દિલોંકી ઉમેદેં ઉમંગોંકી ખુશિયાં
સબ એહલેવત઼ન ઓર વત઼નપર હયેં કુ઼રબાં

ઉ઼રૂજ[૧૮] ઉનકા જો તુમ અ઼યાં દેખતેહો (૧૭૭) જહાંમેં ઉન્હેં કામરાં[૧૯] દેખતેહો
મુતી઼અ઼[૨૦] ઉનકા સારા જહાં દેખતેહો—ઉન્હેં બરતર અજ઼ આસમાં દેખતેહો

યે સ઼મરે[૨૧] હયેં ઉનકી જવાં મરદીયૂંકે
નતીજે હયેં આપસકી હમદરદીયૂં[૨૨]કે

---

૧ કાએદે ૨ યુરોપ વાલે ૩ બેદીન ૪ મારી ૫—૬ જન્નત ૭ છોકરે જો જન્નતમેં નેક આદમીયુંકો મીલેંગે. ૮ મરનેકે બાદ. ૯ ગરમ પાની જો દોજખીયુંકો પીલાયા જાયગા. ૧૦ થુવર જો જહન્નમવાલુંકો દીયા જાયગા. મુસલમાનુંકો ગેરત દીલાનેકો લીખ્ખા હય. મતલબ જિનકો મુસલમાન એસા કહેતે હયેં વો અપને વતન અપની કોમકી ભલાઈવાસ્તે પૂરી કોશીશ કરતે હયેં. ૧૧ ઈલ્મ વાલે ૧૨ ભલાઈ ૧૩ નિશાન ૧૪ વતનકી મહોબત—યાને જો બાત મુસલમાનુંકીથી અબ યુરોપ વાલુંકી વોહ હો ગઈ હય ૧૫ ઈલ્મે અદબ જાનને વાલે ૧૬ ઉમદા ઢંગસે પઢને વાલે ૧૭ બહાદુર ૧૮ ચઢતી ૧૯ ફતેહમંદ ૨૦ તાબેદાર ૨૧ નતીજે ૨૨ એક દુસરેકે દરદકો દેખકર મદદ કરના.

ગની હમમેં હયેં જો કે અરબાબે[1]–હિમ્મત (૧૭૮) મુસલ્લમ[2] હય આલમમેં
જિનકી સખાવત
અગર હય મશાયખ[3]સે ઉનકો અકીદત—તો હય પીરજાદૂંપે વકફ ઉનકી દોલત

નિકમ્મે હયેં દિનરાત વાં એશ કરતે
પે નોકર હયેં જિતને વો ભૂકે હયેં મરતે

અમલ વાએજોં[4]કે અગર કોલપર હય (૧૭૯) તો બખશિશકી ઉમ્મીદ
બેસર્ફે[5]જર હય
નમાજ ઓર રોજેકી આદત અગર હય,—તો રોજે–હિસાબ[6] ઉનકો ફિર કિસકા ડર હય

અગર શેહરમેં કોઈ મસજિદ બનાદી
તો ફિરદોસમેં નેવ[7] અપની જમાદી

ઇમારતકી બુનિયાદ એસી ઉઠાની (૧૮૦) ન નિકલે કહીં મુલ્કમેં જિસકા સાની
તમાશૂમેં સરવત બડોં[8]કી ઉડાની–તુમાયશમેં દોલત ખુદાકી લુટાની

છટી બયાહમેં કરને લાખોંકે સાખાં
યે હયેં ઉનકે અરમાં યે હયેં ઉનકી ખુશિયાં

મગર દીને બરહકકા બોસીદા[9] અયવાં[10] (૧૮૧) તનજ્જુલમેં મુદ્દતસે હયે
જિસકે અરકાં
જમાનેમેં હય જો કોઈ દિનકા મેહમાં–ન પાયેંગે ઢૂંઢા જિસે ફિર મુસલમા!

અજીજુંને ઉસસે તવજ્જો[11] ઉઠાલી
ઇમારતકા હય ઉસકી અલ્લાહ વાલી

પડી હયેં સબ ઉજડી હુઇ ખાનકાહેં (૧૮૨) વોહ દરવેશો સુલતાંકી ઉમ્મીદગાહેં
ખુલીથીં જહાં ઇલ્મે બાતિન[12]કી રાહેં–ફિરસ્તોંકી પડતીથીં જિનપર નિગાહેં

કહાં હયેં વોહ જજ્બે[13] ઇલાહીકે ફંદે
કહાં હયેં વો અલ્લાહકે પાક બંદે

---

૧ હીંમત વાલે ૨ માના હુવા ૩ પીરી મુરીદીકા ધંધા કરને વાલે ૪ નસીહત કરને વાલે ૫ પેસા ખરચ કિયેબગેર ૬ કયામત ૭ બુનિયાદ ૮ બાપદાદા ૯ ટૂટા હુવા ૧૦ મેહેલ ૧૧ ધ્યાન. ૧૨ તસવ્વુફકા ઇલ્મ જિસસે દિલકી સફાઈ હોતી હય ૧૩ અલ્લાહકે ઈશ્કમેં પેવસ્ત હો જાના

વો ઇલ્મ શરીઅતકે માહિર[1] કિધર હયેં (૧૮૩) વો અખબારે[2] દીંકે મુબસ્સીર[3] કિધર હયે
ઉસૂલી[4] કિધર હયેં મુનાઝિર[5] કિધર હયેં–મુહદ્દિસ[6] કહાં હયેં મુફસ્સિર[7] કિધર હયેં

વોહ મજલિસ જો કલ સરબસર[8]થી ચિરાગાં[9]
ચિરાગ અબ કહીં ટિમટિમાતા નહીં વાં

મદારિસ[10] વોહ તાલીમે દીંકે કહાં હયેં (૧૮૪) મરાહિલ[11] વોહ ઇલ્મો યકીંકે કહાં હયેં
વોહ અરકાન શરએ મતીંકે કહાં હયેં–વોહ વારિસ[12] રસૂલે અમીં[13] કે કહાં હયેં

રહા કોઇ ઉમ્મતકા મલજા[14] ન માવા[15]
ન કાઝી ન મુફતી ન સૂફી ન મુલ્લા

કહાં હયેં વોહ દીની કિતાબેંકે દફતર (૧૮૫) કહાં હયેં વોહ ઇલ્મે ઇલાહીકે મનઝર[16]
ચલી એસી ઇસ બઝમ[17]મેં બાદે[18] સરસર–બુઝીં મશઅલેં નૂરે હકકી સરાસર

રહા કોઇ સામાં ન મજલિસમેં બાકી
સુરાહી[19] ન તંબૂર મુતરિબ[20] ન સાકી[21]

* પીરજાદે *

બહોત લોગ બનકર હવાખાહે[22] ઉમ્મત (૧૮૬) સફીહૂં[23]સે મનવાકે અપની ફઝીલત[24]
સદા ગાઉં દર ગાઉં નોબત બનોબત––પડે ફિરતેહયેં કરતે તેહસીલે દોલત

યે ઠેરે હયેં ઇસલામકે રાહનુમા અબ
લકબ[25] ઇનકા હય વારિસે અંબિયા અબ

---

૧ વાકેફ ૨ હદીસ ૩ પરખને વાલે ૪ ફિકાહકે જાનને વાલે ૫ બેહેસ કરને વાલે, છાનબીન કરને વાલે ૬ હદીસ જાનને વાલે ૭ કુરાન શરીફકે સમજાને વાલે ૮ એક છેડેસે દુસરે છેડેતક ૯ રોશન ૧૦ મદરસે ૧૧ મનઝીલેં ૧૨ હદીસકા મઝમુન હય યાને આલેમ વારિસ હયેં નબીયુંકે ૧૩ મુહમંદ મુસ્તફા (સ.) કા નબી હોનેકે પહેલે એસા કારોબારથા કે મક્કે વાલુંને આપકો 'અમીન'કા લકબ દીયાથા ૧૪—૧૫ ઠેકાના ૧૬ દેખાવ ૧૭ મુરાદ ઇસિલામસે હય ૧૮ ખરાબ હવા ૧૯ પાનીકા બરતન ૨૦ ગાને વાલા ૨૧ પીલાને વાલા—મતલબ કમાલ હાસીલ કરનેકે અબ અસબાબ (સામાન) ન રહે. ૨૨ ખેરખાહ ૨૩ જાહિલ ૨૪ બુઝર્ગી ૨૫ ઝૂટ હય

બહોત લોગ પીરૂંકી અવલાદ બનકર (૧૮૭) નહીં જાતેવાલામેં કુછ જિનકે જવહર બડા ફ.ખ્ર. હય જિનકો લે દેકે ઇસપર-કે થે ઉનકે અસલાફ.[1] મક.બૂલે[2] દાવર

કરશમે હયેં જા જાકે ઝૂટે દિખાતે
મુરીદૂંકો હયેં લુટતે ઓર ખાતે

યે હયેં જાદાપેમાયે[3] રાહે ત.રીક.ત (૧૮૮) મકા.મ ઉનકા હય માવરાયે[4] શરીઅ.ત ઇન્હીંપર હય ખ.તમ આજ કશફો કરામત-ઇન્હીંકે હય કબજેમેં બંદોંકી કિ.સમત

યહી હયેં મુરાદ[5] ઓર યહી હયેં મુરીદ[6] અબ
યહી હયેં જુનેદ[7] ઓર યહી બાયજી.દ[8] અબ

* મોલવી સાહેબોંકા હાલ. *

બઢે. જિસસે નફ.રત વોહ તેહ.રીર[9] કરની (૧૮૯) જિગર જિસસે શક.[10] હો વોહ તક.રીર કરની
ગુન્હેગાર બંદોંકી તેહ.કી.ર[11] કરની--મુસલમાન ભાઇકી તકફી.ર[12] કરની

યે હય આ.લિમૂંકા હમારે ત.રીકા
યે હય હાદીયુંકા હમારે સલીકા.

કોઇ મસઅલા પૂછને ઉનસે જાયે (૧૯૦) તો ગરદનપે બારે ગિરાં[13]લેકે આયે અગર બદનસી.બીસે શક ઉસમેં લાયે-તો ક.તઇ.[14] ખિ.તા.બ એહલેદોજ.ખ.[15]કા પાયે

અગર એ.તેરાજ.[16] ઉસકી નિકલા જ.બાંસે
તો આના સલામત હય દુશવાર વાંસે

કભી વોહ ગલેકી રગેં હયેં ફુલાતે (૧૯૧) કભી ઝાક[17] પર ઝાક હયેં મુંહપે લાતે

---

૧ બાપદાદા ૨ ખુદા કે પસંદ ૩ ચલને વાલે, સમઝાતે હયેં કે હમ તરીકત પર ચલતે હયેં યેહ બનાવટ હય. ૪ ઉસ તરફ, છોડ કર ઉપર. ૫ સુફી લોક ઉસ શખ્સકો મુરાદ કહેતે હયેં જો જાજ.બે ઈલાહી કે બાદ સલુક અખત્યાર કીયા હો ૬ મુરીદ વોહ જો સલુકકે બાદ જા.જ.બેકે મરતબેકો પહોંચે. ૭ જુનેદ બગદાદી બડે વલી અલ્લાહથે ૮ બાય.જીદ બુસતામી ભી બડે વલી અલ્લાહથે યેહ દોનું એક હજાર બરસ પર ગુજરે હયેં ઈસ વકતકે પીર જાદે એસે બનતે હયેં મગર કામ ઉન જેસે નહીં કરતે. ૯ લીખના ૧૦ ફટના ૧૧ હકારત કરના ૧૨ કાફિર બનાના ૧૩ એસા બતાવે કે ઉસકા કરના મુશકેલ હો ૧૪ બીલકુલ ૧૫ દોજખી ૧૬ નુકતાચીની ૧૭ ફેસટ.

કભી ખૂક[1] ઓર સગ[2] હયેં ઉસકો બતાતે—કભી મારનેકો અ.સા[3] હયેં ઉઠાતે
સુતૂં[4] ચશ્મેબદ[5] દૂર હયેં આપ દીંકે
નમૂના હયેં ખુ.લ્કે.[6] રસૂલે અમીંકે

જો ચાહે કે ખુ.શ ઉનસે મિલકર હો ઇનસાં (૧૯૨) તો હય શર્ત. વોહ કામકા હો મુસલમાં
નિશાં સિજ્દેકા હો જબી[7] પર નુમાયાં[8]—તશરરો[9]મેં ઉસકે ન હો કોઇ નુક.સાં[10]
લબેં બઢ. રહીહોં ન ડાઢ.ી ચઢીહો
ઇજાર અપની હ.દસે ન આગે બઢીહો

અ.કાયદ[11]મેં હજ્રત[12]કા હમદાસતાં[13] હો (૧૯૩) હરેક અમ્લ[14]મેં ફ.રઅ.[15] મેં હમજબાં[16] હો
હ.રીફૂં[17]સે ઉનકે બહોત બદગુમાં હો—મુરીદૂંકા ઉનકે બડા મદહ.ખાં[18] હો
ગર એસા નહીં હય તો મરદૂદે દીં હય
બુજ્ર્ગોંસે મિલનેકે કાબિલ નહીં હય

શરીઅ.તકે એહ.કામ થે વોહ ગવારા[19] (૧૯૪) કે શયદા[20] થે ઉનપર યહૂદ ઓર નસા.ર
ગવાહ ઉનકી નરમીકા કુરઆં હય સારા—ખુદ ઇદદીનો[21]યસરૂન નબીને પુકારા
મગર યહાં કિયા એસા દુશવાર ઉનકો
કે મોમિન સમઝને લગે બાર ઉનકો

---

૧ સુવ્વર. ૨ કુત્તા. ૩ લાઠી. ૪ થંબ. ૫ બુરી નજર=યેહ દીનકે એસે મદદગાર હયેં કે ઈનકો નજર ન લગે. ૬ ખુલ્કમેં નબી સાહેબકે ખુલ્ક જેસે—યેહ દોનું બાતેં ઉલટી સમજના યાને એસે નહીં હયેં. ૭ પેશાની ૮ દિખતા હો. ૯ શરીઅતકે માફક ચલના. ૧૦ કમી. ૧૧ દીનકી વોહબાતેં જિનપર દીંનકા આધાર હય. ૧૨ ઈસ કિસમ કે મોલવી. ૧૩ હમજબાં; માફક. ૧૪ વોહ દીની મસલા જો અકાયદસે ઈલાકા રખે ૧૫ વોહ દીની મસલા જો અમલકે સાથ ઈલાકા રખે. ૧૬ માફક. ૧૭ મુકાબલે વાલા. ૧૮ તારીફ કરનેવાલા. ૧૯ પસંદ. ૨૦ ફિદા; આશિક. ૨૧ યેહહદીસ હયે કે દીન આસાન હય.

૧૯૪ બંદકા મતલબ—દીનકે કામ આસાન હયેં મગર કમ સમજ આલિમૂંને મુશકેલ કર દિખાયા. ઈસકી બહોત આયતેં ઓર હદીસેં હયેં એક શખ્સ નબી સાહેબકે પાસ આયા ઓર અરજ કિયા કે મેંને કુરબાનીકે પહેલેસર મુંડાયા આપને ફરમાયા હરકત નહીં એસી બહોત બાતેં હયેં સાહેબે મીઝાન શેઅરાની કા યહી કોલ હયે કે દીનમેં જો આસાનીયાં હયેં વોહ ખુદા રસુલકી તરફસે હયેં ઓર મુશકેલીયાં આલિમોંકી તરફસે હયેં.

ન કી ઉનકી અખ્લાક઼મેં રાહનુમાઇ (૧૯૫) ન બાતિ઼નમેં કી ઉનકે પેદા સુફ઼ાઇ
યે એહ઼કામે જ઼ાહેરકી લયે[1] યે બઢાઇ—કે હોતી નહીં ઉનસે દમભર રેહાઇ

વોહ દીં જો કે ચશ્મા થા ખુલકે. નિકો[2]કા
કિયા કુલ્લતેન[3] ઉસકો ગુસલો વ઼જ઼ુકા

સદા એહલે[4]—તેહ઼કીક સે દિલમેં બલ[5]હય(૧૯૬)હદીસૂં પે ચલનેમેં દીકા ખ઼લલ હય
ફ઼તાવૂં[6] પે બિલકુલ મદારે અ઼મલ હય—હરેક રાય કુરઆંકા નેઅ઼મલ બદલ હય

કિતાબ ઓર સુન્નતકા હય નામ બાકી
ખુ઼દા ઓર નબીસે નહીં કામ બાકી

જહાં મુખ઼તલિફ઼[7] હોં રિવાયાત બાહમ (૧૯૭) કભી હોં ન સીધી રિવાયતસે
ખુશ હમ
જિસે અ઼ક઼લ રખ્ખે ન હરગિજ઼ મુસલ્લમ—ઉ સે હર રિવાયતસે સમઝેં મુકદ્દમ[8]

સબ ઇસમેં ગિરિફ઼તાર છોટે બડે઼ હયેં
સમઝપર હમારી યે પત્થર પડે઼ હયેં

કરેં ગે઼ર ગર બુતકી પૂજા તો કાફ઼િ઼ર (૧૯૮) જો ઠેરાયેં બેટા ખુ઼દાકા તો કાફ઼િ઼ર
કહે આગકો અપના કિ઼બલા તો કાફ઼િર—કવાકિબ[9]મેં માનેં કરિશ્મા તો કાફ઼િર

મગર મોમિનૂંપર કુશાદા[10] હયેં રાહેં
પરસતશ કરેં શોક઼સે જિસકી ચાહેં

---

૧ પખ઼. ૨ ભલાઈ. ૩ નહાને ઓર વજ઼ુકા વાપરા હુવા પાની જો નાપાક હોતા હય; અસલમેં શાફઈ લોકોંકે વજ઼ુ કરને કે લીયે પાનીકી હદ હય જો ઉનકે નજદીક પાક હય જેસા હનફીયું કે નજદીક દેહદર દેહ (૧૦ ગજ લંબા ઓર ૫ ગજ ચોડા) મગર હનફી કુલ્લ તેન કો નાપાક જાનતે હયેં. ૪ સચ બાત કયા હય વોહ તલાસ કરને વાલે. ૫ કાવિશ. ૬ મસાયલકી કીતાબ. ૭ જુદી જુદી. ૮ ઉપર, આગે. ૯ તારે. ૧૦ ખુલી.

૧૯૫ બંદકા મતલબ—પેગમબર સાહેબને ફરમાયા કે મેં અખલાક યાને અછી આદતુંકો કમાલ દરજ્જે સીખાનેકો આયા હું; ઓર યેહભી ફરમાયા કે અછા ચાલ ચલન ઓર નેક ખસલત નુબુવ્વતકા પચીસવાં હિસ્સા હય ઓર યેભી ફરમાયા કે વોહ મોમીન નહીં હય જીસને અપના પેટ ભરલીયા ઓર પડોસીકો ભૂખા છોડા.

૧૯૬ બંદકા ખુલાસા—કમ સમજ જ્યાદા સનદી બાતકો છોડ કર બે સનદ બાત પકડલેતે હયેં, ચાહીએ કે પહેલે કુરાન બાદ હદીસ ઓર બાદ ફિકા કે મુજબ કરના ચાહીયે.

નબીકો જો ચાહેં ખુદા કરદિખાયેં (૧૯૯) ઇમામૂંકા રુતબા નબીસે બઢાયેં
મજાર[1] પે દિનરાત નજ઼રેં ચઢાયેં—શહીદૂંસે જાજાકે માંગેં દોઆયેં

ન તવહ઼ીદમેં કુછ ખ઼લલ ઇસસે આયે
ન ઇસલામ બિગડે, ન ઇમાન જાયે

વોહ દીં જિસસે તવહ઼ીદ ફેલી જહાંમેં (૨૦૦) હુવા જલવાગર હ઼ક઼ જ઼મીનો જ઼માંમેં
રહા શિર્ક[2] બાકી, ન વેહમો ગુમાંમેં—વોહ બદલા ગયા આકે હિંદુસ્તાંમેં

હમેશાસે ઇસલામ થા જિસપે નાઝાં
વો દોલત ભી ખો બેઠે આખિર મુસલમાં

❁ હઠધર્મી. ❁

તઆ઼સ્સુ઼બ[3] કે હય દુશમને નોએ઼ ઇનસાં[4] (૨૦૧) ભરે ઘર કિયે સેંકડૂં જિસને વીરાં
હુઇ બજ઼મે નમરૂદ જિસસે પરેશાં—કિયા જિસને ફ઼િરઓનકો નજ઼રે તૂફ઼ાં

ગયા જોશમેં બૂ લહબ જિસકે ખોયા
અબુ જહેલકા જિસને બેડા ડુબોયા

---

૧ કબરેં ૨ શિર્ક બહોત કિસમકા હય ઈબાદતમેં યાને અલ્લાહતઆલા કે ગુણોમેં દુસરોં કો ભાગીદાર બનાના વગેરા. સબસે બડા ગુન્હા યેહ હયે. ઈસકો અલ્લાહ નહીં બખશેગા. ૩ હટધર્મી. ૪ આદમી=હજરત ઈબ્રાહીમસે નમરૂદને, હજરત મુસાસે ફિરઓનને, ઓર મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) સે આપકે ચચા અબુલહબ ઓર કુરેશકે સરદાર અબુ જેહલને હઠ ધર્મીકી ઓર આખેરકો યેહ્ઙુંસબ બીલકુલ ખરાબ હો ગયે.

૧૯૯ બંદકા ખુલાસા-ખુદાકા રૂતબા સબસે બડા હય. ઉસકી બાતકો કીસીસે મીલાના નહીં. જો માંગના ખુદાસે માંગના યેહ ખાસ કુરાનકા મજમુન હેય. ઉસકે બાદ નબી કા રૂતબા હય; ઈસી તરહ ખલીફા હજરત અબુબકર, હજરત ઉમર, હજરત ઉસમાન ઓર હજરત અલી, ઓર દુસરે સહાબા, ઉનકે બાદ તાબઈ ઓર ફીર તબા તાબેઇન યાને અસહાબકો દેખને વાલે તાબઈ ઓર તાબઇકો દેખને વાલુંકો' તબા તાબેઈન' કહેતે હયેં, ઓર ઈનકા રૂતબા બાદ કે અવલીયા મેં કૈસેહી બડે રૂતબે કેહોં ઉનસે બહોત જ્યાદા હય, ઈસલીયે સબકા મરતબા સંભાલના ઈનસાફકી બાત હય.

૨૦૧ બંદકા ખુલાસા-હજરત ઇબ્રાહીમ કે જમાનેમેં નમરૂદ હજરત મુસાકે જમાનેમેં ફિરઓન ઓર હજરત મુહંમદ (સ.) કે જમાનેમેં આપકા ચચા બુલહબ ઓર કુરેશ કા બડા સરદાર બુજેહલ હઠધર્મી કે સબબસે બરબાદ હો ગયે.

વોહ યાં એક અજબ ભેસમેં જલવાગર હય (૨૦૨) છિપા જિસકે પરદેમેં ઉસકા ઝરર[1] હય
ભરા ઝેર જિસ જામમેં સરબસર હય—વોહ આબે બકા[2] હમકો આતા નઝર હય

તઅસ્સુબકો એક જુઝવે[3] દીં સમઝેહયેં હમ
જહન્નમકો ખુલ્દે[4]—બરીં સમઝેહયેં હમ

હમેં વાએ જોંને યે તઆલીમ દી હય (૨૦૩) કે જો કામ દીની હય યા દુનયવી હય
મુખાલિફ પકી રીસ[5] ઉસમેં કરની બુરી હય—નિશાં ગેરતે દીને હકકા યહી હય

ન ઠીક ઉસકી હરગિઝ કોઈ બાત સમઝો
વોહ દિનકો કહે દિન તો તુમ રાત સમઝો

કદમ ગર રહે રાસ્ત[7] પર ઉસકા પાઓ(૨૦૪)તો તુમ સીધે રસ્તેસે કતરાકે જાઓ
પડે ઇસમેં જો દિક્કતેં[8] વોહ ઉઠાઓ—લગેં જિસકદર ઠોકરેં ઇસમેં ખાઓ

જો નિકલે જહાજ ઉસકા બચકર ભંવરસે
તો તુમ ડાલદો નાવ અંદર ભંવરકે

અગર મસ્ખ હોજાયે સૂરત તુમહારી (૨૦૫) બહાયમમેં મિલજાયે સીરત તુમહારી
બદલ જાયે બિલકુલ તબીઅત તુમહારી—સરાસર બિગડ જાયે હાલત તુમહારી

તો સમઝો કે હય હકકી એક શાન યે ભી
હય એક જલવયે નૂરે ઇમાન યે ભી

ન અવજાઅ[9] મેં તુમ સે નિસબત કિસીકો (૨૦૬) ન અખલાકમેં તુમપે સબકત[10] કિસીકો
ન હાસિલ યે ખાનૂંમેં લજ્જત કિસીકો—ન પેદા યે પોશિશ યે જીનત કિસીકો

---

૧ નુકસાન. ૨ જીંદગી દેનેવાલા. ૩ હિસ્સા. ૪ આલા જન્નત. ૫ જૂદે મજહબવાલા. ૬ બરાબરી કરના; મતમેં મિલના. ૭ સીધે. ૮ મુસીબતેં ૯ વજેદારી. ૧૦ બઢના.

૨૦૨ સે ૨૦૬ બંદકા ખુલાસા—કમ સમજ વાઅજ કરનેવાલે મુસલમાનૂંકો સમઝાતે હયેં કે જો અછી બાત ગેર મજહબવાલા કરતા હો ઉસકો તુમ ન કરો; ઉલટા કરનેમેં નુકસાન હો તો ઉસકોભી ઊઠાવ ઓર ઈસકોભી દીનકા કામ સમઝા હય; યેહ સરાસર જુટ હય. હઠધર્મી કરના ઈસલામને મના કિયા હય. હઠધર્મીસે અપને એબ કાયમ રેહતે હેં ઓર ઉમદા કામ હમમેં નહીં દાખેલ હોતે; ઇસસે દીન ઓર દુનયા દોનૂંકા નુકસાન હય.

તુમહેં ફ઼ઝ઼લ[1] હર ઇ.લ્મમેં બરમલા[2] હય
તુમહારી જહાલતમેં ભી એક અદ્દા હય

કોઇ ચીજ઼ સમઝો ન અપની બુરી તુમ (૨૦૭) રહો બાતકો અપની કરતે બડી તુમ
હિ.માયતમેં હો જબકે ઇસલામકી તુમ—તો હો હર બદી ઓર ગુનાહસે ભરી તુમ

બદીસે નહીં મોમિનૂંકો મઝ઼ર્રરત[3]
તુમ્હારે ગુનાહ ઓર ન ઓરૂંકી તાઅ.ત[4]

મુખા.લિફ઼.કા અપને અગર નામ લીજે (૨૦૮) તો ઝિ.ક્ર ઉસ્કા ઝિ.લ્લત સે ખારી સે કીજે
કભી ભૂલકર ત.રહ.[5] ઉસમેં ન દીજે—કિ.યામતમેં દેખોગે ઉસકે નતીજે

ગુનાહૂંસે હોતેહો ગોયા મુબર્રા[6]
મુખા.લિફ઼ પે કરતેહો જબ તુમ તબર્રા[7]

ન સુન્નીમેં ઓર જાફ઼.રી[8] મેં હો ઉલફ઼.ત (૨૦૯) ન નોમાનીયો[9] શાફ઼.ઇમેં હો મિલ્લત
વહાબી[10]સે સૂફ઼ીકી કમ હો ન નફ઼.રત—મુક.લ્લિદ કરે નામુક.લ્લિતદપે લા.નત

રહે એહલે[11] કિ.બલામેં જંગ એસી બાહમ
કે દીને ખુદાપર હંસે સારા આ.લમ

કરે કોઇ ઇસ્.લાહ.[12]કા ગર ઇરાદા (૨૧૦) તો શેતા.નસે ઉસકો સમઝો જે.યાદા

૧ ફ઼ઝીલત. ૨ જાહેર. ૩ નુકસાન. ૪ ઈબાદત. ૫ તરહદેના–છોડના; દરગુજર કરના. ૬ પાક. ૭ બુરાઈ કરના. ૮ શીઆ. ૯ હનફી મજહબવાલે. ૧૦ નામુકલ્લિદ યા ગેરમુકલ્લિદ. ૧૧ મુસલમાન. ૧૨ દુરસ્તી.

૨૦૭ બંદસે ૨૦૯ તક કા ખુલાસા-દીન સે નાવાકેફ઼ મુસલમાન અપની બાતકી તારીફ઼ કરતે હયેં ઓર ઉસકો અછી સમઝતે હયેં, ગેર ફ઼િરકે-વાલે કે હર અછી બાતકોભી બુરી બતાતે હયેં. ઈસલામ મેં જિતને ફ઼િરકે હયેં સબ એહલે કીબલા યાને મુસલમાન હયેં. સુન્નીલોક અગરચે મુકલ્લિદ યાને મજહબવાલે હોતે હયેં મગર અકસર ઈનમેં શરીઅત કે તોડનેમેં બડે સખી હોતે હયે, ઇસી તરહ વહાબી યા ગેરમુકલ્લિદ બખીલ. દરમ્યાની રસ્તા ઠેઠ હનફી (યા ચારમેંસે કોઈ) મજહબ વાલે કા હય ઓર વાહી સીધી બાત હય. મગર ઠેઠસે મુરાદ યેહ હય કે બરાબર મજહબકે માફ઼ક કામ કરના અબતો એસે બહોત હયેં કે મજહબકા નામ લેતે હયેં ઓર ઉસકે માફ઼ક કુછ નહીં કરતે બલ્કે ગેર મુકલ્લિદ વગેરાકી ઇબાદત ઓર દુસરી પાબંદીપર હંસતે હયેં. અફ઼સોસ હમકો નસીહત પાબંદે દીન હોનેકી લેના ચાહીયે.

જિસે એસે મુફ઼સિદ[1]સે હય ઇસ્તેફ઼ાદા[2]--રહે હ઼ક઼સે હય બરતરફ઼ ઉસકા જાદા[3]

શરીઅ઼તકો કરતેહયેં બરબાદ દોનૂં
હયેં મરદૂદ શાગિર્દો[4] ઉસતાદ[5] દોનૂં

વોહ દીં જિસને ઉલફ઼તકી બુનિયાદ ડાલી(૨૧૧)કિયા તબઅ઼[6]દોરાંકો નફ઼રતસે ખાલી
બનાયા અજાનિબ[7]કો જિસને મવાલી[8]--હરેક કોમકે દિલસે નફ઼રત નિકાલી

અ઼રબ ઓર હ઼બશ તુર્કો તાજીકો[9] દેલમ
હુયે સારે શીરોશકર મિલકે બાહમ

તઅ઼સ્સુબને ઉસ સાફ઼ ચશમે[10]કો આકર (૨૧૨) કિયા બુ઼ગ્જકે ખારો ખ઼સ[11]
સે મુકદ્દર[12]

બને ખ઼સ્મ[13]જો થે અ઼જ઼ીજ઼ ઓર બિરાદર--નિફ઼ાક઼ એહલે કિ઼બલેમેં ફેલા સરાસર

નહીં દસ્તયાબ[14] એસે અબ દો મુસલમાં
કે હો એકકો દેખકર એક [15]શાદાં

હમારા યે હ઼ક઼ થા કે સબ યાર હોતે (૨૧૩) જ઼માનેમેં યારૂંકે ગમખ઼ાર હોતે
સબ એકએ઼કકે બાહમ મદદગાર હોતે--અ઼જ઼ીજ઼ૂંકે ગ઼મમેં દિલઅફ઼ગાર[16] હોતે

જબ ઉલફ઼તમેં યૂં હોતે સાબિત ક઼દમ હમ
તો કેહ સકતે અપને કો ખ઼ેરૂલઉમમ[17] હમ

અગર ભૂલતે હમ ન કોલે પયંબર (૨૧૪) કે હયેં સબ મુસલમાન બાહમ બિરાદર
બિરાદર હય જબતક બિરાદરકા યાવર--મોઇ઼ન[18] ઉસકા હય ખ઼ુદ ખ઼ુદાવંદે દાવર

તો આતી ન બેડ઼પે અપને તબાહી
ફ઼ક઼ીરીમેં ભી કરતે હમ બાદશાહી

વોહ ઘર જિસમેં હોં દિલ મિલે સબકે બાહમ (૨૧૫) ખ઼ુશી નાખ઼ુશીમેં હો સબ
યારો હમદમ

---

૧ તઆસ્સુબ કરનેવાલા, ફ઼સાદી. ૨ ફ઼ાયદા. ૩ રસ્તા. ૪ તઆસ્સુબ યાને હઠધર્મી કરનેવાલેકા જો કહા માને ૫ હઠધર્મી કરનેવાલા. ૬ જમાને કે લોક. ૭ ગેર લોક. ૮ દોસ્ત. ૯ ઇરાન કે લોક. ૧૦ ઈસલામસે મુરાદ. ૧૧ એક જાતકા ઘાંસ ૧૨ ખરાબ. ૧૩ દુશમન ૧૪ મીલસકના ૧૫ ખુશ ૧૬ ગમ કરનેવાલે. ૧૭ સબસે ઉમદા ઉમમત. ૧૮ મદદગાર.

૨૧૪ બંદકા મજમુન હદીસકા હય કે અલ્લાહ અપને બંદેકો મદદ કરતા રહેતા હય જબ તકકે બંદા અપને બાઇકી મદદ કરે. ઓર એક દૂસરેકો ભાઈ જાનના યેહ કુરાન શરીફ઼ સે ભી સાબીત હયે.

અગર એક ખુશદિલ તો ઘર સારા ખુરરમ[1]—અગર એક ગમગીં તો દિલ સબકે પુરગમ

મુબારક હય ઉસ કસ્રે[2] શાહનશાહીસે
જહાં એક દિલ હો મુકદ્દર[3] કિસીસે

અગર હો મદાર ઇસપે તેહકીક[4] દીંકા (૨૧૬) કે હય દીનવાલૂંકા બરતાવ કેસા
ખરા ઉનકા બાજાર હય યા કે ખોટા—હય કોલો કરાર ઉનકા ઝૂટા કે સચ્ચા

તો એસે નમૂને બહોત શાઝ[5] હયેં યાં
કે ઇસલામપર જિનસે કાયમ હો બુરહાં

મજાલિસમેં ગીબતકા જોર ઇસકદર હય (૨૧૭) કે આલૂદા ઇસ ખૂનમેં હર બશર હય

ન ભાઇકા ભાઇસે યાં દરગુજર હય—ન મુલ્લાકો સૂફીકો ઇસિસે હજર[6] હય

અગર નશહયે[7] મય[8] હો ગીબતમેં પિનહાં[9]
તો હુશિયાર પાયે ન કોઇ મુસલમાં

જિનહેં ચાર પેસેકા મકદૂર હય યાં(૨૧૮) સમઝતે નહીં હયેં વોહ ઇનિસાંકો ઇનસાં
મુવાફિક નહીં જિનસે અઇયામેદોરાં[10]—નહીં દેખ સકતે કિસીકો વોહ શાદાં

નશેમેં તકબ્બુરકે હય ચૂર કોઇ
હસદકે મરઝમેં હય રનજૂર કોઇ

અગર મરજએ[11] ખલ્ક[12] હય એક ભાઇ(૨૧૯)નહીં ઝાહેરા[13] જિસમેં કોઇ બુરાઇ
ભલા જિસકો કહેતી હય સારી ખુદાઇ—હરેક દિલમેં અઝમત[14] હય જિસકી સમાઇ

તો પડતી હયેં ઉસપર નિગાહેં ગઝબકી
ખટકતા હય કાંટા સા આંખૂં મેં સબકી

બિગડતા હય જમ કોમમેં કોઇ બનકર(૨૨૦)અભી બખ્તો ઇકબાલ થે જિસકે યાવર
અભી ગરદનેં ઝુકતીથીં જિસકે દરપર—મગર કરદિયા અબાજમાનેને બેપર[15]

તો ઝાહેર મેં કુડતે હયેં પર ખુશ હયેં જીમેં
કે હમદર્દ હાથ આયા એક મુફલેસી મેં

---

૧ ખુશ. ૨ મેહેલ. ૩ ખરાબ; મેલા ૪. પાસ. ૫ બહોત કમ. ૬ ડર. ૭ નિશા. ૮ શરાબ. ૯ છુપા. ૧૦ જમાનેકે દિન. ૧૧ રજુ હોનેકી જગા; મરતબેવાલા. ૧૨ દુનયા કે લોક. ૧૩ જાહેરમેં. ૧૪ બુઝ્રગી. ૧૫ નાચાર

૨૧૭ બંદકા ખુલાસા—શરાબકી તરહ અગર ગીબતમેં નિશા હોતા તો સબ મસ્તપાયે જાતે મતલબ અકસર ગીબતમેં ડૂબે હયેં.

અગર એક જવાંમર્દ હમદર્દે[1]ઇનસાં (૨૨૧)કરે કોમપર દિલસે જાં અપની કુરબાં
તો ખુદ કોમ ઉસપર લગાયે યે બોહતાં–કે હય ઉસકી કોઇ ગરજ઼ ઇસમેં પિનહાં[2]

વગર ન પડી ક્યા કિસીકો કિસીકી
યે ચાલેં સરાસર હયેં ખુદ મતલબીકી

❋ મુસલમાનુંકે ચાલચલન ❋

નિકાલે ગર ઉનકી ભલાઇકી સૂરત (૨૨૨) તો ડાલેં જહાંતક બને ઉસમેં ખનડત
સુનેં કામયાબીમેં ગર ઉસકી શોહરત–તો દિલસે તારાશે[3] કોઇ તાજા તોહમતં

મુંહ અપનાહો ગો દીનો દુનયામેં કાલા
નહો એક ભાઇકા પર બોલબાલા

અગર પાતે હયેં દો દિલોંમેં સફાઇ (૨૨૩) તો હયેં ડાલતે ઉસમેં તરહે[4] જુદાઇ
ઠની દો ગિરોહોં[5]મેં જીસદમ લડાઇ–તો ગોયા તમન્ના[6] હમારી બરઆઇ

બસ ઇસસે નહીં મશગલા[7] ખૂબ કોઇ
તમાશા નહીં એસા મરગૂબ[8] કોઇ

તગલ્લુબ[9]મેં બદ નઇયતી મેં દગામેં (૨૨૪) નુમૂદ[10] ઓર બનાવટ ફરેબ ઓર
રિયા[11]મેં

સિઆયત[12]મેં બોહતાનમેં ઇફતરા[13]મેં–કિસી બજ઼મે[14] બેગાનઓ[15]આશનામેં

ન પાઓગે રુસવાઓ બદનામ હમસે
બઢે ફિર ન કયું શાને[16] ઇસલામ હમસે

ખુશામદમેં હમકો વોહ કુદરત હય હાસિલ(૨૨૫) કે ઇનિસાંકો હરતરહ કરતેહયેં માયલ
કહીં એહમકૂંકો બનાતેહયેં આકિલ–કહીં હોશીયારૂંકો કરતે હયેં ગાફિલ

કિસીકો ઉતારા[17] કિસીકો ચઢાયા[18]
યુંહી સેંકડૂંકો અસામી[19] બનાયા

રિવાયાત[20]પરહાશિયા એક ચઢાના (૨૨૬) કસમ ઝૂટે[21]વાઅદૂંપે સો બાર ખાના

---

૧ દિલસોજી કરનેવાલા ૨ છુપા ૩ ઘડે. ૪ ઢંગ. ૫ જમાઅત; ટોલી. ૬ આરજુ ૭ તમાશા. ૮ પસંદ ૯ જાલસાજી. ૧૦ બનાવટ. ૧૧ ઢોંગ. ૧૨ તહોમત. ૧૩ ખોટી તહોમત ૧૪ મજલીસ. ૧૫ ગેર ઓર દોસ્ત. ૧૬ યહાં ઇજ્જત ઉલટે મતલબમેં હયે યાને ઈસલામકો હમસે બદનામી હય. ૧૭–૧૮ દરજેસે ઉતારના ઓર દરજેસે બઢાના. ૧૯ દોલતમંદકો ફરેબ દેકર ઠગના. ૨૦ અસલ બયાન. ૨૧ જ્યાદા કરના.

અગર મદદ. કરના તો હ.દસે બઢ.ાના—મઝ.મમત[1]પે આના તો તૂફ.ાં[2] ઉઠાના

યે હય રોઝ.મર્રેકા યાં ઉનકે ઉ.નવાં[3]
ફ.સા.હ.તમેં બેમિસ્.લ હયેં જો મુસલમાં

ઉસે જાનતેહયેં બડ.ા અપના દુશમન (૨૨૭) હમારે કરે એ.બ જો હમપે રોશન
નસી.હ.તસે નફ.રત હય નાસે.હ.[4]સે અનબન—સમઝતેહયેં હમ રેહનુમાઓં[5] કે
રહઝ.ન[6]

યહી એ.બ હય સબકો ખોયા હય જિસને
હમેં નાવ ભરકે ડુબોયા હય જિસને

વોહ એ.હદે[7]હુમાયૂં[8]જો ખે.રૂલકુ.રૂ[9]થા (૨૨૮) ખિ.લાફ.ત[10]કા જબતકકે કા.યમ
સુતૂં[11] થા

નુબુવ્વતકા સાયા[12] અભી રહનમૂં[13] થા—સમાં ખે.રો બરકતકા હરદમ ફ.ઝૂં[14]થા

અ.દાલતકે ઝે.વરસે થે સબ મુઝ.ય્યન[15]
ફલા ઓર ફૂલા થા અહ.મદ[16]કા ગુલશન[17]

સઆ.દત બડી. ઉસ ઝ.માનેકી યે થી (૨૨૯) કે ઝુકતીથી ગરદન નસી.હ.તપે સબકી
ન કરતેથે ખુ.દ કો.લેહ.ક.[18]સે ખ.મોશી—ન લગતીથી હ.ક.કી ઉનહેં બાત કડ.વી[19]

---

૧ બુરાઈ. ૨ હદસે જ્યાદાકરના. ૩ તરીકા; ઢંગ. ૪ નસીહત કરનેવાલા. ૫ રસ્તા બતાનેવાલે. ૬ લુટેરે. ૭ જમાના. ૮ મુબારક. ૯ હદીસ શરીફકે મુજબ સબસે ઉમદા જમાના ૧૦ ખિલાફતસે મુરાદ ખિલાફતે રાશિદા યાને હજરત અબુબકર સીદ્દીક (ર.) હજરત ઉમરફારૂક (ર.) હજરત ઉસમાન (ર.) હજરતઅલી (ર.) કી ઓર કુછ જમાના હજરત ઇમામ-હસન (ર.) કીખિલાફત. યેહ ૩૦ બરસકા જમાના હય. ૧૧ થંભ; ઈમારત. ૧૨ મતલબ ખિલાફતે રાશિદા. ૧૩ રસ્તા બતાનેવાલા. ૧૪ જ્યાદા. ૧૫ સંવારે હુયે. ૧૬ મુંહમદ મુસ્તફા (સ.) ૧૭ બાગ મગર યહાં મુરાદ ઈસલામ સે હય. ૧૮ હક બોલના ૧૯ એક મજલિસમેં મહાજિરીન યાને મકકેવાલે ઓર અનસાર યાને મદીનેવાલે જમા થે. ઉસવક્ત હજરત ઉમર (જો ખલીફા થે) ને ફરમાયા કે અગર મેં ખિલાફતકે કામમેં સુસ્તી કરૂં તો તુમ કયા કરો. બશર બીન સઆદ ને જવાબ દિયા કે ઈસ તલવારસે તુમકો સીધા કરદેં. હજરત ઉમર (ર.) ને જવાબ દિયા કે જબ તક ઈસલામમેં એસે હક બોલને વાલે ઓર હક કરને વાલે હોંગે તબ તક ઈસલામકા બોલ બાલા હય..

ગુલામૂંસે હોજાતેથે બંદ આક઼ા[1]
ખ઼લીફ઼સે લડ઼તીથી એકએક બુઢ઼ીયા[2]

નબીને કહા થા જિનહેં ફ઼ખ઼્ર[3]–ઉમ્મત (૨૩૦) જિનહેં ખ઼ુલ્દકી મિલચુકીથી બશારત
મુસલ્લમ થી આ઼લમમેં જીનકી અ઼દાલત–રહા મુફ઼તખ઼ર[4] જિનસે ત઼ખ઼્તે ખ઼િલાફ઼ત

વોહ ફ઼િરતેથે રાતોંકો[5] છુપછુપકે દરદર
કે શરમાયેં અપના કહીં એ઼બ સુનકર

મગર હમ કે હયેં: દામોદદ[6] હમસે બેહતર (૨૩૧) ન જ઼ાહેર કહીં હમમેં ખ઼ૂબી ન મુજ઼્મર[7]
ન અક઼રાનો[8] અમસ઼ાલ[9]મેં હમ મુવક઼્ક઼ર[10]–ન અજદાદો[11] અસલાફ઼[12] કે હમ હયેં જવહર

નસ઼ીહ઼તસે એસા બુરા માનતે હયેં
કે ગોયા હમ અપનેકો પેહચાનતે હયેં

નુબુવ્વત ન ગર ખ઼તમ હોતી અ઼રબપર (૨૩૨) કોઇ હમપે મબઊ઼સ[13] હોતા પયંબર
તો હય જેસે મજ઼્કૂર કુ઼રઆંકે અંદર–જ઼લાલત[14] યહૂદ ઓર નસ઼ારાકી અકસ઼ર

---

૧ માલેક ૨ એક વક્ત હજરત ઉમર (ર.) બડે બડે મેહેર બાંધને કી મના કર રહે થે કે એક ડોસીને ઉઠકર કહા કે ઉમર કયા તું કુરાનભી નહીં જાનતા બાદ ઉસને આયત કુરાનકી પઢી. હજરત ઉમર (ર.) ને ઈકરાર કિયા કે બેશક એક ડોસીભી મેરેસે અચ્છા જાનતી હય. ઓર ફિર મના ન કિયા. ૩ખલીફા. ૪ ફખર કિયા ગયા.

૫ હજરત ઉમર (ર.) કી ખિલાફત મેં સોદાગર આકર શેહેરકી બાહર ઉતરેથે હજરત ઉમર ઓર અબદુર રહેમાન બીન ઓફ હમેશ કી માફક-રાતકો ફિરને લગે વહાં એક બચ્ચેકે રોનેકી આવાજ આઈ. ખલીફાને ઉસ-કી માં કો ઠપકા દીયા. એસા તીન ચાર મરતબે હુવા તો ઉસ ઓરતને ખલીફાસે કહા કે તુંને મુઝે સબ રાત હેરાન કિયા મેં ઇસ બચ્ચેકો દુધ છોડાતી હું, કયું કે ખલીફા બગીર ઈસકે બચ્ચેકા પગાર નહીં કરતા. યેહ સુનકર ખલીફા રોયે ઓર દિલમેં કહા કે ખુદા જાને કિતને બચ્ચે હલાક હુયે હોંગે; દુસરે દિન તમામ મુલ્કમેં મુનાદી કરદી કે બચ્ચા પેદા હોતેહી ઉસકો પગાર મિલે. ૬ચોપાયે જાનવર. ૭ છુપી. ૮ એક જમાને કે ઓર એક દરજ્જે કે લોક. ૯ બરાબર દરજ્જે કે. ૧૦ ઈજ્જતવાલે ૧૧–૧૨ બાપદાદા. ૧૩ નબીકા ભેજા જાના. ૧૪ ગુમરાહી.

૨૩૨ બંદકા મતલબ–મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) કે બાદ કોઇ નબી હોને વાલા નહીં હય. મગર ફરજ઼ કરોકે કોઇ હોતા તો યહુદ ઓર નસારાકી તરહ જેસે ઈનકી ગુમરાહી નબી સાહેબને બતાઈ, વેસી ગુમરાહી આનેવાલા નબી હમારી બતાતા.

યુંહી જો કિતાબ ઉસ પયંબરપે આતી
વોહ ગુમરાહિયાં સબ હમારી જતાતી

હુનર હમમેં જો હયેં વોહ માલૂમ[1] હયેં સબ (૨૩૩) ઉ.લૂમ ઓર કમાલાત માદૂમ[2] હયેં સબ
ચલન ઓર અત.વાર મઝ્મૂમ[3] હયેં સબ--ફ.રાગ.ત સે દોલત સે મહ.રૂમ[4]હયેં સબ

જહાલત નહીં છોડ.તી સાથ દમભર
તઅસ્સુ.બ નહીં બઢ.ને દેતા ક.દમભર

❀ જૂની તાલીમકો અચ્છા સમઝના ❀

વોહ તક.વીમે[5] પારીના[6] યૂનાનીયૂંકી(૨૩૪)વોહ હિકમત કે હય એક ધોકે કી ટટ્ટી
યકી. જિસકો ઠેરા ચુકા હય નિકમમી--અ.મલને જિસે કરદિયા આકે રદ્દી

ઉસે વહ્ય[7]સે સમઝે હયેં હમ ઝિયાદા
કોઇ બાત ઉસમેં નહીં કમ ઝિયાદા

જ.બૂર[8]ઓર તવરેતો[9] ઇનજીલો[10] કુ.રઆં (૨૩૫) બિલઇજમા[11]હયેં કાબિલે નસ્ખો[12] નિસિયાં[13]
મગર લિખ ગયે જો ઉ.સૂલ[14] એહલેયૂનાં[15]--નહીં નસ્ખો તબદીલ[16]કા ઉનમેં ઇમકાં[17]

નહીં મિટતે જબતકકે આસારે[18] દુનયા
મિટેગા કભી કોઇ શોશા[19] ન ઉનકા

નતાયજ[20] હયેં જો મગ.રેબી ઇ.લ્મો[21] ફ.નકે (૨૩૬) વોહ હયેં હિંદમેં જલવાગર[22] સો બરસસે
તઅ.સ્સુ.બ[23]ને લેકિન યે ડાલેહયેં પરદે-કે હમ હ.ક.કા જલવા[24]નહીં દેખ સકતે

---

૧ યાને નહીં હયેં. ૨ નાબુદ. ૩ બુરે. ૪ નાઉમેદ; ખાલી. ૫ જંત્રી. ૬ કદીમ; જૂની. ૭ ખુદાકા કલામ જો ફરીસ્તેકી મારફત નબીપર ઉતરે. ૮ આસમાની કિતાબ જો હજરત દાઉદપર ઉતરી ૯ જો હજરત મુસા પર ઉતરી. ૧૦ જો હજરત ઈસાપર ઉતરી. ૧૧ સબકે નજદીક. ૧૨ એક હુકમકો રદ કરકે દુસરા ભેજના. ૧૩ ભૂલાદેના ૧૪ કાએદે. ૧૫ યુનાનવાલે. ૧૬ બદલના. ૧૭ મજાલ. ૧૮ નિશાનીયાં ૧૯ બાત. ૨૦ પરીણામ. ૨૧ યુરોપ કે. ૨૨ દિખાઈ દેનેવાલે. ૨૩ હઠધર્મી. ૨૪ રોશની.

૨૩૫ બંદકા ખુલાસા-આસમાની કિતાબેંભી રદ હોતી હયેં મગર કમ સમજ મુસલમાન યુનાન કે ઇલ્મ કો અભી રદ નહીં સમજતે.

દિલોંપર હયેં નકશ એહલેયૂનાં કી રાયેં[1]
જો અબ વહ્ય ઉતરે તો ઇમાં ન લાયેં

અબ ઇસ ફ઼લસફ઼ે[2]પર હયેં જો મરનેવાલે (૨૩૭) શિફ઼ા[3] ઓર મિજસ્તી[4]કે દમ ભરનેવાલે
અરસ્તૂકી ચોખટ[5]પે સર ધરનેવાલે—ફ઼લાતૂનકી ઇક઼તિદા[6] કરનેવાલે

વોહ તેલી[7]કે કુછ બેલસે કમ નહીં હયેં
ફિરે ઉ઼મ્રભર ઓર જહાં થે વહીં હયેં

વોહ જબ કરચુકે ખ઼તમ તેહસીલે[8] હિ઼કમત (૨૩૮) બંધી સરપે દસ્તારે[9] ઇ઼લ્મો ફ઼ઝીલત
અગર રખતે હયેં કુછ ત઼બીઅ઼તમેં જવદત[10]—તો હય સબસે ઉનકી બડી યે લયાક઼ત

કે ગર દિનકો વોહ રાત કેહદેં જ઼બાં સે
તો મનવાકે છોડેં ઉસે એક જહાં સે

સિવા ઇસકે જો આયે ઉસકો પઢાદેં (૨૩૯) ઇન્હેં જો કુછ આતાહય ઉસકો બતાદેં
વોહ સીખેહયેં જો બોલિયાં સબ સિખાદેં—મિયાં મિઠ્ઠુ અપનાસા ઉસકો બનાદેં

યે લે દેકે હય ઇ઼લ્મ કા ઉનકે હા઼સિલ
ઇસીપર હય ફ઼ખ઼્ર ઉનકો બેતુલ-અમાસિલ[11]

ન સરકારમેં કામ પાનેકે કા઼બિલ (૨૪૦) ન દરબારમેં લબ હિલાનેકે કા઼બિલ
ન જંગલમેં રેવડ઼[12] ચરાનેકે કા઼બિલ—ન બાજા઼રમેં બોઝ ઉઠાનેકે કા઼બિલ

ન પઢ઼તે તો સો તર઼હ ખાતે કમાકર
વોહ ખોયેગયે ઓર તઅ઼લીમ[13] પાકર

જો પૂછોકે હઝરત[14]ને જોકુછ પઢ઼ાહય (૨૪૧) મુરાદ આપકી ઉસકે પઢ઼નેસે કયા હય
મફ઼ાદ[15] ઉસમેં દુનયા કા યા દીન કા હય—નતીજા કોઈ યા કે ઇસકે સિવા હય

તો મજ઼્નૂબ[16]કી તર઼હ સબકુછ બકેંગે
જવાબ ઇસકા લેકિન ન કુછ દે સકેંગે

---

૧ ખયાલ. ૨ ઇલ્મે હિકમત. ૩ બુઅલીસીનાકી હીકમતકી કિતાબ જીસકી ૧૮ જિલદેં હયેં. ૪ હકીમ બતલી મુસ કી કિતાબ જિસકા તૂસી ને અરબીમેં તરજુમા કીયા. ૫ ડેલી. ૬ પેરવી કરના ૭ ઘાંચી. ૮ પઢના. ૯ પઘડી ૧૦ હુશયારી. ૧૧ બરાબરીવાલે લોક. ૧૨ ઢોરૂંકા ટોલા. ૧૩ મતલબ જૂને ઢંગકા પઢના ૧૪ જૂને ઢંગકા પઢનેવાલા. ૧૫ ફ઼ાયદા. ૧૬ દીવાના.

ન હુ.જ્જત[1] રિસાલત[2]પે લા સકતે હયેં વોહ (૨૪૨) ન ઇસ્લામ કા હ.ક. જતા
સકતે હયેં વોહ
ન કુ.રઆંકી અજ્.મત[3] દિખા સખતેહયેં વોહ—ન હ.ક.[4]કી હ.કી.ક.ત બતા સકતેહયેં
વોહ

દલીલેં હયેં સબ આજ બેકાર ઉનકી
નહીં ચલતી તોપોંમે[5]—તલવાર ઉનકી

પડે ઉસ મશ.ક્ક.ત[6]મેં હયેં વોહ સરાપા[7] (૨૪૩)નતીજા નહીં ઉનકો માલૂમ જિસકા
ગઈ ભૂલ આગેકો ભેડેં[8] જો બટિયા[9]—ઉસી રાહપર પડલિયા સારા ગલ્લા[10]

નહીં જાનતે યે કે જાતે કિધર હયેં
ગયે ભૂલ રસ્તા વોહ યા રાહપર હયેં

મિસાલ ઉનકી કોશિશકી હય સાફ઼ ઐસી (૨૪૪) કે ખાઈ કહીં બંદરોંને જો સરદી
ઇધર ઓર ઉધર ફેરતક આગ ઢુંઢી—કહીં રોશની ઉનકો પાઈ ન ઉસકી

મગર એક જુગનૂ[11] ચમકતા જો દેખા
પતંગા[12] ઉસે આગકા સબને સમઝા

લિયા જાકે થામ ઓર સબને ઉસીદમ (૨૪૫) કિયા ઘાંસ પૂંસ ઉસપે લાકર ફ.રાહમ[13]
લગે ઉસકો સુલગાને સબ મિલકે પેહમ—પે કુછ આગ સુલગી ન સરદી હુઇ કમ

યુંહી રાત સારી ઉન્હુંને ગંવાઇ
મગર અપની મહે.નતકી રાહ.ત ન પાઇ

ગુજ.રતેથે જો જાનવર ઉસ તરફ઼.સે (૨૪૬) જબ ઉસ કશમકશ[14] મેં ઉન્હેં દેખતેથે
મલામત[15]બહોત સખ્ત થે ઉનકો કરતે—કે શરમાયેં વોહ જ.અમે[16]બાતિલસે અપને

મગર અપની કદ[17]સે ન બાજ.[18] આતેથે વોહ
મલામતપે ઓર ઉલટે ગુરરાતેથે[19] વોહ

ન સમઝે વોહ જબતક હુવા દિન ન રોશન (૨૪૭) ઇસી ત.રહ. જો હયેં હ.ક્રીક.તકે
દુશમન

---

૧ દલીલ. ૨ રસુલ હોનેપર. ૩ બડાઈ. ૪ ખુદા. ૫ હાલકે જમાનેમેં ઉનકી દલીલેં એસી હયેં જેસી તોપોમેં તલવાર=બેકાર. ૬ તકલીફ઼. ૭ નીચુંસે ઉપર તક. ૮ ઘેટીયુંકા કાએદા હયકે એકકે પીછે સબ. ૯ રસ્તા. ૧૦ ટોલા. ૧૧ આગીયા કીડા. ૧૨ આગકા ઇંગારા; ચીનગારી. ૧૩ જમા. ૧૪ ખેંચા તાણ. ૧૫ ઠપકા. ૧૬ જૂઠા અહંકાર. ૧૭ હઠ. ૧૮ ફ઼િરના. ૧૯ ગુસ્સા કરના.

૨૪૭ સે ૨૫૦ બંદકા ખુલાસા—વૈદકમેં હમલોક પહેલેકી બાતુંપર જમે રહેતે હયેં નઇ બાતું પર ખ્યાલ દેના ચાહીએ.

ન ઝાડે.ગે ગરદે[૧] તવહ્હુમ[૨]સે દામન–પે જબ હોગા નૂરે સહ.ર[૩] લમઆ.અફ્.ગન[૪]
બહોત જલ્દ હોજાયગા આશકારા[૫]
કે જુગનૂકો સમઝેથે વોહ એક શરારા[૬]

તિબ યાને વૈદક.

વોહ ત.િબ[૭] જિસપે ગ.શ[૮] હયેં હમારે અતિ.બ્બા[૯] (૨૪૮) સમઝતે હયેં જિસકો
બયાજે[૧૦] મસીહા
બતાનેમેં હય મુશ્કલ જિસકે બહોતસા–જિસે એ.બકી ત.રહ. કરતેહયેં છીપા.[૧૧]
ફ.ક.ત ચંદ નુસખૂંકા હય વોહ સફ.ીના[૧૨]
ચલે આયેહયેં જો કે સીના બસીના
ન ઉનકો નબાતાત[૧૩]સે આગહી[૧૪] હય (૨૪૯) ન અસ.લા[૧૫] ખ.બર મા.દનિયા-
ત[૧૬]કી હય
ન તશરીહ.[૧૭]કી લય[૧૮] કિસીપર ખુલીહય–ન ઈ.લ્મે ત.બીઇ.[૧૯] ન કેમિસટરી[૨૦]હય
ન પાનીકા ઇ.લ્મ ઔર ન ઇ.લ્મે હવા હય
મરીજૂંકા ઉનકે નિગેહબાં ખુ.દા હય
ન ક.ાનૂન[૨૧]મેં ઉનકે કોઇ ખ.ત.ા હય (૨૫૦) ન મખ.જ.ન[૨૨]મેં અંગુશ્ત[૨૩] રખ-
નેકી જા હય
સદીદી[૨૪]મેં લિખ્ખા હય જોકુછ બજા હય–નફ.ીસી[૨૫]કે હર ક.ોલપર જાં ફ.િદા હય
સલફ.[૨૬] લિખગયે જો કે.યાસ[૨૭] ઔર ગુમાંસે
સ.હી.ફે[૨૮] હયેં ઉતરે હુયે આસમાંસે

શાએર (કવિ).

વોહ શે.ર[૨૯] ઔર ક.સાયદ[૩૦]કા નાપાક દફ્.તર(૨૫૧) અ.ફૂ.નત[૩૧]મેં સંડ.ાસ સે
જો હય બદતર

---

૧ ધૂલ. ૨ વહેમ. ૩ ફજર ૪ રોશન. ૫ જાહેર ૬ ઇંગારા. ૭ વૈદક, ૮ આશીક. ૯ તબીબ લોક. ૧૦ હજરત ઈસાકી નોટબુક. ૧૧ છુપાના. ૧૨ કિતાબ. ૧૩ ઝાડોંકા ઈલ્મ. ૧૪ ખબર. ૧૫ બીલકુલ ૧૬ ખાણમેંસે નીકલનેવાલી ચીજેં ૧૭ કાટકૂટ. ૧૮ છુપી બાત. ૧૯ કુદરતકા ઈલ્મ. ૨૦ રસાયણકા ઇલ્મ. ૨૧ બુઅલીસીના કી કિતાબ. ૨૨ દવાકે નામ ઓર ખાસીઅત ઈસ કિતાબમેં હય. ૨૩ શક. ૨૪–૨૫ કિતાબૂંકે નામ હયેં. ૨૬ પહેલેવાલે. ૨૭ અનુમાન. ૨૮ કિતાબ. ૨૯ કવિતા બનાનેકા ઈલ્મ. ૩૦ કસીદે. ૩૧ બદબો.

૨૫૧ બંદકા ખુલાસા–જો લોક ઈશક વગેરાકી ખરાબ બાત કવિતા મેં લીખતે હયેં ઉસસે દીન દુનયા કા નુકસાન હય.

જ઼મીં જિસસે હય જ઼લજ઼લે મેં બરાબર–મલક[1] જિસસે શરમાતેહયેં આસમાંપર
હુવા ધ઼લ્મો દીં જિસસે તારાજ સારા
વોહ હય હ઼ન઼જ઼ર[2]ધ઼લ્મે ધનશા હમારા

બુરા શેઅ઼ર કહેનેકી ગર કુછ સજ઼ા હય (૨૫૨) અ઼બસ[3] ઝૂટ બકના અગર નારવા હય
તો વોહ મહ઼કમા[4] જિસકા ક઼ાજી઼[5]ખુ઼દા હય–મુક઼રર જહાં નેકોબદકી જ઼જ઼ા[6]હય
ગુનેહગાર વાં છૂટ જાયેંગે સારે
જહન્નમકો ભરદેગેં શાઅ઼ર હમારે

જ઼માનેમેં જિતને કુ઼લી[7] ઓર નફ઼ર[8] હયેં (૨૫૩) કમાઇસે અપની વોહ સબ બેહરાવર[9] હયેં
ગવૈયે અમીરૂં કે નૂરેનજ઼ર[10] હયેં–દફ઼ાલી ભી લેઆતે કુછ માંગ કર હયેં
મગર ઇસ તપે દિક઼[11]મેં જો મુબતલા[12] હયેં
ખુ઼દાજાને વોહ કિસ મરજ઼કી દવા હયેં

જો સક઼્ક઼ે[13]નહોં જીસે જાયે ગુજ઼ર સબ(૨૫૪)હો મેલા જહાં[14]ગુમ હોં ધોબીઅગર સબ
બને દમપે[15]ગર શેહેર છોડેં નફ઼ર સબ–જો થુડ[16]જાયેં મેહતર[17]તો ગંદે હોં ઘર સબ
પે કરજાયેં હિજરત[18] જો શાઅ઼ર[19] હમારે
કહેં મિલકે "ખસ[20] કમ જહાં પાક" સારે

અ઼રબ જો થે દુનયામેં ઇસ ફ઼નકે બાની[21] (૨૫૫)ન થા કોઇ આફ઼ાક઼[22]મેં જિનકા સા઼ની
જ઼માનેને જિનકી ફ઼સા઼હ઼ત[23]થી માની–મિટાદી અ઼જી઼જ઼ૂં ને ઉનકી નિશાની
સબ ઉનકે હુનર ઓર કમાલાત ખોકર
રહે શાઅ઼રી કો ભી આખિ઼ર ડુબોકર

---

૧ ફ઼િરિશતા. ૨ નજર નલગે મગર યહાં ઉલટા મતલબ સમઝના. ૩ ફ઼ોકટ. ૪ ખાતા, દફ઼તર. ૫ ઇનસાફ઼ કરનેવાલા. ૬ બદલા. ૭ મજૂર. ૮ નોકર. ૯ નસીબેવર. ૧૦ પસંદ. ૧૧ ખયકા રોગ. ૧૨ ફ઼ંસે હુયે. ૧૩ પાની પીલાને વાલે. ૧૪ દુનિયા. ૧૫ મુશકેલી પડે. ૧૬ કમ હો જાના. ૧૭ ઢેડ; ભંગી. ૧૮ ભાગજાના ૧૯ કવિતા બનાને વાલે. ૨૦ પાપ જાયે; બલા જાયે. ૨૧ પેદા કરને વાલે ૨૨ દુનયા. ૨૩ કલામકી ખૂબી.

૨૫૨ સે ૨૫૫ બંદકા ખુલાસા–શાએરોંકે સિવા સબ લોક દુનયામેં કામકે ઓર ફ઼ાયદે કે હયેં.

અદબ [1]મેં પડી જાન ઉનકી જ.બાંસે (૨૫૬) જિલા[2] દીનને પાઇ ઉનકે બયાંસે
સિનાં[3]કે લિયે કામ ઉનહૂં ને લિસાં[4]સે--જ.બાનૂંકે કૂચે થે બઢકર સિનાંસે

હુયે ઉનકે શ.રોંસે અખ.લાક. સે.ક.લ[5]
પડી ઉનકે ખુત.બૂં.[6]સે આલમ[7]મેં હલચલ

ખ.લક.[8] ઉનકે યાં જોકે જાદૂબયાં હયેં (૨૫૭) ફ.સા.હ.તમેં મક.બૂલે પીરોજવાં હયેં
બલાગ.ત[9]મેં મશહૂરે હિંદૂસતાં હયેં-વોહ કુછ હયેં તો લે દેકે ઇસ ગૂં[10] યહાં હયેં

કે જબ શ.રમેં ઉ.મ્ર સારી ગંવાયેં
તો ભાંડ ઉનકી ગ.જ.લેં મજાલિસમેં ગાયેં

ત.વાયફ.કો અજ.બર[11] હયેં દીવાન ઉનકે (૨૫૮) ગવૈયૂંપે બેહ.દ હયેં એહ.સાન ઉનકે
નિકલતેહયેં તકીયૂંમેં અરમાન ઉનકે--સ.નાખ્.વાં[12]હયેં ઇબલીસો શેતા.ન ઉનકે

કે અ.કલૂંપે પરદે દિયેડાલ ઉનહૂંને
હમેં કરદિયા ફ.ારેગ.લબાલ[13] ઉનહૂંને

❋ શરીફ લોકોંકી ઓલાદ ❋

શરીફૂંકી અવલાદ [14]બેતરબિયત હય (૨૫૯) તબાહ ઉનકી હાલત બુરી ઉનકી ગત હય
કિસીકો કબૂતર ઉડાનેકી લત હય--કિસીકો બટેરેં[15] લડાનેકી ધત હય

ચરસ ઓર ગાંજેપે શેદા હય કોઇ
મદક ઓર ચંડૂકા રસિયા હય કોઇ

સદા ગર્મ અનફ.ાર[16]સે ઉનકી સોહ.બત :(૨૬૦) હરેક રિંદો અવબાશ[17] સે ઉનકી મિલ્લત
પઢે.લિખખોંકે સાયેસે ઉનકો વેહશત[18]-મદારિસ[19]કી ત.ાલીમ સે ઉનકો નફ.રત

કમીનૂંકે જિરગે[20]મેં ઉ.મરેં ગંવાની
ઉનહેં ગાલિયાં દેની ઓર આપ ખાની

---

૧ ઇલમીયત. ૨ રોશની. ૩ ભાલા. ૪ જબાન. ૫ સફાઇવાલે. ૬ ભાષણ. ૭ દુનયા. ૮ મતલબ ખરાબ ઓલાદ. ૯ કલામકી ખૂબી. ૧૦ લાયક. ૧૧ મૂં પર યાદ. ૧૨ તારીફ કરનેવાલે. ૧૩ બેફિકર ૧૪ તાલીમ બગર. ૧૫ પરંદા જિસકો લાવરીભી કહેતે હયેં. ૧૬ નોકર. ૧૭ લુચ્ચે. ૧૮ ડર. ૧૯ મદરસે. ૨૦ ટોલે.

૨૫૬ બંદકા ખુલાસા-ઇસ ફન(શાએરી) કે અસલ અરબ થે જિનકી જબાનને ભાલૂંસે જ્યાદા કામ કીયા યાને લડાઇકે વકત ઇસી ફનમેં જોશ દિલા દેતે ઓર સબ દુનયાકે લોકોંકી બૂરી આદતોંકો સુધાર દીયા.

ન ઇલ્મી મદારિસમેં હયેં ઉનકા પાતે (૨૬૧)ન શાયસ્તા[1] જલસૂં[2]મેં હયેં આતે જાતે
પે મેલોંકી રોનક હયેં જાકર બઢાતે–પડે ફિરતે હયેં દેખતે ઓર દિખાતે

કિતાબ ઓર મોઅલ્લિમ[3]સે ફિરતે હયેં ભાગે
મગર નાચ ગાનેમેં હયેં સબસે આગે

અગર કીજે ઉન પાક[4]શોહદૂંકી ગિનતી (૨૬૨) હવા[5] જિનકે પેહલૂસે બચકર હય ચલતી

મિલી ખાકમેં જિનસે ઇજ્જત બડોંકી–મિટી ખાનદાનૂંકી જિનસે બુઝર્ગી

તો યે જિસકદર ખાના[6] બરબાદ હોંગે
વોહ સબ ઇન શરીફૂંકી અવલાદ હોંગે

કુછ ઉનકી બચપનમેં યું પાસબાની[7] (૨૬૩) કે કેદીકી જેસે કટે જિંદગાની
લગી હોને જબ કુછ સમઝબૂઝ સ્યાની–ચઢી ભૂતકી તરહ સરપર જવાની

બસ અબ ઘરમેં દુશવાર થમના હય ઉનકા
અખાડૂંમેં તકીયૂંમેં રમના[8] હય ઉનકા

નશેમેં મયે[9]ઇશ્કકે ચૂર હયેં વોહ(૨૬૪)સફે ફોજે મિજગાં[10]મેં મહસૂર[11]હયેં વોહ
ગમે ચશ્મો અબરૂમેં રંનજૂર હયેં વોહ–બહોત હાથસે દિલકે મજબૂર[12] હયેં વોહ

કરેં કયા કે હય ઇશ્ક તીનત[13]મેં ઉનકી
હરારત[14] ભરીહય તબીઅત મેં ઉનકી

અગર શશજેહત[15]મેં કોઇ દિલરબા[16] હય (૨૬૫)તો દિલ ઉનકા નાદીદા[17] ઉસપર ફિદા હય
અગર ખાબમેં કુછ નજર આગયા હય–તો યાદ ઉસકી દિનરાત નામેખુદા હય

ભરી સબકી વેહશતસે રૂદાદ[18] હય યાં
જિસે દેખિયે કેસો[19] ફરહાદ[20] હય યાં

---

૧ લાયક. ૨ મજલિસેં. ૩ પઢાનેવાલા. ૪ નાલાયક. ૫ હવાભી ઇનસે ભાગતી હય. ૬ ઘર. ૭ નીગેબાની ૮ જાનેકી જગા. ૯ શરાબ. ૧૦ પલકે ૧૧ કેદી. ૧૨ નાચાર. ૧૩ તબીઅત. ૧૪ ગરમી ૧૫ છે તરફ યાને ઉત્તર, દખણ, પૂર્વ, પસચીમ. જમીન ઓર આસમાન મતલબ કહીં હો. ૧૬ દિલ ફાડનેવાલી; ખુબસુરત. ૧૭ દેખે બગીર. ૧૮ બયાન; કેફીયત. ૧૯ કેસ એક માશુક કા નામ હય. ૨૦ એક આશિક કા નામહય જો ઈરાન કા થા.

૨૬૪ બંદકા ખુલાસા–એસે નાલાયક રાતદિન ઈશ્કબાજીમેં ચકચૂર રહેતે હયેં.

અગર માં હય દુખિયા તો ઉનકી બલાસે (૨૬૬) અપાહજ[1] હય બાવા તો ઉનકી બલાસે
જો હય ઘરમેં ફ઼ાક઼ા તો ઉનકી બલાસે—જો મરતા હય કુનબા[2] તો ઉનકી બલાસે

જિનહુંને લગાઇ હો લવ દિલરૂબા સે
ગ઼રજ઼ ફિર ઉનહેં કયા રહી માસિવાસે[3]

ન ગાલીસે દુશનામ[4]સે જી ચુરાયેં[5] (૨૬૭) ન જૂતી સે પેજા઼ર સે હિચકિચાયેં[6]
જો મેલોંમેં જાયેં તો લુચ્ચપન દિખાયેં—જો મેહ઼ફિલમેં બેઠેં તો ફ઼િતને ઉઠાયેં

લરજ઼તે હયેં અવબાશ[7] ઉનકી હંસીસે
ગુરેજ઼ાં[8] હયેં રિંદ ઉનકી હમસાયગી[9]સે

સપૂતૂંકો અપને અગર બયાહ દીજે (૨૬૮) તો બહુવોંકા બોઝ અપની ગરદનપે લીજે
જો બેટીકે પેવંદ[10]કી ફ઼િક્ર કીજે—તો બદરાહ[11] હયેં ભાનજે ઓર ભતીજે

યહી ઝીંકના[12] કૂબકૂ[13] ઘર બ ઘર હય
બહૂકો ઠિકાના ન બેટીકો બર[14] હય

ન મત઼લબ નિગારીકા ઇનકો સલીક઼ા (૨૬૯) ન દરબારદારીકા ઇનકો સલીક઼ા
ન ઉમ્મીદ વારીકા ઇનકો સલીક઼ા—ન ખ઼િદમત ગુજ઼ારીકા ઇનકો સલીક઼ા

કુ઼લી યા નફ઼ર હો તો કુછ કામ આયે
મગર ઇનકો કિસ મદ[15]મેં કોઈ ખપાયે

નહીં મિલતી રોટી જિનહેં પેટભરકે (૨૭૦) વોહ ગુજ઼રાન કરતેહયેં સો ઐબ કરકે
જો હયેં ઉનમેં દોચાર આસૂદા ઘરકે—વોહ દિનરાત ખ઼ાહાં[16] હયેં મર્ગે[17] પિદરકે[18]

નમૂને યે આ઼યાનો[19] અશરાફ઼કે હયેં
સલફ઼[20] ઇનકે વોહ થે ખ઼લફ઼[21] ઉનકે યે હયેં

વોહ ઇસલામકી પોદ શાયદ યહી હય (૨૭૧) કે જિસકી તરફ઼ આંખ સબકી લગી હય
બહોત જિસસે આયંદા ચશ્મેબિહી[22] હય-બક઼ા[23] મુનહસ઼િર[24] જિસપે ઇસિલામકી હય

---

1 લંગડા. 2 કુટુંબ. 3 માશુક કે સીવા દુસરેસે ગરજ નહીં. 4 ગાલી. 5 કમ કરના. 6 પસોપેશ કરના; આંચકા ખાના. 7 રિંદ લોક. 8 ભાગનેવાલે. 9 પડોસ. 10 નીસબત; નાતા 11 ખરાબ ચલનકે. 12 રોના. 13 ગલીગલી. 14 ધણી; વર. 15 ખાતા નોકરીકા. 16 ચાહનેવાલે. 17 મોત 18 બાપકી. 19 ખાસ લોક; અશરાફ. 20 બાપદાદા 21 ઓલાદ. 22 ભલાઇકી ઉમેદ. 23 બાકી રહેના; જીંદગી. 24 આધાર રખને વાલી.

યહી જાન ડાલેગી બાગે, કોહન[1] મેં ?
ઇસીસે બહાર[2] આયગી ઇસ ચમનમેં ?

યહી હયેં વોહ નસલે મુબારક[3] હમારી ? (૨૭૨) કે બખ્શેંગી જો દીનકો ઉસ્તવારી[4] ?
કરેંગી યહી કોમકી ગમ[5] ગુસારી ?–ઇનહીંપર ઉમેદેં હયેં મોકૂફ સારી ?

યહી શમએ, ઇસલામ રોશન કરેંગી ?
બડોંકા યહી નામ રોશન કરેંગી ?

ખલફ, ઉનકે અલહક઼[6] અગર યાં યહી હયેં (૨૭૩) સલફ઼કે અગર ફ઼ાતેહાખ્વાં[7] યહી હયેં
અગર યાદગારે અઇઝ્ઝાં યહી હયેં–અગર નસ્લે અશરાફ઼ે અઅયાં યહી હયેં

તો યાદ ઇસકદર ઉનકી રેહજાયગી યાં
કે એક કોમ રહેતીથી ઇસ નામકી યાં

✻ તાલીમપાયે હુયે મુસલમાન. ✻

સમઝતે હયેં શાયસ્તા જો આપકો યાં (૨૭૪) હયેં આઝાદીયે[8]રાય પર જો કે નાઝાં
ચલનપર હયેં જો કોમકે અપની ખંદાં[9]–મુસલમાં હયેં સબ જિનકે નઝદીક નાદાં

જો ઢુંડોગે યારૂં કે હમદર્દ[10] ઉનમેં
તો નિકલેંગે થોડે જવાંમર્દ ઉનમેં

ન રંજ ઉનકે ઇફ઼્લાસકા ઇનિકો અસ્લા (૨૭૫) ન ફ઼િક્ર ઉનકી તાલીમ ઔર તરબિયતકા
ન કોશિશકી હિમ્મત ન દેનેકો પેસા–ઉડાના મગર મુફ઼્ત એકએકકા ખાકા[11]

કહીં ઉનકી પોશાક પર તાન કરના
કહીં ઉનકી ખોરાક કો નામ ધરના

---

૧ કદીમ; પુરાના. ૨ અછી હાલતકા હોના. ૩ લાયક. ૪ મજબુતી. ૫ ગમ કમ કરના. ૬ ખરેખર. ૭ પઢનેવાલે. ૮ સ્વતંત્ર મગજકે. ૯ હંસનેવાલે. ૧૦ અફ઼સોસ કરનેવાલે. ૧૧ હંસીહંસીમેં જલીલ કરના.

૨૭૨ બંદકા ખુલાસા–ઈન નાલાયકોંસે કોઈ અછા કામ નહોગા.

૨૭૪ બંદકા ખુલાસા–કિતનેક સ્વતંત્ર મગજ હોનેકા ફ઼ખર કરતે હયેં વોહ કોમકી બુરી હાલતકા અફ઼સોસ તો નહીં કરતે મગર ઉસપર ઉલટા હંસતે હયેં.

અજીજૂંકી જિસ બાતમેં એબ પાના (૨૭૬) નિશાના ઉસે ફબતીયૂં[1]કા બનાના
શમાતત[2]સે દિલ ભાઇયોંકા દુખાના—યગાનૂંકા બેગાના બનકર ચિડાના

ન કુછ દર્દકી ચોટ ઉનકે જિગરમેં
ન કતરા કોઇ ખૂનકા ચશ્મેતર[3]મેં

જહાજ એક ગિરદાબ[4]મેં ફંસ રહા હય(૨૭૭)પડા જિસસે જોખૂં[5]મેં છોટા બડા હય
નિકલનેકા રસ્તા ન બચનેકી જા હય—કોઇ ઉનમેં સોતા કોઇ જાગતા હય

જો સોતે હયેં વોહ મસ્તે ખાબેગિરાં[6] હયેં
જો બેદાર[7] હયેં ઉનપે ખન્દાજનાં[8] હયેં

કોઇ ઉનસે પૂછે કે અયે હોશવાલો (૨૭૮)કિસ ઉમ્મીદપર તુમ ખડે હંસ રહેહો
બુરા વક્ત બેડેપે આનેકા હય જો—ન છોડેગા સોતોંકો ઓર જાગતોં કો

બચોગે ન તુમ ઓર ન સાથી તુમહારે
અગર નાવ ડૂબી તો ડૂબેંગે સારે

ગરજ એબ કીજે બયાં અપને કયાકયા(૨૭૯) કે બિગડા હુવા યાં હય આવેકાઆવા[9]
ફકીહ[10]ઓર જાહિલ જઇફ ઓર તવાના-તાસ્સુફ[11]કે કાબિલ હય અહવાલ સબકા

મરીજ એસે માયૂસ દુનયામેં કમ હયેં
બિગડકર કભી જો ન સંભલેં વોહ હમ હયેં

અકલ. ઈલ્મ. દોલત.

———(૦)———

કિસીને યે એક મરદે દાનાસે પૂછા(૨૮૦) કે નેઅમત હય દુનયામેં સબસે બડી કયા
કહા "'અકલ' જિસસે મિલે દીનો દુનિયા"—કહા "ગર ન હો ઉસસે ઈનસાંકો બેહરા"[12]

કહા "ફિર અહમ[13] સબસે ઇલ્મો હુનર હય
કે જો બાઅસે[14] ઇફતેખારે[15] બશર હય"

---

૧ મસખરીઠઠ્ઠા. ૨ કિસીકા બુરા હાલ દેખકર ખુશ હોના. ૩ ભીગી આંખ ૪ ભંવર; ચક્કર. ૫ જોખમ. ૬ ભારી નીંદ. ૭ જાગતે. ૮ હંસને વાલે. ૯ કુંભારકી ભઠ્ઠી. ૧૦ ઈલ્મવાલા. ૧૧ અફસોસ. ૧૨ નસીબ, ફાયદા. ૧૩ બડા. ૧૪ સબબ. ૧૫ ફખર હોના. ગરૂર.

કહા "ગર ન હો યે ભી ઉસકો મોયસસર" (૨૮૧) કહા " માલો દોલત હય ફિર સબસે બઢ.કર "
કહા "દર[1] હો યે ભી અગર બંદ ઉસપર"–કહા "ઉસપે બિજલીકા ગિરના હય બેહતર

વોહ નંગે[2] બશર તાકે જિ.લ્લત[3]સે છૂટે
ખ.લાયક.[4] સબ ઉસકી નહ્સત સે છૂટે"

મુઝે ડર હય અયે મેરે હમ કોમ યારો(૨૮૨)મબાદા[5] કે વોહ નંગે આલમ તુમ્હીં હો
ગર ઇસલામકી કુછ હ.મીયત[6] હય તુમકો––તો જલદીસે ઉઠઠો ઓર અપના ખ.બર લો

વગરના યે કોલ આયગા રાસ્ત તુમપર
કે હોનેસે ઇનકા ન હોના હય બેહતર"

રહોગે યુંહી ફારે.ગુલબાલ કબતક (૨૮૩)ન બદલોગે યે ચાલ ઓર ઢાલ કબતક
રહેગી નઇ પોદ પામાલ કબતક––ન છોડોગે તુમ ભેડીયા[7]ચાલ કબતક

બસ અગલે ફ.સાને ફ.રામોશ કરદો
તઅસ્સુબ કે શોઅલે કો ખામોશ કરદો

❋ અમનકા જ.માના. ❋

હુકૂમતને આજા.દીયાં તુમકો દી હયેં(૨૮૪) તરક.કીકી રાહેં સરાસર ખુલી હયેં
સ.દાયેં[8] યે હર સિમ્ત[9]સે આ રહી હયેં–કે રાજાસે પરજા તલક સબ સુખી હયેં

તસલ્લુત.[10]હય મુલકૂંમેં અમનો અમાં કા
નહીં બંદ રસ્તા કિસી કારવાં[11]કા

ન બદખાહ[12]હય દીનો ઇમાંકા કોઇ(૨૮૫) નહુશમન હદીસ ઓર કુરઆં કાકોઇ
ન નાકિ.જ઼[13]હય મિલ્લતકે અરકાં કા કોઈ–ન માને.[14]શરીઅ.તકે ફ.રમાં કા કોઇ

નમાઝેં પઢો બેખ.ત.ર માબદોં[15]મેં
અજા.નેં ધડલ્લે[16]સે દો મસજીદોં મેં

---

૧ દરવાજા. ૨ નામોશી ૩. બે ઇજ્જતી, ૪ દુનયા કે લોક. ૫ રખેને ૬ ગેરત. ૭ ભેડ યાને ઘેટી. ૮ આવાજ. ૯ તરફ. ૧૦ કબજા; ફેલાહુવા. ૧૧ કાફલા. ૧૨ બુરા ચાહનેવાલા. ૧૩ દુશમન; રોકનેવાલા. ૧૪ મના કરનેવાલા. ૧૫ ઇબાદતખાના. ૧૬ બેડર.

ખુલી હયેં સફ઼ર ઓર તિજારતકી રાહેં (૨૮૬) નહીં બંદ સ઼નઅ઼ત[૧]કી હિ઼રફ઼ત[૨]કી રાહેં
જો રોશન હયેં તેહ઼સીલે હિ઼કમતકી રાહેં—તો હમવાર[૩] હયેં કસ્બે[૪] દોલતકી રાહેં

ન ઘરમેં ગ઼નીમ[૫] ઓર દુશ્મન કા ખટકા
ન બાહર હય ક઼ઝ઼્ઝાક઼ો[૬] રાહઝ઼ન[૭]કા ખટકા

મહીનૂંકે કટતે હયેં રસ્તે પલૂંમેં (૨૮૭) ઘરોંસે સવા ચેન હય મનઝ઼િલોં[૮]મેં
હરેક ગોશા[૯] ગુલઝ઼ાર હય જંગલોંમેં—શબોરોઝ઼[૧૦] હય અયમની[૧૧] કાફ઼લોંમેં

સફ઼ર જો કભી થા નમૂના સક઼ર[૧૨]કા
વસીલા હય વોહ અબ સરાસર ઝ઼ફ઼ર[૧૩]કા

❋ મુસલમાનુંકો કોશીશ કરની ચાહીએ. ❋

પહોંચતી હયેં મુલ્કોંસે દમદમકી ખ઼બરેં (૨૮૮) ચલી આતીહયેં શાદીયો ગ઼મકી ખ઼બરેં
અ઼યાં[૧૪] હયેં હરેક બરરેઆ઼ઝ઼મ[૧૫]કી ખ઼બરેં—ખુલી હયેં ઝ઼માનેપે આ઼લમકી ખ઼બરેં

નહીં વાકે઼આ઼[૧૬] કોઇ પિનહાં[૧૭] કહીંકા
હય આઇના અહ઼વાલે રૂયે ઝ઼મીં કા

કરો ક઼દ્ર ઇસ અમનો આઝ઼ાદગીકી (૨૮૯) કે હય સ઼ાફ઼ હર સિમ્ત રાહે તરક઼્ક઼ી
હરેક રાહરવ[૧૮]કા ઝ઼માના હય સાથી—યે હરસૂ[૧૯]સે આવાઝ઼ પેહમ હય આતી

કે દુશ્મનકા ખટકા ન રહઝ઼નકા ડર હય
નિ઼કલ જાઓ રસ્તા અભી બેખ઼ત઼ર હય

બહોત કાફ઼લે દેરસે જા રહે હયેં (૨૯૦) બહોત બોઝ બાર અપને લદવા રહે હયેં
બહોત ચલચલાઓંમેં ઘબરા રહે હયેં—બહોતસે ન ચલનેસે પચતા[૨૦] રહે હયેં

મગર એક તુમ્હી હો કે સોતે હો ગાફ઼િલ
મબાદા કે ગ઼ફ઼લતમેં ખોદી હો મનઝ઼િલ

ન બદખ્વાહ સમઝો બસ અબ યાવરૂં[૨૧]કો (૨૯૧) લુટેરે ન ઠેરાઓ તુમ રહબરૂં[૨૨]કો
દો ઇલઝ઼ામ પીછે નસ઼ીહ઼તગરૂંકો—ટટોલો ઝ઼રા પહેલે અપને ઘરૂંકો

કે ખ઼ાલી હયેં યા પુર ઝ઼ખ઼ીરે[૨૩] તુમહારે
બુરે હયેં કે અચ્છે વતીરે[૨૪] તુમહારે

---

૧ હુનર; કારીગરી. ૨ ધંધા. ૩ બરાબર; બેખતર. ૪ કમાના. ૫ ચઢકર આનેવાલા. ૬ લૂટેરે. ૭ રસ્તા મારનેવાલે; લુટેરે; ચોર. ૮ સફ઼ર. ૯ ખ઼ૂણા. ૧૦ રાતદિન. ૧૧ અમન. ૧૨ મુસીબત ૧૩ ફ઼તેહ. ૧૪ જાહેર ૧૫ ખંડ. ૧૬ બનાવ. ૧૭ પોશીદા; છુપા. ૧૮ રસ્તેકા જાનેવાલા. ૧૯ તરફ઼ ૨૦ પસ્તાવા કરના. ૨૧ મદદ કરનેવાલે. ૨૨ રસ્તા બતાનેવાલે ૨૩ ખજાના; કોઠાર. ૨૪ તરીકે; રીતભાત.

અમીરૂંકી તુમ સુન ચુકે દાસતાં સબ (૨૯૨)ચલન હોચુકે આલિમૂકે બયાં સબ
શરીફૂંકી હાલત હય તુમપર અયાં સબ–બિગડ.નેકો તૈયાર બૈઠે હયેં યાં સબ

યે બોસીદા[1] ઘર અબ ગિરાકા[2] ગિરા હય
સુતૂં[3] મરકજે[4] સિક.લસે હટ ચુકા હય

યે જો કુછ હુવા એક શમ્મા[5] હય ઉસકા(૨૯૩)કે જો વક.ત યારૂં પે હય આનેવાલા
જમાનેને ઊંચેસે જિસકો ગિરાયા–વોહ આખિ.રકો મિટ્ટીમેં મિલકર રહેગા

નહીં ગરચે કુછ કોમમેં હાલ બાકી
અભી ઔર હોના હય પામાલ બાકી

યહાં હર તરક.કીકી ગાયત[6] યહી હય(૨૯૪) સરંજામે[7] હર કોમો મિલ્લત યહી હય
સદાસે જમાનેકી આદત યહી હય–તિ.લસ્મે[8] જહાંકી હકીક.ત યહી હય

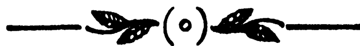
બહોત યાં હુયે ખુશ્ક ચશ્મે ઉબલકર
બહોત બાગ. છાંટેગયે[9]ફૂલ ફલ કર

કહાં હયેં વોહ એહરામે[10] મિસ.રીકે બાની(૨૯૫)કહાં હયેં વોહ ગુરદાને[11] જાબુલસિતાની[12]
ગયે પેશદાદી[13] કિધર ઔર કિયાની[14]–મિટાકર રહી સબકો દુનિયાયે ફાની

લગાઓ કહીં ખોજ કલદાનીયૂં[15]કા
બતાઓ નિશાં કોઇ સાસાનીયૂં[16]કા

વોહી એક હય જિસકો દાયમ બકા હય(૨૯૬)જહાંકી વિરાસ.ત[17]ઉસીકો સજા[18]હય
સિવા ઉસકે અનજામ સબકા ફ.નાહય––ન કોઇ રહેગા ન કોઈ રહા હય

મુસાફિ.ર યહાં હયેં ફ.કીર ઔર ગની સબ
ગુલામ ઔર આજા.દ હયેં રફ.તની[19] સબ

૧ પુરાના. ૨ પડનેવાલા. ૩ થંભ. ૪ બીચકા લકડા જિસપર જયાદા વજન હોતા હય. ૫ જરા. ૬ હદ (બહોત કી) ૭ છેવટ. ૮ ખેલ; તમાશા. ૯ કાટેગએ. ૧૦ મીસર કી નીલ (નાઈલ) નદીસે પાંચ માઇલ દૂર દો મિનાર હયેં. યેહ સબસે જૂને હયેં દુનયાકી ૭ અજાયબાતમેં ઇન દોમેંસે એક મિનારભી હયે. ૧૧ રૂસતમકા ખાનદાન. ૧૨ કાબુલકી મગરેબ તરફકે મુલ્કકા અસલ નામ હય. ૧૩ હોશંગકી ઓલાદકે ઇરાનકે બાદશાહ ૧૪ ઈરાનકે ચાર બાદશાહ જો બડે દબદબેવાલે થે. ૧૫ બાબલ (કેલડીયા) વાલે ૧૬ સાસાન બીન બેહમનકી ઓલાદવાલે જો ઈરાનકે બાદશાહ થે. ૧૭ ખુદા ખુદકો કુરાન શરીફમેં 'ખેરૂલ વારેસીન' કહેતા હય મતલબ સબ મરજાયંગે ઔર ખુદા બાકી રહેગા. ૧૮ લાયક. ૧૯ જાનેવાલે.

જુમીમા (બધારા)

❋ ઉમેદસે બડે બડે કામ હોતે હયેં. ❋

બસ અય નાઉમેદી ન યું દિલ બુઝા તુ (૧) ઝલક અય ઉમેદ અપની આખ.ર દિખા તુ
જ.રા નાઉમેદૂકી ઢારસ બંધા તુ—ફ.સુરદા[૧] દિલોંકે દિલ આકર બઢા તુ

તે.રે દમસે મુરદોં મેં જાનેં પડી હયેં
જલી ખેતીયાં તુને સરસબ્જ.[૨] કીહયેં

સફીના[૩] પયે[૪] નૂહ.[૫] તૂફ.ાં મેં તુ થી (૨) સુકૂંબખ.શે[૬] યાકૂબ[૭] કનઆં[૮] મેં તુ થી
જ.લીખા[૯]કી ગ.મ.ખાર[૧૦] હિજરાં[૧૧]મેં તુ થી—દિલઆરામ યુસફ.[૧૨] કી જિ.ંદાં[૧૩]મેં તુ થી

મસા.યબ[૧૪]ને જબ આનકર ઉનકો ઘેરા
સહારા વહાં સબકો થા એક તેરા

બહોત ડૂબતોંકો તિરાયા હય તુને (૩) બિગડ.તોંકો અક.સ.ર બનાયા હય તુને
ઉખડ.તે દિલોંકો જમાયા હય તુને—ઉજ.ડતે ઘરોંકો બસાયા હય તુને

બહોત તુને પસ્તોં કો બાલા કિયા હય
અંધેરે મેં અક.સ.ર ઉજાલા કિયા હય

ક.વી[૧૫] તુઝસે હિમ્મત હય પીરો જવાં કી (૪) બંધી તુઝસે ઢારસ હય ખુ.ર્દો-કલાં[૧૬]કી
તુઝીપર હય બુનિયાદ નજ.્મે[૧૭] જહાંકી—નહો તુ તો રોનક. નહો ઇસ દુકાં[૧૮]કી

તગાપુ[૧૯] હય હર મરહ.લે[૨૦]મેં તુઝીસે
રવારવ[૨૧] હય હર કારખ.ાને મેં તુઝીસે

---

૧ બુઝે હુવે. ૨ નીલી; હરી. ૩ હોડી. ૪ વાસ્તે. ૫ પેગંબર કા નામ હય. ૬ તસલ્લી દેનેવાલી ૭ પેગંબરકા નામ હય. ૮ મુલ્કકા નામ ૯ જિસને હજરત યુસફસે નિકાહ કિયા થા ૧૦ ગમ ખાનેવાલી. ૧૧ જુદાઈ. ૧૨ હજરત યાકુબ કે બેટે પેહલી નબી થે ૧૩ કેદખાના. ૧૪ મુસીબતાં. ૧૫ મજબૂત. ૧૬ છોટે ઓર બડે ૧૭ બંદોબસ્ત. ૧૮ મતલબ દુનિયા. ૧૯ દોડ ધૂપ. ૨૦ બડા કામ. ૨૧ ચલચલાવ.

કિસાનો[1] સે કલ્લર[2]મેં હય તુ ખુવાતી (૫) જહાંજૂંકો ગિરદાબ[3]મેં હય ખુવાતી
સિકંદર[4]કો દારા[5]પે હય તુ ચઢાતી—ફરીદૂં[6] કો જહહાક[7]સે હય લડાતી

ચલે સબ જિધર તુને માયલ[8] ઇનાંકી
નજર તેરી સીટીપે હય કારવાં કી

નવાજ[10] બહોત બે નવાઓં[11]કો તુને (૬) તવંગર બનાયા ગદાઓંકો તુને
દિયા દસ્તરસ[12] નારસાઓં[13]કો તુને—કિયા બાદશાહ નાખુદાઓં[14]કો તુને

સિકંદરકો શાને કઇ તુને બખશી
કોલંબસ[15]કો દુનિયા નઇ તુને બખશી

વોહ રાહરવ[16] નહીં રખતે જો કોઇ સામાં (૭) ખૂરેજાદ[17]સે જિનકા ખાલી હય દામાં
ન સાથી કોઇ જિસસે મનજિલ હો આસાં—ન મેહરમ[18] કોઇ જો સુને દર્દે-પિનહાં[19]

તેરે બલપે ખુશખુશ હયેં ઇસતરહ જાતે
કે જાકર ખજાના હયેં અબ કોઇ પાતે

જમીં જોતને કો જબ ઉઠતા હય જોતા[20] (૮) સમીં[21]કા ગુમાંતક નહીં જબકે હોતા
જોરોરાજ મેહનતમેં હય જાન ખોતા—મહીનૂં નહીં પાઉં ફેલાકે સોતા

અગર મોજજન[22] ઉસકે દિલમેં ન તુ હો
તો દુનયામેં ગુલ બૂક કા ચારસૂ[23] હો

બને ઇસસેભી ગર સવા અપને દમપર (૯) બલાઉં કા હો સામના હર કદમ પર
પહાડ એક કુત્તુ[24] ઓર હો કોહેગમ[25] પર—ગુજરની હો જો કુછ ગુજરજાએ હમપર

---

૧ ખેડૂત. ૨ વેરાન જમીન. ૩ ભંવર. ૪ યુનાનકા બાદશાહ જો દારાકે મુકાબલેકા ન થા મગર ઉમેદને ચઢાયા. ૫ ઇરાનકા બાદશાહ. ૬ અદના આદમીકા નામ ૭ ઈરાનકા જુલમી બાદશાહ થા. ફરીદૂન જિસકે પાસ પૂરા સામાનભી ન થા ચઢાઇકી, મારા ઓર ખુદ બાદશાહ હુવા. ૮ ફેરી ૯ લગામ. ૧૦ આબરૂ દી. ૧૧ ગરીબ. ૧૨ કુદરત. ૧૩ બેવસીલેવાલે ૧૪ અદનાલોક. ૧૫ પોર્ટુગાલકા રહેનેવાલા જિસને ૧૪૯૨ ઈસ્વીમેં અમેરીકા ખંડ ઢુંઢા ૧૬ મુસાફર. ૧૭ ખાનેકા સામાન. ૧૮ વાકેફ. ૧૯ છુપા દરદ. ૨૦ ખેડૂત ૨૧ મોસમકા વક્ત. ૨૨ જોશ દિલાનેવાલી ૨૩ ચારોં તરફ. ૨૪ જ્યાદા ૨૫ ગમકા પહાડ=બહોત મુસીબતકા વક્ત હોતા હય તબ ઉમેદ ઓર ફિકર સે મુસીબત દૂર હોતી હય.

નહીં ફિક્ર—તુ દિલ બઢાતી હય જબતક
દિમાગ઼ૂંમે બૂ તેરી આતી હય જબતક

યે સચ હય કે હાલત હમારી જબૂં[1] હય(૧૦)અ઼ઝીઝાં[2] કી ગફ઼લત વોહી જૂં કીતૂં હય
જહાલત વોહી કૌમકી રેહનમૂં[3] હય—તઅ઼સ્સુબ[4] કી ગરદનપે મિલ્લત[5] કા ખૂં હય

મગર અયે ઉમેદ એક સહારા હય તેરા
કે જલવા યે દુનયામેં સારા હય તેરા

નહીં કૌમમેં ગરચે કુછ જાન બાકી(૧૧)ન ઉસમેં વોહ ઇસલામકી શાન બાકી
ન વોહ જાહો[6] હશ્મત[7] કે સામાન બાકી—પર ઇસ હાલમેંભી હય એક આન બાકી

બિગડનેકા ગો ઉનકે વક્ત આ ગયા હય
મગર ઇસ બિગડનેમેં ભી એક અદા હય

બહોત હયેં અભી જિનમેં ગૈરત હય બાકી(૧૨) દિલેરી નહીં પર હમિ-યત[8] હય બાકી
ફ઼કીરીમેં ભી બૂયે સરવત[9] હય બાકી—તહીદસ્ત[10] હયેં પર મુરવ્વત હય બાકી

મિટેપર ભી પિનદારે[11] હસ્તી[12] વોહી હય
મકાં ગર્મ હય આગ ગો બુઝગઇ હય

સમઝતે હયેં ઇજ્જતકો દૌલતસે બેહતર(૧૩) ફ઼કીરીકો જ઼િલ્લતકી શોહરતસે બેહતર
ગિલીમે[13] કનાઅ઼ત[14] કો સરવતસે બેહતર—ઉન્હેં મોત હય બારે[15] મિન્નત[16] સે બેહતર

સર ઉનકા નહીં દરબદર ઝુકનેવાલા
વોહ ખુદ પસ્ત હયેં પર નિગાહેં હયેં બાલા

મુશાબા[17] હય કૌમ ઉસ મરીઝે[18] જવાંસે(૧૪)કિયા જોફ઼[19] ને જિસકો માયૂસ જાંસે
ન બિસતરસે હરકત ન જુંબિશ[20] મકાંસે—અજલ[21] કે હયેં આસાર[22] જિસપર અયાંસે[23]

---

૧ ખરાબ. ૨ મુસલમાન. ૩ રસ્તા બતાનેવાલા ૪ હઠધર્મી. ૫ વબાલ; નુકસાન મતલબ હટધર્મીસે કોમકો બડા નુક્સાન હોતા હય. ૬ રૂતબા ૭ ઠાઠ. ૮ ગૈરત ૯ દૌલત ૧૦ ખાલી હાથ=ગરીબ ૧૧ ઘમંડ ૧૨ ઝીંદગી. ૧૩ કંમલ. ૧૪ જો હાલત હો ઉસમેં ખુશ રેહના. ૧૫ બોઝ. ૧૬ આજીજી. ૧૭ જેસી; મીલતી હુઇ. ૧૮ બીમાર. ૧૯ કમજોરી. ૨૦ હરકત. ૨૧ મોત ૨૨ નીશાની. ૨૩ જાહેર.

નજર આતે હયેં સબ મરજ જિસકે મુઝમિન[1]
નહીં કોઇ મોહલિક[2] મરજ ઉસકો લેકિન

બજા હયેં હવાસ ઉસકે ઓર હોશ કાયમ (૧૫) તબીઅતમેં મેલે[3] ખૂરોનોશ[4] કાયમ
દિમાગ ઓર દિલ ચશ્મ ઓર ગોશ[5] કાયમ–જવાનીકા પિનદાર ઓર જોશ કાયમ

કરે કોઇ ઉસકી અગર ગોર કામિલ[6]
અજબ કયા જો હો જાયે જિંદોંમેં શામિલ

❋ મુસલમાનુંકી હાલત દુરસ્ત હો સકે એસી હય. ❋

અયાં સબપે અહ્‌વાલ બિમારકાહય (૧૬) કે તેલ ઉસમેં જોકુછ થા સબ જલ ચુકાહય
મુવાફિક દવા હય ન કોઇ ગિઝા હય–હુઝાલે[7] બદન હય જવાલે[8] કોવા[9] હય

મગર હય અભી યે દિયા[10] ટિમટિમાતા
બુઝા જોકે હય યાં નજર સબકો આતા

યે સચ હયકે હય કોમમેં કહતે[11] ઇનસાં (૧૭) નહીં કોમકે પર[12] રસબ અફરાદ[13] યકસાં
સફાલ[14] ઓર હજફ[15] કે હયેં અંબાર[16] ગર યાં–જવાહેરકે ટુકડે ભી હયે ઉનમેં પિનહાં[17]

છુપે સંગરેઝ઼ૂં[18] મેં ગવહર ભી હયેં કુછ
મિલે રેતમેં રેજએ[19] જર ભી હયેં કુછ

જો બેગમ હયેં ઇનમેં તો ગમખારભી હયેં (૧૮) જો બેમેહર હયેં કુછ તો કુછ યારભી હયેં
ઇન્હીં ગાફિલોં મેં ખબરદારભી હયેં–ખરાબાત[20]મેં ચંદ હુશયારભી હયેં

---

૧ પુરાના; જુના. ૨ હલાક કરને વાલા. ૩ ઈરાદા હોના. ૪ ખાના-પીના. ૫ કાન. ૬ પૂરી ફીકર. ૭ કમજોરી. ૮ ઘટના. ૯ તાકત. ૧૦ દીવા. ૧૧ દુકાલ. ૧૨ મગર; લેકીન. ૧૩ આદમી (એક એક) ૧૪ ઠીકરા ૧૫ કંકર. ૧૬ ઢેર. ૧૭ છુપે. ૧૮ પથરકે ટૂકડે ૧૯ સોને કે ટૂકડે. ૨૦ શરાબ ખાના

૧૬ બંદકા મતલબ–બરાબર ઈલાજ મિલે તો મુસલમાનૂંકી હાલત અભીભી દુરસ્ત હો સકતી હય

૧૭ બંદકા મતલબ–મુસલમાનૂંમેં નિકમ્મે આદમી બહોત હયેં મગર કામ કે ભી હયેં જો કોમકી બેહતરી કર સકતે હયેં.

જમાઅત સે અપની નિરાલે ભી હયેં યાં
નિકમ્મૂં મેં કુછ કામવાલે ભી હયેં યાં
જો ચાહેં પલટ દેં યહી સબકી કાયા (૧૯) કે એકએકને મુલકૂંકો હય યાં જમાયા
અકેલૂં ને હય કાફલેકો બચાયા—જહાજૂંકો હય જો રકૂં[૧]ને તિરાયા
યુંહીં કામ દુનયા કા ચલતા રહા હય
દિયે સે દિયા યુંહીં જલતા રહા હય
યે સચ હય કે હયેં બેશતર હમમેં નાદાં(૨૦)નહીં જિનકે દર્દે તઅસ્સુબકા દરમાં[૨]
જહાંમેં હયેં જો ઉનકી ઇઝ્ઝતકે ખાહાં-ઉન્હીંસે વોહ રેહતે હયેં દસ્તોગિરેબાં[૩]
પે એસેભી કુછ હોતે જાતે હયેં પેદા
કે જો ખેરખાહૂપે હયેં અપને શેદા[૪]
કોઇ ખેરખાહીમેં હય હમસર[૫] ઉનકા (૨૧) કોઇ દસ્તો બાજૂસે હય યાવર ઉનકા
કોઇ હય જબાંસે સતાયશગર[૬] ઉનકા---બહોત રખતે હયેં નકશે હુબ્બ દિલપર ઉનકા
બહોત ઉનકે ગુન સુનતે હયેં ચુપકે ચુપકે
બહોત સુનકે સર ધુનતે હયેં ચુપકે ચુપકે
બહોત દિનસે દરયાકા પાની ખડા થા (૨૨) તમવ્વુજ[૭]કા જિસમેં ન હરગિઝ પતા થા
તગય્યુર[૮]સે યે હાલ ઉસકા હુવા થા-કે મકરૂહ[૯] થી બૂ તો કડવા મઝા થા
હુઇથી યે પાનીસે ઝાયલ[૧૦] રવાની
કે મુશકેલસે કેહ સકતેથે ઉસકા પાની

અબ મુસલમાન સમઝને લગે હયેં.

પર અબ ઉસમેં રવ[૧૧] કુછ કુછ આને લગીહય (૨૩) કિનારોંકો ઉસકે હિલાને લગીહય
હવા ખુલખુલે કુછ ઉઠાને લગી હય-અફૂનત[૧૨] વોહ પાની સે જાને લગીહય
અગર હો ન યે ઇનકિલાબ[૧૩] ઇત્તેફાકી[૧૪]
તો દરયામેં બસ એક તમવ્વુજ હય બાકી
હવાદિસ[૧૫]ને ઉનકો ડરાયા હય કુછ કુછ(૨૪)મસાયબ[૧૬]ને નીચા દિખાયા હય કુછકુછ
જરૂરતને રસ્તા દિખાયા હય કુછ કુછ—જમાનેકે ગુલ[૧૭]ને જગાયા હય કુછ કુછ

---

૧ છોટી હોડી. ૨ ઈલાજ. ૩ ઝગડનેવાલે. ૪ આશક. ૫ મુકાબલા કરનેવાલા. ૬ તારીફ કરનેવાલા. ૭ મોજ મારના ૮ બદલના. ૯ ખરાબ. ૧૦ બંધ. ૧૧ ચલના; ચાલ. ૧૨ બદબૂ. ૧૩ હેરફેર. ૧૪ થોડે વખત કા. ૧૫ હાદસે; બનાવ. ૧૬ મુસીબતેં. ૧૭ શોર=દુસરી કોમેં અપને અપને ફાયદેકી તરફ કોશીશ કર રહી હયેં.

૨૩ બંદ ઓર બાદકે બંદોકા ખુલાસા યેહ હય કે મુસલમાન અબ કુછ કુછ કરને લગે હયેં ઓર બડાઇ વગેરાકે એબ દુર કરતે જાતે હયેં.

જરા દસ્તો બાજૂ હિલાને લગે હયેં
વોહ સોતેમેં કુછ કુલબુલાને[1] લગે હયેં

રહે રાસ્ત પર હયેં વોહ કુછ આતેજાતે (૨૫) તઆલ્લી[2]સે હયેં અપની શરમાતેજાતે
તફાખુર[3]સે હયેં અપને પચતાતે જાતે--સુરાગ[4]અપના કુછ કુછ હયેં વોહ પાતેજાતે

બુજુર્ગીકે દાવૂંસે ફિરને લગે હયેં
વોહ ખુદ અપની નજરૂંસે ગિરને લગે હયેં

નહીં ઘાટપર ગો તરક્કીકે આતે (૨૬) નઇ બાતસે નાકભંવ—હયેં—ચઢાતે[5]
નઇ રોશની[6]સે હયેં આંખેં ચુરાતે[7]—મગર સાથ હી યે ભી હયેં કેહતે જાતે

કે દુનયા નહીં ગરચે રેહનેકે કાબિલ
પર ઇસતરહ દુનયામેં રેહના હય મુશકિલ

તનજ્જુલ[8]પે વોહ હાથ મલને લગેહયેં (૨૭) કુછ ઇસ સોજ[9]સે જી પીઘલને લગેહયેં
ધૂયેં કુછ દિલોંસે નિકલને લગેહયેં—કુછ આરેસે[10] સીનોંપે ચલને લગેહયેં

વોહ ગફલતકી રાતેં ગુજરને કો હયેં અબ
નશે જો ચઢેથે ઉતરનેકો હયેં અબ

નહીં ગરચે કુછ દરદે ઇસલામ ઉનકો (૨૮) ન બેહબૂદીયે[11] કોમસે કામ ઉનકો
ન કુછ ફિક્રે આગાઝો[12] અનજામ[13] ઉનકો—બરાબર હય હો સુબહ યા શામ ઉનકો

મગર કોમકી સુનકે કોઇ મુસીબત
ઉન્હેં કુછ ન કુછ આહી જાતીહય રિક્કત[14]

ખુસૂમત[15]સે હયેં અપની ગો ખાર[16] યાં સબ (૨૯) નજાઓં[17]સે બાહમકે[18] હયેં નાતવાં[19] સબ
ખુદ આપસકી ચોટૂંસે હયેં ખસ્તાજાં[20] સબ—પે હયેં મુતતફિક[21] ઇસપે પીરોજવાં સબ

---

૧ હરકત કરના; પાસા ફેરના. ૨ ફખર; બડાઇ. ૩ ફખર. ૪ અસલી હાલ ૫ નારાજ હોના. ૬ ઈસ જમાને કે ઈલ્મ ઓર હુનર વગેરા. ૭ કિનારા કરના. ૮ પડતી. ૯ જલન. ૧૦ મતલબ અફસોસ કરના. ૧૧ બેહતરી ૧૨-૧૩ આગેપીછે. ૧૪ દિલ પીગલના. ૧૫ અદાવત. ૧૬ ખરાબ. ૧૭ લડાઈ ૧૮ અંદર અંદરકી. ૧૯ કમજોર. ૨૦ ખરાબ હાલ. ૨૧ એક ખયાલકે.

કે ના ઇતતેફ઼ાક઼ીને ખોયા હય હમકો
ઇસી જજ઼ો[1] મદ ને ડુબોયા હય હમકો

યે માના કે કમ હમ મેં હયેં એસે દાના(૩૦)જિન્હોંને હકી઼કતકો હય અપની છાના
તનજ઼્જુ઼લકો હય ઠીકઠીક અપને જાના—કે હમ હયેં કહાં ઓર કહાં હય જ઼માના

પે ઇતના જ઼બાનૂં પે હય સબકી જારી
કે હાલત બુરી આજકલ હય હમારી

ફ઼રાયજ઼[2] મેં ગો દીનકે સબ હયેં ક઼ાસ઼િર[3] (૩૧) ન મશગૂલે બાતિન[4] ન પાબંદે જ઼ાહિર[5]
મસાજિદસે ગાઇબ[6] મલાહી[7] મેં હાજ઼િર—મગર એસે ફ઼ાસિક઼[8] હયેં ઉનમેં ન ફ઼ાજિર[9]

કે મજ઼હબપે હમલે હયેં જો હર તરફ઼સે
વોહ દેખ ઉનકો હટ જાયેં રાહે સલફ઼[10] સે

ખુદ અપની હય ગો કદ્રો કીમત ગંવાઇ (૩૨) પે ભૂલે નહીં હયેં બડોંકી બડાઇ
જો આપ ઉનકી ખૂબી નહીં કોઇ પાઈ—તો હયેં ખૂબીયું પર ઉન્હીંકી ફ઼િદાઇ[11]

શરફ઼[12] ગો કે બાક઼ી નહીં ઉનમેં અબ કુછ
મગર ખ્વાબમેં[13] દેખ લેતેહયેં સબ કુછ

જ઼રા ફ઼િરકે પીછે વોહ જબ દેખતે હયેં(૩૩)વોહ અપના હસબ ઓર નસબ દેખતેહયેં
બુજ઼ુર્ગોંકા ઇલ્મો અદબ દેખતે હયેં—સરઅફ઼રાજ઼ીયે[14] જદ્દો[15] અબ દેખતે હયેં

તો હયેં ફ઼ખ્રસે વોહ કભી સર ઉઠાતે
કભી હયેં નદામત[16] સે ગરદન ઝુકાતે

અગર કુછભી બાકી હો યારોંમેં હિમમત(૩૪)તો ઉનકા યહી ઇફ઼તેખાર[17] ઓર નદામત
શુગૂને સઆદત[18] હય ઓર ફ઼ાલે દોલત—કે આતીહય કુછ ઇસસે બૂએ હમીયત

---

૧ ના ઇત્તેફ઼ાકી–દરયામેં પાની કે ચઢને ઓર ઉતરનેકા જો ફ઼ેરફ઼ાર હોતા હય ઉસકો નાઇત્તેફ઼ાકી કા રૂપ દીયા હય. ૨ દીનકે બડે કામ. ૩ સુસ્ત ૪ દિલકી સફ઼ાઈ ૫ નમાજ રોજા વગેરા જાહેરી કામ. ૬ ગેરહાજર. ૭ ખેલ તમાશા ૮ ગુન્હેગાર. ૯ હરામ કામ કરનેવાલા. ૧૦ અસલ રસ્તા. ૧૧ ફ઼િદા હોનેવાલા. ૧૨ શરાફ઼ત. ૧૩ થોડી દેર બડોંકી બડાઇકા ખયાલ કરકે ખુશ હો જાતે હયેં. ૧૪ બુજરગી. ૧૫ બાપદાદા. ૧૬ પસતાવા. ૧૭ ફ઼ખર. ૧૮ ખુશ નસીબી.

વોહ ખો બેઠે આખિ઼ર કમાઇ બડે઼ાંકી
ભુલા દી જિનહોંને બડાઇ બડોંકી

અસીરી[1]મેં જો ગર્મ ફ઼રયાદ[2] હયેં યાં (૩૫) વોહી આશિયાં[3] કરતે આબાંદ હયેં યાં
ક઼ફ઼સ[4]સે વોહી હોતે આજ઼ાદ[5] હયેં યાં—ચમનકે જિન્હેં ચહચહે યાદ હયેં યાં

વોહ શાયદ ક઼ફ઼સહીમેં ઉમરેં ગવાયેં
ગઇં ભૂલ સ઼હ઼રાકી જિનકો ફ઼િજ઼ાયેં[6]

બલંદીમેં હોં યાકે પસ્તીમેં હોં હમ (૩૬) ક઼વી હોં કેકમજ઼ોર અફ઼જ઼ૂ[7] હોં યા કમ
મોહ઼ક઼ક઼ર[8] જ઼માનેમેં હોં યા મુકર્રમ[9]—મુઅફ઼ખ઼ર[10] હોં ઇસ બજ઼મમેં[11]
યા મુક઼દ્દમ[12]

અ઼બા[13]મેં હોં પોશીદા યા શાલ મેં હોં
કિસી રંગમેં હોં કિસી હ઼ાલ મેં હોં

અગર બાખ઼બર[14] હયેં હ઼ક઼ીક઼તસે અપની (૩૭) તલફ઼[15] કી હૂઇ અગલી
અ઼જ઼મત[16] સે અપની
બલંદીયો પસ્તી કી નિસબત સે અપની—ગુજ઼સ્તા ઓર આયંદા હાલતસે અપની

તો સમઝો કે હય પાર ખેવા[17] હમારા
નહીં દૂર મુંજધાર[18]સે કુછ કિનારા

અલપઅરસલાં[19]સેયે તુગ઼રલ[20]ને પૂછા (૩૮) કે "કોમેં હયેં દુનયામેં જો જલવા[21] ફ઼રમા
નિશાં ઉનકી ઇક઼બાલમંદીકે હયેં કયા—કબ ઇક઼બાલમંદ ઉનકો કેહના હય જ઼ેબા"

કહા "મુલ્કો દોલત હો હાથ ઉનકે જબતક
જહાં[22] હો કમરબસ્તા સાથ ઉનકે જબતક

---

૧ કેદકી હાલત. ૨ વાવેલા મચાનેવાલે. ૩ રહેનેકી જગા. ૪ પીંજરા. ૫ છુટે. ૬ ખુશનુમા દેખાવ. ૭ જયાદા. ૮ બેઇજ્જત. ૯ ઇજ્જતદાર. ૧૦ છેલે. ૧૧ મતલબ દુનિયા. ૧૨ પહેલે. ૧૩ કંમલ ૧૪ ખબર રખનેવાલે. ૧૫ બરબાદ. ૧૬ બડાઈ. ૧૭ બેડા. ૧૮ આર; ભડ જહાં પાની જોરસે બહેતા હય. ૧૯–૨૦ સેલજુક ખાનદાન કા પહેલા બાદશાહ તુગરલ જો હીજરી ૪૫૪ મેં ગાદીપર બેઠા ઉસકે ભતીજે કા નામ અલપઅરસલાં. યેહ ગાદીકા વારસ થા ઓર ઈસકે ચચાકે બાદ ગાદીપર બેઠા. ૨૧ નસીબદાર. ૨૨ દુનયાકે લોક

૩૫ બંદકા મતલબ—ખરાબ હાલતમેં આજાનેકે બાદ અગર ગેરત હય તો ફીર વોહ અછી હાલતમેં આતે હયેં.

જહાં જાયેં વોહ સુર્ખરૂ હોકે આયેં (૩૯) જફ઼ર[૧] હમઇનાં[૨] હો જિધર બાગ઼ ઉઠાયેં
ન બિગડેં કભી કામ જો વોહ બનાયેં—ન ઉખડેં કદમ જિસજગા વોહ જમાયેં

કરેં મિસ[૩] કો ગર મસ[૪] તો વોહ કીમીયા હો
અગર ખાકમેં હાથ ડાલેં તિલા[૫] હો"

વલીએહદ[૬] કી જબકે બાતેં સુનીં યે (૪૦) હંસા સુનકે ફ઼રજ઼ાનયે[૭] દૂરબીં યે
કહા "જાને અમ[૮] ગપ હય ગો દિલનશીં[૯] યે—મગર શરતે ઇકબાલ હરગિજ઼ નહીં યે

હવાદિસ સહે બિન ગુજ઼ારા નહીં યાં
બલંદીયો પસ્તી સે ચારા નહી યાં

બહમ[૧૦] હય કભી ગાહ બરહમ[૧૧] હય મેહફ઼િલ (૪૧) કઠન હય કભી ગાહ આસાં હય મનજ઼િલ
જ઼માનેકી ગરદિશ સે બચના હય મુશકિલ—ન મહફ઼ૂજ઼[૧૨] હયેં ઇસસે મુદબિર[૧૩] ન મુકબિલ[૧૪]

બહોત યક્કાતાજ઼ૂં[૧૫] કો યાં ધિરતે દેખા
સદા શેહસવારૂં કો યાં ગિરતે દેખા

જહાં સૂદ[૧૬] હય યાં વહીં હય જ઼િયાં[૧૭] ભી (૪૨) જહાં રોશની હય વહીં હય ધુવાં ભી
સકર[૧૮] ભી હય યે ખાકદા[૧૯] ઓર જિનાં[૨૦] ભી—બહારેં ભી હયેં ઇસ ચમનમેં ખ઼િજ઼ાં ભી

નિખરતે[૨૧] હયેં જો યાં વોહ ગદલાતે ભી હયેં
ચમકતે હયેં જો યાં વોહ ધેનાતે[૨૨] ભી હયેં

જ઼ુઇફ઼ ઓર કવી અરમની[૨૩] ઓર ઈરાકી[૨૪] (૪૩) ચખાતા હય દુર્દે કદાહ[૨૫] સબકો સાકી[૨૬]
યે ઇકબાલકી હય રમક[૨૭] જિનમેં બાકી—યે સબ તલખિયાં ઉનકી હયેં ઇતતેફ઼ાકી[૨૮]

---

૧ ફતેહ. ૨ સાથ. ૩ તાંબા. ૪ છુના; હાથ લગાના. ૫ સોના. ૬ ગાદીકા વારીસ યાને અલપઅરસલાં ૭ દાનેશમંદ. ૮ પ્યારે ભતીજે ૯ દિલમેં બેઠનેવાલી. ૧૦ જમા. ૧૧ બરખાસ્ત; ઉઠજાના. ૧૨ બચાહુવા. ૧૩ કમનસીબ. ૧૪ નસીબદાર. ૧૫ ઘોડા દોડાનેમેં લાસાની. ૧૬ ફાયદા. ૧૭ નુકસાન. ૧૮ જહન્નમ. ૧૯ દુનયા. ૨૦ જન્નત. ૨૧ સાફ હોતે હયેં. ૨૨ અંધેરેમેં આતે હયેં. ૨૩ અરિમીનીયાકા રહેનેવાલા. ૨૪ ઈરાકકા રહેનેવાલા. ૨૫ તલછટ; નીચે જમા હુવા કચરા. ૨૬ પીલાનેવાલા મગર યહાં જમાના મુરાદ હય યાને જમાનાસબકો ભલા બુરા વકત દિખાતા હય. ૨૭ કુછ છાંટ. ૨૮ થોડે વકતકે વાસ્તે

બલાઉંમેં ધિરકર નિકલ જાતે હયેં વોહ
જ઼રા ડગમગાકર સંભલ જાતે હયેં વોહ

નહીં હોતે નૈરંગે[1] ગરદૂં[2] સે હે.રાં (૪૪) હરેક દર્દકા ઢુંઢ લેતે હયેં દરમાં
ઉઠાતે નહીં કુછ હ.વાદિસસે નુકસાં—વોહ ચોંક ઉઠતે હયેં દેખ ખ઼ાબે પરેશાં

ભડ઼કતે હયેં અફ઼સુરદા[3] હોકર સવા વોહ
ફ઼બકતે[4] હયેં પઝ઼મુરદા[5] હોકર સવા વોહ

પિધલતે હયેં સાંચેમેં ઢલનેકી ખ઼ાતિ.ર(૪૫)લગાતે હયેં ગોતા ઉછલનેકી ખ઼ાતિ.ર
ઠહરતે હયેં દમ લેકે ચલનેકી ખ઼ાતિ.ર—વોહ ખાતે હયેં ઠોકર સંભલનેકી ખ઼ાતિ.ર

સબબકો મરજ઼સે સમઝતે હયેં પેહલે
ઉલઝતે[6] હયેં પીછે સુલઝતે[7] હયેં પેહલે

જ઼રૂરત નહીં યે કે ફ઼રમાંરવા[8] હોં(૪૬)રઐયત હોં વોહ ખ઼ાહ કિશવરકુશા[9] હોં
સિપાહી હોં તાજિર હોં યા નાખ઼ુદા હોં—વોહ કુછ હોં પે અપનેસે વાકે઼ફ઼ જ઼રા હોં

કે હમ કયા હયેં ઓર કોન હયેં ઓર કહાં હયેં
ધટે યા બઢે હયેં સુબક[10] યા ગિરાં[11] હયેં

જબ આયે ઉન્હેં હોશ કુછ વક઼્ત ખોકર(૪૭)રહેં બેઠ કિ઼સમતકો અપની ન રોકર
કરેં કોશિશેં સબ બહમ[12] એક હોકર—રહેં દાગ઼ જ઼િલ્લત કા દામન સે ધોકર

નહો તાબે પરવાજ઼[13] ગર આસમાં તક
તો વાં તક ઉડેં હો રસાઇ[14] જહાં તક

પડા હય વોહી વક઼્ત સબ હમપે આકર(૪૮)કે ઉઠઠે હયેં સોતે બહોત દિન ચઢાકર
સવારોં ને કી રાહ તય બાગ ઉઠાકર—ગયે કાફ઼લે ઠેર મંજ઼િલપે જાકર

ગર ઉફ઼તાંઓ[15] ખ઼ેજ઼ાં[16] સિધારે બી અબ હમ ?
તો પોંહચે ભલા જાકે મંજ઼િલપે કબ હમ ?

મગર બેઠ રેહને સે ચલના હય બેહતર(૪૯) કે હય એહલે હિમ્મતકા અલ્લાહ યાવર
જો ઠંડક મેં ચલના ન આયા મુયસસર—તો પોંહચેંગે હમ ધૂપ ખાખાકે સરપર

૧–૨ જમાનેકે ફેરફાર. ૩ ગમગીન. ૪ બઢતેહયેં. ૫ કુમલાયા હુવા; રંજીદા. ૬ ગુસ્સે હોના. ૭ સમઝના. ૮–૯ બાદશાહ. ૧૦ હલકા. ૧૧ ભારી. ૧૨ સાથ. ૧૩ ઉડનેકી તાકત. ૧૪ પહોંચ. ૧૫ પડતે. ૧૬ ઉઠતે.

યે તકલીફેં રાહત હય સબ ઇતતેફાકી
ચલો અબભી હય વક્ત ચલનેકા બાકી

હુવા કુછ વોહી જિસને યાં કુછ કિયા હય(૫૦)લિયા જિસને ફલ બીજ બોકર લિયા હય
કરો કુછકે કરના હી કુછ કીમીયા હય–મસેલ[૧] હય કે કરતે કી સબ બિદહિયા[૨] હય

યુંહીં વક્ત સો સો કે હયેં જો ગંવાતે
વોહ ખરગોશ[૩] કછવો[૪]સે હયેં જક[૫] ઉઠાતે

(✱) મહેનતસે ફાયદા હય (✱)

યે બરકત હય દુનયામેં મેહનતકી સારી(૫૧)જહાં દેખાયે ફેઝ ઇસી કા હય જારી
યહી હય કિલીદે[૬] દર[૭] કુફલે[૮] બારી[૯]–ઇસીપર હય મોકૂફ[૧૦] ઇજ્જત તુમહારી

ઇસીસે હય કોમોંકી યાં આબરૂ સબ
ઇસીપર હયેં મગરૂર મેં ઓર તુ સબ

ગુલિસ્તાં મેં જોબન ગુલો[૧૧]યાસમન[૧૨]કા(૫૨) સમાં જુલ્ફે સુંબુલ[૧૩]કી તાબો-[૧૪]શિકન કા
કદે દિલરુબા[૧૫] સર્વ[૧૬] ઓર નારવન[૧૭]કા–રુખે[૧૮] જાંફિઝા[૧૯] લાલઓ[૨૦] નસતરન[૨૧]કા

ગરીબોં કી મેહનત કી હય રંગો બૂ સબ
ખમીરો[૨૨]કે ખૂં[૨૩]સે હયેં યે તાજ઼ારૂ સબ

---

૧ કહેવત ૨ ઇલ્મ; હુનર. ૩ સસા. ૪ કાચબા = લુકમાન કી કહાનીયું મેં સે એક કહાની યેહ હય કે સસે ઓર કાચબેને એક હદ તક દોડનેકી શરત કી થી. સસા તો સો રહા ઈસ ખ્યાલસે કે જરા જલદી ઉઠકર દોડુંગા તો કાચબેકે આગે હો જાઉંગા. કાચબા અપની ચાલકે માફક ચલતા રહા ઓર આખર પહોંચ ગયા ઓર શરત જીત ગયા. વકત હાથસે જાતા રહા તબ સસા ઉઠા=યહી હાલ મુસલમાનું કા હય ૫ હાર. ૬ કુનજી; ચાવી. ૭ દરવાજા. ૮ તાલા મગર યહાં રેહમત અલ્લાહકી. ૯ ખુદાતાલા. ૧૦ આધાર રખનેવાલી. ૧૧ ગુલાબ. ૧૨ ચંબેલી. ૧૩ ઝાડકા નામ. ૧૪ પેચદાર. ૧૫ દિલકો પસંદ. ૧૬ ઝાડકા નામ. ૧૭ ઝાડકા નામ. ૧૮ સુરત ૧૯ રૂહ કો ખુશી દેનેવાલા. ૨૦–૨૧ ફુલોંકે નામ. ૨૨ બાગ કા કામ કરનેવાલે. ૨૩ મહેનત.

૫૨ બંદકા ખુલાસા—બાગમેં ઝાડોંકી ખુબસુરતી ઓર ફુલૂંકી બહાર મહેનતકે સબબસે હોતી હય. ઈસી તરાહ હરેક કામમેં મહેનત કરનેસે વોહ કામ ઉમદા હોતા હય.

હિલાતે ન અઅલે અગર દસ્તો બાજૂ (૫૩)જહાં ઈત્ર હિકમત સે હોતા ન ખુશબૂ
ન અખ્લાક[૧] કી વજાર[૨] હોતી તરાજૂ—ન હક ફેલતા રૂબામસકૂ[૩]મેં હર સૂ[૪]

હકાયક[૫] યે સબ ગેર મઆલૂમ રેહતે
ખુદાઈ કે અસરાર[૬] મકતૂમ[૭] રેહતે

સિતારા શરીઅત કા તાબાં નહોતા (૫૪) અસર ઇલ્મે દીંકા નુમાયાં નહોતા
જુદા કુફ્રસે નુરે ઇમાં નહોતા—મસાજિદમેં યૂં વિર્દ[૮] કુરઆં નહોતા

ખુદા કી સના મઆબદૂં[૯]મેં નહોતી
અજાં ન બજા મસજીદોં મેં નહોતી

નહીં મિલતી કોશિશ સે દુનયા હી તનહા(૫૫)કે અરકાને દીં ભી ઇસીપર હયેં બરપા[૧૦]
જિન્હેં હો ન દુનયાયે ફાની કી પરવા—કરેં આખેરત કા હી વોહ કાશ[૧૧] સોદા

નહીં હિલતે દુનયા કી ખાતિર અગર તુમ
તો લો દીને–હક[૧૨]કી હી ઉઠકર ખબર તુમ

❋ સુસ્ત લોક ❋

બની[૧૩] નોઅ મેં દો તરહ કે હયેં ઇનસાં(૫૬)તફાવત હય હાલતમેં જિનકી નુમાયાં[૧૪]
કુછ ઉનમેં હયેં રાહત–તલબ[૧૫] ઓર તન–આસાં,[૧૬]–બદનકે નિગેહબાન[૧૭]
બિસતર કે દરબાં

ન મેહનતપે માયલ[૧૮] ન કુદરતકે કાયલ
સમઝતે હયેં તિનકે કો રસ્તેમેં હાયલ[૧૯]

અગર હયેં તવંગર તો બેકાર હયેં સબ(૫૭)અપાહજ હયેં રોગી હયેં બીમાર હયેં સબ

---

૧ અછી આદતેં. ૨ કાયમ હોના. ૩ દુનયા. ૪ તરફ. ૫ હક બાતેં. ૬ ભેદ. ૭ છુપે. ૮ પઢના. ૯ ઈબાદતખાને. ૧૦ કાયમ. ૧૧ અગર; ખુદા કરે. ૧૨ સચ્ચા દીન=ઈસલામ. ૧૩ આદમી. ૧૪ જાહેર. ૧૫ આરામ ઢુંઢનેવાલે. ૧૬ તન કો સુખ દેનેવાલે. ૧૭ બદન કો સંવાર ને મેં રહેનેવાલે ઓર બિછાનેપર પડે રહેનેવાલે. ૧૮ રગબત કરનેવાલે. ૧૯ રોકનેવાલા.

૫૭ બંદકા ખુલાસા—દોલતમંદ સુસ્તી ઓર એશ મેં કીમતી વકત ખોતે હયેં.

તએયુશ[1]કે હાથૂંસે લાચાર હયેં સબ—તનઆસાનીયૂંમેં ગિરિફ્તાર હયેં સબ

બરાબર હય યાં ઉનકા હોના ન હોના
ન કુછ જાગના ઉનકા બેહતર ન સોના

અગર હયેં તહી—દસ્ત[2] ઔર બેનવા[3] વોહ (૫૮) તો મેહ઼નત સે હયેં જી ચુરાતે સદા વોહ
નસીબૂં કા કરતે હયેં અક્સ઼ર ગિલા વોહ—હિલાતે નહીં કુછ મગર દસ્તો—પા[4] વોહ

અગર ભીક મિલજાયે ક઼િસમત સે ઉનકો
તો સોબાર બેહતર હય મેહ઼નત સે ઉનકો

ન જો બેનવા હયેં ન હયેં કુછ તવંગર(૫૯)વોહ હયેં ઢોરકી ત઼રહ઼ કા઼ને઼[5] ઇસીપર
કે ખાનેકો મિલતા રહે પેટ ભરકર—નહી બઢ઼તે બસ ઇસસે આગે ક઼દમ ભર

હુયે જે઼વરે આદમીયત સે આ઼રી[6]
મુઅ઼ત઼ત઼લ[7] હુઇ ક઼ુવવતેં ઉનકી સારી

ન હિમ્મત કે મેહ઼નત કી સખ઼્તી ઉઠાયેં(૬૦)ન જુરઅત કે ખ઼ત઼રૂંકે મેંદાંમેં આયેં
ન ગ઼ેરત કે જ઼િલ્લત સે પેહલૂ બચાયેં—ન ખ઼બરત કે દુનયા કી સમઝેં અદાયેં

ન કલ ફ઼િક઼ થા યે કે હયેં ઇસકો ફલ કયા
ન હય આજ પરવા કે હોના હય કલ કયા

નહીં કરતે ખેતીમેં વોહ જાંફ઼િશાની[8](૬૧)ન હલ જોતતે હયેં ન દેતે હયેં પાની
પે જબ યાસ[9] કરતી હય દિલપર ગિરાની[10]—તો કહેતે હયેં હ઼ક઼[11] કી હય નામેહરબાની

નહીં લેતે કુછ કામ તદબીર સે વોહ
સદા લડ઼તે રેહતે હયેં તક઼્દીર સે વોહ

કભી કેહતે હયેં "હેચ[12] હયેં સબ યે સામાં (૬૨) કે઼ ખ઼ુદ જિ઼ંદગી હય કોઇ—દિનકી[13] મેહમાં
ધરે સબ યે રેહ જાયંગે કાખ઼ો—એવાં[14],—ન બાક઼ી રહેગી હ઼ુકૂમત ન ફ઼ેરમાં

---

૧ એશ ઉડાના. ૨—૩ ગરીબ. ૪ હાથપાઉં. ૫ સબર કરનેવાલે ૬ ખાલી ૭ બેકાર. ૮ પૂરી મહેનત. ૯ માયુસી. ૧૦ ભાર. ૧૧ ખુદા. ૧૨ કુછ નહીં. ૧૩ થોડે રોજકી. ૧૪ મેહલ ઔર હવેલી.

૫૮ બંદકા ખુલાસા—ગરીબ લોક મહેનત ન કરકે તકદીર પર રહેતે હયેં.

૫૯ બંદકા ખુલાસા—બીચલી હાલત કે લોક જો મીલ જાય ઉસ પર ખુશ રહેતે હયેં મગર બ઼ઢાને કી તદબીર નહીં કરતે.

તરક્કી અગર હમને કી ભી તો ફિર ક્યા ?
યે બાજી અગર જીતલી ભી તો ફિર ક્યા ?

કે સરગર્મ[1] કોશિશ મેં જો રોજો[2] શબ હયેં (૬૩) ઉઠાતે સદા બારે રંજો તઆબ[3] હયેં
તરક્કીકે મેદાંમેં સબકત[4] તલબ હયેં—નુમાયશ[5] પે દુનિયાકી ભૂલે યે સબ હયેં

નહીં ઈનકો કુછ અપની મેહનત સે લેહના
બનાતે હયેં વોહ ઘર નહીં જિસ મેં રહેના"

કભી કરતે હયેં અકલે ઇનસાં પે નફરીં[6] (૬૪) કે "બાવસ્ફે[7] કોતાહ—બીની[8] હય ખુદ્દબીં[9]
વોહ તદબીરેં ઇસ તરહ કરતી હય તલકીં[10]—કે ગોયા[11] ખુલા ઉસપે હય સિરરે તકવીં[12]

મગર સબ ખિયાલાત હયેં ખામ ઉસકે
અધૂરે હયેં જિતને હયેં યાં કામ ઉસકે

ન અસબાબે રાહત કી ઉસકો ખબર કુછ (૬૫) ન આસારે દોલત કી ઉસકો ખબર કુછ
ન ઈજ્જત ન જિલ્લત કી ઉસકો ખબર કુછ—ન કુલફત[13] ન રાહત કી ઉસકો ખબર કુછ

ન આગાહ[14] ઇસસે કે હસ્તી[15] હય શય[16] ક્યા
ન વાકેફ કે મકસૂદ[17] હસ્તી સે હય ક્યા"

કભી કેહતે હયેં "ઝેર હય માલો દોલત (૬૬) ઉઠાતે હયેં જિસકે લીયે રંજો મેહનત
ઇસીસે ગુનાહોંકી હોતી હય રગબત—ઇસીસે દિમાગોંમેં આતી હય નખવત[18]

યહી હક સે કરતી હય બંદોં કો ગાફિલ
હુયે હયેં અજાબ ઇસસે કોમોં પે નાજિલ[19]

---

૧ મચેહુએ. ૨ દિનરાત. ૩ તકલીફ; મેહનત. ૪ આગે જાનેકી ખાહેશ રખનેવાલે. ૫ દેખાવ=જાહેરી દેખાવ પર ધોકા ખાયા હય. ૬ નફરત. ૭ ઉસકે સાથ. ૮ ટુંક નજર. ૯ મગરૂર. ૧૦ સીખાતી. ૧૧ જાને. ૧૨ પેદાયશ કા ભેદ. ૧૩ ઈજા. ૧૪ વાકેફ. ૧૫ જીંદગી. ૧૬ ચીજ. ૧૭ ગરજ. ૧૮ બડાઈ. ૧૯ ઉતરના.

૬૨ સે ૬૫ બંદકા મતલબ—જો લોક સુસ્ત હયેં વોહ તરક્કી કી કોશીશ કરનેવાલું કી બાબત કહેતે હયેં કે ઈનકી અકલ ઓર કોશીશ વગેરા સે કુછ ફાયદા નહીં ઓર દુનયાકી સબ ઉમદા ચીજેં બેકાર હયેં ઉન સુસ્ત આદમીયું કા કોલ યાને કહેના ૬૭ બંદ પર પૂરા હોતા હય ઓર ૬૮ બંદ સે ઉનકા કહેના ખોટા હય, એસા કીતાબ વાલે કા બયાન શરૂ હોતા હય.

કભી કેહતે હયેં "સઈઓ! કોશિશ સે હાસિલ? (૬૭) કે મકસુમ બિમ
કોશિશેં સબ હયેં બાતિલ[2]
નહીં હોતી કોશિશ સે તકદીર જાયિલ[3]—બરાબર હયેં યાં મેહનતી ઓર કાહિલ[4]

હિલાને સે રોટી કી ગર ડોર હિલતી
તો રોટી નિકમ્મૂં કો હરગિજ ન મિલતી"

નિકમ્મૂં[5]કે હયેં સબ યે દિલકશ[6] તરાને[7](૬૮) સુલાનેકો કિસમતકે રંગીં ફસાને[8]
ઇસી તરહ કરકરકે હીલે બહાને—નહીં ચાહતે દસ્તો બાજૂ હિલાને

વોહ ભૂલે હુવે હયેં યે આદત ખુદા કી
કે હરકત મેં હોતી હય બરકત ખુદા કી

સુની તુમને યે જિસ જમાઅત કી હાલત(૬૯)તનજ્જુલ કી બુનયાદ હય યે જમાઅત
બિગડતી હયેં કોમેં ઇસીકી બદોલત—હવા ઇસકી હય મુફસિદે[9] મુલ્કો મિલ્લત[10]

કિયા સૂરો[11] સૈદા[12]કો બરબાદ ઇસીને
બિગાડા દમીશ્ક[13] ઓર બગદાદ ઇસીને

જહાં હય જમીં પર નહુસત હય ઇનકી (૭૦) જિધર હય જમાને મેં
નકબત[14] હય ઇનકી
મુસીબત કા પેગામ કસરત હય ઇનકી—તબાહી કા લશ્કર જમાઅત હય ઇનકી

વજૂદ[15] ઇનકા અસલુલ-બલીયાત[16] હય યાં
ખુદાકા ગઝબ ઇનકી બોહતાત[17] હય યાં

---

૧ કોશીશ. ૨ ફોકટ. ૩ મિટના. ૪ સુસ્ત. ૫ બેકાર; સુસ્ત. ૬ દિલ ખુશ કરનેવાલી. ૭ બનાઈ હુઇ બાતેં. ૮ કીસ્સે ૯ ખરાબ કરને વાલી. ૧૦ કોમ. ૧૧ સીરીયા કા કદીમ શહેર હય. યુનાન કે અકસર હકીમ યહાં કે રહેનેવાલે થે. ૧૨ સીરીયા મેં પેહેલે શેહર થા. ૧૩ ડેમાસકસ જો સીરીયા કી રાજધાની કા શેહર હય. ૧૪ ઈફલાસ. ૧૫ હોના. ૧૬ બલાઓં કી જડ. ૧૭ કસરત; બહોત હોના.

૬૮ બંદસે આગે તક ખુલાસા—સુસ્ત લોક બેઠે બેઠે બાતેં બનાયા કરતે હયેં કામ નહીં કરતે. સુસ્તી કે સબબસે મુસલમાન કોમ ખરાબ હો ગઈ ઓર બડી બડી સલતનતેંભી બિગડ ગઇ.

સબ એસે તનઆસાનો બેકારો કાહિલ(૭૧)તમદ્દુન[1]કે હક મેં હયેં ઝેરે હલાહિલ[2]
નહીં ઇનસે કુછ નોએ ઇનસાં[3]કો હાસિલ—નહીં ઇનકી સોહબત કે હય સમ્મે[3] કાતિલ
યે જબ ફૂલતે હયેં સિમટતી[4] હય દોલત
યે જૂંજૂં કે બઢતે હયેં ઘટતી હય દોલત
જહાં બઢ ગઇ ઇનકી તેદાદ[5] હદ સે (૭૨) હુઇ કોમ મહસૂબ[6] સબ દામોદદ[7] સે
રહા ઉસકો બેહરા[8] ન હકકી મદદ સે-વોહ અબ બચ નહીં સકતી નકબત[9]કી જદ[10]સે
બચો એસે શૂમું[11]કી પરછાઇયૂં[12]સે
ડરો એસે ચુપ ચાપ ચગમાઇયૂં[13] સે

❀ મહેનતી લોગ ❀

મગર એક ફરીક[14] ઓર ઉનકે સિવા હય(૭૩)શરર્ફ જિનસે નોએ[15]બશરકો મિલાહય
સબ ઇસ બઝમ[16]મેં જિનકા નૂરો ઝિયા[17] હય—સબ ઇસ બાગ[18]કી જિનસે નશવોનુમા[19] હય
હુયે જો કે પેદા હયેં મેહનત કી ખાતિર
બને હયેં જમાને કી ખિદમત કી ખાતિર
ન રાહત તલબ હયેં ન મોહલત[20] તલબ વોહ (૭૪) લગે રેહતે હયેં કામમેં રોઝો શબ વોહ
નહીં લેતે દમ એકદમ બે સબબ વોહ—બહોત જાગ લેતે હયેં સોતે હયેં તબ વોહ
વોહ થકતે હયેં ઓર ચેન પાતી હય દુનયા
કમાતે હયેં વોહ ઓર ખાતી હય દુનયા

---

૧ સુધારા. ૨ હલાક ઓર ખરાબ કરનેવાલા. ૩ ઝેર. ૪ કમ હોના. ૫ સંખ્યા; ગિનતી. ૬ શુમારમેં ૭ ચોપાયે જાનવર. ૮ નસીબમેં. ૯ ખરાબી ૧૦ ચોટ. ૧૧ નેહેસ આદમી. ૧૨ સાયા. ૧૩ સુસ્ત આદમીયૂં સે જો નુકસાન પોંહચતા હય વોહ છુપા નુકસાન હયે ઈસ વાસ્તે ઈનકો યહાં ચુપચાપ ચગમાઇયું યાને છુપે હુયે લૂટારા લીખા હય. ૧૪ જમાઅત. ૧૫ આદમી. ૧૬ મતલબ દુનિયા ૧૭ રોશની ૧૮ મતલબ દુનિયા ૧૯ બઢના; તરકકી કરના ૨૦ ઢીલ કરને વાલે.

૭૩ બંદસે કામ કરનેવાલે આદમીયૂં કી તારીફ હય યાને અગર મહેનત કરને વાલે દુનયા મેં નહોં તો દુનયા કા કામ ન ચલ સકે. હિંદુસ્તાન મેં સુસ્ત આદમીયું કી ગિનતી (સંખ્યા) બહોત હય ઓર ઉનકે પેટભરને કા આધાર મહેનતી આદમીયુંપર હય ઈસ સબબસે યહાં બહોત ખરાબી હોતી હય. યુરોપ વગેરાકે મુલકૂં મેં ભીખ માંગનેકી ભી મનાઇ હય. સબ આદમી અપની અપની મહેનત સે પેટ ભરતે હયેં.

ચુને[1] ગર ન વોહ હોં ખંડર કાખો[2] એવાં(૭૫)ચુનેં ગર ન વોહ શાહો કિશ્વર[3]હો ઉ.રયાં[4]
જો ઝૂંપેં ન વોહ તો હોં જાંદાર[5] બેજાં-જો છાંટેં ન વોહ તો હોં જંગલ ગુલિસ્તાં

યે ચલતી હય ગાડી ઉન્હીં કે સહારે
જો વોહ કલસે બેઠેં તો બેકલ[6] હોં સારે

ખપાતે હયેં કોશિશ મેં તાબો[7] તવાં કો (૭૬) ઘુલાતે હયેં મેહ.નત મેં જિસ્મો[8] રવાં[9]કો
સમઝતે નહીં ઇસમેં જાં અપની જાં કો-વોહ મરમર કે રખતે હયેં જિં.દા જહાં કો

બસ ઇસ તરફ જીના ઇ.બાદત હય ઉનકી
ઔર ઇસ ધુન મેં મરના શહાદત હય ઉનકી

મશક્.ક.ત[10] મેં ઉમ્ર ઉનકી કટતી હય સારી(૭૭)નહીં આતી આરામ કી ઉનકે બારી
સદા ભાગદોડ. ઉનકી રેહતી હય જારી-ન આંધી[11] મેં આ.જિજ.[12] ન મેં હ[13]મે હયેં આ.રી[14]

ન લૂ[15] જેઠ કી દમ ચુરાતી હય ઉનકા
ન ઠિર[16] માહ[17]કી જી-છુડાતી[18] હય ઉનકા

ન અહ.બાબ[19]કી તેગે.[20] એહ.સાં સે ઘાયિલ (૭૮) ન બેટે સે તા.લિબ[21] ન ભાઇ સે સાઇલ[22]
ન દુખ મે દર્દ સૂએ[23] આરામ માયિલ[24]-ન દરયાઓ કોહ ઉનકે રસ્તે મેં હાઇલ

સુને હોં કભી રસ્તમો[25] સામ[26] જેસે
ગ.યૂર[27] અબ ભી લાખોં હયેં ગુમનામ વેસે

કિસીકો યે ધુનહય કે જો કુછ કમાયેં (૭૯) ખિલાયેં કુછ ઔરોં કો કુછ આપ ખાયેં
કિસીકો યે કદ[28] હય કે ઝીસેં બલાયેં-પે એહ.સાં કિસીકા ન હરગિજ. ઉઠાયેં

---

૧ ચુનને (ચણતર) કા કામ ૨ મેહેલ ઔર હવેલી ૩ મુલ્ક કે લોક ૪ નંગે ૫ જાનદાર મરજાયેં ૬ બેચેન. ૭ તાકત; જોર ૮ બદન ૯ રૂહ; આતમા. ૧૦ મહેનત ૧૧ બરસાત કે પહેલે અંધેરા હોકર જો તુફાન હોતા હય વોહ ૧૨ નાચાર; થકને વાલે ૧૩ બરસાત ૧૪ બેકાર; નાચાર ૧૫ જો ગરમી બદનમેં ઘુસ કર બીમાર કરતી હય ૧૬ ઠાર ૧૭ મહીનેકા નામ ૧૮ હીંમત તોડના ૧૯ દોસ્ત મહોબત વાલે ૨૦ એહસાન નહીં ઉઠાતે ૨૧ માંગનેવાલે ૨૨ સવાલ કરને વાલે ૨૩ તરફ ૨૪ ચાહને વાલે ૨૫ ઈરાન કે મશહુર પહેલવાન ઔર સરદાર કા નામ થ ૨૬ રૂસ્તમ કે દાદા કા નામ હય ૨૭ ગેરત વાલે ૨૮ હટ.

કોઇ મહ઼વ[૧] હય ફિક્રો ફ઼રજ઼ંદો જ઼ન[૨]મેં
કોઇ ચૂર હય હ઼બ્બે એહલે વત઼ન[૩]મેં

જો મસ઼રૂફ઼[૪] હય કિસ્તકારી[૫] મેં કોઇ (૮૦) તો મશગૂલ દુકાનદારી મેં કોઈ
અ઼જ઼ીજ઼ોં કી હય ગ઼મ-ગુસારી[૬]મેં કોઇ,-જ઼ઇફ઼ોં કા ખિદમત ગુજ઼ારી મેં કોઈ

યે હય અપની રાહ઼ત કે સામાન કરતા
વોહ કુનબે[૭]પે હય જાન કુ઼રબાન કરતા

કોઈ ઇસ તગોદવ[૮]મેં રહેતા હય હરદમ (૮૧) કે દોલત જહાંતક હો કીજે ફ઼રાહમ[૯]
રહેં જીતે જી તાકે ખુ઼શ શાદો ખુ઼રરમ[૧૦]-મરેં જબ તો દિલપર ન લેજાયેં યે ગ઼મ

કે બા઼દ અપને ખાયેંગે ફ઼રજ઼ંદો જ઼ન કયા
લિબાસ ઉનકા ઓર અપના હોગા કફ઼ન કયા

બહોત દિલમેં અપને યે રખતે હયેં અરમાં(૮૨) કે કરજાયેં યાં કોઇ કારેનુમાયાં[૧૧]
વોહ હોં તાકે જબ ચશ્મે આ઼લમ સે પિનહાં[૧૨]-તો જ઼િક્રે જમીલ[૧૩]ઉનકાબાકી઼ રહે યાં

યહી તા઼લિબે શોહરતો[૧૪]નામ લાખોં
બનાતે હયેં જમહૂર[૧૫]કે કામ લાખોં

બહોત મુખ઼્લિસ઼[૧૬] ઓર પાક બંદે ખુ઼દાકે(૮૩)નિશાં જિનસે કા઼યમ હયેં સ઼દકો઼[૧૭] સ઼ફ઼ા[૧૮]કે
ન શોહરત કે ખા઼હાં[૧૯]ન તા઼લિબ સ઼ના[૨૦]કે-નુમાયશ[૨૧]સે બેજ઼ાર દુશમન રિયા[૨૨]કે

રિયાજ઼ત[૨૩] સબ ઉનકી ખુ઼દા કે લિયે હય
મશક઼્ક઼ત સબ ઉસકી રજ઼ા કે લિયે હય

કોઇ ઉનમેં હય હ઼ક઼કી તા઼બ઼ત[૨૪]પે મફ઼તૂં[૨૫] (૮૪) કોઇ નામે હ઼ક઼ કી ઇશાઅ઼ત[૨૬] પે મફ઼તૂં
કોઇ જ઼ોહદો[૨૭] સ઼ગ઼રો ક઼નાઅ઼ત પે મફ઼તૂં-કોઇ પનદો[૨૮]વા઼જ઼ે જમાઅ઼ત પે મફ઼તૂં

---

૧ ચકચુર ૨ ઓરત ૩ વતન વાલે ૪ કામમેં ૫ ખેતીવાડી. ૬ ભાઈ દોસ્તોં યાને કોમકા ગમ દુર કરનેમેં ૭ કુટુંબ. ૮ ફિકર ૯ જમા ૧૦ ખુશ ૧૧ બડે કામ ૧૨ દુનિયા કી આંખસે છુપ જાના=મર જાના ૧૩ ઉમદા ૧૪ મશહુર હોના ૧૫ લોકોં કે વાસ્તે ૧૬ પાક દિલ વાલે ૧૭ સચ્ચાઈ ૧૮ સફ઼ાઈ ૧૯ ચાહને વાલે ૨૦ તારીફ઼ ૨૧ જાહેરદારી ૨૨ મકર ૨૩ ઈબાદતમેં મહેનત કરના ૨૪ ઇબાદત ૨૫ આશિક; ફિદા ૨૬ ફેલાના ૨૭ બુરે કામોં સે બચકર ખુદા કી ઈબાદત કરના ૨૮ નસીહત કરના.

કોઇ મોજસે આપકો હય બચાતા
કોઇ નાવ હય ડૂબતોં કી તિરાતા

બહોત નોએ ઇનસાં કે ગ઼મખ઼્વારો યાવર(૮૫)હવાખ઼્વાહે[1] મિલ્લત બેહઅંદેશે[2] કિશવર[3]
શદાયદ[4]કે દરયાયે ખ઼ૂંમે શનાવર[5]—જહાં કી પુરઆશોબ-[6]કિસ્તીકે લંગર

હરેક કોમ કી હસ્તી[7] બૂદ ઉનસે હય યાં
સબ ઇસ અનજુમન[8]કી નમૂદ[9] ઉનસે હય યાં

કિસીપર હો સખ઼્તી સ઼ઊબત[10] હય ઇનપર (૮૬) કિસીપર હો ગ઼મ રંજો કુલફ઼ત[11] હય ઇનપર
કહીં હો ક઼લાકત[12] મુસીબત હય ઇનપર—કહીં આયે આફ઼ત કિ઼યામત હય ઇનપર

કિસી પર ચલેં તીર આમાજ[13] યે હયેં
લુટે કોઈ રાહગીર[14] તારાજ યે હયેં

યે હયેં હ઼શ્ર-તક[15] બાત પર અડ઼ને વાલે (૮૭) યે પેમાં[16]કો મેખ઼્વાં સે હયેં જડ઼નેવાલે
યે ફ઼ોજે હવાદિસ[17]સે હયેં લડ઼ને વાલે—યે ગ઼ેરોં કી હયેં આગમેં પડ઼નેવાલે

ઉમંડતા[18] હય રુકને સે ઔર ઇનકા દરયા
જુનૂં[19]સે જિ઼યાદા હય કુછ ઇનકા સવદા[20]

જમાતે હયેં જબ પાઉં હટતે નહીં યે(૮૮) બઢા કર કદમ ફીર પલટતે નહીં યે
ગયે ફેલ જબ ફિર સિમટતે નહીં યે—જહાં બઢ ગયે બઢ કે ઘટતે નહીં યે

મોહિમ[21] બિન કિયે સર[22] નહીં બેઠતે યે
જબ ઉઠતે હયેં ઉઠકર નહીં બેઠતે યે

૧-૨ ખેરખાહ ૩ મુલ્ક ૪ તકલીફેં; મુસીબતેં ૫ તિરનેવાલે ૬ બડે તૂફાનમેં ફંસી હુઈ કિસ્તીકે લંગર=મહેનતી આદમી આઈ હુઈ મુસીબત કો રોકતે હયેં ૭ હોના; જીંદગી ૮ મતલબ દુનિયા ૯ દેખાવ ૧૦ મુસીબત ૧૧ અફસોસ ૧૨ ઈફલાસ ૧૩ નિશાના ૧૪ રસ્તેકા જાને વાલા ૧૫ આખેર તક ૧૬ કરાર. ૧૭ હાદસે ૧૮ જોશ ખાના ૧૯ દિવાનાપન ૨૦ મિજાજ કા નામ હય જિસકે બઢજાનેસે આદમી દિવાના હો જાતા હય ૨૧ બડા કામ ૨૨ ફતેહ કરના

ખુ઼દાને અ઼તા[૧]કી હય જો ઉનકો કુ઼વ્વત(૮૯)સમાઇહય દિલમેં બહોત ઉસકી અ઼જ઼મત
નહીં ફેરતી ઉનકા મુંહ કોઇ જે઼હ઼મત[૨]–નહીં કરતી જે઼ર[૩] ઉનકો કોઇ સ઼ુઉ઼બત

ભરોસે પે અપને દિલો દસ્તોપા[૪]કે
સમઝતે હયેં સાથ અપને લશકર ખુ઼દા કે

નહીં મરહ઼લા[૫] કોઈ દુશવાર ઉનકો (૯૦) હરેક રાહ મિલતી હય હમવાર[૬] ઉનકો
ગુલિસ્તાં હય સ઼હ઼રાએ[૭] પુરખ઼ાર[૮] ઉનકો–બરાબર હય મેદાનો કોહસાર[૯] ઉનકો

નહીં હ઼ાયલ ઉનકે કોઇ રહ[૧૦] ગુજ઼ર મે
સમન્દર હય પાયાબ[૧૧] ઉનકી નજ઼ર મેં

ઇસી ત઼રહ઼ યાં એહલે હિમ્મત હયેં જિતને (૯૧) કમર બસ્તા હયેં કામપર અપને અપને
જહાંકી હય સબ ધૂમધામ ઉનકે દમ સે–ફ઼ક઼ીર ઓર ગ઼ની સબ ત઼ુફ઼ેલી[૧૨] હયેં ઇનકે

બગે઼ર ઇનિકે બેસાજો઼ સામાં થી મજલિસ
ન હોતે અગર યેહ તો વીરાં થી મજલિસ

જ઼મીં સબ ખુ઼દાકી હય ગુલજ઼ાર ઇનહીં સે (૯૨) જ઼માને કા હય ગર્મ બાજ઼ાર ઇનહીં સે
મિલે હયેં સઅ઼ાદત કે આસ઼ાર ઇનહીંસે–ખુલે હયેં ખુ઼દાઈ કે અસરાર ઇનહીં સે

ઇનહીંપર હય કુછ ફ઼ખ઼્ર઼ હય ગર કિસી કો
ઇનહીંસે હય ગર હય શરફ઼ આદમી કો

ઇનહીંસે હય આબાદ હર મુલ્કો દોલત[૧૩] (૯૩) ઇનહીંસે હય સરસબ્જ઼[૧૪] હર ક઼ૌમો મિલ્લત
ઇનહીંપર હય મોકૂફ઼ ક઼ૌમોંકી ઇ઼જ઼્જ઼ત–ઇનહીંકી હય સબ રુબા–મસકૂં[૧૫] મેં બરકત

દમ ઇનકા હય દુનયા મેં રેહ઼મત ખુ઼દા કી
ઇનહીં કો હય ફબતી[૧૬] ખિ઼લાફ઼ત[૧૭] ખુ઼દાકી

---

૧ બખશી ૨ મુસીબત ૩ હરાના; હટાના ૪ હાથપાઉં ૫ બડા કામ ૬ બરાબર–સીધી ૭ જંગલ ૮ કાંટોં સે ભરા હુવા ૯ પહાડોં કી જગા. ૧૦ રસ્તા ૧૧ જબ પાર હોવે યાને દરીયા ઉતરા હુવા હોવે. ૧૨ જિનકા કામ દુસરોં કે સબબ સે હો ૧૩ સલતનત ૧૪ અચ્છી હાલત કે ૧૫ દુનયા ૧૬ અછી માલુમ હોના ૧૭ કુરાન શરીફ઼ કી ઉસ આયત કી તરફ઼ ઈશારા હય જિસમેં આદમ કો ખુદાને અપના ખલીફ઼ા ફ઼રમાયા હય.

ઉપરકે બંદકા ખુલાસા—જો મહેનત કરનેવાલે હયેં ઉનકો કોઈ કામ મુશ્કેલ નહીં માલુમ હોતા બલકે મુશકેલ કામકો આસાન સમઝતે હયેં ઓર જિસ કામકો પકડતે હયેં ફીર ઉસકો છોડતે નહીં.

ઇનહીંકા ઉજાલા હય હર રહગુજ઼ર મેં (૯૪) ઇનહીંકી હય યે રોશની દશ્તો[1] દર મેં
ઇનહીંકા જ઼ુહૂરા હય સબ ખુશ્કો તર મેં—ઇનહીંકે કરશમે હયેં સબ બેહ્‌રો[2] બર[3] મેં

ઇનહીંસે હય રુતબા યેહ આદમ ને પાયા
કે સર ઉસસે રૂહાનીયોં[4] ને ઝુકાયા

હરેક મુલ્ક મેં ખૈરો બરકત હય ઇનસે (૯૫) હરેક કૌમ કી શાનો શૌકત હય ઇન સેં
નજાબત[5] હય ઇનસે શરાફત હય ઇનસે—શરફ ઇન સે ફખ઼ ઇન સે ઇજ઼્જ઼ત હય ઇન સે

જફાકશ[6] બનો ગર હો ઇજ઼્જ઼તકે ખ્વાહાં
કે ઇજ઼્જ઼ત કા હય ભેદ જ઼િલ્લત મેં પિનહાં[7]

મશક્કત કી જ઼િલ્લત જિનહૂંને ઉઠાઇ (૯૬) જહાંમેં મિલી ઉનકો આખ઼ેર બડાઇ
કિસીને બગૈર ઇસકે હરગિજ઼ ન પાઇ—ફ઼જ઼ીલત[8] ન ઇજ઼્જ઼ત ન ફ઼રમાંરવાઇ[9]

નિહાલ[10] ઇસ ગુલિસ્તાંમેં જિતને બઢે હયેં
હમેશા વોહ નીચે સે ઉપર ચઢે હયેં

હુકૂમત મિલી ઉનકો સફ઼્ફ઼ાર[11] થે જો (૯૭) ઇમામત[12] કો પોહચે વોહ કસ્સાર[13] થે જો
વોહ કુતબે[14] જ઼માં ઠેરે અત્તાર[15] થે જો—બને મરજ઼એ ખ઼લ્ક[16] નજ્જાર[17] થે જો

ઉલુલઅજ઼લ[18] યાં ઉઠઠે સરરાજ[19] કિતને
અબુલવક્ત[20] હો ગુજ઼રે હલ્લાજ[21] કિતને

ન બૂનસ્ર[22] થા નોઅ[23] મેં હમસે બાલા (૯૮) ન થા બૂઅલી[24] કુછ જહાંસે નિરાલા
તબીઅત કો બચપન સે મેહનત મેં ડાલા—હુએ ઇસ લિયે સાહેબે કદ્રવાલા

અગર ફ઼િક્રે કસ્બે[25] હુનર તુમકો ભી હો
તુમહીં ફ઼િર અબૂનસ્ર ઓર બૂઅલી હો

---

૧ જંગલ. ૨—૩ દરયા ઓર જમીન ૪ ફરશ્તે ૫ શરાફ્ત ૬ મહેનત કરને વાલે ૭ છુપા. ૮ બુજર્ગી ૯ હુકુમત ૧૦ ઝાડ ૧૧ કસારે ૧૨ બહોત ઈલ્મ રખને વાલેકો જો દરજા મીલતાથા ૧૩ ધોબી ૧૪ બડે વલી ૧૫ ગાંધી ૧૬ જિનકી તરફ લોક ઝુકે ૧૭ સુથાર ૧૮ કમાલ વાલે ૧૯ જીન બનાનેવાલે ૨૦ બડે રૂતબે કા વલી ૨૧ રૂઈ પીંજનેવાલે; પીંજારે. ૨૨ અબુ નસર ફારાબી મુસલમાનું મેં બડા મશહુર હકીમ હુવા હય. ઈસને બડી બડી ૬૦ કિતાબેં બનાઇ ઓર હીજરી ૩૩૯ મેં ઈસને વફાત પાઈ ૨૩ જાત; કિસમ ૨૪ નામી હકીમ થા દેખો સફા ૨૮ કી નોટ ૧૪ મી. ૨૫ હાસલ કરના.

બંદ ૯૮ મેં કૈસે કૈસે ધંધા કરનેવાલુંને ઈલ્મમેં કમાલ પેદા કીયા થા.

બડા ઝુલ્મ અપને પે તુમને કિયા હય (૯૯) કે ઇઝ્ઝત કી થાં જિસ સતૂં[1] પર બિના[2] હય
તરક્કી કી મનજિલ કા જો રાહનુમા હય–તનઝ્ઝુલ કી કિશ્તીકા જો નાખુદા[3] હય

કવી પુશ્ત થીં જિસસે પુશ્તે[4] તુમહારી
હુઇ દસ્તબરદાર[5] કોમ ઉસસે સારી

હુનર હય ન તુમમેં ફઝીલત હય બાકી (૧૦૦) ન ઇલ્મો અદબ હય ન હિકમત હય બાકી
ન મનતિક[6] હય બાકી ન હયઅત[7] હય બાકી–અગર હય તો કુછ કાબિલીયત હય બાકી

અંધેરા ન છાજાયે ઇસ ઘર મેં દેખો
ફિર ઉકસાદો ઇસ ટિમટિમાતે દિયે[8] કો

❋ મુસલમાનુંકો મહેનત કરની ચાહીએ. ❋

બહોત હમ મેં ઓર તુમ મેં જવહર હયેં મખ્ફી[9] (૧૦૧) ખબર કુછ ન હમકો ન તુમકો હય જિનકી
અગર જીતે જી કુછ ન ઇનકી ખબર લી–તો હોજાયેંગે મિલકે મિટ્ટી મેં મિટ્ટી

યે જવહર હયેં હમમેં અમાનત ખુદાકી
મબાદા[10] તલફ[11] હો વદીઅત[12] ખુદાકી

યહા નવજવાં ફિરતે આઝાદ જો હયેં (૧૦૨) કમીનૂં કી સોહબત મેં બરબાદ જો હયેં
શરીફોંકી કહેલાતી અવલાદ જો હયેં–મગર નંગે[13] આબાઓ[14] અજદાદ જો હયેં

---

૧ થમ ૨ બુનયાદ ૩ રોકનેવાલા ૪ ઉપરકી યાને બાપદાદા ૫ હાથ ઉઠાનેવાલી ૬—૭ ઈલ્મકે નામ હયેં જિનકે પઢનેસે અકલ બઢતી હય ૮ દીયા=યાને અભીભી હાલત અછી કરને કા વખત હય. ૯ છુપા ૧૦ રખેને ૧૧ મિટનાના ૧૨ અમાનત=કુરાન શરીફમેં હયે કે ખુદા તઆલાને (અમાનત) આદમ કો ખલીફા બનાયા યાને સબપર હુકુમત કા ઈખત્યાર દીયા. ૧૩ શરમ ૧૪ બાપદાદા.

અગર નકહે[1] ફુરસત ન યૂં મુફ્ત ખોતે
યહી[2] ફખ્ર આબાઓ અજદાદ હોતે

યહીં જો કે ફિરતે હયેં બેઇલ્મો જાહિલ (૧૦૩) બહોત ઇનમેં હયેં જિનકે જવહર હયેં કાબિલ
રજાયલ[3]મેં પિનહાં હયેં ઇનકે ફજાયલ[4]–ઇનહીં ના કિસ્સે[5] મેં હયેં પોશીદા કામિલ

ન હોતે અગર માયલે લહવો[5]બાજી
હજારૂં ઇનહીંમેં થે તૂસી[6]ઓ રાજી[7]

યહી કોમ હય જિસમેં કેહત[8] આદમી કા (૧૦૪) જહાં શોર હય હર તરફ નાકસી[9]કા
નહીં જેહલ[10]મેં જિસકે હિસ્સા કિસીકા–કભી ઇલ્મો ફનપર થા કબજા ઇસીકા

વોહ થીં બરકતેં સઇઓ કોશિશ કી સારી
વોહી ખૂં હય વરના રગોં મેં હમારી

હુકૂમત સે માયૂસ તુમ હો ચુકે હો (૧૦૫) જરો માલસે હાથ તુમ ધો ચુકેહો
દિલેરી કા ઢક[11]ઢકકે મુંહ રો ચુકે હો–બુજુર્ગી બુજુર્ગોંકી સબ ખો ચુકેહો

મદાર અબ ફકત ઇલ્મપર હય શરફકા
કે બાકી હય તરકા[12] યહી એક સલફ[13]કા

હમેશા સે જો કેહતે આયે હયેં સબ યાં (૧૦૬) કે હય ઇલ્મ સરમાયયે[14] ફખ્ર ઇનસાં
અરબ ઓર અજમ હિંદ ઓર મિસ્રો યૂનાં–રહા ઇ-તેફાક ઇસપે કોમોં કા યકસાં

યે દાવા થા એક જિસપે હુજ્જત[15] ન થી કુછ
ખુલી ઉસપે અબતક શહાદત ન થી કુછ

---

૧ પુંજી=વક્ત ૨ નામ નિકાલતે ૩ બુરાઇયાં ૪ નેકીયાં ૫ ખેલ તમાશા ૬ તુસ (મશહદ કા અસલ નામ)કા રહેનેવાલા નસીરૂદ્દીન તુસી હીજરી સાતમી સદીમેં હોલાકુખાં બાદશાહકા મુસાહેબ થા ઇલ્મમેં ઇસકો કમાલ થા. ૭ ફખરૂદ્દીન રાજી બડે નામાવર આલિમ રે શેહરકે રહેનેવાલે હીજરી ૫૪૩ મેં પેદા હુએથે. ઈનહુંને બડી બડી ૫૦ કિતાબેં બનાઇં જિનમેં ૭ જીલ્દેં તફસીરે કબીર (કુરાન શરીફકી તફસીર)કી હયેં. ૮ ખોટ ૯ નાલાયકી ૧૦ જહાલત મેં મુસલમાન સબસે બઢકર હયેં. ૧૧ મુંહ ઢાંક કર ૧૨ વારસા ૧૩ પહેલેવાલે. ૧૪ પુંજી; અસલ ૧૫ દલીલ=અબતક બેદલીલ સબને માના થા મગર અબ યુરોપ કે ઇલ્મને દલીલ કે સાથ મનવાયા.

❋ યુરોપ કે ઇલ્મો હુનર. ❋

જવાહિર થા એક સબકી નઝ઼રમેં ભારી(૧૦૭) પરખને કી જિસકે ન આંખથી બારી
ફ઼ાઝ઼ઈલ થે સબ ઇલ્મકે એતેબારી-ન થીં ત઼ાક઼તેં ઉસકી મઆલૂમ સારી
પે અબ બેહ઼રો બર દેરહે હયેં ગવાહી
કે થા ઇલ્મ મેં ઝ઼ોરે દસ્તે[1] ઇલાહી

કિયા કોહસારૂંકો મિસમાર ઇસને (૧૦૮) બનાયા સમન્દર કો બાઝ઼ાર ઇસને
ઝ઼મીનૂંકો મનવાયા દવ્વાર[2] ઇસને—સ઼વાબિત[3]કો ઠેરાયા સઇયાર[4]ઇસને
લિયા ભાપસે કામ લશ્કર કશી કા
દિયા પુતલીયૂં કો સકત[5] આદમી કા

યે પત્થર કા ઇંધન[6] હય જલવાનેવાલા(૧૦૯)જહાઝ઼ૂંકો ખુ઼શકી મેં ચલવાનેવાલા
સ઼દાઓ[7]કો સાંચેમેં ઢલવાનેવાલા-ઝ઼મીંકે ખ઼ઝ઼ાને ઉગલવાને[8]વાલા
યહી બર્ક઼[9]કો નામાબર[10] હય બનાતા
યહી આદમી કો હય બેપર[11] ઉડ઼ાતા

તમદ્દુન કે એવાં કા મે઼માર[12] હય યે (૧૧૦) તરક઼્ક઼ી કે લશકરકા સાલાર[13]હય યે
કહીં દસ્તકારૂં[14]કા અવઝ઼ાર હય યે-કહીં જંગજોયોં[15]કા હતિયાર હય યે
દિખાયા હય નીચા દીલેરાં કો ઇસને
બનાયા હય રોબાહ[16] શેરાં કો ઇસને

ઇસીકી હય સબ ચારસૂ હુ઼કમરાની(૧૧૧)કિયે ઇસને ઝેર અરમની[17]ઓર યમાની[18]
હુયે રામ[19] દેવ્તાને માઝ઼નદરાની[20]-ગયે ઝ઼ાબુલી[21] ભૂલ સબ પહેલવાની

---

૧ અલ્લાહકે હાથ કા ઝોર=બહોત ઝોર. ૨ ફિરનેવાલી. ૩ મુકામી તારે. ૪ ફિરનેવાલે તારે. ૫ તાકત; ઝોર ૬ જલાને કી ચીજ જેસા વિલાયતી કોયલા. ૭ આવાજ. ૮ નિકલવાને વાલા જેસા કોયલા ઓર ઘાંસતેલ વગેરા. ૯ બીજલી. ૧૦ નામ લે જાનેવાલા=તાર. ૧૧ બલુન. ૧૨ બનાનેવાલા (સુધારે કે મેહલકા) ૧૩ સરદાર. ૧૪ હાથસે કામ કરનેવાલે ૧૫ લડનેવાલે. ૧૬ લોંકડી. ૧૭ આરમીનીયા કે રહેનેવાલે. ૧૮ યમનકે રહેનેવાલે. ૧૯ તાબેદાર. ૨૦ ગીલાન ઓર દેલમ કી પૂર્વ કા મુલ્ક વહાં કે બહાદુર આદમી ૨૧ કાબુલ કી મગરેબ કે મુલક કા અસલ નામ ઝાબિલ થા ઉસકે રહેનેવાલે.

ઉપરકે સબ બંદોકા ખુલાસા=યુરોપકે ઈલ્મને રેલ, આગબોટ, કપડે બુનનેકે સાંચે, તાર, હવામેં ઉડનેકા બલુન વગેરા બહોત કામ કીયે હયેં જિનસે કમ વકતમે બહોત કામ હોતા હય.

હુવા ઉસકી તાકતસે તસખીર[1] આલમ
પડે સામને ઇસકે ચરકસ[2] ન દેલમ[3]

યે લાખૂં પે હય સેકડૂં કો ચઢાતા (૧૧૨) સવારૂં કો પ્યાદૂંસે હય જ઼ક દિલાતા
જહાજ઼ૂંસે હય જો઼રકૂં[4]કો ભિડાતા– હિસારૂં[5]કો હય ચુટકીયોં મેં ઉડાતા

હુવા કોઇ હરબૂં[6]સે ઇસકે ન સરબર[7]
ન ઠેરી જિરા[8] ઇસકે આગે ન બકતર

જિનઊં ને બનાયા ઉસેઅપના યાવર[9] (૧૧૩)હરેક રાહમેં ઉસકો ઠેરાયા રાહબર[10]
યે કોલ આજકલ સાદિક[11] આતા હય ઉનપર–કે એક નોઅ[12] હય નોએ ઇનસાંસે બરતર

અલગ સબ સે કામ ઉનકે ઓર તોર હયેં કુછ
અગર સબ હયેં ઇનસાં તો વોહ ઓર હયેં કુછ

બહોત[13]ઉનકો મોજિજ઼નુમા[14]જાનતે હયેં(૧૧૪)બહોતદેવતાઉનકોગરદાનતે[15]હયેં
પે જો ઠીકઠીક ઉનકો પેછાનતે હયેં––વોહ ઇતના મુકર્રર ઉનહેં માનતે હયેં

કે દુનયા ને જો કી થી અબતક કમાઇ
વોહ સબ જુજ઼વો કુલ ઇનકે હિસ્સે મેં આઇ

કિયા ઇલ્મ ને ઉનકો હરફ઼નમેં યકતા(૧૧૫)નહમસર[16] રહા કોઇ ઉનકા નહમતા[17]
હરેક ચીજ઼ ઉનકી હરેક કામ ઉનકા––સમઝબૂઝ સે હય જ઼માને કી બાલા
સનાએ[18]કો સબ ઉનકી તકતે હયેં એસે
અજાએબ મેં કુદરત કે હેરાં હોં જેસે

---

૧ જીતના; કબજેમેં લાના. ૨ સરકેશીયા કે રહેનેવાલે. ૩ દેલમ કે રહેનેવાલે. ૪ હોડીયાં. ૫ કોટ. ૬ લડાઈ. ૭ ફતેહમંદ. ૮ એક કીસમ કા બક્તર. ૯ મદદગાર. ૧૦ રસ્તા બતાનેવાલા. ૧૧ સચ્ચા. ૧૨ જાત=યાને હયેં તો આદમી મગર ઈલ્મકે સબબસે ગોયા ઓર બઢકર જાતકે હો ગયે. ૧૩ જો જાહિલ હયેં. ૧૪ મોજીજા કરનેવાલે. ૧૫ બનાતે હયેં ૧૬ મુકાબલા કરને વાલે. ૧૭ ઉનકે જેસે. ૧૮ કારીગરી કે કામ.

ઉપરકે બંદકા ખુલાસા–યુરોપ વાલુંને તોપ બંદુક વગેરા લડાઇ કે એસે એસે સામાન નિકાલે કે અસલ બહાદુર આદમીયું કી બહાદુરી અબએકાર હોગઈ.

દિયે ઇ.લ્મ ને ખોલ ઉન પર ખ.જાને (૧૧૬) છુપે ઓર જા.હેર નયે ઓર પુરાને બતાએ ઉનકે ગે.બકે માલખા.ને--દિખાએ ફ.તૂ.હાત[૧] કે સબ ઠિકાને

હવા જેસે છાઇ હય સબ બેહ.રો બરપર
વોહ યું છા ગયે ખા.વર[૨] ઓર બાખ.તર[૩] પર

યે સચ હય કે હય અસ.લે તા.લીમ દોલત (૧૧૭) રહી હય સદા પુસ્તે હિ.કમત[૪] હુ.કૂમત હુઇ સલત.નત જિસકી દુનયા સે રૂખ.સ.ત--ન ઇ.લ્મ ઉનમેં બાકી.રહા ઓર ન હિ.કમત

ન યૂનાન મહ.કૂમ[૫] હો કર રહા કુછ
ન ઇરાન તાજ અપના ખો કર રહા કુછ

યે એક ખા.રકશ[૬] સુ.ઓ હિમ્મત મેં કામિલ (૧૧૮) યે કેહતા થા મેહ.નત સે છુટતા થા જબ દિલ
કે જિન સખ.તીયું કા ઉઠાના હય મુશકિલ--વોહી હયેં કુછ અય દિલ ઉઠાને કે કા.બિલ

હ.લાલ આદમીકો હય ખાના ન પીના
નહો એક જબતક લહૂ ઓર પસીના

(✱) મુસલમાનુંમેં પહેલે ઇલ્મકી કેસી કદરથી. (✱)

નહીં સેહલ ગર સે.દ[૭]કા હાથ આના (૧૧૯)તો લાજિ.મ હય ઘોડોં કો સરપટ ભગાના ન બેંડો જો હય બોઝ ભારી ઉઠાના--જ.રા તેજ. હાંકો જો હય દૂર જાના

જ.માના અગર હમસે જો.ર આજ.મા[૮] હય
તો વક.ત અય અઝી.જો યહી જો.ર કા હય

કરો યાદ અપને બુજુ.ગોં કી હા.લત (૧૨૦) શદાઇદ[૯]મેં જો હારતે થે ન હિમ્મત ઊઠાતે થે બરસું સફ.ર કી મશક્ક.ત--ગ.રીબી મેં કરતે થે કસબે[૧૦] ફ.જી.લત

---

૧ ફતેહ. ૨-૩ પસચીમ ઓર પૂર્વ દીસા. ૪ ઇલ્મ કી મદદગાર હુકુમત હય ઓર દોલત.૫ તાબેઅ=યાને યુનાન ઓર ઈરાનકી હુકુમત જાતી રહી તો ઈલ્મ ભી જાતા રહા. ૬ લકડે કાટને વાલા. ૭ શીકાર. ૮ જોર આજમાને વાલા ૯ મુસીબતેં ૧૦. ઈલ્મકા હાસલ કરના.

૧૧૮ બંદકા મતલબ.—મહેનત કરનેસે મુશકેલ ચીજ ભી હાસલ હો સકતી હય ઓર મર્દ આદમી કા યેહી કામ હય કે મહેનત કરતા રહે.

૧૨૦ બંદકા ખુલાસા–પહેલે કે મુસલમાંનુને બહોત મહેનત ઉઠા કર પૂરા ઇલ્મ હાસલ કીયા થા. ઓર દૂર દૂર તક જાતે થે.

જહાં ખોજ[૧] પાતે થે ઈલ્મો હુનર કા
નિકલ ઘર સે લેતે થે રસ્તા ઉધર કા

ઈરાકેનો[૨] શામાતો[૩] ખારજમો[૪] તૂરાં[૫](૧૨૧)જહાં જિન્સે તાલીમ સુનતે થે અરજાં[૬]
વહીં પયસિપર[૭] કરકે કોહો બિયાબાં-પોંહચતેથે તુલ્લાબ[૮] ઉફ્તાંઓ[૯] ખેજાં

જહાંતક અમલ દીને ઇસલામ કા થા
હરેક રાહ મેં ઇનકા તાંતા બંધા થા

નિઝામીયા[૧૦] નૂરીઆ[૧૧] મુસ્તનસરીયા[૧૨] (૧૨૨)નશીસીયા[૧૩] સિતીયા[૧૪] ઓર
સાહેબાયા[૧૫]
રવાહીયા[૧૬] ઇજઝીયા[૧૭] ઓર કાહેરીયા[૧૮]—અઝીઝીયા[૧૯] જેનીયા[૨૦] ઓર
નાસરીયા[૨૧]

યે કાલેજ થે મરકજ[૨૨] સબ આફાકીયું[૨૩]કે
હિજાજીઓ[૨૪] કુરદીઓ[૨૫] કબચાકીયું[૨૬]કે

---

૧ પતા. ૨ દો ઇરાક યાને ઇરાકે અરબ ઓર ઈરાકે અજમ. ૩ શામ યાને સીરીયા કે જૂદે જૂદે હિસ્સોં કો 'શામાત' ભી કહેતે હયેં. ૪ ખોરાસાન કી ઉત્તર કા મુલક જિસકા બડા શેહર 'ખીવા' હય. ૫ મુલકકા નામ હય. ૬ સસતા; બહોત. ૭ કાટકર; ચલકર. ૮ પઢનેવાલે. ૯ ગીરતે ઉઠતે=તકલીફ ઉઠા કર. ૧૦ ઈસ નામકે પાંચ મદ્રસે હિરાત, નિશાપૂર, ઇસફહાન, બસરા ઓર બગદાદ મેં અલપ અરસલાં કે વઝીર ખાજા નિઝામુલ મુલ્ક ને લાખોં રૂપિયા ખર્ચ કર કે બનવાયે થે ઓર સાલકા ખર્ચભી લાખોં હોતા થા. ૧૧ મુસલ કે હાકેમ અરસલાં શાહ ને ઈસ મદ્રેસે કો બડે ખર્ચસે મુસલ મેં કાયમ કીયા થા. ૧૨ ઇસ મદ્રસેકો બગદાદ કે ખલીફા મુસતનસર બિલ્લા ને બગદાદ મેં કાયમ કીયા થા. ૧૩ બેતુલ મુકદ્દસ (જેરૂસલમ) મેં બડા મદ્રેસા થા. ૧૪ સલાહુદ્દીન કી ભેન સિતુશશામ ખાતૂનને ઇસ મદ્રસેકો દમેસ્કમેં કાયમ કીયા થા. ૧૫ ઇસ મદ્રસે કો વઝીર સફીઉદ્દીનને કાહેરા (મિસર) મેં બનવાયા થા. ૧૬ ઈસ મદ્રસે કો દમેશ્ક મેં રવાહાકે પોતે જકી અબુલ કાસિમ ને કાયમ કીયા થા. ૧૭ દમેશ્કમેં બડા મદ્રસા થા. ૧૮ યેહ મદ્રસા ઇસકંદરીઆ (એલેકઝાનડરીયા) મેંથા. ૧૯ યેહ મદ્રસા મુસલ મેંથા. ૨૦ યેહ મદ્રસા બગદાદ મેંથા. ૨૧ યેહ મદ્રસા મલેક અનનાસિર સલાહુદ્દીન ને કબરસ શેહર મેં કાયમ કીયા થા. ૨૨ બીચકી જગા. ૨૩ પરદેશી ૨૪ હિજાજ કે રહેને વાલે. ૨૫ શામમેં કુરદિસતાન પ્રાંત કે રહેનેવાલે ૨૬ કબચાક કે રહેનેવાલે.

* હિંમત સે કામ લેના ચાહીએ. *

બશરકો હય લાજિ઼મ કે હિમ્મત ન હારે (૧૨૩) જહાંતક હો કામ આપ અપને સંવારે
ખુ઼દા કે સિવા છોડ઼દે સબ સહારે[1]--કે હયેં આ઼રજી[2] જો઼ર કમજો઼ર સારે

અડે઼ વક્ત તુમ દાયેં-બાયેં[3] ન ઝાંકો
સદા અપની ગાડ઼ીકો ગર આપ હાંકો

* અપની જાત પર ભરોસા રખના. *

બહોત ખ઼ાન[4] બેઇશતેહા[5] તુમને ખાએ (૧૨૪) બહોત બોઝ બંધ બંધકે તુમને ઉઠાએ
બહોત આસ[6]પર સાજ઼કી રાગ ગાએ--બહોત આ઼રજી[7] તુમને જલવે દિખાએ

બસ અબ અપની ગરદનપે રખ્ખો જુવા[8] તુમ
કરો હ઼ાજતેં આપ અપની રવા તુમ

તુમહીં અપની મુશ્કિલકો આસાં કરોગે (૧૨૫) તુમહીં દર્દ કા અપને દરમાં[9] કરોગે
તુમહીં અપની મનજિ઼લકા સામાં કરોગે--કરોગે તુમહીં કુછ અગર યહાં કરોગે

છુપા દસ્તે[10] હિમ્મત મેં જો઼રે ક઼જા[11] હય
મસ઼લ હય કે હિમ્મતકા હ઼ામી ખુ઼દા હય

સરાસર હો ગો સલત઼નત ફે઼જગુસતર[12] (૧૨૬) રઐ઼યત કી ખુ઼દ તરબીયત મેં હો યાવર
મગર કોઇ હ઼ાલત નહીં ઇસસે બદતર- કે હર બોઝ હો કો઼મ કા સલત઼નત પર

હો ઇસત઼રહ઼ હાથોં મેં ઉસકે રઐ઼યત
કે ક઼બજે઼ મેં ગ઼સ્સાલ[13] કે જેસે મૈયત

---

૧ ભરોસે ૨ દુસરોંકા. ૩ જમણી ડાબી=આસપાસ. ૪ ખાનચે. ૫ ભૂખ બગિર. ૬ ઉમેદ. ૭ દુસરે કે સહારે સે, ચંદરોજ઼. ૮ ઝુંસરી. ૯ ઇલાજ. ૧૦ હીંમત કા હાથ. ૧૧ ખુદાઇ જોર. ૧૨ ફાયદા પોંહચાનેવાલી. ૧૩ નહલાનેવાલા.

૧૨૩ બંદકા મતલબ-હરેક મુસલમાન દુસરે કે ભરોસે પર ન રહે ખુદ અપની હીંમતસે કામ કરે તો ખુદા ઉસકો ફતેહમંદ કરેગા.

૧૨૪ બંદકે પહેલે ૪ મિસરોંકા મતલબ યેહ હયે કે મુસલમાનૂંને અંગ્રેજી તાલીમ સરકાર કે કહેને સે લી અપની ફિકર નહીં લી.

બાદકા મતબલ-અપની ભલાઇકે વાસ્તે આપ ખૂદ અપની જાતપર ભરોસા કરકે કરતે રહો તો બહોત ઠીક હોગા.

વોહી ગુર તિજારત કે ઉસકો સિખાયે (૧૨૭) વોહી સ઼નઅ઼ત[1] ઓર હ઼િરફ઼ત[2] ઉસકો બતાયે
વોહી કિશ્તકારી[3]કે આઇં સિખાયે—વોહી ઉસકો લીખવાયે વોહી પઢ઼ાયે

મિલા જિસ રઐ઼તકો એસા સહારા
કિયા આદમીયત ને ઉસસે કિનારા

યહી સલત઼નત કી હય કાફ઼ી એઆ઼નત[4] (૧૨૮) કે હો મુલ્કમેં અમ્ન ઉસકી બદોલત
નુફ઼ૂસ[5] ઓર અમવાલ[6]કી હો હિફ઼ાઝ઼ત—હ઼ુકૂમત મેં હો એ઼તેદાલ[7] ઓર અ઼દાલત

ન તોડ઼ા[8] રઐ઼યત પે બેજા હો કોઈ
ન કા઼નૂન છુટ[9] કારફ઼રમા[10] હો કોઇ

જહાં હો યે અંદાજ઼ે[11] ફ઼રમાં રવાઇ (૧૨૯) રૈઅ઼ત કી હય વાં નિપટ બેહ઼યાઇ
કે હર કામમેં આસ ઢુંઢે પરાઇ—કરે આપ અપની ન મુશકિલ[12] કુશાઈ

ખડ઼ા હો સહારે એક અડ઼વાડ઼[13]કે ઘર
હટી વોહ જહાં આ રહા યે જ઼મીંપર

❀ હાલત દુરસ્ત કરનેવાલા ફ઼ક઼ત ઇલ્મ હય ❀

ગયા અબ વોહ઼ઃદિલતંગીયૂંકા જ઼માના (૧૩૦) કે અપનૂંકા હિ઼સ્સ઼ા થા પઢ઼ના પઢ઼ાના
બરેહમનકા પહેને અગર શૂદ્ર[14] બાના[15]—તો ઉસપર નહીં કોઇ અબ તાજ઼ીયાના[16]

હુવે બરતરફ઼ સબ નશેબો[17] ફ઼રાજ઼[18] અબ
સફ઼ેદો સિયા મેં નહીં ઇમતિયાજ઼[19] અબ

બસ અબ વક઼્ત કા હ઼ુકમે[19] નાતિ઼ક યહી હય (૧૩૧) કે જો કુછ હય દુનયામેં તા઼લીમ હી હય
યહી આજકલ અસ઼લે ફ઼રમાં[20]—દિહી હય,—ઇસીમેં છુપા સિ઼રરે[21] શાહેનશહી હય

---

૧ કારીગરી. ૨ ધંધા; પેશા. ૩ ખેતીકા કામ ૪ મદદ. ૫ આદમી. ૬ માલ. ૭ બરાબરી, નજ્યાદા ન કમ. ૮ જબર;કાનુન. ૯ સિવા; છોડકર. ૧૦ કામ કરને વાલા; હાકેમ. ૧૧ ઢંગ. ૧૨ આફ઼તકો દુર કરના ૧૩ ટેકે કી લકડી. ૧૪ હિંદુમેં હલકી ઓર નીચ કોમ. ૧૫ લિબાસ; કપડા= પહેલે હિંદુઓંકી હુકુમતમેં થા કે શુદ્ર જો કપડા બમન પહેનતા થા ઉસકો અગર પેહને તો સખ્ત સજા પાતા. ૧૬ સજા. ૧૭ ફેરફાર (બુરાઇકે સાથ નિસબત રખને વાલે) ૧૮ ફરક. ૧૯ તાકીદી હુકમ. ૨૦ હુકુમત. ૨૧ ભેદ.

મિલી હય યે ત઼ાક઼ત ઇસી કીમીયા કો
કે કરતી હય યે એક શાહો ગદા કો

સિખાતી હય મહ઼્કૂમ[૧] કો યે ઇત઼ાઅ઼ત[૨] (૧૩૨) સુઝાતી હય હ઼ાકિમકો રાહે અ઼દાલત
દિલોં સે મિટાતી હય નક઼્શે અ઼દાવત—જહાંસે ઉઠાતી હય રસ્મે બગ઼ાવત[૩]
યહી હય રઐ઼યત કો હ઼ક઼્દાર કરતી
યહી હય કહોમાહ[૪] કો હમવાર[૫] કરતી

સુની હય ગ઼રીબૂંકી ફ઼રયાદ ઇસીને (૧૩૩) કિયા હય ગુ઼લામી કો બરબાદ ઇસીને
રિપબ્લીક[૬] કી ડાલી હય બુનયાદ ઇસીને—બનાયા હય પબ્લીક[૭] કો આઝા઼દ ઇસીને
મુક઼ૈયદ[૮] ભી કરતી હય યે ઓર રેહા ભી
બનાતી હય આઝા઼દ ભી બાવફ઼ા[૯] ભી

તિજારત ને રોનક઼ હય યે ઇસસે પાઈ (૧૩૪) કે હેચ ઉસકે આગે હય ફ઼રમાંરવાઈ
ફ઼લાહ઼ત[૧૦] કી યે મનઝે઼લત[૧૧] હય બઢાઇ—કે ફ઼લ્લાહ઼[૧૨] કરતે હયેં મોઅ઼્જિઝ઼નુમાઇ[૧૩]
તરક઼્ક઼ી યે સ઼નઅ઼ત[૧૪] કા દી હય બલા કી
કે હોતી હય માલૂમ કુ઼દરત ખ઼ુદા કી

યે ના-ઇત્તેફ઼ાક઼ી[૧૫] હય કો઼મોંસે ખોતી (૧૩૫) યે કો઼મી મોહ઼બ્બત[૧૬] કા હય બીજ બોતી
યે આપસકે કીને દિલોં સે હય ધોતી—યે દાને હય સબ એક લડ઼મેં પિરોતી
યે નુક઼્તૂં પે ખ઼તકી તરહ઼ હય ગુઝ઼રતી
કરોડ઼ોં દિલોં કો હય યે એક કરતી

જહાં યે નહીં વાં ન કો઼મ ઓર ન મિલ્લત (૧૩૬) ન મુલ્કી હિ઼માયત ન કો઼મી હ઼મીયત
જુદા સબકે રંજ ઓર જુદા સબકી રાહ઼ત—અલગ સબકી ઝિ઼લ્લત અલગ સબકી ઇઝ઼્ઝ઼ત
ખ઼બર વાં નહીં યે કે હય કો઼મ શય કયા
છુપા સરરે હ઼ક઼ ઇસ તઆ઼લ્લુક઼[૧૭] મેં હય કયા

---

૧ રૈયત. ૨ તાબેદારી. ૩ બલવા. ૪ છોટે બડે. ૫ સરખે. ૬ પ્રજા સત્તાક રાજ; લોક સબ મીલકર એક પ્રેસીડંટ બનાતે હયેં ઓર સબકી સલાહ સે રાજ ચલતા હય. ૭ લોક. ૮ કાનુનકા પાબંદ. ૯ વફાદાર. ૧૦ બીજ બોને ઓર ઝાડ રોપને કા ઈલ્મ. ૧૧ દરજા. ૧૨ જો ફલાહત મેં હોશયાર હો. ૧૩ મોજજા દિખલાના=જિસસે તાજુબી હોવે. ૧૪ હુનર. ૧૫ લડાઈ. ૧૬ એક કરના. ૧૭ સંબંધ.

૧૩૩ બંદકે પહેલે મિસરેકા મતલબ ઇંગ્લાંડ વગેરામેં બહોત ગરીબખાને બને હયેં.

જિનહુને કે તાલીમ કી કદ્રો કીમત(૧૩૭)ન જાની—મુસલ્લત,[1] હુઇ ઉનપે જિલ્લત
મુલૂક ઓર સલ્તનતોંને ખોઇ હુકૂમત—ગરાનુંપે છાઇ અમીરૂંકે નકબત[2]

રહે ખાનદાની ન ઇજ્જત કે કાબિલ
હુયે સારે દાવે શરાફત કે બાતિલ

ન ચલતે હયેં વાં કામ કારીગરોં કે (૧૩૮) ન બરકત હય પેશે મેં પેશાવરોં કે
બિગડને લગે ખેલ સોદાગરોં કે—હુયે બંદ દરવાજે અકસર[3] ઘરોં કે

કમાતેથે દોલત જો દિનરાત બેઠે
વોહ હયેં અબ ધરે હાતપર હાત[4] બેઠે

❋ ઇલ્મકે સબબસે યુરોપ ઓર અમેરીકા કે સબ મોહતાજ હયે. ❋

હુનર ઓર ફન વાં હયેં સબ ઘટતે જાતે (૧૩૯) હુનરમંદ હો રોજેશબ[5] ઘટતે જાતે
અદીબોં[6]કે ફજલો[7] અદબ ઘટતે જાતે—તબીબ[8] ઓર ઉનકે મતબ[9] ઘટતે જાતે

હુએ પસ્ત સબ ફલસફી[10] ઓર મનાજિર[11]
ન નાજિમ[12] હયેં સરઅજ[13] ઉનકે ન નાસિર[14]

અગર એક પેહેનનેકો ટોપી બનાયેં (૧૪૦) તો કપડા વોહ એક ઓર દુનયાસે લાયેં
જો સીનેકો વોહ એક સૂઇ મંગાયેં—તો મશરિક[15]સે મગરિબ[16]મેં લેનેકો જાયેં

હરેક શયમેં ગેરોં કે મોહતાજ હયેં વોહ
મિકેનીકસ[17] કે રવ[18]મેં તારાજ હયેં વોહ

ન પાસ ઉનકે ચાદર ન બિસતર હય ઘર કા (૧૪૧) ન બરતન હયેં ઘર કે ન જેવર હય ઘર કા
ન ચાકૂ ન કેંચી ન નિશતર હય ઘર કા—સુરાહી હય ઘરકી ન સાગર હય ઘર કા

---

૧ કબજા કરનેવાલી; સવાર. ૨ બદબખતી; ઈફ્લાસ. ૩ બહોત. ૪ બેકાર. ૫ દિનરાત. ૬ ઈલ્મવાલે. ૭ ઇલ્મ. ૮ વૈદ. ૯ દવાખાના. ૧૦ હકીમ—અકલકા ઈલ્મ રખનેવાલા ૧૧ બેહેસ યાને વાદવિવાદ કરનેવાલે ૧૨ નજમ (કવિતા; પદ્ય)કા ઈલ્મ જાનનેવાલા ૧૩ નસર (ગદ્ય)કા ઇલ્મ જાનને વાલે ૧૪ અગી હાલતમેં ૧૫ એશીયા કે મુલક ૧૬ યુરોપ કે મુલક ૧૭ અંગ્રેજીમેં કલોં કે ઈલ્મ કો કહેતે હયે ૧૮ ચાલ.

ઉપરકે બંદકા ખુલાસા—ઈલ્મ ઓર હુનર હમારે ઘટ ગયે ઓર હરેક ચીજમેં યુરોપવાલુંકા મોહતાજ હોના પડતા હય—કયું કે ઈલ્મ ઓર હુનર કી વહાં તરક્કી હય.

ફંવલ મજલિસૂં મેં કલમ દફ્તરોં મેં
અસાસા[1] હય સબ આરીયત[2]કા ઘરોં મેં
જો મગરિબ સે આયે ન માલે તિજારત(૧૪૨) તો મરજાયે ભૂકે વહાં એહલે હિરફત
હો તુજ્જાર પર બંદ રાહે મઈશત[3]--દુકાનોં મેં ઢુંઢી ન પાયે બજાઅત[4]
પરાયે સહારે હયેં બેપાર વહાં સબ
તુફૈલી[5] હયેં સેઠ ઓર તુજ્જાર વહાં સબ
યે હયેં તર્કે[6] તાલીમ કી સબ સજાયેં(૧૪૩) વોહ કાશ[7] અબ ભી ગફલત
સે બાજ અપની આયેં
મબાદા રહે આરીયત[8] ફિર ન પાયેં--કે હયેં બેપના આનેવાલી બલાયેં
હવા બઢતી જાતી સરે રેહગુજર હય
ચિરાગેકો ફાનૂસ બિન અબ ખતર[9] હય
લિયે ફદ[10] બખશીએ[11]દોરાં ખડા હય(૧૪૪)હરેક ફોજ કા જાયજા[12]લે રહા હય
જિનહેં માહિર[13] ઓર કરતબી[14] દેખતા હય--ઉનહેં બખશતા તેગો[15]
તબલો[16] લિવા[17] હય
પે હયેં બેહુનર થક કલમ છટતે જાતે
રિસાલોં સે નામ ઉનકે હયેં કટતે જાતે
બસ અબ ઇલ્મો ફનકે વોહ ફેલાવ સામાં(૧૪૫)કે નસલેં તુમહારી બનેં જિનસે ઇનસાં
ગરીબોં કો રાહે તરક્કી હો આસાં--અમીરોં મેં હો નૂરે તાલીમ તાબાં
કોઇ ઉનમેં દુનયાકી ઇજ્જત કો થામે
કોઇ કિશ્તીએ દીનો મિલ્લત કો થામે
બને કોમ ખાને કમાનેકે કાબિલ (૧૪૬) જમાનેમેં હો મુંહ દિખાને કે કાબિલ
તમદ્દુન[18] કી મજલિસમેં આને કે કાબિલ--ખિતાબ આદમીયત કા પાનેકે કાબિલ
સમઝને લગેં અપને સબ નેકો બદ વોહ
લગેં કરને આપ અપની અપની મદદ વોહ
કરો કદ્ર ઉનકી હુનર જિનમેં પાઓ(૧૪૭)તરક્કી કી ઓર ઉનકો રગબત દિલાઓ
દિલ ઓર હોસલે ઉનકે મિલકર બઢાઓ--સુતૂં[19] ઇસ ખંડરઘર[20]કે એસે બનાઓ

---

૧ સામાન ૨ માંગા હુવા ૩ ખાનાપીના ૪ પુંજી ૫ દુસરૂંકે સબબસે હો ૬ તાલીમ છોડ દેને સે ૭ ખુદા કરે. ૮ સુખકા રસ્તા ૯ નુકસાન ૧૦ યાદી; લીસ્ટ ૧૧ ફોજી અફસર ૧૨ તપાસ ૧૩ વાકેફ; હોશયાર ૧૪ પક્કા સીપાહી ૧૫ તલવાર ૧૬ નકારા; ડંકા ૧૭ નિશાન. ૧૮ સુધારા ૧૯ થમ ૨૦ પડેહુવે મકાન યાને ઈસ્લામ કે

કોઈ કૌમકી જિનસે ખિદમત બન આયે
બિઠાયેં ઉનહેં સરપે આંને પરામે

કરોગે અગર એસે લોગોં કી ઇઝ્ઝત (૧૪૮) તો પાઓગે અપનેમેં તુમ એક જમાઅત
બઢાઓગી જો કૌમ કી શાનો શવકત — ઘરાનોંમેં ફેલાએગી ખૈરો બરકત

મદદ જિસ કદર તુમ સે વોહ આજ લેગી
એવજ[1] તુમ કો કલ ઉસકા દેહ-ચંદ[2] દેગી

તરક્કી કે યૂનાં કે અસ્બાબ કયા થે (૧૪૯) હુનર પર જહાં પીરો-બરના[3] ફિદા થે
તમદ્દુન કે મેદાં મેં જોરઆજમા થે — વતન કી મહબ્બત મેં યકસર ફના થે

મકાસિદ[4] બડે ઔર ઇરાદે થે આલી
ન થા ઇસસે છોટા બડા કોઇ ખાલી

સબબ કુછ ન થા ઇસકા જુઝ કદ્રદાની (૧૫૦) કે હોતે થે જો ઇલ્મો હિકમત કે બાની
તરક્કી મેં કરતે થે જો જાં-ફિશાની,[5] — ક઼વાત ઉનકો મિલતીથી વાં જાવેદાની[6]

વતન જીતે જી ઉનપે કુરબાં થા સારા
પસ અઝ મર્ગ[7] પુજતે થે વોહ આશકારા[8]

ઇસી ગુરને થા જોશ સબ કો દિલાયા (૧૫૧) કે થા એક જઝીરે[9]ને રુતબા યે પાયા
ઇસી શૌકને થા દિલોં કો બઢાયા — ઇસીને થા યુનાં કો યુનાં બનાયા

ઇસ ઉમીદ પર કોશિશેં થીં યે સારી
કે હો કૌમ કે દિલમેં અઝમત[10] હમારી

જિનહેં મુલ્ક મેં અપની રખની હો વકઅત[11] (૧૫૨) જિનહેં સલતનત કી હો મતલૂબ[12] કુરબત
જિનહેં થામની હો ઘરાનેકી ઇજ્જત — જિનહેં દીનકી હો ન મનઝૂર જિલ્લત

જિનહેંનસ્લો અવલાદ હો અપની પ્યારી
ઉનહેં ફર્ઝ હય કૌમકી ગમગુસારી

---

૧ બદલા ૨ દસગુણા. ૩ બુઢા ઓર જવાન ૪ ગરજ; ઈરાદે ૫ બહોત મહેનત ૬ હમેશકી ૭ બાદ મરને કે ૮ જાહેર=યુનાન મેં કોઈ બડે ઈલ્મ વાલા મરજાતા ઉસકો લોક દેવતા સમઝકર પૂજતે ૯ બેટ; ટાપુ. ૧૦ બડાઈ ૧૧ આબરૂ ૧૨ નજદીકી હાસલ કરના હો

બહોત દિલ હયે નર્મ ઇન દિનો હોતે | જાતે(૧૫૩)કે હાલતપે હયે કામકી ઉમડે[1] આતે
તનજ્જુલ[2]પે હયે ઉસકે આંસુ બહાતે—નહીં આપ કુછ કરકે લેકિન દિખાતે
ખબરભી હય દિલ ઉનકે જલતે હયેં કિસ પર
વોહ હયેં આપહી હાથ મલતે હયેં જિસ પર

રઇસૂં કી જાગીરદારૂં કી દોલત (૧૫૪) ફકીહૂં[3]કી દાનશ વરૂં[4]કી ફઝીલત[5]
બુઝર્ગૂ કી ઓર વાએઝૂં[6] કી નસીહત—અદીબોં કી ઓર શાએરોંકી ફસાહત
જમે[7] તબ કુછ આંખુંમેં એહલે વતન કી
જો કામ આયે બેહબૂદ[8]મેં અંજુમન[9]કી

જમાઅતકી ઇઝ્ઝતમેં હય સબકી ઇજ્જત (૧૫૫) જમાઅતકી ઝિલ્લતમેં હય સબકી ઝિલ્લત
રહી હય ન હરગિજ રહેગી સલામત—ન શખ્સી[10] બુજર્ગી ન શખ્સી હુકૂમત
વોહી શાખ ફુલેગી યાં ઓર ફલેગી
હરી હોગી જડ ઇસ ગુલિસ્તાંમેં જિસકી

જખીરા[11] હય જબ ચીંવટા[12] કોઇ પાતા(૧૫૬)તો ભાગા જમાઅતમેં હય અપની આતા
ઉનહેં સાથ લે લેકે હય યાંસે જાતા—ફતૂહ[13] અપની એક એકકો હય દિખાતા
સદા ઉનકે હયેં ઇસ તરહ કામ ચલતે
કમાઇ સે એકએકકી લાખું હયેં પલતે

જબ એક ચીંવટા જિસમેં દાનિશ ન હિકમત(૧૫૭) બનીનોઅ[14]કી અપને બરલાયે હાજત
મઇશત[15]સે એક એકકો બખ્શે ફરાગત[16]—કરે ઉનપે વકફ[17] અપની સારી ગનીમત[18]

---

૧ જોશમેં ૨ પડતી. ૩ ઈલ્મવાલે ૪ અક્કલવાલે ૫ ઈલ્મ ૬ નસીહત કરનેવાલે ૭ જમે ૮ બેહતરી ૯ મતલબ ઈસલામ. ૧૦ એક શખસકી=અગર સારી કોમ મેં એક ઈલ્મવાલા યા દોલત વાલા હૂવા તો કયા ૧૧ ઢેર ૧૨ મકોડા; કીડી. ૧૩ મહેનત કે બદલે સે જ્યાદા હો ૧૪ અપની જાતવાલે ૧૫ ખાનાપીના ૧૬ સુખ; બેફીકરી ૧૭ દે દેના ૧૮ લુટકા માલ.

ઉપરકે બંદકા ખુલાસા—જબ એક છોટાસા કીડા અપની જમાઅત કા ભલા કર સકે ઓર આદમી ન કર સકે બડા અફસોસ. મુસલમાનુંકી ભલાઈમેં દોલતમંદ દોલત કો ઈલ્મવાલે ઇલ્મકો કામમેં લાયેં તો બહોત જલ્દ ભલા હોગા.

તો ઇસસે ઝિયાદા હય બેઇઝ્ઝતી કયા
કે હો આદમીકો ન પાસ આદમી કા
ગઝબ હય કે જો નોઅ[1] હો સબસે બરતર (૧૫૮) ગિને આપકો જો કે આલમકા સરવર
ફરીસ્તોં સે જો સમઝે અપનેકો બઢ કર—ખુદાકા બને જો કે દુનયા મેં મઝ્હર[2]
નહો મરદુમી કા નિશાં ઉસમેં ઇતના
મુસલ્લમ[3] હય મિટ્ટી કે કીડોં મેં જિતના
ઇલાહી બહક્કે રસૂલે તહામી[4] (૧૫૯) હર એક ફર્દે ઇનસાં કા થા જોકે હામી
જિસે દૂરો નઝદીક થે સબ ગિરામી[5]—બરાબર થે મકકીઓ જંગીઓ શામી
શરીરોં[6]કો સાથ અપને જિસને નબાહા
બુરોં કા હમેશા ભલા જિસને ચાહા
તુફૈલ ઉસકા ઔર ઉસકી ઇતરત[7]કા યા રબ (૧૬૦) પકડ જલ્દ હાથ ઉસકી ઉમ્મત કા યા રબ
એક અબ્ર ઉસપે ભેજ અપની રેહમતકા યારબ—ગુબાર[8] ઉસસે જો ધોયે ઝિલ્લતકા યારબ
કે મિલ્લત[9]કો હય નંગ[10] હસ્તી[11]સે ઉસકી
હુવા પસ્ત ઇસલામ પસ્તી સે ઉસકી
ઉનહેં કલકી ફિક્ર આજ કરની સિખા દે (૧૬૧) ઝરા ઉનકી આંખૂંસે પરદા ઉઠાદે
કમીંગાહે[12] બાઝીએ દોરાં દિખાદે,—જો હોના હય કલ આજ ઉનકો સુઝાદે
છતેં પાટલેં[13] તાકે બારાં[14]સે પેહલે
સફીના[15] બના રખ્ખેં તૂફાં સે પેહલે
બચા ઉનકો ઉસ તંગનાયે[16] બલાસે (૧૬૨) કે રસ્તા હો ગુમ રહરવો[17] રહનુમાસે[18]
ન ઉમ્મીદે યારી[19]હો યાર આશનાસે—ન ચશ્મે એઆનત[20]હો દસ્તો[21]અસા[22] સે
ચપોરાસ[23] છાઇ હુઇ ઝુલમતેં[24] હોં
દિલોં મેં ઉમીદોં કી જા હસરતેં[25] હોં

---

૧ જાત=આદમી ૨ જિસસે ખુદાકી ખુદાઈ જાહેર હો ૩ માની હુઈ ૪ જિસ જગા અબ મદીના શેહર હય ઉસકા અસલ નામ તહામા હય=રસૂલ મદીને કે યાને મુહંમદ મુસ્તફા (સ.) ૫ પયારે ૬ લુચ્ચે ૭ આલ; અવલાદ ૮ ધુલ ૯ કોમ, દીન ૧૦ શરમ ૧૧ હોના ૧૨ છુપને કી જગા=જમાને કી બાઝી કીછુપને કી જગા દિખા દેના યાને જમાને કે માફક બના દેના. ૧૩ છતપર ચૂના ઇંટ ડાલકર મજબુત કરના ૧૪ બરસાત ૧૫ હોડી ૧૬ ગલી, કુચા ૧૭-૧૮ જાનેવાલા ઔર રસ્તા બતાનેવાલા ૧૯ ફાયદેમંદ ૨૦ મદદ ૨૧ હાથ ૨૨ લાઠી; લકડી ૨૩ ડાબી સીધી બાજુ ૨૪ અંધેરી ૨૫ અફસોસ.

બિસમિલ્લાહિર રહેમાનિર રહીમ.

❋ મુનાજાત. ❋

અયે ખાસએ ખાસાને રસુલ[૧] વક્તે દુઆ હય
ઉમ્મતપે તેરી આકે અજબ વકત[૨] પડા હય ૧

જો દીન બડી શાન[૩]સે નિકલા થા વતન[૪]સે
પરદેસ[૫]મેં વોહ આજ ગરીબુલગુરબા[૬] હય ૨

જિસ દીન કે મદઊ[૭] થે કભી સીઝરો[૮] કિસરા[૯]
ખુદ આજ વોહ મેહમાન સરાએ[૧૦] ફુકરા[૧૧] હય ૩

વોહ દીન હુઇ બજ્મે-જહાં[૧૨] જિસસે ચરાગાં[૧૩]
અબ ઉસકી મજાલિસ[૧૪] મેં ન બત્તી ન દીયા હય. ૪

જો દીનકે થા શિરક[૧૫] સે આલમકા નીગેહબાં
અબ ઉસકા નીગેહબાન અગર હય તો ખુદા હય. ૫

જો તફરકે[૧૬] અકવામ[૧૭]કે આયાથા મિટાને
ઉસ દીનમેં ખુદ તફરકા અબ આકે પડા હય ૬

જિસ દીનને થે ગેરો[૧૮]કે દિલ આકે મિલાયે
ઉસ દીનમેં ખુદ ભાઇસે અબ ભાઇ જુદા હય ૭

જો દીન કે હમદર્દ[૧૯] બનીનોએ બશર[૨૦] થા
અબ જંગોજદલ[૨૧] ચાર તરફ ઉસમેં બપા હય[૨૨] ૮

જિસ દીનકા થા ફકર[૨૩]ભી અકસીર[૨૪]ગના[૨૫]ભી
ઉસ દીન મેં અબ ફકર હય બાકી ન ગના હય ૯

જો દીનકે ગોદમેં પલાથા હુકમા કી
વોહ ઉરઝએ[૨૬] તેગ[૨૭] જોહલા[૨૮]ઓ સુફહા[૨૯]હય. ૧૦

---

૧ હમારે નબી સાહેબ. ૨ ખરાબ વકત. ૩ દબદબેસે. ૪ અરબસ્તાનસે. ૫ હિંદુસ્તાન. ૬ બહોત ગરીબ. ૭ દાવતકીહુઈ. ૮ ઈસાઈ બાદશાહુંકા લકબ. ૯ ઈરાન કે બાદશાહુંકા લકબ. ૧૦ મુસાફરખાને. ૧૧ ફકીરલોક. ૧૨ 'યુરોપ'સે મુરાદહય. ૧૩ હકરાનાસ, રોશનરાય. ૧૪ 'એસીયા' સેમુરાદહય. ૧૫ ખુદાએલાશરીક કે સાથ કીસીકો શરીક કરના ઓર યે કુફર હય. ૧૬ ફિરકા, ટોલી. ૧૭ જુદી જુદી કોમેં. ૧૮ જિનસે કુછ તઅલ્લુક નહીંથા એસે ૧૯ લાગની રખનેવાલા. ૨૦ આદમી. ૨૧ લડાઇ ઝઘડે. ૨૨ ઉઠાહય. ૨૩ ફકીરી, ગરીબી. ૨૪ કીમીયા. ૨૫ અમીરી, દોલતમદી. ૨૬ નીશાન. ૨૭ તલવાર. ૨૮જાહલ. ૨૯ નીચ.

જિસ દીનકી હુજ્જત[1]સે સબ અદયાન[2] થે મગ્લૂબ[3]
અબ મોઅતરજ[4] ઉસ દીનપે હર હરજાદરા[5] હય ૧૧

હય દીન તેરા અબભી વહી ચશ્મએસાફ્ી[6]
દીંદારૂંમેં પર આબહ્ હય બાકી ન સફ્ા[8] હય ૧૨

યાં રાગ હય દિન રાત તો વાં રંગ શબોરોજ
યેહ મેહફ્લે અયઆં[9]હય વોહ બજ્મે[10]શુરફા[11]હય ૧૩

છોટૂંમેં અતાઅત[12]હય ન શફ્કત[13]હય બડોંમેં
પ્યારૂં મેં મહબ્બત હય ન યારૂં મેં વફ્ા હય. ૧૪

દોલત હય ન ઇજ્જત ન ફ્ઝીલત[14]ન હુનર હય
એક દીન હય બાકી સો વોહ બે-બરગો-નવા[15]હય. ૧૫

હય દીનકી દોલત સે બહા[16]ઇલ્મ સે રોનક
બે દોલતો ઇલ્મ ઇસમેં ન રોનક ન બહા હય ૧૬

શાહદ[17] હય અગર દીન તો ઇલ્મ ઇસકા હય જેવર
જેવર હય અગર ઇલ્મ તો માલ ઉસકી જિલા[18]હય ૧૭

જીસ કોમમેં ઓર દીન મેં હો ઇલ્મ ન દોલત
ઉસ કોમકી ઓર દીન કી પાની પે બિના[19]હય ૧૮

ગો કોમમેં તેરી નહીં અબ કોઇ બડાઇ
પર નામ તેરી કોમકા યાં અબભી બડા હય ૧૯

ડર હય કહીં યેહ નામ ભી મિટ જાંય ન આખિર
મુદ્દતસે ઉસે દોરેજમાં[20] મેટ[21] રહા હય ૨૦

જિસ કસ્ર[22]કા થા સર બફ્લકે ગુંબદે ઇકબાલ[23]
અદબાર[24]કી અબ ગૂંજ રહી ઉસમેં સદા[25] હય ૨૧

---

૧ દલીલ. ૨ મઝહબો. ૩ આજીઝ. ૪ એતરાઝ કરને વાલે. ૫ બેહુદા બોલને (બકને) વાલે. ૬ સફાઈકા ચશ્મા. ૭ પાની, મગર યેહાં મુરાદ 'તેઝી' સેહય. ૮ પાકીઝગી, સફાઈ. ૯ અમીર લોક. ૧૦ સભા, મજલીસ. ૧૧ બુઝર્ગ લોક. ૧૨ તાબેદારી. ૧૩ મહેરબાની. ૧૪ બડાઈ, બુઝર્ગી. ૧૫ હેરાન, લાચાર. ૧૬ કીમત. ૧૭ માશુક. ૧૮ ચમક. ૧૯ પાયા મઝબુત નહીં હય. ૨૦ જમાને કા ફિરના. ૨૧ મીટા. ૨૨ મહેલ. ૨૩ દોલત. ૨૪ બદ નસીબી. ૨૫ આવાજ.

બેડા[1]થા ન જો બાદે મુખાલિફ્[2]સે ખબરદાર
જો ચલતી હય અબ ચલતી ખિલાફ઼ ઉસકે હવા હય ૨૨

વોહ રોશનીએ બામો-દરે[3] કિશવરે[4] ઇસલામ
યાદ આજ તલક જિસકી જમાનેકો જીયા[5] હય ૨૩

રોશન નઝર આતા નહીં વાં કોઇ ચરાગ આજ
બુઝનેકો હય અબ ગર કોઇ બુઝનેસે બચા હય ૨૪

અશરતકદે[6] આબાદથે જિસ કોમકે હરસૂ
ઉસ કોમકા એક એક ઘર અબ બજમે અઝા[7]હય ૨૫

ચાઊશ[8]થે લલકારતે જિન રહ-ગુઝરૂ[9] મેં
દિન રાત બુલંદ ઉનમેં ફ઼કીરૂંકી સદા હય ૨૬

વોહ કોમ કે આફાક મેં જો સર બફલક થી
વોહ યાદમેં અસલાફ઼[10]કે અબ રૂબકફા[11] હય ૨૭

જો કોમકે માલિક થી ઉલૂમ ઓર હિકમકી
અબ ઇલમકા વાં નામ ન હિકમત કા પતા હય ૨૮

ખોજ[12] ઉનકે કમાલાત કા લગતા હય અબ ઇતના
ગુમ દશ્ત[13]મેં એક કાફ઼લા બે તઅલો[14]દરા[15] હય ૨૯

બિગડી હય કુછ એસી કે બનાયે નહીં બનતી
હય ઇસસે યેહ ઝાહેર કે યહી હુકમે ખુદા હય ૩૦

થી આસ[16]તો થા ખોફ઼ ભી હમરાહ રિજા[17] કે
અબ ખોફ઼ હય મુદ્દતસે દીલૂમેં ન રિજા હય ૩૧

જો કુછ હયેં વોહ સબ અપનેહી હાથુંકે હયેં કરતૂત
શિકવાહ[18] હય જમાનેકા ન કિસમતકા ગિલા[19] હય ૩૨

---

૧ ટોલા. લશ્કર. ૨ તુફાન. ૩ મેડી ઓર ઘર. ૪ મુલ્ક. ૫ ઉજાલા. ૬ એશ યા ખુશદીલી કરનેકી જગા. ૭ સોગ, માતમ. ૮ નકીબ લશ્કર ઓર કાફલેકે. ૯ રાસ્તે. ૧૦ બુઝર્ગ, અગલે વકતકે લોક. ૧૧ ખુદમેં દમ નહીં ઈસલીયે પીછલે (અગલે વકત કે) લોકોંકી બુઝર્ગી દેખ રહે હયેં. ૧૨ પતા, નીશાન. ૧૩ બયાબાન. ૧૪ ઢોલ, નકારા. ૧૫ ઘંટ. ૧૬ ઉંમીદ. ૧૭ ઉંમીદ. ૧૮ ગીલા, શીકાયત. ૧૯ શીકાયત.

દેખે હયેં યે દિન અપની હી ગફ્લતકી બદોલત
સચ હય કે બુરે કામકા અંજામ બુરા હય ૩૩

કી જેબે[1] બદન સબને હય પોશાક કતાં[2]કી
ઓર બરફ્મેં ડૂબી હુઇ કિશ્વર[3]કી હવા ૩૪

દરકાર હય યાં મારૂકે[4] મેં જોશનો[5] ખુફ્તાન[6]
ઓર દોશ[7]પે યારૂંકે વહી કોહના[8] રીદા[9] હય ૩૫

દરયાએ પુર આશૂબ[10] હય એક રાહમેં હાયલ[11]
ઓર બેઠકે ગુડનાવ[12] પે યાં કસ્દે શિના[13] હય ૩૬

મિલતી નહીં એક બૂંદભી પાનીકી જહાં મુફ્ત
વાં કાફ્લા સબ ઘરસે તિહી-દસ્ત[14] ચલા હય ૩૭

યાં નીકલે હયેં સોદેકો દરમ લેકે પુરાને
ઓર સિક્કા રવાં શહેરમેં મુદ્દતસે નયા હય ૩૮

ફરયાદ હય અય કિશતીયે ઉમ્મતકે નિગેહબાં
બેડા યે તબાહીકે કરીબ આન લગા હય ૩૯

અય ચશ્મયે રહ્મત "બે અબી અંતા વ ઉમ્મી"[15]
દુનયાપે તેરા લુત્ફ સદા આમ[16] રહા હય ૪૦

જિસ કોમને ઘર ઓર વતન તુઝસે છુડાયા
જબ તુને કીયા નેક સલુક ઉનસે કીયા હય ૪૧

સદમા દુરે દંદાંકો તેરે જિનસે કે પોંહચા
કી ઉન્કે લીયે તુને ભલાઈકી દુઆ હય ૪૨

કી તુને ખતા અફ્વ[17] હય ઉન કીનાકશુંકી
ખાનેમેં જિન્હુંને કે તુજે જેહર દીયા હય ૪૩

---

૧ ઝેબાયશ. ૨ એક કીસમકા કપડા બહોત બારીક. ૩ મુલ્ક. ૪ મેદાનેજંગ ૫-૬ બખતર. ૭ ખભા. ૮ પુરાને. ૯ ચાદર. ૧૦ તુફાની. ૧૧ રોકને વાલા. ૧૨ કાગઝકી નાવ. ૧૩ તેરના. ૧૪ ખાલી હાથ. ૧૫ 'તું તેરે બાપકે જેસા ઉમ્મી.' ઉમ્મી ઉસ શખ્સ કો કહેતે હયેં જો લીખા પડા નહો, મગરયે લકબ હય હઝરત મહંમદ (સ.) કા ઇસલીયે કે આપને કીસીસે તાલીમ નહીં પાઈ તાકે ફઝીલત ઉસ્તાદકી આપપર સાબીત હો. ૧૬ ફેલા હુવા, મશહુર. ૧૭ ખતાકા માફ કરદેના.

સો બાર તેરા દેખકે અ઼ફ્વ ઓર તરહ઼્હુમ[1]
હર બાગ઼ી ઓ સરકશકા સર આખ઼િરેકો ઝુકા હય ૪૪

જો બે અદબી કરતે થે અશ્આ઼રમેં તેરી
મનકૂ઼લ[2] ઉન્હીંસે તેરી ફિર મદહો઼[3] સ઼ના[4] હય ૪૫

બરતાવ તેરે જબકે યે અઆ઼દા[5]સે હયેં અપને
અઆ઼દા સે ગુલામુંકો કુછ ઉમીદ સવા હય ૪૬

કર હ઼ક઼[6]સે દુઆ઼ ઉમ્મતે મરહૂ઼મ[7]કે હ઼ક઼મેં[8]
ખ઼તરોં[9]મેં બહોત જિસકા જહાજ઼ આકે ઘિરા હય ૪૭

ઉમ્મતમેં તેરે નેક ભી હયેં બદ ભી હયેં લેકિન
દિલદાદાહ તેરા એકસે એક ઉનમેં સવા હય ૪૮

હર ચપકલશ[10] દેહેરે[11]મુખ઼ાલિફ઼મેં તેરા નામ
હથિયાર જવાનુંકા હય પીરૂંકા અ઼સા઼[12] હય ૪૯

જો ખ઼ાક[13] તેરે દરપે હય જારૂબસે[14] ઉડતી
વોહ ખ઼ાક હમારે લીયે દારૂએ શિફ઼ા હય ૫૦

જો શહેર હુવા તેરી વિલાદત[15] સે મુશર્રફ઼[16]
અબતક વહી કિ઼બલા તેરી ઉમ્મતકા રહા હય ૫૧

જિસ મુલ્કને પાઇ તેરી હિજરતસે સઆ઼દત[17]
કઅ઼બેસે કશિશ[18] ઉસકી હરએક દિલમેં સવા હય ૫૨

કલ દેખયે પેશ આયે ગુલામુંકો તેરે કયા
અબ તક તો તેરે નામપે એક એક ફ઼િદા હય ૫૩

હમ નેક હયેં યા બદ હયેં ફિર આખિર હયેં તુમારે
નિસબત બહોત અચ્છી હય અગર હાલ બુરા હય ૫૪

---

૧ તરસખાના. ૨ બયાન કીયા ગયા. ૩–૪ તારીફ઼. ૫ દુશ્મન. ૬ ખુદા. ૭ રહેમતકી હુઇ ૮ વાસ્તે. ૯ ડરવાલી જગા. ૧૦ મુસીબત; તલવારકી લડાઇ. ૧૧ દુનયાકી. ૧૨ લાઠી. ૧૩ મટ્ટી; રાખ. ૧૪ ઝાડુ. ૧૫ પેદાઇશ. ૧૬ બુઝર્ગી દીયા ગયા. ૧૭ નેક બખ્ત હોના. ૧૮ ખેંચના.

ગર બદ હયેં તો હ.ક. અપના હય કુછ તુઝપે જિયાદા
અખબાર[1]મેં 'અત.તાલે હો.લી'[2] હમને સુના હય ૫૫

તદબીર[3] સંભલનેકી હમારે નહીં કોઇ
હાં એક દુઆ તેરી કે મકબૂલે[4] ખુદા હય ૫૬

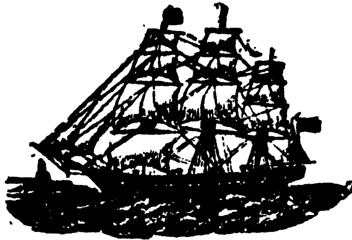
ખુ.દ જાહ[5]કે તાલિબ હયેં ન ઇ.જ.જતકે હયેં ખ્વાહાં
પર ફિકર તેરે દીનકી ઇ.જ.જતકી સદા હય ૫૭

ગર દીનકો જોખોં નહીં જિલ્લતસે હમારી
ઉમ્મત તેરી હર હાલમેં રાજી બરજા હય ૫૮

ઇજ.જતકી બહોત દેખલીં દુનયામેં બહારેં
અબ દેખલેં યે ભી કે જો જિલ્લતમેં મજા હય ૫૯

હાં હાલીએ ગુસ્તાખ. ન બઢ. હ.દદે અદબસે
બાતુંસે ટપકતા તેરી અબ સાફ ગિલા હય ૬૦

હય યે ભી ખબર તુઝકો કે હય કોન મુખાત.બ[6]
યાં જુંબિશે[7] લબ[8] ખારિજ અજ. આહંગે ખતા હય. ૬૧

૧ હદીસ. ૨ 'મેં બદકારકે લીયે હું'. ૩ ઈલાજ. ૪ ખુદા કબુલ કરે એસી ૫. રૂતબા. ૬ જિસકે સાથ બાત કી જાય વોહ. સામને વાલા. ૭ હિલના ૮ હોઠ.

મુસદ્દસે હાલી મેં મઝામીન.	પાના.

